

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת שלח | גיליון 225 | סיון תשפ"ב

עינינו גל

מאמרי עין לא ראתה
ניסיון העושר - מאמר שלישי בסדרה

או נדברז

מחשבות לבני הישיבות

אבל באמת הוא מלאך! גם אם יש בו נסיות אל החומר... - מאמר למתמודד.

מה עושים מול הילדים שמתקושטים ביניהם? - מאמר מרכזי

בנתיבות העיון

ביאורים והערות מהרה"ג אהרון שורצר שליט"א

הפרשת חלה

מים זכים

מו"מ ופולפול בנושאים ערבים ונחמדים

כיצד הותר למרגלים לשלשל

את אשכול הענבים בשבת?

פרשת ציצית

הידורים בעשיית הציצית

עט האסף

משא ומתן בנידונים שבין דפי אוסף גיליונות הארות והודעות בנושאים העומדים על הפרק

צבי וחמיד

פקקי חיים ותהלוכותנו בקודש
של הגאון הצדיק
מגדולי מנחילי התורה

הגאון רבי צבי יהודה גרשונוביץ זצ"ל

ראשי ישיבת שכר שביד
ומדאשי ישיבת ברכת אפרים
נלב"ע א' אייר תשפ"ב

השכתי דרכי

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצוק"ל
התפילה היא תכלית וסיבת החיסרון בעולם

בנתיבות יצחק

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל
יופי המצוה ושכרה

ועד ליל שבת

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
הכל לפי החשבון

התבוננות בפרשיות התורה

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א
שלח - פרשת המרגלים
ומעלת ארץ ישראל

תמצית משנה ברורה ומוסר

ללומדי הדף היומי בהלכה
בסוף הגליון

מי באר

התחזקות באמונה ובעבודת ד'
ולא תתורו

שיעור חומשי • שיעורי בינה • בית ועד • עטרת השבת • יעלת חן • לדעת • עומק הפשט • פניני הלכה • מחשבת קצרה על הרף • או נדברז אמונה בין בתרי הפרשה • תוספת שבת • מי באר • הפרשה המחכימה • בין אדם לחברו למעשה • תוספת ברכה • נחלת צבי • טמונה בפרשה • לקראת שבת

לע"נ הר"ר שרגא פייבל ב"ר צבי קנול זצ"ל נלב"ע כ"א שבט תשע"ב ת.נ.צ.ב.ה.

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת שלח

ר"ת	יציאה	כניסה	
21:14	20:29	19:12	ירושלים
21:17	20:32	19:27	בני ברק
21:19	20:33	19:20	חיפה
21:16	20:30	19:21	מודיעין עילית
21:15	20:30	19:10	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

לרגל התרחבות 'אוסף גיליונות' בכמות ובאיכות
אנו פונים בקריאה לכל הקוראים המעוניינים
ליטול חלק במפעל החשוב והנכבד
בהגדלת התפוצה והרחבתה למקומות נוספים
לזכות בזכות הפצת התורה ובגיליון חנים מידי שבוע
לפרטים נא לפנות לסלפון 052-7623172

בברכת התורה
מערכת אוסף גיליונות

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא - לדעת לחיות כהלכה

לפרסום מודעות, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות והנצחות,

ניתן לפנות בדוא"ל או בסלפון

0533136170 / 050-4102061 (בשעות בין הסדרים)

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות "נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של האוסף ולפעול לפי ההנחיות

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

הרה"ג יחזקאל הרשמן שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 55

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 57

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 63

מעלת השבת וקדושתה

מי באר | 65

התחזקות באמונה ובעבודת ד'

מים זכים | 67

משה ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 69

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

בין אדם לחברו למעשה | 73

גליון חודשי להעמקה במצוות שבין אדם לחברו

תוספת ברכה | 75

במעלת ברכת המזון

פרשת ציצית | 77

הידורים בעשיית ציצית

נחלת צבי | 80

מאת הגאון רבי זאב קליין שליט"א

בנתיבות העיון | 83

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרון שוורצר שליט"א

שמונה בפרשה | 86

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

עת האסף | 89

משה ומתן בנידונים שבין דפי אוסף גיליונות

צבי וחמיד | 91

פרקי חיים ותהלוכותיו בקודש

של הגאון הצדיק

מגדולי מנחילי התורה

הגאון רבי צבי יהודה גרשונוביץ זצ"ל

ראש ישיבת שכר שכיר ומראשי ישיבת ברכת אפרים

נלב"ע א' אייר תשפ"ב

תמצית משנה ברורה | 95

סיכום קצר וברור של ספרי החפץ חיים

עם הספר | 106

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

חשבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

בנתיבות יצחק | 11

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל

שיעור חומש | 13

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 15

שיעורים ע"ס המצוות

מאת הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ועד ליל שבת | 17

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מפי הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
ראש ישיבת "נתיב הדעת"

בית ועד | 19

ועדים הנמסרים בישיבות הגדולות

עטרת השבת | 23

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעור פיקו"ב בשבת

יעלת חן | 25

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א
אב"ד חיפה

התבוננות בפרשיות התורה | 27

משיעורי הגאון רבי נתן רושמן שליט"א

לדעת | 32

מבחן בדף היומי

לדעת | 33

מבחנים במשנה ברורה

לדעת | 34

מבחן בחפץ חיים

עינינו גל | 35

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 39

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 43

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

מחשבת קצרה על הדף | 51

תפיסות עומק על סדר הדף היומי

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

בית הכנסת "אהבת תורה" קרית צאנז
בית הכנסת "שארית יוסף" טורוצקין
"גל פז" רח' מלכי ישראל

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

ישיבת כנסת חזקיהו גבע א
ביהכ"נ בית יצחק גבעה ב
ביהכ"נ אהל מלכה גבעה ג'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

שלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
ישיבת "בית שמואל"
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' טורוצקין
בית הכנסת "חניכי ישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
בית הכנסת "משכן אסתר" סנהדריה
בית הכנסת "פאג"י אשכנז" סנהדריה
בית הכנסת "אוהל לאה" שיכון אוריאל
בית הכנסת "בנות עזרת ציון" פאג"י
בית הכנסת "מאור חיים" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "עזרת תורה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "כנסת יהודה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "המרכזי" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "ברסלב" גוש 80
בית הכנסת "אוהל משה" גוש 80
בית הכנסת "בית ישראל" עזרת תורה

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיוית"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A
בית הכנסת "בני הישיבות" גבעה B

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת שלח ענייני תפילה ל' תשפ"ב | גליון מס' 220

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לזין ע"ה

תכלית הריחוק והחיסרון שבעולם שלנו היא שדווקא מתוכה מגיעה הקירבה של תפילה

והנה, כיון שהמציאות הולכת ומשתלשלת עד שהיא מגיעה למה שנקרא כאן מציאות, היינו, המציאות של עולם השקר, הרי שחייב להיות צד של מעלה במציאות הזאת. אכן, ודאי, לא ייתכן שהמעלה תהיה כפשוטה, לא יתכן שזאת היא המציאות שאליה התכוונו, כי הרי זו בפירוש ה'אנטי מציאות', הרי התכוונו בדיוק על ההיפך מזה. משכך, אנו צריכים לחפש את צד המעלה שיש במציאות הזאת. כיון שאנחנו רואים שההשתלשלות הולכת והיא מתכוונת להגיע עד למציאות הזאת של כאן, עד לאותה מציאות של עולם השקר, אנחנו צריכים לבקש מה צד המעלה במציאות הזאת, מה צד המעלה מצד האמת במציאות הזאת.

"עיקר שכינה בתחתונים היתה"

לא עוד, אלא שבחז"ל כתוב ש"עיקר שכינה בתחתונים היתה". מלכתחילה בעיקר הבריאה עיקר שכינה בתחתונים היתה, עד שהיו שבעה דורות של מכעיסים שהרחיקו את שכינתו יתברך מהעולם והעלו אותה למעלה, ואחר כך היה תהליך הפוך שהתחיל מאברהם ונגמר במשה, עד שבא משה והוריד אותה בחזרה לארץ, הוא החזיר אותה למציאות שהיתה מלכתחילה, בשעת הבריאה.

וכך היא לשון המדרש בבראשית רבה (י"ח ד) על הפסוק וישמענו את קול ה' אלקים מתהלך בגן וגו' "א"ר אבא בר כהנא מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך, מקפץ ועולה, עיקר שכינה בתחתונים היתה, כיון שחטא אדם הראשון נסתלקה שכינה לרקיע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני, דור אנוש לג', דור המבול לד', דור הפלגה לה', סדומיים לו', ומצרים בימי אברהם לד', וכנגדן עמדו ד' צדיקים, ואלו הן, אברהם יצחק ויעקב לוי קהת עמרם משה, עמד אברהם והורידה לו' עמד יצחק והורידה מן ו' לה' עמד יעקב והורידה מן הה' לד' עמד לוי והורידה מן הד' לג' עמד קהת והורידה מן הג' לב' עמד עמרם והורידה מן הב' לא' עמד משה והורידה מלמעלה למטה, אר"י כתיב צדיקים יירשו ארץ וגו', ורשעים מה יעשו פורחים באויר, אלא הרשעים לא השכינו שכינה בארץ."

אותה מציאות שהיתה מלכתחילה בשעת הבריאה, שעיקר שכינה בתחתונים היתה, הדבר הזה הלך והתעלם עם הדורות שהיו מכעיסים ובאים. כל הדורות שהיו מכעיסים ובאים סילקו את שכינתו יתברך מהעולם והעלו אותה למרחק יותר גדול. כל דור ודור הרחיק אותה מהעולם עוד יותר. עד שבא אברהם והתחיל, ואחריו יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם ומשה, עד שבא משה והוריד אותה בחזרה לארץ.

כמובן, כשמשה הוריד אותה בחזרה לארץ היא נמצאת רק במקום שהוא הוריד אותה. "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח' ע"א), פה זה המקום שהיא

מה התכלית והמעלה בזה שכל ההשתלשלות מכוונת כדי להגיע לעולם השקר

אנו עוסקים בעניין התפילה, עתה נעיין בעוד בחינה בזה. סדר הדברים, האופן שהקב"ה ברא את עולמו, הוא בצורה שהדברים הולכים ויורדים, הולכים ומשתלשלים מלמעלה למטה. למטה, כפי שעלינו להבין, היינו נמוך ותחתון, והביטוי לכך הוא כל מקום שהמציאות מגלה רק את עצמה. כל מציאות ככל שהיא יותר הולכת ויורדת כך היא מסתירה את השורש ממנו היא באה, היא מסתירה את הרצון ואת הבורא שברא, והמציאות הזאת מגלה רק את עצמה, עד שהדברים הולכים ומשתלשלים ומגיעים לגוף וכל ענייניו, וזאת היא המציאות כפי שאנחנו רואים. זה בעצם עיקר עניינו של הגוף, שהוא עוסק רק בעצמו, אין לו אלא את ההוצאה לפועל של עצמו בלבד.

עתה, כפי שהדבר נראה בעינינו, כאן במציאות הנמוכה שלנו, הגוף הוא מציאות מובהקת יותר, מציאות שלמה וברורה יותר, מציאות שמוציאה את עצמה לפועל בכל עניין ועניין. הגוף משתדל ושואף להוציא כל פרט כל חלק וכל כח אל הפועל, מה שאין כן המציאות הגבוהה יותר שהן יותר נעלמות, הן פחות לוחצות, הן יותר נמצאות בכח ואין להן את השאיפה הזאת, כפי שהיא נראית במציאות שלנו, לצאת לפועל. מי שמתנהג כאן בעולם הזה כבעל בית גמור, מתעסק רק בלבטא את עצמו ואינו יודע משום דבר אחר, זה הגוף וכל ענייניו. זאת היא המציאות שבה אנחנו נתונים, לצערנו.

כך היא דרך ההשתלשלות, ההשתלשלות היא ממציאות שהיא, כפי שנראה כאן, כאילו מציאות לא שלמה, נחלילה, כי האמת היא ודאי הפוכה, לא מובהקת כל כך, לא כמו המציאות כפי שהיא נראית פה, המציאות של הגוף, והדברים הולכים ומשתלשלים עד שהם מגיעים למציאות הזאת שכפי שהיא נראית פה זאת היא המציאות השלמה ביותר.

אכן, כאן למעשה נמצא העומק הגדול ביותר של השקר, כאן היא נקודת השקר העמוקה ביותר שישנה בעולם. נקודת השקר היא בהיפוך הגמור. בשעה שהדבר מגיע לחוסר מציאות גמור, הוא מגלה את עצמו פה כאילו הוא מציאות שלמה ומובהקת ביותר. אליבא דאמת, האמת היא בדיוק הפוכה, אבל בכל אופן כך הוא המצב.

נמצאת בארץ. חוץ מהמקום הזה, היא נמצאת באותו מצב כמו שהיא היתה לפני שבא משה, היא נמצאת ברכיע השביעי, היא במרחק רב. רק הדי' אמות של הלכה, זה אותו מקום שכאן הוריד את זה משה לארץ, זאת אותה שכינה, שכינתו יתברך, משה הורידה לארץ, וכאן זה נמצא. בתחילה, מקום השראת השכינה היה בית המקדש, ומיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, ובאותן ד' אמות של הלכה, שם נמצאת שכינתו יתברך כאן בארץ. מקום אחר, אין לה. בכל המקומות האחרים היא נמצאת כמו לפני כל התהליך. להבנת הדברים, נתחיל בכיבור עצם המילים.

שכינה עניינה הימצאות הבורא עמנו

פירוש המילה שכינה, שכינתו יתברך, הוא הימצאותו יתברך יחד איתנו, זה מה שנקרא שכינה. "השוכן אִתָּם" (ויקרא ט"ז ט"ז), העובדה שהוא נמצא לנו, נמצא יחד איתנו, האפשרות והשייכות איתו, כביכול, עד כמה שאנחנו יכולים להבין, עד כמה שניתנה רשות לומר דברים כאלו. כל מעשה המצוות שלנו, התפילות שלנו, כל מה שאנחנו עושים, עד כמה שמעלים ומורידים ומשנים משהו בזה, כל הדברים האלו כולם שייכים לאותה התגלות הנקראת שכינה. שכינתו יתברך פה בתחתונים. זאת מידה ממידותיו יתברך, התגלות שמתגלה כביכול בהתגלות הזאת שנקראת שכינה. הוא שוכן איתנו, הוא נמצא פה איתנו, יחד, עד כדי כך ששינוי בסנהדרין (מ"ו ע"א) "אמר רבי מאיר בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי", כביכול הוא מיצר בצרתנו ושמה בשמחתנו, טוב לו בטובתנו, המידה הזאת, צורת ההתגלות הזאת, צורת ההימצאות הזאת, היא הנקראת שכינה.

כשמסלקים את שכינתו יתברך מהעולם, היינו, כשלא נראית השראת שכינה בעולם, העולם מתנהל כאילו שהמידה הזאת איננה. הנהגת העולם היא כזאת כאילו שהמידה הזאת מסולקת מהעולם. זה מה שנקרא חלילה "עזב ה' את הארץ" (עי' יחזקאל ח' י"ב), זה נראה בעיני הגוים כאילו הוא הניח אותה לנפשה. הוא מנהיג אותה בסתר אבל הדבר הזה לא נראה, עובדת הימצאותו פה יחד איתנו לא מתגלית בעולם, זה נקרא סילוק שכינה וזה נקרא גלות השכינה. במצב כזה כביכול, חלילה, הדבר הזה נראה כאילו שהוא עזב אותנו, "והסתרתני פני מהם" (דברים ל"א י"ז).

"והסתרתני פני מהם", הכוונה היא שהבריאה ירדה. כי הנה, מלכתחילה "עיקר שכינה בתחתונים היתה", זאת היא דרגת הירידה שהבריאה ירדה מצד עיקר הכונה שהיא עיקר המכוון של הבריאה. עיקר המכוון של הבריאה זה שהבריאה תגיע עד למצב של מה שנמצא פה ביחד עם גילוי שכינה. "עיקר שכינה בתחתונים היתה", עד לכאן הגיעה הכוונה, עד לכאן היה הרצון, ועד לכאן התכוון כביכול הקב"ה בבריאת העולם. אכן, כל מה שקרה מאז ואילך, כל מה שהדברים ירדו הלאה, הם התנמכו עוד יותר, הם הגיעו לדרגה יותר נמוכה, כל הדברים האלה קרו רק בגלל החטא, רק בסיבת הרע שהיה בעולם. את סילוק השכינה הזה גרמו החוטאים, כפי הסדר אדם, קין, והלאה, אבל מצד עצם הרצון, הכונה היתה להגיע עד לעולם עם השראת שכינה, שכל העולם כולו יהיה ביחד עם השראת שכינה, כך יראה העולם. זאת הייתה הכוונה בבריאה.

"השוכן אִתָּם בתוך טמאתם" – הקב"ה תמיד איתנו

ישנה מעלה מיוחדת בכלל ישראל כמו שכתוב בתורה "השוכן אִתָּם בתוך טמאתם", שכינתו יתברך נמצאת איתנו בכל מקום שבו אנחנו נמצאים, איתנו יחד, השראת השכינה עלינו תמיד קיימת, והשוכן אִתָּם זה אפילו בתוך טמאתם. וכדאיאת במגילה (כ"ט ע"א) "תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא. שבכל מקום שגלו שכינה עמהן גלו למצרים שכינה עמהן שנאמר

כו' גלו לבבל שכינה עמהן שנאמר כו', לאן שירדו ולאן שהגיעו, נמוך ככל שיהיה, לכל מקום שהגיעו השכינה נמצאת איתם, שכינתו יתברך נמצאת איתנו בכל מקום, "השוכן אִתָּם" - אפילו בתוך טמאתם.

ננסה להבין איך היא הצורה של השראת השכינה שהיא נמצאת בתוך טמאתם, מה זה, איך אנחנו יכולים להבין דבר כזה, ובעצם עלינו להבין ולהבחין מה המיוחד בנו, מה היא המעלה המיוחדת בנו, כלל ישראל, שכלפינו לא חל העניין הזה שנקרא סילוק השכינה. השוכן אִתָּם אפילו בתוך טמאתם, היינו, שתמיד השכינה לא מסולקת מאיתנו, בכל מקום שגלו שכינה עמהם, פירוש הדבר שיש לנו צד של שייכות כביכול אליו, ולכן שכינתו יתברך נמצאת איתנו תמיד בכל מקום ובכל מצב, אפילו בתוך טמאתם. יש בזה עניין עמוק וננסה להתבונן בזה.

בכח התפילה יוצרים מעלה מתוך עצם החיסרון

הנה, זה דבר פשוט ומובן מעצמו, שלעולם אין שום צד שחיסרון יהיה מעלה. חיסרון נקרא חיסרון. ככל שהאדם הוא בר מעלה יותר, אז הוא בר מעלה, ואילו כשהוא בעל חיסרון הרי שהחיסרון מתפרש תמיד כחיסרון.

אכן, ישנו צד אחד, ישנה מציאות אחת בעולם, שבה יש צד מעלה לחיסרון, משום החיסרון כאן מונחת מעלה, בחיסרון בעצמו מונחת מעלה. יש בחינה מסוימת שמצידה, ככל שהדבר חסר יותר, ככל שהחיסרון גדול יותר, ככל שהריחוק גדול יותר, יש כאן צד של מעלה. העניין הזה, הדבר הזה, המציאות הזאת, זאת היא המציאות של תפילה. זה דבר ברור שתפילה היא דבר שבא מתוך חיסרון. כל המערכות האחרות, כל סידרי המעלות האחרות, כולל אפילו המעלות העליונות, תורה וכל המעלות כולן, ככולן המעלה היא מעלה והחיסרון הוא חיסרון. ככל שיש מהמעלה יותר היא יותר מעלה, ועד כמה שיש פחות זה חיסרון, והחיסרון מתפרש כחיסרון. החיסרון מובן, הוא לא טוב. אולם יש נושא אחד, מציאות אחת, שבה החיסרון יש בו צד של מעלה. היינו, כשאנחנו מגיעים לחיסרון יתר, ככל שהחיסרון יותר גדול, ככל שהריחוק גדול יותר, ככל שיש פחות, ככל שמסכנים יותר, ככל שיותר עניים דלים ועלובים, הרי שיש כאן צד של מעלה, כאן התפילה חזקה יותר, כאן יוצאת תפילה יותר עמוקה. ובתפילה ישנו צד של קרבה שהוא מדלג על פני כל השלבים כולם.

יש תמיד דרך ישרה להגיע מתוך מעמקי החיסרון, אם הופכים אותו, אם מפרשים זאת נכון, היינו, אם תופסים את החיסרון מצד המעלה שלו, אם משתמשים בחיסרון בשביל תפילה, הרי שאז ישנה אפשרות, מתוך מעמקי החיסרון להגיע למעלה העליונה. מתוך החיסרון גופא, מתוך החיסרון עצמו, ישנה אפשרות לעשות מהדבר הזה עצמו מעלה. לקחת את הריחוק הכי גדול, ולהפוך אותו לסיבה לקירבה.

כך נראית כל הבריאה כולה. כי הנה, בסופו של דבר, כשהבריאה השתלשלה מהדרגה העליונה ביותר עד לדרגה הכי תחתונה, הדבר צריך להיות מובן מאליה שכשזה הגיע לדרגה הכי תחתונה, מכיוון ששם זה המקום שאליו רצו להגיע, יש שם קשר ישיר לדרגה ולמעלה העליונה ביותר. שם, באותה דרגה הכי נמוכה והכי רחוקה, יש שם אפשרות. עלינו להבין מדוע זה כך.

אין הדבר תלוי אלא בי – תפיסת עומק החטא הביאה לתפילה שגרמה לקונה עולמו בשעה אחת

ידוע המעשה של רבי אלעזר בן דורדיא. היום קוראים לו רבי אלעזר בן דורדיא אבל זה אדם שבמשך כל ימי חייו קראו לו אלעזר בן דורדיא החוטא. הוא קיבל את הסמיכה להיקרא בתואר רבי ברגע מותו, הוא לימד תורה במותו. אלעזר בן דורדיא היה חוטא שהגיע עד לדיוטא התחתונה ביותר של חטא כמו שמפורש בגמרא בעבודה זרה (י"ז ע"א),

השראת השכינה היא ב"בית תפילה"

יש כאן עניין מיוחד בדבר הזה, שהוא מתפרש משני הצדדים. בזה שהקב"ה ברא את העניין של תפילה, כאן התחדש הסוד הזה שהקב"ה נמצא באופן מיוחד להתפלל, למי שהוא בר תפילה. כביכול הקב"ה נמצא לבעל חסרון. זה הפירוש עיקר שכינה בתחתונים היתה. אנחנו הרי רואים שמקום השראת השכינה נקרא "בית תפילה", כך כתוב בנביא ישעיהו (נ"ו ז') "והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפילתי", פירוש הדבר, שהשראת שכינתו יתברך זה נקרא יצירת מצב של תפילה.

בגמרא בברכות (ח' ע"א) מתבאר, וכך כותבים הראשונים, שאחר שמשחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, זאת סיבה לכך שמהאי טעמא צריך להתפלל ביני עמודי, היכא דהו גרסי, שם צריכה להיות התפילה. במקום רינה של תורה שם תהא תפילה, באותו מקום שבו לומדים, באותו מקום שבו נמצאת התורה, שם באותו מקום צריכים להתפלל. והטעם לכך, מפורש בראשונים, משום שזה מה שנקרא היום 'בית תפילתי'. על בית המקדש נאמר "והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפילתי", אולם מיום שחרב בית המקדש בית תפילתי נמצא באותם ד' אמות של הלכה, הוא נמצא דווקא ביני עמודי דגרסי. נמצא, שכאשר אנו מדברים על שכינה, השראת שכינה זה נקרא יצירת מקום תפילה, מקום להתפלל, מקום להתקרב ולהתדבק, להגיע אל הקב"ה דרך תפילה.

המכוון ב"עיקר שכינה בתחתונים היתה", שהשראת שכינתו היתה במקום כזה ששם זה המקום בשביל להתפלל. מלכתחילה זה היה בכל העולם כולו, אך אחרי שזה סולק מכל העולם, מקום השראת השכינה היה בבית תפילתי, בית תפילתו של הקב"ה, וכשזה הסתלק גם משם, זה נשאר באותן ד' אמות מצומצמות של הלכה, ושם זה כעת קבוע וקיים. זה הפירוש השראת שכינה. השראת שכינה, הכונה היא, הקב"ה ממציא את עצמו בשבילנו להתפלל אליו, הוא נמצא לנו לתפילתנו.

שתי בחינות הן – "אתי דכא" ו"אני את דכא"

"כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים" זה שמו של בית המקדש, מקום השראת השכינה זה בית תפילה, זה השם. כפי הנראה זה הפירוש במחלוקת בגמרא בפירוש הפסוק שנאמר בישעיהו (נ"ז ט"ו) "כי כה אמר רם ונישא מרום וקדוש אשכנן ואת דכא ושפל רוח", והכי איתא בסוטה (ה' ע"א) "ואת דכא ושפל רוח, רב הונא ורב חסדא חד אמר אתי דכא וחד אמר אני את דכא". דכא נקרא אדם נדכא עלוב ומסכן, ולדעה אחת הקב"ה מגביה ומרומם את הדכא אליו, והדעה השניה היא שהקב"ה נמצא עם דכא ושפל רוח, הוא לא מגביה ומרומם את הדכא אליו אלא משפיל את עצמו, ממציא את עצמו אל הדכא בדכאותו, בדכאונו, באותו מקום שבו הוא דכא.

כמובן, אין זו פלוגתא, אלא כל אחד ואחד מפרש את הפסוק על בחינה אחרת, והמחלוקת היא רק על איזו בחינה הפסוק הזה מדבר. שתי הבחינות האלו הם שתי הבחינות שבהם אנו עוסקים. עיקר שכינה בתחתונים היתה, זה האופן שהקב"ה ממציא את עצמו לדכא ושפל רוח, היינו, להתפלל, למי שדכא ושפל רוח הקב"ה ממציא את עצמו באופן שהוא יהפוך את הדיכאון ואת שיפלות הרוח האלו לתפילה. וכשהוא עושה מהדבר הזה תפילה, הקב"ה מגביה ומרומם אותו באותה דרך, כמו שנתבאר על דוד.

כל ריחוק וכל צרה תכליתם רק להביא לתפילה

זאת הבחינה שאליה התכוין הקב"ה בכריאת העולם. המציאות הזאת של הבריאה היא מציאות של שקר שצריך לתפוס בה לשם מה היא נבראה מלכתחילה, אכן, הכוונה בכריאת עולם השקר היתה כדי שכל הנמצא פה ירגיש ויתפוס את הריחוק, יתפוס את העלבון, כמה

ושם הוא התעורר למשהו, הוא התעורר גם כן על ידי חטא, בתוך המצב של חטא היה לו איזה מעורר שעורר אותו לכך שהוא נמצא במבוי סתום, במקום חסר תכלית, הוא תפס שהוא אבוד ואין לו תקנה, וזה עורר אותו לשוב.

כתוב שם בגמרא שהוא הלך וישב בין שני הרים וגבעות והתחיל להתחנן, וביקש הרים וגבעות בקשו רחמים עלי, והוא המשיך וביקש מהשמים ומהארץ ומכל מקום אפשרי מאין יבוא עזרי, וכולם השיבו לו איננו יכולים לעזור לך. אין מי שיעזור לך בכל המערכות כולן, היינו, מבחינתם של כל המערכות בעולם אתה אבוד. כלפיהן של כל המערכות כולן אתה הגעת למקום כזה שאין ממנו חזרה, בתוך סדר המערכת, באותה מערכת שבה אתה נמצא, אין לך דרך חזרה. אינך יכול להגיע לשום מקום בחזרה.

"אמר, אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו, יצתה בת קול ואמרה רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא, ככה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת". אין הדבר תלוי אלא בי, המכוון בזה, זה היצור האחד בעולם שיש לו כוח לצאת מכל המערכות כולן, הוא לא כפוף, הוא לא נמצא תחת שום מערכת. שמים, ארץ, מכל זה הוא יכול לצאת. יש להאריך כאן בדברים, אך העולה מכאן לסוגיא שאנו עוסקים בה שהדבר ברור שהמקום שהוא הגיע אליו היה דווקא מחמת עומק החטא, זאת הסיבה לבכיה שבכה רבי "יש קונה עולמו בשעה אחת", רואים כאן שיש מי שמסוגל, ישנה אפשרות, לקחת את העומק של הרע, את העומק של החטא, את העומק של הריחוק, ולהפוך את הדבר הזה בעצמו לתפילה שהיא זו תחזיר אותו בחזרה למצב שרבי יקנא בו.

בתפילה – החיסרון כחיסרון הוא מעלה

כאן זה המקום, כאן נמצאת הנקודה שהיא שונה מכל המעלות האחרות. כל סדרי המעלות שישנן בעולם, הן מעלות הבנויות כסדר, המעלה נקראת מעלה והחיסרון נקרא חיסרון. המקום האחד והיחיד שהחיסרון כחיסרון הוא מעלה, כלומר, אין הכוונה שהחיסרון הוא מעלה אלא המעלה היא מחמת החיסרון. החיסרון כחיסרון מהווה מעלה, הנקודה האחת והיחידה הזאת היא הפרשה הזו של תפילה, שבה, ככל שהחיסרון עמוק יותר, ככל שהוא גדול חזק ומוכהק יותר, יש כאן אפשרות להפוך אותו לתפילה. את החיסרון הזה בעצמו עושים לתפילה, וכשעושים אותו לתפילה נמצאים בנקודת גובה שבשום אופן אי אפשר להגיע אליה באף דרך אחרת. אין שום סדר שמאפשר להגיע לנקודות גובה כאלה.

על דוד המלך נאמר "ודוד הוא הקטן" (שמואל א' י"ז י"ד). דוד המלך אומר כך על עצמו בכמה וכמה פסוקים, פרקים שלמים בספר תהילים. עוד לא היתה בריאה שהיתה שפלה כל כך כמו דוד בעיני עצמו. "ואנוכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם" (תהלים כ"ב ז') זה פסוק שדוד המלך אמר על עצמו. קשה למצוא גנות יותר מזה. אי אפשר להגיע לדרגה יותר חזקה בלעשות מאדם אפס, משום כך, דוד המלך אומר על עצמו את הפסוק "תחת אהבתי ישטוני ואני תפילה" (שם ק"ט ד'). מי אני, מה אני, דוד המלך אומר על עצמו, אני תפילה. הוא בעצמו תפילה. הוא תפילה, משום שדוד המלך היה זה שאת תפיסת החיסרון שלו, כמובן, החיסרון שלו לפי תפיסתו, את תפיסת ה"תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם", את תפיסת ה"קטן", הוא עשה מהדבר הזה תפילה. החיסרון הזה הוא כולו תפילה.

זה דבר ברור ופשוט, וזה מפורש גם בדברי חז"ל, שזה מה שעשה אותו לדוד מלך ישראל. כאן, בדרגה הזאת, מתוך העומק של החיסרון, בזמן שהחיסרון הזה הוא תפילה, זאת היא המעלה הגדולה ביותר שישנה בעולם. ואז הוא נמצא בשיא הגובה שלו, אז הוא דוד מלך ישראל חי וקיים.

שהוא עלוב ומרוחק, כמה שהוא נדחה ממקומו, ומכח זה לקחת את עולם השקר הזה ואת הריחוק הזה ולעשות ממנו תפילה. לשם כך נבראה המציאות הזו של השקר ושל הריחוק. כך נבראה המציאות הזאת של תפילה בעולם, הכוונה ברצון לברוא את המציאות הזאת של ריחוק היתה בשביל לברוא מציאות של תפילה. עניין הריחוק נברא כדי שיתפללו.

על כל מיני פורענויות של כלל ישראל, כתוב במפורש בדברי חז"ל שהקב"ה הביא את הדברים לא בגלל הפורענות אלא כדי להתפלל. "אמר ר' יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים" (יבמות ס"ד ע"א), לכן מלכתחילה היו האמהות עקורות, זאת פורענות שלא באה כעונש אלא היא באה מעיקר סדר הבריאה, נבראה מלכתחילה בריאה מרוחקת יותר כדי שתבא משם תפילה. הדבר מתרחק כדי שמשם תבוא תפילה.

זאת היא כל המציאות, כל העניין הזה שנקרא ריחוק, כל המציאות הזאת שבה אנחנו נמצאים. אכן, אנחנו הפכנו את הריחוק הזה למציאות בפני עצמה, אנחנו שמחים פה בריחוק הזה, טוב לנו פה, אבל לא לשם כך זה נברא. כל הריחוק נברא רק כדי שאנחנו נצחק מרחוק למה דחית אותנו, למה זרקת אותנו כל כך רחוק, למה סילקת אותנו מעל פניך, זאת היא המציאות, זאת היא הצעקה, זאת הקריאה שצריכה לעלות מהבריאה, לשם כך זה נעשה מלכתחילה, כל הסתר וכל ריחוק נעשה כדי שיתפללו.

כשמענישים ילד ומוציאים אותו החוצה, חסר דעת הולך ומשחק לו בחוץ, אבל הכוונה בעונש הרי היתה שהוא ידפוק בדלת ויבקש סליחה כדי להיכנס בחזרה. אותו תינוק חסר דעת אינו יודע שעל ידי זה שהוא הולך ומשחק בחוץ, ואינו תופס את הדבר הזה כעונש, כריחוק, ואינו מבקש שיחזירו אותו, זאת סיבה לעונש יותר חמור, ואז ישימו אותו במקום כזה שהוא כבר כן ירגיש. כך בדיוק אנחנו נראים, הוציאו אותנו החוצה כדי שנדפוק בדלת ונבקש סליחה ונחזור הביתה, ואנחנו שוטים, משחקים בחוץ, טוב לנו.

נמצא, עיקר הבריאה נבראה כריחוק, אכן התכלית היא לקירוב גדול יותר, אליו מתכוונים, אכן מה הוא האופן שיכול לבוא מתוך ריחוק קירוב גדול יותר, מה הוא קירוב היתר הזה שבא על ידי ריחוק, כאן נמצאת הפרשה של תפילה.

אנחנו צריכים להבין ולדעת, כל פורענות שהקב"ה מביא עלינו, כל משבר, כל ירידה, כל צער, הכוונה בדבר הזה היא לעשות ממנו תפילה, אין שום ריחוק אחר בבריאה. אם לא עושים מהדבר הזה תפילה, מקבלים חלילה מכה יותר חזקה עד שכן עושים מהדבר הזה תפילה, עד שתופסים שנמצאים רחוק, וכשנמצאים באמת רחוק, כשתופסים את זה לגמרי, אז חוזרים בחזרה לאותו מקום, כמו רבי אלעזר בן דורדיא, אז חוזרים הביתה, אבל כמובן עדיף לחיות כך ולא להגיע למצב של רבי אלעזר בן דורדיא שלא יכול היה להמשיך לחיות, כפי שמפורש שם בגמרא שהוא חייב היה למות כדי לחזור הביתה, הוא לא היה יכול להמשיך לחיות, ועדיין, אצלו זה היה הרגע האחרון שאפשר עוד לתקן, זה הרגע שהתיקון בא ביחד עם המוות, אולם אוי לו למי שמחכה לעוד רגע יותר מאוחר, אז זה כבר סיפור אחר לגמרי, זו כבר מערכת אחרת.

כל מה שנברא פה נברא בשביל תפילה, בתוך כל המערכת של העולם הזה, כאן הכל נברא בשביל תפילה. כל ריחוק בעולם נברא בשביל תפילה. והכוונה היא לכל סוגי תפילה, גם תשובה זו תפילה. התשובה למעשה מתקיימת ונעשית על ידי וידוי, והוידוי זה תפילה.

כל מכה שהקב"ה נותן לנו, אנחנו צריכים לדעת שזה ניתן לנו לשם כך, משום שאחרת אין לדבר הזה קיום. אין קיום בעצם לשום ריחוק בעולם. הריחוק קיים רק משום שמתוך הריחוק הזה יבוא קירוב יותר גדול, רק משום כך זה קיים. נמצא, שכל מכה שאנחנו מקבלים יש לנו

אפשרות לקחת אותה ולהפוך אותה לקירוב יותר גדול. צריכים לקחת כל מכה, כל צרה, ולהפוך זאת לתפילה.

ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו – הכח להוציא תפילה מתוך הצרה הופך כל קללה לברכה

היה אדם שלפי הבנתו ודעתו שלו ניסה לחפש את התורפה בכלל ישראל, הוא ניסה לחפש מקומות תורפה בכלל ישראל, ובאותם מקומות תורפה הוא רצה לקלל אותם. שם הוא רצה לפגוע בהם. כך הוא טבע הדברים, בכל מקום תורפה אפשר להכניס קללה, שם זה מקום נוח להכות, ושם הוא רצה לפגוע בכלל ישראל. אכן, מה שנתקיים בנו, נתקיים בנו "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך". על כך נאמר "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ה' אלקיו עמו", ה' אלקיו עמו, זה אפילו במצב של און, מצב של עמל, גם אז לא הביט און ולא ראה עמל בישראל. "ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו".

תרועת מלך בו, כפי שלומד הרמב"ן, הכוונה היא לאפשרות לתקוע בשופר, היינו, זאת היא האפשרות לתפילה. תרועת מלך בו, אנחנו יכולים לצעוק, לכן, לא הביט און ביעקב, לא ראה עמל בישראל. און ועמל, בזמן שהם נשאים באותה מסגרת של און ועמל, ודאי שאז יש 'הביט', אז זה און וזה עמל, אבל, ה' אלקיו עמו, השוכן אִתָּם בתוך טומאתם, ותרועת מלך בו. הם יכולים לקחת את המצב השפל הזה, את אותו מצב עצמו, וממנו עצמו להוציא מעלה.

זה נקרא השוכן אִתָּם בתוך טומאתם. אנחנו יכולים לקחת מתוך המצב המושפל, מתוך המצב הירוד, מתוך המצב הכי נמוך, ולהיפך, מתוך הלחץ, מתוך הדחק של השיפלות הזאת, להוציא תפילה. כאן נמצא הסוד של "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך", כאן נמצא ההיפוך, כאן הקב"ה מהפך את הקללה, הנתפסת לכאורה כקללה, לברכה. זה מה שנתגלה בפרשת בלעם, "ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו".

"ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה" זה משום שבקללה עצמה מונח הסוד הזה שאפשר להפוך אותה לברכה. זה מה שנתגלה. נתגלה שבתוך הקללה טמונה ברכה כזאת, אלא שצריך להפוך אותה מקללה לברכה. זה הסוד, שבכל תורפה ככנסת ישראל, יש היכי תמצוי, יש אפשרות, לקחת את התורפה הזאת בעצמה ולהפוך אותה לברכה. "ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו", כשאנחנו יותר רחוקים אנחנו צועקים יותר חזק, ואז הצעקה היא יותר צעקה.

"תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו", העני בעניו, משום שהוא עני, משם יוצאת תפילה. וכתוב בחז"ל שזאת התפילה הגדולה ביותר, זאת התפילה הכוללת בתוכה את כל התפילות. בהמשך הפרק כתוב שם, למה הוא צועק, למה הוא מתפלל, "מפני זעמך וקצפך כי נשאתני ותשליכני". אתה נשאת אותי, הייתי איתך והשלכת אותי למקום רחוק, השלכת אותי החוצה, ומשם אני צועק, משם אני מתפלל. משם בוקעת תפילה כזאת, והתפילה שבוקעת משם זו תפילה שאין לה אח ורע, זאת לא תפילה סתם. משם בוקעת תפילה באמת. זאת היא התפילה שהיא תפילת כל התפילות. הדבר הזה הוא בכל צרה, כולל גם את הצרה של חטא. צרה, במובן של עקה, מעיק, צר, משפיל, מעליב, את כל זה צריכים להפוך לתפילה.

הדברים שעסקנו בהם מתכוונים מאד למעשה, אלו לא דרשות בעלמא, זאת אמת למעשה, והדבר בדוק ומנוסה. כך הוא בכל צרה וצרה. כל אחד ואחד צריך לקחת כל משבר וכל צער ולהפוך אותו לתפילה, וכשלוֹקחים והופכים זאת לתפילה, אז מתקיים בנו "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך".

בנות יצחק

דרכי עליה למבקשי דעת את ה' ולהידבק בדרכיו
ממשנתו של הגאון רבי יצחק זיסמן זללה"ה ר"מ וממנחילי יראה ודעת בישיבת תושיה תפרח

פרשת שלח גליון מס' 59

בס"ד

יופי המצוה ושכרה

ולכך אדם שאינו לובש בגד של ד' כנפות ואינו מתחייב במצות ציצית, אף שאינו מבטל בזה מצות עשה של ציצית, אך נענש על כך שלא חמד בלבבו יופי המצוה ושכרה, שהיה עליו לחמוד את שכר המצוה שבכלל יראת העונש הוא יראת אבדן השכר, וכן יענש על כך שלא חמד את יופי המצוה דהיינו את השלמות שקונה ע"י מעשה המצוות.

יופי המצוה ושכרה במצות ת"ת

והנה דברים אלו אמורים בכל המצוות, אמנם במצות ת"ת יש חיוב ביותר לחמוד מצוה זו ושכרה וכפי שיבואר.

כידוע שאף שבעבירות נתבאר בתורה חילוקי העונשים שבין עבירה לעבירה שיש עבירות שהעובר עליהם נענש במלקות, ויש עבירות שהעונש עליהם הוא באחת מד' מיתות כ"ד או כרת, אך במצוות לא נתבאר בתורה החילוקים במצוות וגודל שכרם בין זו לזו, אך אעפ"כ במצות ת"ת נתבאר שכרה ביותר וכמאמרם ז"ל (יש פאה) "ות"ת כנגד כולם", וכפי שכתב הגר"א (שנות אליהו שם) "שצריך האדם מאוד מאוד להחביב את התורה דככל תיבה ותיבה שלמד בה הוא מצוה בפ"ע וכו', שהיא שקולה כנגד כל המצוות".

ומקראות רבים על מעלתה של התורה וכדכתיב (משלי ח יא) "יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה", וכתיב (שם ג טו) "יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה" ודרשו חז"ל (מו"ק ט:): "כל חפצין לא ישוו בה - אפילו חפצי שמים", שכל המצוות כולן אינן שוות לדבר אחד מן התורה.

עוד אמרו חז"ל (ברכות לד:): "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו".

וע"י שאדם יושב ועוסק בתורה זוכה להשראת השכינה כמבואר בחז"ל (אבות ג ו), ועוד אחז"ל (תנוד"א רבה פ"ח, ובילקו"ש איכה תתלד) "כל ת"ח שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו", ובכיאור דברי התנא (שם ב יד) "ודע לפני מי אתה עמל" כתב הרוח חיים לבאר "ודע לפני מי - ר"ל בפניו ממש, כי הוא בעצמו עומד עליך, כי אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, ודי בזה להעיר אוזן בלימודים כי ה' צבקות שוכן שם".

וע"י עסק התורה נעשה האדם בן לקב"ה וכפי שכתב הרוח חיים (אבות ב א) "וידוע שמפאת התורה אנו מכונים בשם בניו, וה' ית"ש מגלה סודו כאב לבנו אהובו, והמצוות המה כציווי אדון לעבדו, ולכן אנו מבקשים בתפילה 'השיבנו אבינו לתורתך', ובעבודה אנו אומרים לשון מלך, 'וקרבנו מלכנו לעבודתך' וד"ל".

על כן כמה גדול החיוב ביותר לחמוד בלבבו יופי מצות ת"ת ושכרה, להגות לעסוק ולעמול בה תדיר, וגם בזמנים שאדם מדמה למצוה היתר של פטור מחיוב מצות ת"ת, אך מוטל על האדם לחמוד 'שכרה' של מצוה זו שכל תיבה בתורה היא שקולה כנגד כל המצוות, ואף לחמוד 'יופי' מצוה זו שעל ידה זוכה האדם להשראת השכינה והקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו וע"י כך נעשה בן לקב"ה, ומחמת החמדה ליופי מצוה זו ושכרה יתחזק להגות בתורה גם בזמן שהוא פטור מחובת ת"ת, שהחמדתו למצוה זו תביאהו לעסוק בתורה.

החיוב לחמוד את יופי המצוה ושכרה

בפרשה נצטוונו על מצות ציצית, ובגמ' מנחות (מא.) מבואר שאף שמי שאינו לובש בגד שיש בו ד' כנפות אינו מבטל מצות עשה של ציצית אלא רק אינו מקיים את המצוה, אך בעידנא דריתחא ענשינן אעשה ואדם שאינו לובש בגד ד' כנפות יענש על כך בעידנא דריתחא (עיי"ש בתוס' ד"ה ענשינו אעשה, וברמב"ן בשער הגמול ואכ"מ).

ובטעם הדבר שאדם נענש על כך כתב רבינו יונה (שערי תשובה ש"ג כב) "כי ענוש יענש לעתות בצרה על דבר אשר לא חמד בלבבו יופי המצוה ושכרה, לבעבור סבב פני דבר חיובה עליו ולקחת לו בגד שיש לו ארבע כנפות לעשות לו ציצית על כנפיו", וצריך לברר מהו 'יופי המצוה' ו'שכרה', וגם מדענש ע"ז ש"מ דחייב לחמוד וצ"ב מהו המצוה והחיוב בחמדה זו.

ובכיאור החיוב לחמוד את 'שכר' המצוה נראה לבאר עפ"י מש"כ הגר"י בלזר זצ"ל (שערי אור סימן א בד"ה והנה בכלל) שכתב "והנה בכלל יראת העונש הוא גם כן יראת אבדן השכר של שכר מצוה, כי כמו שצריך לירא מפחד ענשו יתברך שמו, כמו כן יחוייב שיתעצם בלבו אהבת השכר האמתי על כל חמדת תבל להיות נכסף ומשתוקק לחזות בנועם ה', היא הטובה הצפונה לצדיקים בעד שכר מצותם אשר עין לא ראתה, ולירא מאבדן השכר הגדול חלילה", ולכך אדם שאינו חומד את שכר המצוה נענש על כך שזהו בכלל יראת העונש המחויבת.

ומש"כ רבינו יונה 'יופי המצוה' נראה כוונתו לשלמות שקונה האדם ע"י המצוה והקרבה אליו יתברך, וכפי שכתב המס"י (פ"א) "כי השלמות האמתי הוא רק הדבקות בו יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך אומר 'ואני קרבת אלקים לי טוב', ואומר 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם השם', כי רק זהו הטוב וכל זולת זה שיהשכוהו בני האדם לטוב אינו אלא הבל ושוא נתעה, אמנם לשיזכה האדם לטובה הזאת ראוי שיעמול ראשונה וישתדל ביגיעו לקנותה, והיינו שישתדל לידבק בו יתברך ככה מעשים שתולדתם זה הענין, והם הם המצוות".

ובפרק ד כתב שהדבר שמביא את האדם לקניית הזהירות הוא ההתבוננות, וכתב שם "והנה יש בהתבוננות הזה הערות הערות בהדרגה, לשלמי הדעת, ולפחותים מהם, ולכל ההמון כולו".

ובכיאור ההערה לשלמי הדעת כתב "לשלמי הדעת תהיה להם ההערה במה שיתברר להם כי רק השלימות הוא הדבר הראוי שיחמד מהם ולא זולת זה, ושאיין רע מחסרון השלמות וההרחק ממנו".

וכמו כן כבר הביא המ"ב (בהקדמה לחלק ג) שהרמ"ח מצוות עשה הם כנגד רמ"ח אברים שבאדם, וש"ה מצוות לא תעשה הם כנגד שס"ה גידים שבאדם, וע"י מעשה המצוות והשמירה מעבירות נעשים הרמ"ח אברים וש"ה גידים הרוחניים של האדם, ובהעדר אחת מן המצוות האדם הוא בעל מום, וכל זה הוא בכלל יופי המצוה, שע"י מעשה המצוה האדם קונה בזה שלימות גופו ומתקן את האבר המכוון כנגד אותה המצוה.

וזהו החיוב 'לחמוד' את 'יופי המצוה' ו'שכרה', שמלבד החיוב לחמוד את שכר המצוה כמבואר בדברי הגר"י בלזר זצ"ל, עוד יש חיוב לחמוד את יופי המצוה דהיינו את השלמות והקרבת אלקים שאדם משיג ע"י מעשה המצוה.

וכבר נתבאר מהגמ' במנחות דבעינא דריתחא ענשינן אעשה, וגם באופן שאינו מחויב במצוה בכ"ז אדם יענש על כך שלא הביא עצמו לידי חיוב, וכידוע זמן ביאת המשיח וזמן חבלי משיח הוא בחינת

'עידנא דריתחא', ועל כן צריך לאזור חיל ולהתחזק בלימוד התורה, ובוה זכה לינצל מחבלי משיח.

כבלא דעבדא

אך קבלת עול מלכות שמים ענינה הכרה במלכותו יתברך ושהאדם הוא עבדו של מלכו של עולם, וכשמקבל עליו עול מצוות לאחר שכבר קיבל עליו עול מלכות שמים, ענינה של קבלת עול מצוות זו היא שהוא מקבל עליו לעשות את כל המצוות מתוך הכרה שהוא מחויב לעשות כן מחמת שהוא עבד המלך וכעבד הוא מחויב לעשות את ציווי אדונו.

וכפי שכתב הרמב"ן (סוף פרשת בא) "ולפיכך אמרו הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שכולן חמודות וחביבות מאוד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלקיו, וכוונת כל המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין א-ל עליון חפץ בתחוננים מלבד שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו, וכוונת רוממות הקל בתפילות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לא-ל שבראם והמציאם ופרסמו זה ויאמרו לפניך בריותיך אנחנו".

וביאור דבריו הוא כנ"ל ש'כוונת כל המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו וכו', ויאמרו לפניך בריותיך אנחנו, דהיינו שאדם מכיר במצוות לא כקבלת עול מצוות גרידא, אלא מתוך קבלת עול מלכות שמים, שה' יתברך הוא הבורא ואנחנו שייכים לו, וממילא אנחנו מחויבים לעשות רצונו יתברך, ולכך גם מצוה קלה יש ליהדר בה כמצוה חמורה, משום שגם מצוה קלה יש בה את ההכרה שאדם משועבד לבוראו יתברך.

הציצית מזכירה את חיוב קבלת עול מצוות מתוך קבלת עול מלכות שמים

ועתה יאירו דברי האוה"ח הנ"ל ביתר ביאור שכיון שקיום המצוות צריך להיות מתוך הכרה בכך שאדם הוא עבד למלכו של עולם, א"כ מצות ציצית שהיא "למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי" ענינה הוא שכמו שעבד יש לו חותם של טיט, כך ג"כ הציצית הם כבלא דעבדא ומטרתם להזכיר לאדם שהוא עבד לה' יתברך, ומכיון שכך ממילא הוא מחויב לעשות את כל מה שיצווה עליו אדונו.

ובזה יבואר ביותר ענינה של קריאת פרשת ציצית לאחר פרשת שמע ופרשת והיה אם שמוע, שפרשת שמע ענינה קבלת עול מלכות שמים שאדם הוא עבד לבוראו יתברך, ופרשת והיה אם שמוע שענינה הוא קבלת עול מצוות קוראים אותה לאחר פרשת שמע משום שקבלת עול מצוות לאחר קבלת עול מלכות שמים ענינה שהקבלת עול מצוות איננה התחייבות גרידא לקיים את רצון הבורא, אלא שמחמת שהאדם הוא עבד ה' לכך הוא מחויב לעשות רצונו וכו"ל, ובשביל לזכור את חיוב קיום המצוות מתוך קבלת עול מלכות שמים, לכך לאחר קריאת פרשת והיה אם שמוע תיקנו לקרוא פרשת ויאמר שיש בה את מצות ציצית שהציצית הם כבלא דעבדא וענינו להזכיר לאדם שהוא עבד המלך ומכיון שכך הוא מחויב לקיים את כל מצוותיו.

והנה זה פשוט שמי שבלבו מושרשת האמונה וההכרה וההרגש בעול מלכותו דהיינו יראתו יתברך, ממילא מתעורר הלב בשעת ק"ש וביציאת לקבלת עול מלכות שמים בצורה ברורה ובהירה, אך מי שאינו עורך מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה', ויראתו יתברך אצלו היא בבחינת מצות אנשים מלומדה, א"כ בודאי שאף ראיית הציצית לא תזכירהו שהוא עבד ה' ושהוא כפוף למלכו של עולם.

על כן זאת איפה יעשה האדם, יערוך מחשבות תמיד ביראת ה' ובכבוד מלכותו, וכשיגיע לקריאת שמע יתחזק כח הרגשו להמליך עליו את ממ"ה הקב"ה, ובפרשת ציצית יתחזק כח הרגשו כי הוא עבד למלכו של עולם וכבלא דעבדא עליה.

טעם קריאת פרשת ויאמר

במשנה ברכות (יג.) "אמר רבי יהושע בן קרחה למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה, ואח"כ מקבל עליו עול מצוות, והיה אם שמוע לויאמר, שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום ובין בלילה ויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד".

וברמב"ם (רש ה' קריאת שמע) כתב "פעמים בכל יום קוראים קרית שמע וכו', ומה הוא קורא שלש פרשיות אלו והן שמע והיה אם שמוע וויאמר, ומקדימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה צווי על ייחוד השם ואהבתו ותלמודו שהוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו, ואחריה והיה אם שמוע שיש בה צווי על שאר המצוות כולן, ואח"כ פרשת ציצית שגם היא יש בה ציווי על זכירת כל המצוות".

ובכס"מ כתב "וזה טעם רבינו בקדימת והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע יש בה צווי על המעשה, ויאמר אין בה ציווי על מעשה כל המצוות אלא על זכירתן, וראוי להקדים הציווי על המעשה לציווי על הזכירה, ופירוש המשנה לדעת רבינו כך היא למה קדמה והיה אם שמוע לויאמר, לפי שמעשה המצוות שנזכר בוהיה אם שמוע נוהג בין ביום בין בלילה, וזכירת המצוות שעי" ציצית שנזכר בו יאמר אינו נוהג אלא ביום רצוני המזכיר שהוא הציצית אינו אלא ביום, וא"כ ראוי להקדים והיה אם שמוע לויאמר, ורבינו רצה לתת לנו טעם למה אנו קוראים פרשת ציצית ואגב גררה נתן לנו טעם למה נתאחרה".

הרי מבואר שענינה של קריאת פרשת ויאמר היא משום הציווי על זכירת כל המצוות שיש במצוות ציצית.

ציצית – כבלא דעבדא

ובביאור זכירת המצוות שיש ע"י הציצית כתב הטור (סימן כד) "טוב ונכון להיות כל אדם זהיר וזריז במצוות ציצית שיהיה לו בגד קטן מצויץ שילבש אותו כל היום כי עיקר מצותה על זכירת המצוות ובכל שעה ובכל רגע צריך לכך, דוגמא לדבר כאדם המזהיר לחבירו על ענין אחד שקושר קשר באזורו כדי שיזכירנו".

והדברים נתבארו ביתר ביאור בדברי האוה"ח שעל דברי הכתוב (במדבר טו לט) "והיה לכם לציצית וראיתם אתו" כתב "אין ידוע מכוון מאמר זה שיהיה לציצית, ולדברי התוס' שכתבו במס' מנחות (דף מג:): בדברי רבי מאיר שאמר שם גדול עונשו של לכן יותר מעונשו של תכלת, משל למלך שאמר לשני עבדיו וכו', כתבו התוס' (שם בד"ה חותם) מה שמדמה חותם של טיט לציצית, שכך עושים לעבדים, והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה כדאיתא במס' שבת כבלא דעבדא תנן ע"כ, רצה במאמר 'והיה לכם לציצית', לצד שהם עבדים לה', והעבד עושה כבלא, יהיה לכם סימן זה לכבלא דעבדא.

ואמר 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'', פירוש כשיביטו בסימן עבודתם יתנו לב שאינם בני חורין לעשות כחפצם במאכלם במלבושם בדיבורם ובכל מעשיהם, כעבד שאימת רבו עליו, ולעמוד בשעה שהאדון מצווה לעמוד, ולעשות כל מלאכות אשר צווה ה' לעשות", עכ"ל האוה"ח.

קבלת עול מצוות מתוך קבלת עול מלכות שמים

ולהבנת דברי האוה"ח יש להקדים ולבאר את דברי המשנה הנ"ל למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים ואח"כ יקבל עליו עול מצוות, וביאור הקדמת עול מלכות שמים לעול מצוות הוא שאדם שמקבל עליו עול מצוות ללא קבלת עול מלכות שמים ענינה קבלה לעשות את המצוות, אבל העשייה אינה משום ציווי המלך אלא מחמת ההתחייבות של המקבל לעשות את רצון המצווה,

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת שלח תשפ"ב

אפשר ליכנס לארץ ולאכלם כלהם, הרי שמלכתחילה היו צריכין לירש את הארץ בלא שיצטרכו למלחמה ולכלי זיין כלל.

והרי רש"י בריש פר' בראשית הביא דא"ר יצחק, אם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם את הארץ, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לישר בעניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, הרי דישראל אינם נוטלים את הארץ מעצמם, אלא מקבלים אותה מאת ה'. ועל כן אין טעם שיהיו צריכין לדרכי מלחמה בשביל לזכות בה.

ועל זה אמרו חז"ל כי מה שהוצרכו לירש את הארץ על ידי מלחמה והוצרכו לכלי זיין היה זה רק משום ששלחו מרגלים, היינו משום דשליחת מרגלים לתור את הארץ ולבדוק אם חזק הוא או הרפה, אם כמחנים הוא או כמבצרים הוא רק כבא לירש ע"י מלחמה, אבל מי שבא לזכות במתנת שמים למה צריך הוא מרגלים, ומה הנפק"מ לו אם חזק הוא או כמבצרים הוא, שדברים אלו הם מעלות בדרכי המלחמה, והם הרי באים לזכות במתנת שמים ולא בדרכי המלחמה כלל, וכיון ששלחו מרגלים גילו בדעתם שהם רוצים לזכות בארץ בדרכי מלחמה, ולא באופן של מתנת שמים, והייתה ההנהגה עמהם שכאשר אמרו כן יהיה, וכפי שמצינו כן גם בגזירה על דור המדבר שנאמר להם (י"ד, כ"ה) 'כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם', ועל כן ע"י ששלחו מרגלים הופקעה מהם הזכיה באופן של מתנת שמים והוצרכו לזכות בארץ בדרכי המלחמה, ולכן הוצרכו לכלי זיין, וזהו שאמרו חז"ל שע"י שליחת המרגלים הוצרכו לכלי זיין, כי בזה קבעו שזכיותם תהיה בדרכי מלחמה ולא במתנת שמים.

ולפי"ז יש לומר דזה הייתה טענת כלב שהן אמנם אמת בפיהם כי עז העם היושב בארץ, ומצד השבון דרכי המלחמה אי אפשר להם ליכבוש את הארץ, אבל כל זה הוא רק אם יורשים את הארץ בדרכי מלחמה, אבל כיון שהם יורשים את הארץ במתנת שמים, על כן אין הם צריכים לדרכי מלחמה כלל, וממילא אין נפק"מ כלל בכל הפרטים האלו, ולחמנו הם שבלא מלחמה אנו יורשים את הארץ.

והנה בפרשת דברים (ב', י"ד) כתוב 'עד תום כל הדור ההוא אנשי המלחמה, וכן להלן שם (פסוק ט"ז) 'זיהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה, הנה קרא אותם הכתוב 'אנשי המלחמה, וברש"י כתב דהיינו מבין עשרים היוצאים בצבא. אכן לדברינו יש לומר שנקראו כן, כי הם רצו לקבל את הארץ בדרכי מלחמה ולא במתנת שמים, על כן הם נקראים 'אנשי המלחמה'.

ואולם חי אני וגו' כי כל האנשים וגו' וכל מנאצי לא יראוה ועבדי כלב וגו'. וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר וגו' אם אתם תבאו

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים. בתרגום יונתן מפרש והתחזקתם, 'זתעבדון חזקתא', דיעשו קנין חזקה בארץ, ולפי"ז המשך הכתוב 'ולקחתם מפרי הארץ', מתפרש דע"י לקיחת הפירות הוא דיהא להם קנין חזקה בארץ. וזהו כשיש הרמב"ם בהלכות מכירה דאכילת פירות מהני לקנין חזקה.

והנה לגבי חזקת ג' שנים אמרינן בב"ב דף ל"ז דאכלה שחת שעדיין לא גדלה התבואה אינה חזקה, ויש לדון דה"ה דגם באכילה הבאה בשביל קנין חזקה, נמי לא יהני באכלה שחת.

ולפי זה יש לומר, דזהו שהוסף הכתוב ד'הימים ימי בכורי ענבים, לומר דלכן אכילת הפירות לא תהא אכילת שחת, שאינה מועלת לחזקה, אלא תהא אכילת פירות גמורים המועלת לקנין חזקה.

ויהם כלב את העם וגו' כי יכול נוכל לה. (י"ג, ל'). הנה באמת טענות המרגלים היו דברים כהוייתן, וכבר כתב הרמב"ן כי אמת אמרו בדבריהם, וכל דבריהם כי הערים בצורות גדולות מאוד וילידי הענק שם, אם יבואו דרך הנגב, העמלקי שם, אם מן ההר החיתי והאמורי והיבוסים שם, מן הים, הכנעני יושב על הים, באופן שמכל צד הארץ סגורה בפניהם, וא"כ צריך להבין באיזה טענה הסה אותם כלב, ומה יש לו להשיב לטענות המרגלים, ועל סמך מה אמר 'עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה'.

והנה ברש"י בפרשת דברים (א', ח') על הפסוק ראה נתתי לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ וגו', כתב רש"י בואו ורשו, אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים לא היו צריכין לכלי זיין.

ובספרי שם איתא דאילו לא היו שולחים מרגלים לא היו צריכין ז' שנים של כיבוש, אלא מיד כשהיו נכנסין לארץ היו חולקין אותה. ולכאורה צריך להבין למה שליחת המרגלים גרמה שיהיו צריכין לכלי זיין ומלחמה לכבוש את הארץ, ואטו גם זה הוא חלק מהגזירה שנגזרה על ישראל בעוון המרגלים.

ונראה לבאר בזה כי באמת רצון הקב"ה היה ליתן את הארץ במתנת שמים, ולקבל המתנה מאת ה' אין צריך לזה מלחמה ואין מקבלין אותה על ידי כיבוש, אלא היו מקבלין את הארץ בלא שיצטרכו שום פעולה מצד ישראל, רק היו נכנסין לארץ בשופי ומתיישבין בה.

והדבר מבואר להדיא בכתוב שיהושע וכלב בן יפונה אמרו לישראל 'ואתם אל תראו את עם הארץ כי לחמנו הם', וכתב רש"י 'נאכלם כלהם, היינו שאכילת להם אינה צריכה מלחמה, ואמר להם שהאומות הם להם בשביל ישראל, ואין צריך לילחם עמהם, אלא

אל הארץ וגו' כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון וגו'. (י"ד, כ"א ל"ח). הנה לכאורה נכפל ענין הגזירה שתי פעמים, ונאמרה בשתי פרשיות, דכתחילה כתוב 'ואולם חי אני וגו', כי כל האנשים וגו', וכל מנאצי לא יראוה', שבפסוקים אלו נאמרה הגזירה שלא יכנסו לארץ, ואח"כ בפסוק כ"ו, 'שוב חזור הכתוב על הגזירה ואומר 'אמור עליהם חי אני נאום ה' וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו', וצריך ביאור למה נכפלה ונכתבה הגזירה בשתי פעמים.

והן אמנם דבפעם השניה נתפרש יותר כל הפרטים על מי נגזרה הגזירה, וכמפורש בפסוק כ"ט ובדברי רש"י שם, שהגזירה היתה על אותם שנמנו, ולאפוקי שבטו של לוי וכו', אבל עדיין אינו מוכן מדוע נאמר כן בחזרה מיוחדת על כל ענין הגזירה.

עוד צריך ביאור מאי טעמא בפרשה הראשונה הכתוב מוציא מן הכלל רק את כלב, כדכתיב בפסוק כ"ד 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וגו', ואילו בפרשה השניה הכתוב מוציא מהכלל גם את כלב בן יפונה, וגם את יהושע בן נון, כמפורש בפסוק ל'.

ונראה כביאור הדברים עפ"ד המדרש דמבין עשרים שנה ומעלה, בין שהיה עמהם בעצה, בין שלא היה עמהם בעצה, לא נכנס לא"י, אבל פחות מבין עשרים שנה והביא שתי שערות רק אם היה עמהם בעצה לא נכנס. הרי מבואר דהיו כאן שתי גזירות נפרדות, גזירה על כל מבין עשרים ומעלה, וזה היה בין היה עמהם בעצה, ובין לא היה עמהם בעצה, וגזירה נפרדת היה על מי שהיה עמהם בעצה, גם אם הוא פחות מבין עשרים (והביא שתי שערות). ועיין בחידושי מרן ר"ז הלוי מה שביאר לפי דברי המדרש הא דכתיב 'וכל מנאצי לא יראוה', דבא לרבות דגם הפחותים מבין עשרים, אם הם בכלל מנאצי, אז הם בכלל הגזירה שלא יראוה, וזהו כונת הכתוב 'וכל מנאצי'.

מעתה יש לומר, דלכך נכפלה הגזירה ונכתבה בשתי פרשיות חלוקות,

דבאמת היו כאן שתי גזירות נפרדות, וכל אחת נכתבה בפרשה בפני עצמה, דבפרשה הראשונה נאמרה הגזירה על מי שהיה עמהם בעצה, וכמו שנאמר שם, 'כי כל האנשים וגו', וגזירה זו היא גם על פחות מבין עשרים, וזהו שפייס הכתוב 'וכל מנאצי לא יראוה', דר"ל דגם הפחותים מבין עשרים, אם היו עמהם בעצה, והיו בכלל המנאצים, ה"ה בכלל הגזירה. ואח"כ נכתבה עוד פרשה נוספת בפני עצמה, שכל מבין עשרים ומעלה, לא יכנס לארץ ישראל, שזהו גזירה נוספת בפני עצמה על כל מבין עשרים, בין היה עמהם בעצה ובין שלא היה עמהם בעצה, וזהו הפרשה השניה, שחזר הכתוב ואמר, 'אמור עליהם חי אני נאום ה' וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו', שבוה נאמרה הגזירה על כל מבין עשרים, גם אם לא היה עמהם בעצה, וכמו שכתוב בסוף פרשה זו בפסוק כ"ט 'במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבין עשרים שנה ומעלה'.

ולפי"ז נראה לבאר הא דבפרשה שניה הוזכרו גם כלב וגם יהושע, ובפרשה הראשונה נזכר רק כלב, דהגזירה שבפרשה השניה הייתה על כל מבין עשרים ומעלה, גם מי שלא היה עמהם בעצה, על כן הוצרך הכתוב להוציא מכלל הגזירה גם את כלב, וגם את יהושע, אבל בפרשה הראשונה שגזירה זו הייתה רק לאותם שהיו עמהם בעצה, כגזירה זו אין צריך להוציא את יהושע, שהוא הרי לא היה עמהם בעצה, וממילא אינו שייך לגזירה זו כלל, אבל כלב בן יפונה, כתב ברש"י שהיו לו שתי רוחות, אחת בפה, ואחת בלב, למרגלים אמר אני עמכם בעצה, ובלבו היה לומר האמת, עכ"ד רש"י, ואם כן נמצא דכפיו היה עמהם בעצה, על כן היה צריך להוציא מכלל הגזירה של מי שהיו עמהם בעצה, וגם נתן הכתוב טעם לזה, 'עקב היתה רוח אחרת עמו', דאע"פ דכפיו היה עמהם בעצה, מכל מקום בלבו היתה רוח אחרת, ולא היה עמהם בעצה, לכן אינו בכלל הגזירה.

והשב מחשבות לבלתי ידה ממנו נידח

מתוך דברים שנאמרו בפתח אסיפת ראשי קרן 'שובו' בראשות הרב אברהם בירדמן שליט"א והברי ועד ההצלה ליהודי אוקראינה - נתניה, סיון תשפ"ב

בואו וראו את גודל ועוצם המפעל הגדול הזה של ארגון 'שובו' המתעסק בקירוב אחינו בית ישראל לאביהם שבשמים, לתורה ולמצות, כתוב בנביא בשמואל שהקב"ה חושב מחשבות לבלתי ידה ממנו נידח, וסוף כל הנשמות כולם לשוב ולהתקרב אל הקב"ה. ובתפלה זכה אנו מתפללים 'ותן בלבם פחד הדר גאוניך והכנע לבם האבן וישובו לפניך בלב שלם כמו שהבטחת על ידי נביאך לבל ידה ממנו נדח'. הרי למדנו שהקב"ה חושב מחשבות איך ישובו ויחזרו אליו כל נשמות ישראל, ואף נשמה לא תהיה נדחית מפניו. מי שעוסק בזה ששום נפש מישראל לא תהיה נדחית מלפניו יתברך, הרי הוא שליה לקיום אלו המחשבות להשיב נפשות ישראל מקורם, והוא דבר גדול מאוד, ועל כל העוסקים והתומכים לדעת חשיבות העסק הזה, כי שלוהי דרחמנא צינהו. כתוב 'והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם לפני בא יום ה' הגדול והנורא', לפני הגאולה העתידה ישובו כל ישראל לאביהם שבשמים. שמעתי מפה קודש אבי מורי הגאון זללה"ה דאיתא במדרש שכבשה אחת ברחה מן העדר, התחיל הרועה לרדוף אחריה להשיבה אל העדר, כשהרועה רדף אחריה, הייתה הכבשה בורחת עוד יותר רחוק, אמר לה הרועה הרי בסופו של דבר תשובי אל העדר, אם כן למה לך להרחיק לכת ולברוח למקום רחוק, שובי כבר עכשיו. כן הוא גם בהשבת לב בנים על אבותם, הרי בסופו של דבר לפני בא יום ה' הגדול והנורא כולם ישובו אל הקב"ה, אם כן למה לנו להמתין עם השבתם. לאחרונה באים אחינו מישראל גולים ממקומם ל"ע מארץ אוקראינה, ובאים פליטי הרב לשערי ארצנו הקדושה, וכידוע לנו מקרוב כי הסט"א פורש רשת להגלם להפילם למשכמם לשחת המדיחים, וכל נפש שאנו יכולים להציל מכף רשע, הוא זכות גדולה לקרב בכל מיני קירוב, זהו עבודת השעה המוטלת על כל העוסקים בעניינים אלו, לחשוב מחשבות, ולעשות כל שביכולתם להציל עוד ועוד, בכל מיני דרכים ואופנים שאפשר, אנו מלאי הערכה לעבודת הארגון 'שובו' שאני מכיר מקרוב את כלל פעולותיהם, וברכה מיוחדת לכל אלו העוסקים והתומכים והמסייעים בענין הצלת הפליטים שעזבו עסקיהם בדרך רחוקה ובראשם הרב אברהם בירדמן שליט"א והרב חיים מיכאל גוטרמן שליט"א ובאו לארץ הקודש לחשוב מחשבות לבלתי ידה ממנו נידח, תחוקנה ידיכם, חזקו ונתחזקה ברוב עוז ותעצומות.

השיעור נדפס לזכר ולעילוי נשמת אבינו מורנו עטרת ראשנו הרב החסיד המפו' יקר יקרים בבית ישראל

רבי אברהם יוסף ב"ר פנחס שפירא זצ"ל

ענף עץ אבות תפארת אבותיו הצדיקים הקדושים זצוק"ל

הונצח ע"י בניו וחתניו שליט"א

מצוה קנה

לקדש שבת

שנאמר זכור את יום השבת לקדשו

שאתה קורא לשבת דהיינו בקידוש, שם תהא עונג, ועוד דזכירה על היין מסתמא הוקבעה על היין שבסעודה דחשיב. בפשטות אין הלכה זו מחויבת מדאורייתא, וכן כתב הרא"ש בשם רבינו יונה (פסחים פ"י ס"ה) דמי שקידש שלא במקום סעודה קיים את מצות קידוש דאורייתא ואינה ברכה לבטלה אע"פ שלא קיים את הדין דרבנן שיהא הקידוש במקום סעודה. אמנם דעת הרא"ש שלא יצא כלל אף מדאורייתא וברכתו ברכה לבטלה, ולכא' הוא דלא כהמג"א דכתב שיוצאין ידי חובת קידוש בתפילה. ותימה דאף הרא"ש סבר כדעת רוב הראשונים דיוצאים ידי חובת קידוש בדברים, ועוד מצינו בדברי הרא"ש שבתשובה (שו"ת הרא"ש סי' כה) דמקדשין אף ביוה"כ שחל להיות בשבת בדברים, הגם דאין שם קידוש במקום סעודה, וכיצד אמר דהיכא שלא היה הקידוש במקום סעודה לא יצא ידי חובתו.

קיום דרבנן קודם דאורייתא

קיי"ל דמצוות שחיובן מדאורייתא צריכות כוונה, ואילו מצוות שחיובן מדרבנן אינן צריכות כוונה. ונסתפק במנחת חינוך (מצוה לא) במי שקידש על הכוס בלא כוונה, ואח"כ נזכר שלא כיוון וחזר וקידש את השבת בדברים בעלמא שלא על הכוס. וצידד המנח"ח לומר דיצא יד"ח קידוש דאורייתא וגם חובת קידוש דרבנן, דבקידוש הראשון שעשה יצא ידי חובת קידוש דרבנן דיוצא אף שלא בכוונה, ובכדי לצאת ידי חובה בקידוש דאורייתא די לקדש בדברים אף שלא על הכוס וכמש"כ המג"א. ויש לידע כיצד ניתן לצאת את החיוב דרבנן קודם החיוב דאורייתא.

זכור ושמור כדיבור אחד נאמרו

הגמ' (ברכות כ:) לומדת דנשים חייבות בקידוש היום מהא דזכור ושמור כדיבור אחד נאמרו, וכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה. והני נשי, הואיל ואיתנהו בשמירה דחייבות בכל לא תעשה שבתורה, איתנהו גם בזכירה. אכן בספרי (כי תצא רגל הובא ברש"י שמות כ ח) השווה ילפותא זו לדינים אחרים שנאמרו יחדיו אע"פ שלא הוזכרו בעשרת הדיברות, וז"ל "לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך, שניהם נאמרו כדיבור אחד, זכור ושמור שניהם נאמרו כדיבור אחד, מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים בני שנה שניהם נאמרו כדיבור אחד, ערות אשת אחיך לא תגלה, יבמה יבוא עליה שניהם נאמרו כדיבור אחד, וכו'". וא"כ אין במצוות אלו היקש בעלמא, אלא כוונת הספרי לומר דאלו המצוות אינן מצוות נפרדות שכל אחת עומדת לעצמה, אלא הן מאוחדות לענין אחד - דהזכירה היא צורך השמירה, ועל שתיהן נצטוינו מכוח השבת. וכיון שעניינן אחד, מי שמצווה בשמירה מצווה עם זאת גם בזכירה. ועוד הביא הספרי דוגמא נוספת מעונש על חילול שבת המצורף למצות הקרבת מוספין בשבת, וכוונתו דהשבת שהיא סיבה לאסור עשיית מלאכה בשבת ומחלליה מות יומת, מחייבת כמו כן להביא קרבנות בשבת. וכה"ג גבי יבום, פשיטא דאיסור אשת אח הוא סיבה לדין יבום, דהיינו דהקורבה האוסרת אשת אח שלא במקום מצוה, היא המחייבת את היבום במקום מצוה. [כן מוכח בכמה מקומות ביבמות וכגון מהא דא' בדף יג: דהיכא דליכא לאיסור אשת אח ליכא מצות יבום דהא בהא תליא]

שיטת הרמב"ם - קידוש והבדלה מדאורייתא

כתב הרמב"ם (בסה"מ ובפר' כט מהל' שבת) "שציינו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו, נזכור גם גודל היום הזה ומעלתו והבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו, והוא אמרו יתעלה זכור את יום השבת לקדשו. כלומר זכרהו זכר קדושה והגדלה". הרי דמחויבים מדאורייתא במצות קידוש בכניסת היום ובהבדלה ביציאתו. ועוד הוסיף הרמב"ם (בהלק מן הגיטאות בסה"מ ובהלכות בנוסח הקידוש) שיש להזכיר בנוסח הברכה דיום השבת הוא זכר ליציאת מצרים, כדא' בגמ' (פסחים ק"ז): "אמר רב אחא בר יעקב וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום. כתיב הכא למען תזכור את יום וכתוב התם זכור את יום השבת לקדשו".

קידוש על היין אם הוא מדאורייתא או מדרבנן

דעת רוב הראשונים (פסחים קו. רמב"ם פכ"ט מהל' שבת ה"ז) שהקידוש על היין הוא מדרבנן, ואילו החיוב מדאורייתא הוא הזכרת דברים בעלמא, וכ"כ במג"א (ריש סי' רעא) דמדאורייתא יוצאים ידי חובת קידוש בהזכרת קדושת השבת בתוך התפילה.

שיטת המפרש בגמ' בנזיר (ד) דהקידוש על היין הוא חיוב דאורייתא. מלבד מה דקשה מנין לו לחדש דין זה מדאורייתא, הקשה הרשב"א (שו"ת ח"ד סי' רצה) דהא אפשר לקדש על הפת והיכי אמר דקידוש על היין מדאורייתא. ועוד הקשה בחי' רא"מ הורוויץ (שם) דכי תימא דקידוש על היין הוא חובה גמורה מדאורייתא, היאך נעקרת מצות קידוש בליל שבת שחל ביוה"כ.

הזכרת יציאת מצרים בקידוש

כאמור, חובה להזכיר יציאת מצרים בקידוש, והקשה בביאור הלכה (סי' רעא) על המג"א דכתב דיוצאין ידי חובת קידוש דאורייתא בהזכרת השבת בתפילה, דהא אינו מזכיר יציאת מצרים בתפילה, וכיצד יוצא ידי חובת קידוש בתפילה. וה"נ יש לשאול כיצד מקיימים חובת הזכרת יציאת מצרים בקידוש ביוה"כ שבו הקידוש רק בתפילה. וכן יש להקשות לשיטת הרמב"ם דסבר שאף הבדלה בכלל מצות קידוש ומחויבים בה מדאורייתא, מדוע אין מזכירין בה יציאת מצרים.

עוד מצינו בשיטה מקובצת (ביצה ד:) דהקידוש ביו"ט הוא מדאורייתא כמו בשבת, ולא פירש את מקורו, מנא ליה דקידוש ביו"ט מן התורה.

דעת הראב"ד דמותו לטעום קודם קידוש היום

חובת קידוש ביום מדרבנן לכו"ע, וכתב הרמב"ם (שם ה"י) דכשם שאסור לטעום בלילה קודם קידוש כך אסור לטעום קודם קידוש היום. והשיג עליו הראב"ד ותמה מדוע אסור לטעום והא כבר נתקדש היום בקידוש בכניסתו בלילה. ואין דבריו מובנים דמה שייך הקידוש שקידש בלילה לחובת קידוש של היום, דקידוש היום מחייב מצד עצמו שלא לטעום בבוקר.

קידוש במקום סעודה

הלכה נוספת נאמרה בקידוש, דאין קידוש אלא במקום סעודה, וטעמה נתפרש בדברי הרשב"ם (פסחים קא.) דכתיב 'וקראת לשבת עונג' - במקום

ויש ללמוד את הגדרת המצוה מלשונו של הרמב"ן (ע"ת שמות כ ה) שהאריך לבאר את מצות "זכור את יום השבת לקדשו" על כל חלקיה. ובביאור מצות קידוש כתב ז"ל "וטעם לקדשו, שיהא זיכרונו בו להיות קדוש בעינינו, כמו שאמר וקראת לשבת עונג לקדשו ה' מכובד. והטעם, שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש, להיפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים, ולתת בו עונג לנפשינו בדרכי ה', וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה' וכו'".

ועוד הוסיף לפרש "אבל לרבותינו עוד בו מדרש ממלת לקדשו, שנקדשהו בזכרון, כענין וקדשתם את שנת החמישים שנה, שהוא טעון קידוש ב"ד לומר ביובל מקודש מקודש, אף כאן ציוה שזכור את יום השבת בקדשו אותו. וכך אמרו במכילתא לקדשו, קדשהו בברכה". מבואר בדבריו דאין המצוה לומר קידוש בשבת, אלא לקדש את השבת ע"י דיבור, דהיינו ליחד ולקבוע את השבת ליום קדוש. וכשם שבי"ד מקדשים וקובעים את שנת החמישים שתהיה יובל, וכן מקדשים את החודש, ואם לא יקדשו לא יחול היובל ולא ראש חודש, כך קובע קידושו של האדם ומקדש את יום השביעי ליום קדוש. ואע"ג דשבת קביעא וקיימא, ואיסורי שבת יחולו גם בלא קידוש, מ"מ יש מצוה ליחד את היום ליום קדוש ומיוחד לשביתה ומנוחה. וכתב הרמב"ן "מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו" דאחר שע"י הקידוש חלה קדושת היום יש לקדש את השבת וכן כל שאר יו"ט בכניסתם.

וה"נ כתב הרמב"ם (שם הי"א) "יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום אף על פי שלא נכנסה השבת", ואף בשו"ע (ריש סי' רעא) כתב "כשיבוא לביתו ימהר לאכול מיד". והטעם מאחר והקידוש קובע ומייחד את היום להיות קדוש בקדושת השבת, יש לקדשו קודם שיכנס היום. אמנם כל זה כשקיבל את השבת וחל עליו תוספת שבת, דכשיש לו שייכות לשבת יכול לקדש, אך קודם שקיבל את השבת אין משמעות לקידוש שיקדש.

סיבת הזכרת יציאת מצרים בקידוש

ואחר שנתבאר ענין הקידוש, מבואר טעם הזכרת יציאת מצרים בתוך הקידוש, דבתוך הדברים יש להודיע ולהזכיר מהות עניינה של קדושת השבת ויחודה. אמנם, לדעת המג"א פשיטא דמדאורייתא אם לא הזכיר יצי"מ בקידוש יצא יד"ח. דאף שלא ייחד את השבת בשלימות, מ"מ את עיקר הקידוש עשה באמירתו. וה"נ ביוה"כ שחל להיות בשבת, אין צריך להזכיר יצי"מ אלא יוצאים בקידוש שבתפילה, דהזכרת יצי"מ היא לתוספת הסבר ביחוד השבת, אך אינה מעכבת. אמנם, בביאור הלכה חולק, אך שיטת המג"א מבוארת.

וענין ההבדלה אחר השבת, יש לפרש ע"פ מש"כ במכילתא (דדשב"י יתו פר' ז) "זכור ושמור, זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו מוסיפין מחול על הקודש", דענין היחוד ליום השבת הוא בכניסתו ולתחום אותו ביציאתו ולהבדיל בין הקודש ובין החול. וכן נודע שהגר"א היה מקפיד לאכול חמץ במוצאי חג הפסח, ועניינו להודיע שאכילת המצה כל שבעת ימי חג המצות, וההימנעות מאכילת חמץ הם מחמת המצוה ולא בשל סיבה אחרת.

ועל דרך זו יש לפרש את שיטת הרמב"ם דסבר דהבדלה מדאורייתא, ומ"מ אין צריך להזכיר את יציאת מצרים בהבדלה, דההבדלה אינה היחוד והקידוש של שבת אלא סיום הקידוש וניהוגי השבת שנהגו בהם כל השבת, וכל שהזכיר את ענינו של הקידוש על כל סיבותיו בכניסת השבת, שוב אין צריך להזכיר בהבדלה שביציאת השבת.

הודפס לע"נ ר' קלמן ב"ר משה הכהן ז"ל ומרת פרומה ב"ר דב בער ע"ה

ומה"ט סבר השיט"מ ק"ק דאף ביו"ט איכא מצוה מדאורייתא לקדש את היום, דכיון דהוא יום מקרא קודש, יש חובה לייחדו ליום שביתה, וכמו שפירש הרמב"ן (ויקרא כג ב) מהו 'מקרא קודש'.

ענין קידוש במקום סעודה

ולבאר את גדר החובה של קידוש במקום סעודה, דתקנו חכמים שלא לזכור את היום בדברים בלבד, אלא לייחד את היום במעשה ומייחדו ליום של עונג בסעודה. וכמש"כ הרמב"ן (שם) לגבי יו"ט דמצוה על ישראל להיקבץ בבית האלוקים ביום מועד, לקדש היום בפרהסיא בתפילה והלל לא-ל בכסות נקיה, ולעשות אותו יום משתה. וע"ז כתב הרא"ש דאחר שתקנו חכמים לקדש במקום סעודה לא יצא יד"ח. וכן מצינו בראשונים שאמרו בשאר תקנות שקבעו חכמים כיצד לקיים את המצוות דאורייתא, דא"א לצאת את יד"ח מצוה דאורייתא שלא באופן שתקנו חכמים. וכגון ברבינו יונה (ריש ברכות) דאחר שאמרו חכמים דזמן קריאת שמע של ערבית עד חצות, אין לקרותה כלל אחר חצות, הגם שמדאורייתא יוצאים ידי חובה עד עלות השחר. וכן בתוס' (סוכה ג.) שכתבו דלב"ש מי שראשו ורובו בתוך הסוכה ושולחנו בתוך הבית לא יצא יד"ח, אף שהוא דין דרבנן, וכ"כ הרבה ראשונים.

ומעתה כיון דהסעודה היא צורת הקידוש כדי לעשותו ליום של כבוד ועונג במעשה, אין להקשות כיצד יוצאין יד"ח קידוש ביוה"כ דליכא קידוש במקום סעודה. דכיון דהסעודה אינה צורך היום דאין יוה"כ יום עונג במאכל ובמשתה, אין כל ענין לקדש בו במקום סעודה. ובאמת כבר נחלקו בזה רש"י ותוס' בשבועות (א.) דרש"י מפרש ד'מקרא קודש' של יוה"כ מתקיים באמירת הברכות, והתוס' כתבו שמודה שב"ד קדשוהו ושובת ממלאכה בשביל קדושת היום, אבל בשבת כו"ע מודו דהצורה לקדש את השבת היא ע"י קידוש במקום סעודה.

איסור טעימה קודם קידוש

ויש ליתן טעם בההלכה דאין לטעום קודם קידוש, דאסור להתחיל במאכל קודם יחוד היום לשם שביתה ועונג, שלאחריו כל עונג שיעשה יהיה מחמת השבת. ואשר על כן סבר הראב"ד דכשייחד וקידש את היום בכניסתו, כבר ייחד את היום לשביתה ועונג ושוב אין איסור טעימה גם בבוקר, הגם שתקנו חכמים לקדש שוב קידוש היום. והרמב"ם דפליג סבר דתקנו לייחד שוב את השבת ביום וחזר איסור טעימה קודם קידוש גם בקידוש היום.

ובספקו של המנחת חינוך, נראה דלולא דבריו יש לומר דבקידוש בלא כוונה אין יוצאים חובת קידוש כלל, הן מדאורייתא והן מדרבנן. דהא דיוצאין ידי חובה במצוות דרבנן שעשאן בלא כוונה, דווקא במצוות התלויות במעשה, אך אמירת קידוש ללא כוונה אינה מעשה קידוש כלל. דכל ענין הקידוש תלוי במשמעותו שיש בו יחוד וקדושה, ואמירת הנוסח בלא כוונה אין בה יחוד וקידוש כלל. וכן כתב רבינו יונה (ברכות ט. מדפי הרי"ף) לענין קריאת שמע, דקריאה בלא כוונה אינה קריאה כלל ואין לה כל משמעות, ולכן אף מדרבנן א"א לצאת יד"ח. ואף שהעתיקהו להלכה, צ"ע למעשה.

נמצא - ענין הקידוש לייחד את היום בדברים ליום קדוש של שביתה ועונג, ומדרבנן תקנוהו על הכוס ובמקום סעודה וכל זה ענין יחוד היום לעניינו ע"י מעשה. לשיטת הרמב"ם אף הבדלה בכלל המצוה וענינה לקבוע את שביתה היום מחמת השבת.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמר בשיח"ק

'הכל לפי החשבון'

פ"ד משנה כ"ב. ודע שהכל לפי החשבון, ואל יבטיחך יצרך שהשאל בית מנוס
לך שעל כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד כרחך אתה חי ועל כרחך אתה
מת ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלכי המלכים הקב"ה.

'הכל לפי החשבון'

לכאורה יש להבין את פשט דברי המשנה, מאי קמ"ל ש'הכל לפי החשבון', הרי
כולנו מאמינים בני מאמינים שהקב"ה משלם שכר טוב לעושי מצוותיו ומעניש
לעוברי מצוותיו, ואת כל מעשה יביא במשפט אם טוב ואם רע עד שאפילו
שיחה קלה שבין איש לאשתו מוגידין לו בשעת הדין, ואם כן ברור שכל מעשה
יבוא בחשבון להביאו על גמולו, וכל האומר הקב"ה ותרן יוותרו מעוהו.

אולם הביאור הוא, שזה אכן ברור שהמשפט הוא בדקדוק גמור על כל מעשה
מצוה או עבירה, אך המשנה באה לחדש ש'הכל לפי החשבון', דהיינו - שלא
שוקלים כל מעשה לעצמו, אלא לפי החשבון הכולל של כל המעשים גם יחד.
גם עבירה קלה יכולה להצטרף להברתה ולהתהפך לעבירה כבדה, ואפילו דברים
קלים שאדם דש בעקביו יכולים להחשב כעבותות העגלה.

פעמים רבות האדם רגיל להכשל בדברים קטנים שנראים לו חסרי משמעות,
והוא מרגיע את עצמו בתואנה שמה כבר עשה, אולם האמת היא שכל מעשה
קטן מצטרף לחשבון גדול, ובמשפט של מעלה כל העבירות ממדודות ומחושבות
על פי כל המעשים האחרים.

ולא עוד אלא שאדרבה, כאשר האדם עושה עבירה קטנה ושונה בה, היא נעשית
לו כהיתר, ויכולה להיות חמורה יותר מאשר עבירה גדולה. וכן כתבו להיא
רבותינו המפרשים על אתר, שכונת המשנה היא כלשון הכתוב (קהלת ז', כ"ז)
'אתה לאחת למצוא חשבון', שעבירה קטנה הנעשית כמה פעמים חמורה יותר
מעבירה גדולה שנעשתה פעם אחת ותו לא.

ורבינו יונה בשערי תשובה משל למה הדבר דומה, לחוט משי דק ש'עיקרו
הוא מהחלוש שבדברים, והוא ריר התולעת', שאין צורך בשום מאמץ בשביל
לכותשו הדק היטב, אולם כשיקחו עוד חוט ועוד חוט ויכפלו אותם פעמים
רבות - יהיה החוט חזק מאין כמותו ויקשה עד מאוד לקרועו.

וכמו כן לענין העבירות, 'כי ההתמדה על העבירה, ואם היא קטנה, הולכת וגדלה
בהתמדתו עליה, ואף על פי שבתחילה היא היתה קטנה, קלה וחלושה כחוט
של בוכיאי, עצם זה שהאדם עובר עליה עוד פעם ועוד פעם מגביר אותה
למצייאות חזקה שקשה לו להתנתק ממנה, עוד יותר מאשר יעבור פעם אחת
על איסור חמור.

כל אחד יכול לראות, שאם בגד יתלכלך בכתם שזמני ועבה, אולי יהיה שייך
לנקות אותו ולהחזירו למצבו הראשון. אך אם הבגד מתלכלך בכתם חלש, ואחר
כך עוד פעם בכתם חלש, ולאחר מכן שוב פעם, הלכלוך כבר נהפך לחלק מן
הבגד, הצבע משתנה, והוא פסידא דלא הדרא. כי החזרה על הדברים הקטנים,
מגבירה את הדבר יותר מאשר פעם אחת גדולה וחד פעמית.

ויעויין בגמ' בפרק בתרא דיומא (פ"ג, א') דתניא דמי שאחזו בולמוס מאכילין
אותו חלק הקל, דהיינו, שלמרות שמוותר להאכילו דבר איסור מדין פיקוח נפש,
מכל מקום מאכילין אותו זקא את האיטורים הקלים ולא החמורים, והסכמת
כל הראשונים היא שאם עומדים לפנינו רק שני איטורים - או בשר נבילה שמוכתב
לאכילה או בהמה חיה שצריכים לשוחטה בשבת, הגם שהשחיטה בשבת היא
איסור חמור של סקילה ואכילת נבילה אינה אלא איסור לאו מכל מקום שוחטין
את הבהמה ולא מאכילין אותו את הנבילה.

ובטעם הדבר ביארו הראשונים בכמה אופנים, והר"ן שם (ד', ב') מדפי הרי"ף)
ביאר, שהגם שאיסור נבילה הוא יותר קל - מכל מקום האיסור הוא בכל כזית
וכזית, מה שאין כן איסור הסקילה הוא איסור שנעשה רק פעם אחת בשעת
השחיטה, ומשום כך לענין מאכילין אותו חלק הקל - איסור זה נחשב יותר קל
מאשר האיסור הקל של הלאו.

ומבואר שאף לענין הלכתא הם הם הדברים, שמוטב לאדם לעבור פעם אחת
על איסור חמור שהוא מוהיב עליו סקילה, מאשר לשנות על חטאו ולעבור כמה
פעמים על איסור קל יותר, כיון שפרוטה לפרוטה מצטרפת לחשבון גדול ואינו
דומה עבירה הנעשית פעמים הרבה לחטא שנעשה פעם אחת.

וכן הוא הדין להפך לענין מידה טובה מרובה, וכעין שכתב בחובות הלכות שם,
שכאשר האדם מחזיק באותה מצוה ועושה אותה פעם אחר פעם - גדלה
מעלתו לאין שיעור מאשר מי שעשה מצוה פעם אחת, אף אם השני עשה מצוה
גדולה הרבה יותר מהראשון.

ידועה דרשת חז"ל שהובאה ברש"י בתחילת פרשת עקב (דברים ז', י"ב), 'והיה
עקב תשמעון - אלו מצוות קלות שאדם דש בעקביו', ומשמע לכאורה שדוקא
על המצוות הקלות נאמרו כל ההבטחות המופלגות שם בפרשה - 'ושמור ה'
אלוקיך לך את הברית ואת החסד וגו', ואהבך וברכך והרברך וגו'.

וכן מבואר להדיא במדרש נחומא שם, וכעין זה במדרש תהלים בכמה
מקומות, שם נאמר: "גם עבדך נוהר בהם בשמורם עקב רב" - מצוות קלות,
לפיכך כתיב מה רב טובך אשר צפנת וגו', זו היא שכרן של מצוות קלות."

ולכאורה דבר זה מותמיה עד מאד, היאך יתכן לומר שעל המצוות הקלות יש שכר
מיוחד שאין כמותן, ודוקא עליהם נאמר 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך', והרי
אדרבה, כאשר האדם מקיים מצוות חמורות על אחת כמה וכמה שיקבל שכר
בכפליים הלף עבודתו.

אמנם כבר ידוע לתמוה על דברי הגמ' בסוכה (כ"ה, א') שאמרה על רבי יוחנן שלא
הניח דבר גדול ודבר קטן - דבר גדול מעשה מוכרבה ודבר קטן הוויות דאביי ורבא,
והקשו רבים מרבותינו היאך זה מכנה הגמ' את הויות דאביי ורבא בכלל 'דבר קטן',
והלא הם גופי תורה שמפיהם אנו חיים, ואין לך דבר גדול מזה.

ואמרו לבאר בשם הגאון בעל ברכת שמואל זצ"ל, משל למה הדבר דומה, לשני
אנשים שכל אחד עשה מעשה אחר. אחד הלך על שפת הנהר, ראה לפתע ילד קטן
טובע בתוך הסחף ומפרפר בין חיים למות, מיד קפץ אל תוך המים והוציא אותו
לאור העולם. לעומתו השני לא הילך בגדולות ובנפלאות, ולא נזדמנה לידו מצוה
כגון זו, אך הוא מצטיין במידת הנדיבות, ומקפיד כל יום ליתן צדקה לעניים.
וכאן יבוא השואל וישאל מי גדול ממי, האם הראשון או שמוא השני?

ואמר הגאון רבי ברוך בער, שאם נביט על המעשה לכשעצמו - אין ספק שמעשהו
של הראשון גדול מן השני. וכי יש לך דבר גדול יותר מהצללת נפש מישראל? ודאי
שהראשון קנה זכות שאין כמותה לקיים עולם מלא. ואילו השני, לכאורה לא עשה
אלא מעשה קטן, להוציא שקל מתוך הכיס ולהעביר אותו הלאה.

אמנם מאידך גיסא, מחדש הגר"ד, אין ספק שמצד האדם - השני קנה בעצמו את
מידת הנדיבות יותר מאשר הראשון. ואף על פי שהוא עשה מעשה קטן לאין ערוך,
ומה שייך להשוותו אל הראשון, דוקא זאת היא הנותנת, שהרי המעשה שנקלע לידי
הראשון היה מעשה גדול והכרחי מאין כמותו, ולפיכך הוא הרגיש מוכרח לעשותו.
אם לא היה קופץ לתוך המים, הרי היה רואה את הילד מאבד את חייו, ומי הוא זה
שיאטום את ליבו ויעמוד על דם רעו?... לעומת זאת השני לא היה חייב לתת בכל
יום את ממונו לצדקה, ודוקא אותו מעשה קטן - הרגיל אותו שוב ושוב להוציא משלו
ולהרגיש את אלו שלידו, ו'מעשים קטנים' אלו הגדילו את מעלתו לאין שיעור מאשר
מעשה מוכרח שלא שייך לעמוד כנגדו.

ועל פי זה ביאר רבי ברוך בער, שאמנם ודאי אין לך דבר גדול מהוויות דאביי ורבא,
אך משום כך הגמ' מכנה אותן בשם 'דבר קטן'. שכן איזו רבותא יש לשבת ליד
הגמרא וללמוד?... כשם שאדם נושם ואוכל, כך הוא מוכרח להגות באמרי שפר, ואם
לא - ראוי לו שלא בא לעולם... אך מן הצד השני, 'מעשה מוכרבה' מכונה בגמ' כ'דבר
גדול', כיון שלא תמיד האדם רואה צורך לעסוק בכבשוננו של עולם, די לו בקב שלו
והוא אינו מחפץ לרדת לעומק פנימיות התורה בדברים שאין לו בהם די ורגל. ואם
בכל זאת הוא עמל וזוכה - יש לו מעלה של 'דבר גדול' יתר מאותם שעושים את
הדבר הבסיסי ממוכרח אצל כל אחד...

מעתה נוכל אף אנו לבוא ולבאר שזוהי כוונת חז"ל 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך'
- זו היא שכרן של מצוות קלות, ומשום כך הבטחת הברכה שנאמרה בפרשת עקב
נשמרה דוקא למצוות קלות שאדם דש בעקביו, שכן מי שמקפיד לקיים גם את
אותם דברים קטנים שבני האדם אינם רגילים להחשיב, הוא זה אשר מוכיח עד כמה
הוא מסור למצוות של מקום ואינו רואה שום מציאות אחרת. אמנם המעשים מצד
עצמם קטנים יותר מהמצוות החמורות, אך דוקא הם מוכיחים על מעלת האדם,
שמוקפיד על מצוה קלה כבחמורה ואינו מניח לעצמו כמלא נימא.

אין ספק למשל שיש מעלה גדולה לסדוי הישיבה יתר על כל זמן אחר, אבל מי
שבכל זאת מגיע ומקדים עשר דקות קודם - עושה דבר קשה יותר, ששכרו לאין
שיעור. הוא מקפיד גם על המצוות הקלות' כביכול, ומראה מה החשיבות אצלו של
כל דקה בעצמה. כיוצא בזה, אין צד שבעולם שחשוב יותר להתפלל שמונה
עשרה מאשר פסוקי דזמרא, וה'שמונה עשרה' הוא לכאורה 'דבר גדול' ביחס
לתחילת התפילה. אך המציאות מוכיחה, שקשה יותר להגיע לתחילת פסוקי דזמרא
מאשר להגיע באמצע התפילה... ומי שבכל זאת לא מניח לעצמו ולא מדרשדש עם
עקביו, גדול יותר ממי שמקפיד רק על הדבר הגדול...

על כל אלו ועל כיוצא באלו אומרת המשנה 'הכל לפי החשבון', ללמדך, שהחשבון
שיזקף בפני האדם לעתיד לבוא לא יכלול רק את שכרן של המצוות מצד עצמן, אלא
גם את הקושי שהיה לאדם לצאת מהרגלו ולהקפיד בכל זאת, אף על דברים שאין
הדרך להקפיד בהם עד כדי כך. כי האדם נמדד דוקא באותם דברים קטנים, שהם
המוכיחים על שיעור קומתו, שנכלל מקיבוץ כל האמצעים אשר שימשו להגיעו.

'ואל יבטיחך יצרך שהשאל בית מנוס לך'

מלשון המשנה 'ואל יבטיחך יצרך שהשאל בית מנוס לך', נראה כביכול היתה סלקא
דעתך לאדם שהשאל יהיה בית מנוס לו, ועל כך הוצרכה המשנה להמשיך את כל
המשך דבריה - 'שעל כרחך אתה נוצר, על כרחך אתה נולד' וכו'.

והדברים צריכים ביאור, ראשית איזו מין טענה היא זו שיכולה לעלות על לב כאילו
השאל הוא בית מנוס לאדם, ושנית, מה תשובה יש בדברי המשנה לטענה מעין זו,
אמנם האדם חי על כרחו וכו', אך מדוע הדבר שולל את מנוסתו אל השאלו.

אכן עלינו לדעת, שבאמת יש כמות מציות שמכפרת לאדם על מה שעשה בחייו.
כבר חז"ל למדונו ואמרו (יומא פ"ה, ב') שהמיתת מכפרת עם התשובה, ועצם מה
שהאדם הולך לבית עולמו מהווה כפרה עבורו על החטאים שעבר. וכך כתב רבינו

בית ועד

לזכרו של הגאון רבי **דוד ברונר** זצ"ל
מנהל רוחני בישיבת נתיבות חכמה

גיליון מס' 18

הגאון רבי אליהו אורלנסקי שליט"א - ישיבת אור אלחנן גישמ'אק בלימוד - האם וכיצד?

קיום לעסק התורה. ובמהרש"א באר הטעם שנתקנו ג' ברכות לתורה - לעסוק בדברי תורה, והערב נא, ואשר בחר בנו - שיש ג' סוגי דברים המניעים את האדם לעשות פעולה. והם - טוב, ערב, ומועיל, וסימנך טע"ם. והיינו שהאדם פועל ועושה כאשר הדבר טוב בעבורו, ערב לו ומועיל לו. וישנם פעולות שהדבר ערב אבל אינו טוב, ולמשל חולה סכרת שיטעם סוכר, חש בטעם הערב, אבל הפעולה אינה טובה לו כלל וכלל ואף לא מועילה לו, אחר שהסוכר מזיק לו ואינו מזין אותו כלל ועיקר. וכמו כן פעמים שהדבר אינו ערב בתחילתו אבל הוא מועיל לאחר זמן - כמו אדם הנצרך לטיפול תרופה מרה לבריאותו, שאין האכילה עריבה לו אך היא לטובתו ובה יתפא ממחלתו. וכמו"כ ישנם דברים שעושה אותם לתועלת מיידית אחר שהם עצמם טובים כאכילת מאכל בריא שעצם האכילה טובה לאדם האוכל.

וע"פ זה מפרש המהרש"א שברכת 'לעסוק בד"ת' נתקנה על טוב התורה, ברכת 'והערב נא' על עריבות התורה, וברכת 'אשר בחר בנו' על חלק המועיל שבתורה. ויש להאיר שעל זה באו דברי האור החיים (פרשת כי תבוא) שכתב "אם היו בני אדם מרגישים כמתיקות וערבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם" - דכיון שהתורה כוללת הן את הטוב והן את הערב והן את המועיל, יש לו לאדם לידבק בה בכל ליבו ונפשו, וכל הקושי רק כאשר אין מרגישים בפועל את הטעם מחוסר התבוננות.

גרשון אדלשטיין שליט"א הביא מקור לדברי רבי אברהם מן ההר מהגמ' (מנחות צט:): 'שאל בן דמא את אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יוגית, קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יוגית'. מבואר דחיוב ת"ת הוא ממש בכל רגע ורגע ואין שום זמן שאפשר לעסוק בו בחכמה אחרת ועאכ"ו בדברי הבל ושטות. אם יש חיוב ללמוד כל הזמן אז בהכרח שנכלל בזה חיוב ליהנות בכל מה שמשיג ומבין - לא יתכן לעולם שאדם יעסוק כל הזמן בדבר שלא מוצא בו טעם והנאה. משל למה הדבר דומה אם נתבקש מאן דהו להביא חפץ שמונח בחדר מסוים, והחדר חשוך לחלוטין עד שלא ניתן למצוא בו כלום בלי להדליק בו את האור. האם המבקש צריך לצרף לבקשתו גם הוראה להדליק לשם כך את האור? פשוט וברור שבתוך הבקשה להביא את החפץ מונחת ההוראה לאפשר את הביצוע ולהדליק את האור ע"מ למצוא את החפץ. על דרך זה נראה דבעצם החיוב להיות שקוע כל הזמן בלימוד, מונח בהכרח החיוב ליהנות מהלימוד, כיון שבלא"ה לא ניתן לקיים ולעמוד בציווי זה.

ומדוקדק עניין זה מנוסח ברכת התורה שבתוכה מתפללים על עריבות התורה - והערב נא ה' אלוקינו וכו', ויעוין ברש"י (ברכות יא:): שפירש את הברכה "הערב נא ה' אלוקינו - שיערבו עלינו לעסוק בהם מאהבה". הרי שללא העריבות לא יהיה

השאיפה הבסיסית לכל תלמיד ישיבה באשר הוא, עוד לפני השאיפות לגדול תלמיד חכם מרביץ תורה וכדומה, היא הרצון החיוני לקבל גישמאק בלימוד, ובשפה המדוברת, מה שנקרא להתחבר ולהנות מהלימוד. קודם שננסה להבין איך מקבלים גישמעאק בלימוד, נבקש לעמוד על שאלה מאד יסודית - מנין לנו שיש עניין ליהנות מהלימוד? הלא דברי חז"ל ידועים לכל בר ברבי - 'לפום צערא אגרא' (אבות ה כג) - והיינו שלפי גודל הצער בקיום המצוה כך יגדל שכר המצוה. וא"כ ההיגיון הבריא אומר שמעלת האדם העמל ועוסק בתורה בלי למצוא טעם והנאה בלימודו, עולה עשרת מונים על מי שדברי התורה מתוקים בפיו מדבש ונופת צופים ונהנה מלימודו, שהרי 'לפום צערא אגרא'.

ההכרח והצורך ליהנות מהלימוד

אכן כבר נודעו בשער בת רבים דברי האגלי טל בהקדמה שכתב שעיקר מצות תלמוד תורה הוא ההנאה מהלימוד, ויסוד דבריו כבר נתבאר בדברי רבי אברהם מן ההר (נדרים מח:). בגדר מצות ת"ת בזה"ל "אבל מצות לימוד שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הצינווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג ולהנות במדע לשמח לבבו ושכלו כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, ומשו"ה אבל אסור לקרות בתורה נביאים וכתובים מפני שהם משמחים ליבו על כרחו, הלכך לא שייך למימור במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות שעיקר מצותו היא ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בלימודו".

וראיתי שרכינו ראש הישיבה הגאון רבי

לשליחת וועדים ומאמרים ולקבלת הגיליון במייל - beitvaad10@gmail.com

ואחר שנתבררו הדברים, יש להעלות את השאלה המהדהדת אצל רבים מבני הישיבות כיום, איך מרגישים טעים? איך מרגישים עריכות בלימוד? כיצד מגבירים את החשק ללמוד? השאלה הזו רלוונטית גם לאותו בחור למדן שמוצא הרבה טעם להתפלפל בדברי הרשב"א והקצות, אך אינו יודע ליהנות מלימוד של דף גמ' רש"י תוס' נטו - מה שנקרא לימוד בקיאות, ובאמת אינו מוצא שום טעם בסוג לימוד שכזה.

יש יסוד שכותב אותו ר' ירוחם בדעת חכמה ומוסר ("ב מאמר ע) זו"ל: "ועתה נגלה סוד ועיקר גדול שחייבים באמת לחנך על פיו תינוקות של בית רבן, והיודעים אותו חייבים כל ימיהם לשננו ולחזור עליו תמיד, והוא לבלתי לחשוב שקניית תורה תלוי אך במחשבת אדם ודעתו שאם אך ירצה האדם ללמוד ולקבל תורה אין מפריע בידו שאין כאן בעלים אחרים כלל, אלא שתורה הרי היא בעלים על עצמה ולא בנקל יזכה האדם לפייסה שתתרצה תורה ללכת אליו". מבואר בדבריו שיש לתורה רצון משלה - ואין הדבר כ"כ פשוט וקל לשכנע את התורה שתתרצה ללכת אל האדם. כך גם מובא משמו של ר' ירוחם שהיה אומר באידיש: "האדם בא אל התורה, אבל מי אמר שהתורה הולכת אל האדם..."

נראה שעומק הדברים שכתוב כאן הוא שהתורה אינה אובייקט רוחני שנוטלים אותו ומשתמשים בו ומקיימים בו מצות ה', כנטילת לולב ואתרוג או כאכילת מצה, אלא התורה היא יישות עצמית שיש לה דעה משלה, ומעצמה אינה מוכנה להתחבר לכולם, אלא לפי תנאים מסוימים.

לנהל תקשורת נכונה עם התורה - הבנה בלימוד

לאור זאת, נראה שבתחילת דרכינו להתחבר ללימוד התורה, יש לנהל תקשורת נכונה עם הגמ'. דהיינו להבין היטב את מה שלומדים, לא ללמוד מתוך אמונת חכמים ולקבל את הדברים כמות שהם, שאם התוס' מתרצים כך כנראה שזה נכון, אלא להבין בהסכמת הלב כיצד התירוץ מיישב את השאלה. התורה לא תהיה מוכנה לתקשר עם מישהו שלא נותן לה יחס מינימלי של כבוד. האם נסכים ליצור קשר עם אדם שבמענה לשאלה על מחירו של חפץ מסוים, יענה ויאמר שמוזג האויר היום סגרירי למדי... פשוט שיוסכם אצלינו תיכף ומיד שאדם

כזה אינו בר שיחה וקשר כלל. מדוע אם כן, נראה לנו שאפשר ללמוד גמרא בלי לתקשר איתה בצורה נכונה וישרה, ולקרוז את דבריה בלי להבין מה היא רוצה מאיתנו, מה היא מתכוונת בקושיה ומה בתירוץ, מה ההו"א ומה המסקנא. אין לך זלוזל גדול מלהתייחס לדבריה כדברים חסרי פשר ומשמעות. אין לנו לצפות מהגמ' להתחבר אלינו אם אנו מזלזלים בתקשורת איתה.

חשוב לציין שהמושג להבין כל דבר - לא בהכרח מחייב שבכל סוגיה הכל חייב לצאת ברור ומסודר עד הקנייטש האחרון. סוגיה ברורה פירושה שבסיומה אני יוצא עם ידיעה בכל צדדי הסוגיה - מה ברור ומה לא ברור. אם הדברים מבלבלים ומעורבבים, ואוספים ידיעה מכאן וידיעה משם, א"א להצליח להגיע לבנייה נכונה של סוגיה ולידיעה אמיתית בכל חלקיה.

שמעתי פעם דו שיח בין שנים מגדולי ראשי הישיבות. ראש ישיבה אחד התפלא על כך שפגש בחור שבא לדבר איתו על הסוגיה הנלמדת בסדר א', שיש בה תוס' מרכזי שבונה את היסוד שלו על סוגיא במקום אחר, והבחור לא טרח אפילו לפתוח את הגמ' שעליה בנו התוס' יסוד שיש בו הרבה נפק"מ בהבנת הסוגיה. נענה ראש הישיבה השני והשיב לו, שהוא נתקל בבחורים שגם את הגמ' שעליה נסובו דברי התוס' עצמם כאן בסוגיה לא קראו ולא למדו...

מצוי מאד שבחור מתעמק מאד בתחילת השבוע הראשון של הסוגיה בלימוד הגפ"ת עד שהדברים ברורים לו למדי, בהמשך השבוע הוא מתחיל לראות את הראשונים המרכזיים וזונח את הגפ"ת, עד שכבר אינו אוהז נכון את עיקרי הסברות שמבוארים בגפ"ת. כימים הבאים הוא עוסק בפלפול בדברי האחרונים, וכבר שכח מה כתבו התוס' בסוגיה ומה אמרו הראשונים בעניין הזה והזה, עד שלא חלי ולא מרגיש איך ההבנה הבסיסית שלו בדברי הרשב"א והקצות נסתרים מתוך דברי הגמ' גופא. ומדחי אל דחי יצאו שהדברים כולם מעורפלים עד שבסיום הסוגיה הוא יודע בסוגיה אוסף של סברות וידיעות שאין בהם שום קשר אל עצם הסוגיה, ולא בנה הבנה אמיתית וישרה בלימוד התורה. אם רוצים לתקשר נכון עם הגמ', מוטל עלינו לחוש שאנחנו באמצע לבנות סוגיה, לאחוז את הפרטים הנכונים של הסוגיה. במה אנו עוסקים בכל שלב, וכיצד הכל קשור לעצם דברי הגמרא וללב הסוגיה. בכל יום ויום בונים נדבך נוסף בשורש והבנת הסוגיה, על גבי

הנושאים והפרטים שנלמדו אתמול, ורק כך בונים סוגיה. זאת תקשורת נכונה עם התורה.

נקח לדוגמא את המושג 'סברא'. יש ביטוי רווח - 'שמעתי פעם סברא ממישהו', האם שמנו לב שיש כאן סתירה מיניה וביה? הרי סברא היא היגיון ודברים המתיישבים על הלב, וא"כ ממנ"פ, אם הבנתי את הסברא עד שהסברא התיישבה על ליבי, א"כ אין לומר 'שמעתי סברא', כיון שכעת הסברא שלי. ואם הסברא לא התקבלה על ליבי, א"כ אין כאן סברא כלל. הניסוח הישר הוא - מישהו עורר אותי לסברא בעניין הזה.

ניחול מערכת רגשית בזמן הלימוד

כאשר יש תקשורת נכונה עם התורה נוצרת מערכת רגשית הודית, ואז יש מקום לדברים של ר' ירוחם שגם התורה תרצה לבוא ולהתחבר איתנו. את החיבור הרגשי שיש לנו לתורה, אנחנו מזכירים בסיום מסכת הדרן עלך והדרך עלן, יש כאן מערכת יחסים רגשית שנוצרה בלימוד - לא תתנשי מנך מסכת... ולא תתנשי מין מסכת... אנחנו תולים כביכול את מערכת היחסים שלנו עם התורה באופן הודי, ומבקשים ישירות מהתורה שלא תשתכח מאיתנו, ומבטיחים לה 'הדרן עלך' - אנחנו מבקשים לשמר את הקשר הנצחי הזה שנוצר כאן.

הדברים מדוקדקים גם בנוסח התפילה שאנו מתפללים על התורה ומבקשים ביחוד על פתיחת הלב - 'פתח לבי בתורתך', 'ותן בלבנו להבין ולהשכיל'. וכן בתפילת בריך שמה - 'ותפתח ליבאי באורייתא'. הבקשה שלנו שלא יהיה עסקנו בתורה רק באמצעות המוח, אלא גם הלב יהיה מחובר ומקושר לתורה. מתוך אנו ממשיכים שכאשר יהיה ליבאי באורייתא נוכח שיהיו לנו 'בנין דכרין דעבדין רעותך' שילכו אף הם בדרך התורה. וכן אמר דוד בתהלים (קיש קיא) "נחלתי עדותיך כי ששון לבי המה" - הסיבה שנחלתי וירשתי מאבותי את התורה היא מכוח המציאות שלה אצלי כ'ששון לבי', תמיד ראיתי את השמחה והחוויה שבעסק התורה.

מסופר שכאשר חלה הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר, עלה אחד מראשי הישיבה אל ארון הקודש ופנה בבכי ובדמעות למסכת יבמות שתעורר רחמים על הגאון רבי נחום שכל כך עמל ויגע בה, 'מסכת יבמות - הורדי כנחל דמעה לרפואתו של ר' נחום'. זהו ביטוי לקשר שצריך להיות לנו כלפי התורה.

על בעל ה'אור שמח' מסופר, שלמד בזקנותו בחברותא עם בעל ה'שרידי אש' שהיה צעיר ממנו בהרבה. פעם אחת בעת שלמדו תוס', נתקשו מאד בהבנתו, ניסו ועמלו בכמה אפנים ליישבו, ולא הגיעו לעומק הבנת דברי התוס'. אמר האור שמח עלינו להתפלל כעת על 'אהבת תורה'. התפלא ה'שרידי אש', מה ענין אהבת תורה בעת הזאת, הרי צריכים אנו להתפלל שנוכה להבין את דברי התוס'. הסביר האור שמח את דבריו, כי פעמים פוגשים בתינוק בן מספר חודשים בוכה, ניכר עליו שמציק לו משהו, האנשים שסביבו מנסים להרגיעו, אך אינם יודעים מה בדיוק מעיק עליו, האם כואבת לו הבטן, או שמא הוא רעב או עייף וכדומה. והנה כאשר אימו ניגשת אליו, היא יודעת מיד מה מעיק לבנה התינוק. הסיבה לכך היא, היות והבכי של התינוק מבטא את הרגש והכאב הפנימי שלו, והאמא מתוך אהבתה העצומה לבנה, יודעת לקלוט ולהבחין איזה כאב וחסר הבכי מבטא. דבר זה קיים רק אצל מי שיש בו אהבה, הוא זה שיכול לתפוס את הרמזים הדקים ולהאזין לרחשי הלב.

סיים האו"ש את דבריו ואמר, הרי תוס' כתבו את דבריהם בשבילנו, ובוודאי יש בדברי התוס' את הרמזים שנוכל להבין את עומק דבריהם, ואם איננו קולטים את הרמזים, כנראה שחסר לנו באהבת התורה. לפיכך עלינו להתפלל להשי"ת שיתן בליבנו אהבת תורה, וכשתבער בליבנו אש אהבת תורה, ממילא נקלוט ונבחין ברמזים שבדברי התוס' ונוכה לרדת לעומק כוונתם. ככל שהקשר לתורה ורוחניות הוא רגשי ועמוק עד מצב של 'כמים הפנים לפנים', כך מתגברת האפשרות לזכות לתוספת הבנה להבחין ברמזים הדקים שאליהם נתכוונו הראשונים והאחרונים.

הרציפות בלימוד

ענין נוסף שיש לו חשיבות מרובה ומסוגל לסייע לחיבור הפנימי והרגשי ללימוד, הוא הצורך ברציפות הלימוד. רציפות פירושו להיות 'מונח' בלימוד ולא בשום נושא אחר. אין הכוונה לערוך תענית דיבור - ואדרבה, פעמים שמחמת השמירה על תענית דיבור מצליחים ללמוד פחות, התענית דיבור נעשה למטרה בפני עצמה, והלימוד אמצעי לשמור על התענית דיבור, במקום שהלימוד יהיה המטרה והתענית דיבור האמצעי ודו"ק...

וכבר מבואר בגמ' (הגיגה יב.) "א"ר לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה

מאכילין אותו גחלי רתמים". ונודעת לשון הזהב של החזו"א שכתב באגרותיו 'העושה תורתו קרעים קרעים כאילו אסף רוח'. בעומק העניין והחומר של ההפסק באמצע הלימוד נראה בהקדם דברי חז"ל (מגילה לב.) "כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים". וביארו התוס' שהלומדים היו רגילים לשנות המשניות בזמרה לפי שהיו שונין אותם בע"פ וכך היו נזכרים יותר, אם הלימוד צריך להיות כשירה וזמרה אזי ההפסקה באמצע השירה היא ביטול של כל השירה והזמרה.

התורה היא מנגינה עריבה

התפא"י (ריש פ"ד דערכין) מסביר מפני מה השמיטו התנאים הקדושים מידי פעם קטעים מהמשניות והביאה אותם הגמ' ואמרה 'חסורי מחסרא והכי קתני'. ובאר שמכיוון שהתנאים למדו את תורתם בע"פ בניגון ובזמרה כדי שלא לשכוח את תלמודם, נאלצו לעיתים למחוק קטעים משורות הלימוד כדי להתאימם למנגינה. וז"ל "לולא דמסתפינא היה נ"ל שהיו להן זמירות מיוחדות לכל משנה ומשנה כדי לחזק המשנה בכח הזיכרון, מדהיו שונין המשניות בע"פ וע"י הנגון נזכר היטב לישנא דמתני', כאשר שהיה הזמרה מסודר לפי המילות והבבות שבמשנה. ולכן כמה פעמים בחר התנא במלה זאת ולפעמים באחר, הכל כפי הנאות לקול השיר המיוחד להמשנה, ומה"ט לפעמים נשנה בכא שנראית יתירה במשנה זו ואצ"ל זו. אבל היה כדי לשקול בבנות המשנה כפי הבבות שבפרקי השיר... ואם היו מבלבלין המילות - יתבלבל השיר המיוחד לה ויתבלבל הזיכרון ותשתכח המשנה ה"ז". הרי שלא רק שכל משנה נלמדת במנגינה, אלא שלכל משנה היתה מנגינה שהולחנה ספציפית עבור אותה משנה, ובעזרת אותה מנגינה נצרבה המשנה בזיכרון. זאת הסיבה שבעלי המשנה היו צריכים להשתמש במלים מסוימות ובניסוח מדויק ולעתים להחסיר מילים או להוסיף ביטוי שנראה מיותר, כדי להתאים את המשנה למנגינה. וכך אמרו בגמ' (סנהדרין צט.) "רבי עקיבא אומר זמר בכל יום זמר בכל יום", וכתב המהרש"א את הטעם לכפילות הלשון וז"ל "אם אתה מזמיר בכל יום בלמוד תורה גם התורה מזמיר לך בכל יום שמגלין לו רזי תורה".

אם התורה היא מנגינה, כשיר ערב שמתנגן כתוכינו, לא תיתכן שום הנאה ממנה אם היא מפסיקה מידי כמה רגעים. כל מעלת וחויית השירה אינה קיימת בניגון עם הפסקות. ידוע הווארט המפורסם של

הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל שהסביר את הסיבה שרבי עקיבא לא נכנס לביתו לאחר 12 שנים שלא ראה את בני ביתו, כי שנים עשרה ועוד שנים עשרה זה לא 24, ואם היה רבי עקיבא נכנס לביתו אף לרגע קצר, היתה הפסקה ברצף האדיר הזה של 24 שנים בהם הוגה רבי עקיבא ומשלים את החסר הגדול שהצטבר אצלו קודם שנכנס אל בין כתלי ביהמ"ד. [מדוקדק בזה דאף באותם 12 שנים הראשונות היה הוגה רבי עקיבא ברציפות אחת גדולה, כי בלא"ה בין כך אין כאן 24 ומה נפק"מ שיהיה 12 ועוד 12]. והוא פשט ברור ונכון.

ועל פי האמור נראה להתבונן בעומק נוסף בזה. רבי עקיבא השכיל לדעת ולחוש שלימוד התורה היא מנגינה אחת ארוכה - [כדבריו בסנהדרין - 'זמר בכל יום']. ננסה להשתתף פעם בקונצרט חזנות עם סימפוניה אדירה של עשרות כלי שיר, מה יקרה אם נצא לדקה הפסקה ונחזור שוב לאולם, או נשחק בפלאפון, נכבה אותו נבדוק אם מישוהו צלצל, נצא להפסקת קפה וכל כיו"ב, האם יש סיכוי בעולם ליהנות או להתחבר לחוויה העמוקה של קונצרט שכזה. כל היופי של המנגינה הוא בשמיעתה ברצף ובריכוז שמכניסים את השומע לעולם אחר, עולם הנגינה. ונראה שזוהו עומק דברי הגר"ח שמואלביץ, אילו היה רבי עקיבא נכנס הביתה לאחר 12 שנה היתה כאן הפסקה משמעותית באמצע המנגינה, והמנגינה בשנים עשרה שנים הבאות לא היתה המשך לאותה מנגינה, אלא היתה זו מנגינה אחרת.

יהושע נתבע שלא היתה התורה אצלו כשירה

כיו"ב מצינו שעם ישראל נלחם עם אנשי יריחו יהושע עומד בראש הצבא ועם סיומו של היום המתיש פורשים כולם לאהליהם כדי לנוח ולאגור כוחות לקראת יום המחר, עוד יום בכיבושה של הארץ המובטחת ארץ אשר עיני ד' אלוקיך בה. בחשכת לילה לפתע רואה יהושע בן נון דמות נפילים הניצבת למולו וחרבו שלפוח בידו, יהושע ניגש ושואל "הלנו אתה אם לצרינו?" והאיש המסתורי שלא היה כלל בן אנוש משיב לו כי אני שר צבא ה' 'עתה באתי', הגמ' (מגילה ג.) מכארת שהמלאך אמר ליהושע אמש ביטלתם קרבן של תמיד בין הערביים ועכשיו ביטלתם ת"ת, שאל אותו יהושע על איזה מהן באת? האם התביעה על עם ישראל היא על כך שלא הקריבו את קרבן התמיד או שמא על ביטול תורה שלא למדו לאחר הקרב? השיב לו המלאך עתה באתי - באתי לתבוע את עלבונה של

תורה. מיד 'וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק' אמר ר' יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה. וכתבו התוס' שיש ללמוד מהמילה 'עתה' אותה אמר המלאך שקאי על ת"ת, שעליה נאמר 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת'. ולכאן הוא תמוה כיון שיהושע ביקש בסך הכל לברר על איזה עבירה הוא נתבע כעת, א"כ היה לו למלאך להשיב שהגיע על עוון ביטול תורה, ומדוע נקט בלשון של ועתה, שמרמז עה"פ ועתה כתבו לכם את השירה הזאת.

וביאר הגר"ש כהנמן (זכרון שמואל, תקעד) כי יהושע לא הבין כיצד הוא נתבע כעת על ביטול תורה הלא רק היום נערכה מלחמה כולם עייפים שבורים ורצוצים, מבקשים בסך הכל לחטוף מעט תנומה ולקרוא דרור לעצמותיהם היבשות. וע"ז השיב המלאך 'עתה', לרמז עה"פ 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת'. המלאך אינו מציין את חובת עסק התורה שנתפרשה בפסוק 'והגית בו יומם ולילה', אלא הוא מרמז על 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת', להודיע שלימוד תורה אינו רק הכרח שחייבים לעשותו בגלל החיוב שלא יעבור עלינו יום בלא תורה, אלא התורה היא שירה. שיר לא שרים מתוך כורח - שיר שרים כי אוהבים לשיר, ואת שירת התורה הקדושה היו צריכים להמשיך לשיר מתוככי הלכות מתוך שמחה ועונג רצוף. אם שמחים, שרים גם מתוך עייפות, כי את המנגינה הזאת אי אפשר להפסיק. שירה שייכת למקום גבוה, מקום שונה, שירה מגיעה ממחוזות אחרים כמוח וכלב. שיר אינו מגדיר, אין לו גדרות וסייגים, שיר פורץ עולה ומתרומם בדרכים שונות אחרות מיוחדות וקסומות, כמה לפעמים הכניסה לאוירה ולחיוק והתעלות של ימים נוראים מגיעה מאיזה ניגון איכותי של ימים נוראים, כי השיר פותח את הלב.

הרציפות מביא לעריבות בתורה

החזו"א כותב שלימוד הרציפות היא האמצעי המרכזי לזכות לעריבות התורה, כדי להבין מדוע לימוד ברציפות רב ערכו, יש שממשילים זאת ללוח שח-מט. מספרים על יהודי אחד שהציל את המלך ממוות, והמלך ביקש ממנו לנקוב את הסכום אותו הוא רוצה בעד מעשה ההצלה שלו, היהודי שהיה פיקח ביקש שהמלך יקח לוח שח-מט שיש בו 64 משבצות ועליהם ניח גרגרי חיטים ויכפיל את

הגרגרים ממשבצת למשבצת, והחשבון פשוט - במשבצת הראשונה מניחים גרגיר אחד, במשבצת השניה שתיים - כפליים מהראשונה. בשלישית יש להניח ארבע שהם שתיים כפול שתיים, וברביעית שש עשרה, בחמישית מאתיים חמישים ושש, בשישית 65,538 וכך ימשיך החשבון... מתחילה חשב המלך שלא תהיה לו בעיה לספק את מבוקשו והסכים מיד. אך כשהגיע לשלב הביצוע נוכח המלך שאין לו כל אפשרות לעמוד בבקשה זו, והתחנן בפני היהודי שיוותר לו כדי שלא ירוקן את כל נכסי הממלכה...

עד"ז אמרו בעלי המוסר כשאתה לומד קצת ועוד קצת החשבון יתחיל כל פעם מהתחלה, והסיכום שלו בהתאם, אבל ככל שנקפיד על רציפות הלימוד, חשבון הדקות יעשה את שלו, והתוצאה מכפילה את עצמה ככפולות עד שלא ישיגוהו משיגי הגוף. ניקח לדוגמא בחור מתמיד שלומד שתיים עשרה שעות ביממה - בדרכו של עולם תוך עשר שנים הוא אמור להגיע לרמה מסוימת של ידיעה בנשים נזיקין, ולעומת זאת כשניקח בחור שלומד עשר שעות ביום הרי ההגיון הלוגי מחייב שתוך 12 שנים יגיע לאותם הישגים, שהרי מה ההבדל בין 10 שנים כפול 12 שעות ל 10 שעות כפול 12 שנים, אבל המציאות מוכיחה לא כך, שהוא לא מגיע ולא מתקרב לאותם הישגים שהשיג מי שלמד ברצף גדול יותר.

יסוד לענין זה מציעו בדברי המאירי בשם הרס"ג בביאורו לספר משלי (ח לד) וז"ל "והצורך בהתמדת הלימוד פירש זולתי וכו' שאם תייעד זמן בלימוד החכמה על דרך שאמרו בכרייתא של אבות יכול אדם ללמוד תורה בעשר שנים, לא תחשוב שהחלק העשירי ממנה ילמד בשנה ראשונה, אלא בראשונה ישיג מעט ובשניה כפליים, וככל שיתעסק בה עוד תקל הבנתו וימצא לפניו נתיב החכמה דרך סלולה, ויפה לו שעה אחת (בסוף) מאורך זמן בהתחלה". מבואר בדבריו בדרך משל דאם בשעה הראשונה של הלימוד אדם יכול להספיק דף גמרא אחד אזי בשעה השניה הוא כבר יכול להספיק שלש דף - ההישגים הם ללא יחס, וזהו משום שהחיבור של האדם כבר התחזק וממילא גם ההשגות שלו גדולות יותר. ואולי זה הפשט בדברי חז"ל 'לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון' דין הוא

על הדף גמרא עצמה, וחשבון הוא על דף גמרא הבא שהיה אפשר להספיק אילו לא היה מתבטל בין הדף הראשון לשני.

ויש לזה מקור בדברי הגמ' (ברכות מ.) 'בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק, מלא אינו מחזיק, אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק וכו'". מבואר שככל שהכלי מלא יותר, גם יכולת הקליטה והתפיסה שלו גדולים יותר. זו הסיבה שככל שהאדם לומד יותר רצוף בשנים הראשונות שלו ממילא מהר יותר נפתחים וגדלים היכולות שלו ביתר שאת.

בשנים האחרונות הוקמו בעיר מודיעין עילית מספר כוללים של רצופות בהם אברכים יושבים ולומדים ברציפות כל סדר לכה"פ שלש שעות, ראשי הכולל שאלו את אחד מגדולי הדור אם ראוי לצמצם את מסגרת הרצופות לשעה אחת ברציפות, ובכך להגדיל את המסגרת ליותר אברכים, או להשאיר את הכולל כמתכונתו לשלש שעות רצופות ולא לקבל אברכים נוספים. נענה אותו אדם גדול ואמר 'אינו דומה 100 אברכים שלומדים שלש שעות ברציפות לשלש מאות אברכים שלומדים שעה ברציפות' - הלימוד של שלש שעות רצוף הוא לאין שיעור ולאין ערוך מללמוד שעה ברציפות.

כאשר נזכה ללמוד בצורה רציפה תוך תקשורת נכונה עם הגמ' - נזכה גם לחוש ולשמוע את המנגינה הערבה של התורה. בגמ' (תגינה ה:) מובא ת"ר 'שלשה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שא"א לעסוק בתורה ועוסק, וכו'". ולכאן הדברים תמוהין מה מקום יש לבכות על מי שא"א לו לעסוק ועוסק, הרי אדרבה גדולתו היא לאין שיעור, אע"פ שאין לו אפשרות לעסוק ובכל זאת הוא עוסק, מה לו להקב"ה לבכות עליו. ונראה הביאור בזה וכמדומה שמוכח כן בספרי הרב פינקוס זצ"ל - מי שאי אפשר לו לעסוק, גם כשהוא עוסק - העסק הוא בעצבות ולא מתוך חיות ושמחה, ולהאמור במצב כזה הוא לא יכול לנגן את המנגינה - שירת התורה, לכן הקב"ה בוכה עליו, אין לו חפץ בכך, הקב"ה חפץ בלימוד של גישמעא'ק, של מנגינה אותה אי אפשר יהיה להפסיק.

ליעוץ וליווין 077-226-0000 פנו אלינו: ha@0772260000.co.il רחוב תורה מציון 3 ירושלים

יישן והדרבה בתקופת השידוכים

מענה רחמי ורגשי לפני השידוכים

השמה במסגרות חינוכיות, חונכים בישיבות

מענה אישי ומקצועי להורים

סדנאות הדרכה להורים

הכשרת צוותי חינוך

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

הקל הקל תחילה ואב עשה החמור אי קעביד איסור תורה

דבשלמא לענין טומאה דחוויה בציבור י"ל כמש"כ הבית הלוי ח"א סי' י' דלעולם טומאה דחוויה ורק נאמר דין נוסף להביאו בטהרה מצד מצוה מן המובחר, דלפ"ז אינו מעכב בעיקר הכשירא דקרבן ורק דין נוסף, אמנם לענין פיקוח נפש מה שייך בזה מצוה, הנדון רק האם חל ההיתר פיקוח, וממ"נ אם ביסוד הדבר יש מתיר דפקו"נ גם כשיכול בהיתר מה ענינו לכתחילה וע"כ הדין דיכול לשנות משום דחסר בכל המתיר א"כ בדין דיעבור בדיעבד.

ובשלמא לדעת הקרית ספר סוף פ"ד ממאכא"ס דכל הדין הקל הקל תחילה אינו אלא מדרבנן בזה י"ל דדין זה לכתחילה, אמנם למש"כ הגר"ש דרוב השיטות בזה דזהו דין תורה צ"ב הגדר בזה ד'לכתחילה' בעי שינוי, וצ"ע.^ב

לשון רבינו גרשום כריתות דף י"ד ע"ב מצוה לשנות לחולה. וצ"ב גדר הדבר ואיזה מצוה שייך בזה כנ"ל.

ביאור הלכה סי' רע"ח נראה דלכו"ע אי לא קעביד הקל חייב חטאת

הנה הביאור הלכה סי' רע"ח כתב כשהותר לכבות נר לחולה ויש לו עצה לכסות עם הכלי, אם כיבה חייב חטאת לדעת הרמב"ם דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה.

אשר מבואר מדברי הח"ח דאף דיש בזה הצלה דפקוח נפש מ"מ כל שיש עצה לא לבא לידי כיבוי יש בזה איסור תורה וחייב חטאת, והיינו דכל המתיר דפקוח נפש זהו רק אם המלאכה מוכרחת להצלתו וכל שלא מוכרח למלאכה שוב ליכא לכל ההיתר וחייב חטאת. וזהו לכאורה כדעת השואל ומשיב.

חולה הצריך ביה"כ לחצי שיעור ואכל שיעור שלם חייב כרת

הביאור הלכה סי' תרי"ח סעיף ח', הביא בשם תשובת בנין ציון בעיקר הדין דחולה דאוכל פחות מכשיעור. דאם לחולה סגי בפחות מכשיעור, והוא יאכל כשיעור חייב כרת, לכן צריך לשער בכל אכילה ואכילה אם די לו בפחות, וקשה מאד לשער כן וצריך לזה זריזות ובקיאות, עכ"ד.

והדברים תמוהים מאד, כיון דחלק מהשיעור הותר לו מדין חולה, אמאי במה דהשלים לשיעור, חייב כרת דהרי אין כאן אלא חצי שיעור באיסור.

אשר יראה בשיטת הח"ח בהקדם שתי הנחות. חדא, מש"כ הגרע"א בתשובה סי' ע"ו ובס' קנ"ד לדייק מדברי הרמב"ם פ"ה ה"ז מהלכות שבועה, "שבועה שלא אוכל כ"ש מנבילות וטריפות ואכל פחות מכזית חייב". וכתב הגרע"א מדכתב הרמב"ם "ואכל כ"ש", משמע דבאכל כזית פטור כיון דמושבע מהר סיני ולא אמרינן כיון דאכל ח"ש נתחייב משום שבועה, ושגמר לאכול כזית לא פקע החיוב שבועה. וביאור הדבר נראה, דאיסורא דחצי שיעור הוא איסור חדש דילפי' מכל חלב. ועיין רמב"ן תורת האדם, בתירוץ אחד, דליכא נפק"מ בין חצי שיעור מאיסור חמור לחצי שיעור דאיסור קל לענין מאכילין את החולה הקל תחילה, ונסתפק בזה בשו"ת מחנה חיים סימן פ"ה, וכן מבואר בכמה דוכתי, והדברים עתיקין. ואמנם

בדין פיקוח נפש בעי למיעבד הקל תחילה

יומא דף פ"ג ע"א, ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל. ועד"ז בכריתות דף י"ג דמאכילין לחולה פחות פחות מכשיעור, ועד"ז בשבת קכ"ח ע"ב בדין יולדת בשבת דכל מקום שייכול לשנות משנינן. הרמב"ן בתורת האדם הביא מקורות הנ"ל בחדא מחתא.

אשר מבואר בזה דאף דיש בזה מתיר של פיקוח נפש מדין וחי בהם מ"מ ביש אפשרות להציל עצמו שלא באיסור או שלא באיסור החמור בדין שלא יעשה החמור.

בלא עשה הקל אי קעבר על איסור תורה

בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ח ח"א סי' מ"ב הביא ספק של גדול אחד בדין הקל הקל תחילה, האם בעצם יש כאן מתיר של פיקוח"נ אף אם יאכל את החמור שהרי זהו מה שמציל אותו ורק נאמר דין לכתחילה לשנות או לאכול את הקל, או דילמא דכל חלות ההיתר דפקו"נ הוא רק באיסור המוכרח למיעבד, אמנם כל דיש קל הימנו נמצא שאינו מוכרח לחמור ושוב אין את ההיתר וממילא בדיעבד קעבר על איסור תורה.

השואל ומשיב שם דימה זאת לעוד ב' סוגיות, גמ' סנהדרין דף ע"ד לענין הצלת הנרדף שאם יכול להצילו בא' מאבריו ולא הציל נהרג עליו וא"כ כ"ש יכול לאכול הקל הקל תחילה דנענש על החמור. עוד כתב לדמות לטומאה דחוויה בציבור דמבואר ביומא דף ו' דבעי לאהדורי אטהורים, ונקט לדבר פשוט שאם לא חזרו אטהורים כבר אין בזה את כל כח הדחיה של טומאה דחוויה בציבור. ובפרט זה נחלקו האחרונים הטורי אבן בדף ו' וכן החזו"א נזיר סי' ח' מצדד דאינו מרצה בדיעבד, והקה"י פסחים סי' נ"ט כתב ע"ד החזו"א דזהו דבר חדש וכן משמעות החזו"א זבחים סי' ב', העמק ברכה עמוד קכח כתב דאף בעבדי בטומאה אע"פ שיכולים היו למצוא טהורים מ"מ הקרבן כשר.

יולדת המתקשרת יכולה בלא שינוי ואילו הבעל דעביד בלא שינוי קעבר על איסור תורה

וכתב שם לדון דחלוק אחר המציל את החולה דרק כלפיו נאמר הדין מאכילין אותו הקל הקל תחילה כלשון הש"ס מאכילין דקאי על אחר, אכן החולה עצמו אין צריך לדקדק, ועד"ז כתב האור שמח פ"ד ממאכא"ס הי"ד.^א

הרי מתבאר לפ"ז דיולדת בשבת אם הבעל מתקשר בטלפון וכדומ' בעי לשנות ואם לא שינה קעבר על איסור תורה וככל אדם דיכול להציל הנרדף באחד מאבריו ולא עשה כן אלא הרגו דמתחייב בנפשו, ואילו היולדת עצמה אם היא מתקשרת לא בעי שינוי כלל.

והיינו הנדון בכולהו דיש מתיר דפקוח נפש או הצלת הנרדף או טומאה דחוויה בציבור, ורק בכולהו נאמר דאם יש אפשרות למיעבד בלא האיסור בעי למיעבד כן והנדון האם זהו רק לכתחילה או דכל דשייך לעשות בהיתר שוב ליכא לכל חלות ההיתר.

ובפשוטו אם בעי לשנות דינו מהתורה צ"ב הגדר שאין זה אלא למצוה

(א) והנה היתר הנרדף אף דיכול להציל יש בזה ב' נוסחאות אי משום שהוא בהול אין צריך לדקדק, או כמש"כ הגר"י בספרו שיש היתר נוסף לנרדף מלבד דין הצלה מדין הבא להורג השכם להורגו, וי"ל אף בחולה מלבד הצלה מדין וחי בהם הרי יש היתר נוסף מסוים לחולה כתוס' סנהדרין מדין אונס דנפשות ואכ"מ.

(ב) בקוב"ש כתובות אות י"ג נקט דאם ההיתר והאיסור לפנין הקל הקל זהו דין תורה אכן להזמין הקל זהו רק דרבנן יעו"ש.

כ"ז באוכל חצי שיעור, אכן בהשלים לשיעור שלם נמצא דכל מקצת ומקצת מהכזית הרי הוא מעיקר אזהרת הלאו, ואשר ע"כ היא דהשלים השיעור כזית, א"כ אף לענין חצי הראשון לא חלה השבועה, דכל הא דחייל השבועה על חצי שיעור דנבילה, הוא משום דאין איסורו מפורש בקרא כמש"כ התוס' שבועות כ"ב והוא נלמד מריבוי דכל חלב. אכן כשגמר הכזית נמצא דאף חציו הראשון מוזהר בלאו המפורש דנבילה דכל מקצת ומקצת מצטרף לכזית נבילה ובכלל אזהרת נבילה, וכיון שהוברר שאף החצי הראשון בכלל האזהרה המפורשת, שוב לא חיילא השבועה עליו מחמת מושבע ועומד מהר סיני.

הנחה שניה, זהו המבואר בביאור הלכה הנ"ל דכל שיכול לכסות הגר עבור החולה ולא עשה כן אלא כיבה חייב חטאת.

***

ומעתה לאחר שתי הנחות אלו, חדא, דכל דאוכל חצי שיעור הוא בשם איסור חדש חצי שיעור ומ"מ כשגומר השיעור הוברר דאף החצי הראשון בכלל האזהרה המפורשת. ועוד, דכל היתר בדחיית איסורים לפיקוח נפש באופן שיש לו עצה אחרת להינצל ולא עשה כן דהוא חייב חטאת, יבוארו דברי הביאור הלכה לענין חולה ביוה"כ.

והיינו דהיכא דהותר לחולה לאכול חצי שיעור ביוה"כ הרי הותר לו האיסור החדש חצי שיעור מ"כל חלב", ועתה דאוכל עוד חצי שיעור ומשלים לכותבת, נמצא דאף החצי הראשון בכלל אזהרת "הנפש אשר לא תעונה". והרי אזהרת "לא תעונה", לא הותרה לו מעולם, וכיון דכל חלות היתרו באיסור הקל חצי שיעור, א"כ עתה דקאכיל איסורא באזהרה המפורשת ד"לא תעונה" שלא הותרה לו מעולם, א"כ חייב כרת על כך אכילה, כמש"כ הביאור הלכה, דכל חולה דאיכא עצה אחרת להצילו בלא להזקק לדחיית האיסור שוב ליכא לכל המתיר דפקוח נפש.

ואמנם נתחדש בהאי הלכתא דיוה"כ יותר מהמבואר בס' רע"ח, דהתם יש להחולה עצה אחרת דהיתר בלא חילול שבת כלל, ובהא כתב הביאור הלכה דהיכא דיש להחולה עצה של היתר. וקעביד ההצלה ע"י חילול שבת חייב חטאת, ואילו הכא לענין יוה"כ הרי ליכא עצה של היתר כי אם אופן דיאכל חצי שיעור ואף דזהו איסורא קל יותר מאזהרה המפורשת כדאיתא ביומא, מ"מ לאו היתרא הוא, ובכ"ג הרי קעביד איסורא. מ"מ דעת הח"ח בזה, דליכא חילוק בזה, וכל ההיתר דהחולה הוא רק לענין חצי שיעור הקל, וליכא לכל ההיתר היכא דקאכיל חצי באופן דמוזהר בעיקרו של לאו. והביאור הוא להמבואר, דטעמו דהביאור הלכה בס' רע"ח, דהיכא דיש לו עצה של היתר שוב מחויב אי עשה ההצלה ע"י חילול שבת, הוא משום דכל הדחיה דאיסור במקום פיקוח נפש זהו היכא דהאיסור מוכרח להצלה וכיון דלא הוכרח הרי ליכא לכל המתיר, וא"כ ה"ה הכא לענין יוה"כ דאמנם מוכרח החולה לדחות איסורא "דכל חלב", ואכתי לא הוכרח לדחות את "הנפש אשר לא תעונה", וליכא לכל הדחיה, ושוב מתחייב אי עבר על כך איסורא, ואתיין היטב דברי הביאור הלכה.

בשו"ע מוכרח דהקל הקל בשבת אינה אלא דרבנן

אמנם הרי דעת השו"ע שכ"ח סעיף י"ב אף דיכול ע"י גוים מ"מ עושה הישראל ובמ"ב סקל"ג ביאר משם הרא"ש משום דזמנין דליתניהו ואתי ג"כ לאהדורי בתרייהו ומתוך כך יבא לידי סכנה וכו' ובעמק ברכה עמוד קכ"ח כתב דמוכרח מזה דבעצם בכל אופן יש מתיר דפקוח נפש אף דיכול בהיתר, וכל הדין הקל הקל זהו לכתחילה ובזה יש חשבונות עתידיים יעו"ש ולכאורה זהו דלא כמש"כ בס"י רע"ח דכל שיכול בהיתר שוב ליכא לכל ההיתר דפקוח נפש וחייב חטאת. ואף אי נימא דדעת המחבר הותרה מ"מ משמעות הח"ח לכו"ע חייב אכילוי אם יכל לכסות עם כלי.

באינו צריך למעשה חייב חטאת ובצריך למעשה רק יכול בהיתר אינו אלא מדרבנן

והנראה בהאי ענינא דהיכא דבעי למיעבד מלאכה להצלת החולה בזה אף דיכול לעשות אותו המעשה בהיתר כגון בשינוי או ע"י גוי כבר חל היתר

על גוף המעשה הנצרך להצלתו והדין לשנות אינו אלא מדרבנן לכל הפחות לדעת השו"ע דהותרה, אמנם אם יכול לא לזקק לכל עיקר המעשה, שוב בזה אין את כל ההיתר מתחילה, ולכן לענין כיבוי הגר הרי כיון שיכול לכסות הגר נמצא דכבר אין צורך לכל עיקר המעשה כיבוי, ובזה בכיבה חייב חטאת, לא כן בצריך למעשה ורק אותו המעשה גופא יכול באופן המותר בזה חל היתר בגופו של מעשה ורק אם יכול בהיתר יעשה כן לכתחילה.

ויסוד הדבר מצינו בה' יו"ט דכתב המ"ב בצריך לברור אוכל מהפסולת או פסולת מהאוכל כל שאין בא' האופנים טירחא יותר אין נפק"מ אם יברור אוכל מפסולת או פסולת מאוכל משום דהותרה אוכ"נ ביו"ט אף דברירת האוכל שרי אף בשבת, אמנם ביש לו חלה ורוצה לאפות חלה לאכילתו ע"מ לאכול והחלה שיש לו ישאר למחר באופן זה כתב המלאכת יו"ט סי' מ"ח דפשוט דיש בזה איסור מלאכה ביו"ט. והיינו כנ"ל היכא דבעי לברור ולתקן המאכל בזה כבר חל היתר דמלאכת אוכ"נ דמעשה ברירה הוא מוכרח ובזה לא בעי לברור באופן אחר, אכן כשאינו צריך לכל עיקר המעשה א"כ מתחילה לא חל כל עיקר ההיתר בעיקרו דמעשה וממילא נאסר ד"ח.

שור"ר בגר"ז סי' שכ"ח סי"ג דהביא משמעות הרי"ז כיון דדחוייה אם לא עשה ע"י גוי אסור מהותרה, ומשמע דאי הותרה פשוט דאינו אלא דרבנן, ודעת האשכול ה' מילה סל"ו והגר"א ביו"ד רל"ו דאי הותרה לא נאמר כלל הדין הקל הקל כלל.

ולפמשי"נ לענין יוה"כ ד"ל דלכו"ע דחוייה משום דרק שבת ילפינן ממילה דזהו המקור להותרה כמו שנזכר בגליון הקודם מהתשב"ץ ורמ"א בתשובה, ממילא בזה כתב הביאור הלכה דבעי לחצי גרוגרת ואכל גרוגרת דחייב, ועוד יש לדון דאכילה פחות מכזית אינה בשם 'אכילה' אלא 'טעימה' בעלמא ולא הותר אכילה ונדון כמעשה אחר וא"כ אף לדעת הגר"ח דפקו"נ אף ביוה"כ הותרה, מ"מ שייך למש"כ הביאור הלכה סי' רע"ח לענין כיבוי ביכול לכסות ולא כיסה אלא כיבה חייב חטאת, וכמש"נ.

פליאה עצומה בשיטת המהר"ם מרוטונברג

דעת המהר"ם מרוטונברג דשוחטין לחולה בשבת ולא נותנין נבילה משום דשבת הותרה ונבילה רק דחוייה.

וצ"ע מהגמ' ביומא דף פ"ג ע"ב דדנה הגמ' בחולה ויש לפניו טבל דרבנן או הפרשה תרומה בשבת מה יעשה. ותמוה הרי הפרשת תרומה בשבת הותרה כעין שאר מלאכות שבת ואילו טבל דחוייה ומאי שנא משחיטה ונבילה, והתשב"ץ ח"ג סי' ל"ז העיר כן לסברת הר"ן שם ביומא דעדיף איסור א' חמור מהרבה איסורים קלים, אכן לדעת המהר"ם לא הוקשה לו, ופלא כנ"ל, ועמד בדבריו החת"ס ובאמת הקשה מהגמ' הנ"ל לדעת המהר"ם.

שחיטה בשבת לחולה הותרה אכן הפרשת תו"מ בשבת דחוייה

והנראה דנהג בהמ"מ בפרשת דרכים דרוש י"ט והובא באבני מילואים שו"ת סי' י"ח, כתב דיש חיזוק גדול בדברי הגמ' דהרי בשלמא הטבל נצרך לחולה להצילו אכן ההפרשה דתיקון הטבל אינו מציל החולה מחוליו כי אם דיש בזה להקל מאיסור טבל ומנין דזה הותר לצורך חולה דהרי אינו משמש להצלתו.

והנראה לומר דאף דמוכרח בגמ' דאף ההפרשה נכלל בהיתר לצורך החולה מ"מ כיון שאינו גוף ההצלה אינו אלא דחוייה ולא הותרה אף לדעת המהר"ם, ויסוד הדבר דנתבאר דכל ההותרה בשבת משום דילפי' ממילה ושם הרי זהו מגוף המעשה מצוה ולזה כל הצלת כל הגוף נכלל בהותרה, אכן תיקון דהפרשה אף דזהו משמש לחולה מדין הקל הקל תחילה מ"מ אין זה כי אם לצורך קיום דינו של וחי בהם ולא מגוף ההצלה ובזה אתינן עלה רק מוחי בהם והיינו דחוייה לכו"ע, ושאינו משחיטה בשבת דהשחיטה מביאה הבשר ונכלל בהותרה, ואילו הפרשת תו"מ אינו אלא להקל מהאיסור לצורך הצלתו ואינו אלא דחוייה ובזה דנה הגמ' אי עדיף לעבור על טבל דרבנן או הפרשה בשבת דכאמור תרווייהו הם דחוייה אף לדעת המהר"ם, וכמש"נ.

לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל

להערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל - shiur.moshelacha@gmail.com

יעלת חן

שלח לך תשפ"ב

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

לעבוד את השי"ת מתוך הטרדות

"וישלח אותם משה וגו' כולם אנשים ראשי בני ישראל המה" (במדבר יג, א)
בזוה"ק כתוב וז"ל [תרגום]: כולם צדיקים היו וראשי ישראל היו אבל הם לקחו להם לטובתם עצה רעה, למה נטלו עצה זו, אלא אמרו אם יכנסו ישראל לארץ יעבירו אותנו מלהיות ראשים וימנה משה ראשים אחרים שהרי אנחנו זכינו במדבר להיות ראשים אבל בארץ לא נזכה, ובשביל שלקחו עצה רעה לעצמם מתו הם וכל אלה שקיבלו דבריהם עכ"ל.
והמסילת ישרים (סוף פרק י"א) כתב וז"ל: הוא שגרם לפי דעת חכמינו ז"ל אל המרגלים שיוציאו דבה על הארץ וגרמו מיתה להם ולכל דורם מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ שלא יהיו הם נשיאים לישראל ויעמדו אחרים במקומם עכ"ל. **וצ"ב** למה הם חשבו שבארץ ישראל הם לא יהיו נשיאים ויעמדו אחרים במקומם?

ונראה לומר: שנשיא שבט תפקידו להדריך וללמד את כל השבט לעבוד את השי"ת. והמרגלים חששו שדווקא בהיותם במדבר שלא היו שום דאגות של פרנסה (שהרי אכלו את המן) יכלו להשפיע על השבטים לעבוד את השי"ת, אבל אם יכנסו לא"י ויהיה עול של פרנסה לא יוכלו להשפיע לעבוד את השי"ת, ולכך ימנה משה רבינו נשיאים אחרים שיוכלו להדריך את השבט גם כשמתעסקים בגשמיות ולכך הוציאו דבה על הארץ.
וזה לימוד בשביל כל אחד שיש לו תאוות ודאגות וטרדות הפרנסה וכד' שידע שרצון השי"ת שיעבדו אותו מתוך הטרדות והדאגות וכמו שכתב המסילת ישרים בפרק א' וז"ל: והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך וכו' כי כל עניני העולם בין לטוב בין למוטב הנה הם נסיונות לאדם העוני מצד אחד והעושר מצד אחד וכו' וכפי היעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב ונשתדל לדבק בו כן ישיגוהו וישמח בו.

ויקרא משה להושע בן נון יהושע

"ויקרא משה להושע בן נון יהושע" (י"ג ט"ז).
א- פרשי וז"ל, התפלל עליו ק"ה יושיעך מעצת מרגלים (סוטה לד:) עכ"ל. **וכתב השפתי חכמים וז"ל**, ויהיה פירוש ויקרא לשון תפילה, כמו ויקרא שם אברם בשם ה' (בראשית י"ג ד) ויהיה למ"ד להושע במקום על, והוכרחו לדרוש כן, דאם לא כן מה טעם לקריאת השם הכא וכו' עכ"ל.

והרשב"ם כתב וז"ל, ויקרא משה להושע בן נון יהושע. כך פירושו, הושע בן נון שאמרנו למעלה שנקרא כן בבית אביו, הוא אותו שקרא משה כשנעשה משרתו והפקידו על ביתו, שכך היה מנהגם כמו ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח וכו' עכ"ל.

וכן כתב החזקוני וז"ל, לא שקראו עתה יהושע, אלא כך הפירוש הוא הושע בן נון שנקרא כן בבית אביו, והוא אותו שקראו משה יהושע כבר כשנעשה משרתו ומצא חן בעיניו שכן הוא המנהג וכו', ויש מפרשים שינה שמו על שהוצרך להיות מן המרגלים ולעבור דרך עמלק בשם יהושע עכ"ל.

ובספורנו כתב וז"ל, ויקרא משה להושע בן נון יהושע, אמר שהיה נודע בשבטו לאיש חיל בשם הושע, וזה שנקרא למעלה (שמות י"ז ט' ועוד) יהושע, מפני שמה רבינו קרא לו כך לכבוד ולהתפלל עליו שיהיה נושע ושיושיע אחרים עכ"ל.

ב- והנה לפי מה שמבואר בגמ' בסוטה והובא ברש"י שהתפלל עליו ק"ה יושיעך מעצת מרגלים, והלשון 'ויקרא' היינו שהתפלל עליו. **כותב האור החיים הקדוש** וצריך לדעת למה שינה את שמו, והיה יכול להתפלל עליו בלא שינוי השם? וכתב, ואולי שנתן כח בשמו בתוספת יו"ד שמספרה עשרה, כדי שיוכל נגד עשרה מרגלים, עוד כדי שיטול זכות וחלק

הטוב של כל העשרה, כמאמרם ז"ל (חגיגה ט"ו) זכה נוטל חלקו וחלק חבירו, עכ"ל"ק.

והנה לפי פירוש הרשב"ם והחזקוני והספורנו שמה רבינו קרא שמו יהושע כשנעשה משרתו והפקידו על ביתו, והספורנו מוסיף שהתפלל עליו שיהיה נושע ושיושיע, צ"ב הרי מבואר בגמרא בסוטה שאמר לו ק"ה יושיעך מעצת מרגלים?

ונראה שכיון שבפרשת מרגלים כתבה התורה שקראו משה יהושע, והרי כבר מתי שלקחו למשרתו ומצא חן בעיניו קרא לו יהושע, לכן מזה מוכח שכאן הכונה ויקרא משה להושע בן נון יהושע, היינו שהתפלל עליו, חוץ ממה שכבר קרא לו כשלקחו למשרתו יהושע. והספורנו מוסיף שקרא לו יהושע לכבוד ולהתפלל עליו שיהיה נושע ושיושיע אחרים וכששלחו ביחד עם המרגלים הוסיף להתפלל עליו ק"ה יושיעך מעצת מרגלים.

אולם לפי רש"י ומפשטות הגמרא בסוטה לד: שעכשיו קראו יהושע, ק"ה יושיעך מעצת מרגלים, על זה כתב האור החיים הקדוש צריך לדעת למה שינה את שמו, וכמו שהבאנו לעיל את דבריו. ואולי אפשר לישב כי אפילו שמה רבינו התפלל עליו, רצה לשנות את שמו כדי שיזכור תמיד שהוא עצמו צריך להתפלל עליו שיושע מעצת המרגלים, שתפילת משה רבינו סייע בידו שהוא עצמו יתפלל עליו, ונלמד מזה שאפילו כשהולכים לצדיק ולת"ח שיתפלל עליו, בכל זאת האדם עצמו צריך גם להתפלל על עצמו.

ולפני הרבה שנים הלכתי למרן הסטיפלר זצוק"ל לבקש ברכה, ובירך על הענין שבקשתי, ואחר כך אמר לי שאני בעצמי צריך גם כן להתפלל על כך, ולא לחשוב שכיון שהוא בירך זה כבר מספיק ולא צריך להמשיך להתפלל.

ג- ובשיחות מוסר ממר"ר הגאון הצדיק המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, שאל מה היה צריך משה רבינו להתפלל ק"ה יושיעך מעצת מרגלים, וכן כלב מבואר בגמרא (סוטה לד:) והובא ברש"י (י"ג כ"ב) ויבוא עד חברון, שכלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהי ניסת לחבריו להיות בעצתם, הרי הם בני דעת ויזהרו שלא יהיו נסתים אחר עצת המרגלים? ותירץ שכיון שמבואר בגמרא ובמדרש והובא ברש"י (י"ג ב') שהקב"ה אמר חייהם שאני נותן להם מקום לסעות בדברי המרגלים למען לא יירושה, וכשאין סיעתא דשמיא לא מועיל מה שיהזרו לא להיות ניסת בעצת המרגלים אלא צריך תפילת משה רבינו וכן כלב שנשתטח על קברי אבות והתפלל שלא יהיה ניסת לעצת המרגלים. עכ"ל"ד.

ונראה שהאור החיים הקדוש עה"פ 'אלה שמות האנשים' (פסוק ט"ו) כתב וז"ל, צריך לדעת למה חזר לומר כן, והלא כבר אמר ואלה שמותם, ויתבאר על פי דבריהם ז"ל (סוטה לד:) שאמרו וזה לשונם, אמר רבי יצחק דבר זה מסורת בידינו מאבותינו. מרגלים על שם מעשיהם נקראו וכו'. סתור בן מיכאל, שסתר דבריו של הקב"ה וכו', ע"כ, והנה לצד שרצה לומר הכתוב ויקרא משה להושע בן נון יהושע, שהתפלל עליו וכו', יאמר האומר מה ראה משה להתפלל על יהושע, לזה הקדים לומר אלא שמות האנשים וגו', להעירך כי משמותם השכיל משה מעשיהם הרעים, אשר לזה הוצרך להתפלל על יהושע ויקרא וגו', ולזה סמך למאמר אלה שמות וגו'. ויקרא משה וגו' עכ"ל"ק.

ובזה מתורץ השאלה למה משה היה צריך להתפלל ק"ה יושיעך מעצת מרגלים ולא הספיק שיאמר לו שיהזרינו שינצל מעצת המרגלים, כיון שהם היו אנשים שמעשיהם היו רעים וכשיש חברים רעים צריך להתפלל שלא ילך אחר עצתם. ומזה נלמד כמה צריך להתרחק מללכת עם אנשים שמעשיהם רעים.

ד- והנה לכאורה צ"ב הרי כתוב 'כולם אנשים' (פסוק ג). ופרש"י וז"ל כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות ואותה שעה כשרים היו. עכ"ל. וכתב החזקוני וז"ל, כולם אנשים, פירש רש"י אותה שעה כשרים היו כלומר בשעה שנבחרו, אבל מכאן ואילך החמיצו, כמו שפירש רש"י

וילכו ויבאו (פסוק כו) ראשי בני ישראל המה שרי אלפים. עכ"ל. וצ"ב
מה גרם להם שיחמיצו הרי היו שרי אלפים, והיו אנשים כשרים?

ונראה דהמסילת ישירים סוף פרק י"א כתב וז"ל, הוא שגרם לפי דעת
חכמינו ז"ל אל המרגלים שיוציאו דיבה על הארץ וגרמו מיתה להם ולכל
דורם מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ שלא יהיו הם נשיאים
לישראל ויעמדו אחרים במקומם, עכ"ל. ונמצא בעצם שמינו אותם
לנשיאים הם החמיצו, ומשה רבינו לפי שמותם ידע שהם יחמיצו.
ובעל הטורים כתב וז"ל, אלה שמות האנשים, בגימטריא שמותיהם
מכוערים (במדבר ט"ז י) עכ"ל. ובמדרש שם כתב, שמותיהם כעורים
ומעשיהם כעורים אלו המרגלים, ולכן משה רבינו התפלל על יהושע בן
נון שינצל מהם.

המתגבר על היצה"ר זוכה להיקרא עבד ה' ויארץ ימים

"ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאותיו אל הארץ
אשר בא שמה" וגו' (במדבר יד, כד)
וכתב האור החיים הקדוש וז"ל: צריך לדעת למה לא הזכיר אלא כלב ולא
יהושע גם כוננת אומרו היתה רוח אחרת עמו גם אמרו וימלא אחרי, גם
אמרו והביאותיו בתוספת וא"ו בגזירת הכתוב, אכן פירוש הכתוב הוא
על זה הדרך 'ועבדי כלב' וטעם שאני קורא אותו עבדי הוא 'עקב' פירוש
שכר אשר היתה רוח אחרת עמו, שהגם שיהושע גם כן לא ניאץ ה' עם
המרגלים, אעפ"כ זה היה לו סיבה תפילת משה הצילתו מ'צה"ר
ומכוחותיו שהם המרגלים לבל יטעוהו, משא"כ כלב שנכנס בגדר סכנת
יצה"ר וחברתו הרעה ותחל רוח רעה לפעמו, והראיה שהלך ונשתטח על
קברות האבות, והוא אומרו 'רוח אחרת עמו' ואעפ"כ 'וימלא אחרי' פירוש
השלים אחר רצונו ית' וכו' אשר ע"כ זכה כלב שיקרא עבד ה' כמשה רבינו
ע"ה, והוסיף עוד לומר 'והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה' וכו' שהגם
שיהיה בן מ' שנה אז, וגזר ה' שישבו ארבעים שנה במדבר, הבטיחו שיחיה
עד בואו שמה והוא אומרו והביאותיו' הרי הובטח בחייו ארבעים שנה
מה שלא נעשה לשום צדיק בעולם וכו' ואמר עוד וזרעו יורישנה לומר כי
עשה ה' חסד זה גם לזרעו עכ"ל. ומבואר בדבריו שכיון שהתחילה רוח
רעה לפעמו והיה בסכנת היצה"ר והתגבר לעשות רצון השי"ת, זכה
להקרא עבדי זוכה לאריכות ימים ושהקב"ה הבטיח לו והביאותיו אל
הארץ אשר בא שמה וזרעו יורישנה.

ובזה"ק כתב [תרגום]: א"ר יהודה בדרך אחר הלך (=כלב) בשביל עיקום
והגיע אצל קברי אבות ונסתכן בנפשו שהרי כתוב ושם אחימן ששי ותלמי
ילידי הענק אבל מי שהוא בצרה אין מסתכל כלל, כך כלב משום שהיה
בצרה לא הסתכל כלל ובה להתפלל על קברי האבות להינצל מעצה הזאת
עכ"ל. ומבואר שכיון שהיה בצרה גדולה הלך וסיכן עצמו בכדי לילך
להתפלל אצל קברי אבות וזה חיזוק גדול לכל יחיד שאף שהיצה"ר מתגבר
עליו והוא בצרה גדולה יתחזק להתפלל ולהתגבר ולעבוד את השי"ת
ועי"ז יזכה ליקרא עבד ה' ולאריכות ימים וכן תישאר הזכות לזרעו.

וזכרתם את כל מצות ה', ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם

"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם, ולא תתורו אחרי
לבבכם ואחרי עיניכם" וגו' (במדבר ט"ו ל"ט).

ופרש"י וז"ל, וזכרתם את כל מצות ה', שמנין גימטריא של ציצית שש
מאות, ושמונה חוטין וחמשה קשרים, הרי תרי"ג, (במדבר י"ב כא) ולא
תתורו אחרי לבבכם, כמו מתור הארץ (לעיל י"ג כה). הלב והעינים הם
מרגלים לגוף, ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד, והגוף
עושה את העבירות. (תנחומא טו) עכ"ל.

והספורנו כתב וז"ל, תזכרו שאתם עבדים לקל יתברך, שקבלתם מצותיו
באלה ובשבועה, וזה בראותם הציצית שהוא כחותם המלך בעבדיו, וזה
תחדלו מתור אחרי לבבכם להשיג שרירות לבכם בעושר וכבוד אפילו
בגזל, ואחרי עיניכם להשיג תאוות שנתתם בהן וכו' עכ"ל.

ב- וכתב האור החיים הקדוש וז"ל, ולדברי התוספות שכתבו במסכת
מנחות דף מ"ג ע"ב, בדברי רבי מאיר שאמר שם וז"ל, גדול עונשו של לבן
מעונשו של תכלת, משל למלך שאמר לשני עבדיו, לאחד אמר הביא לי
חותם של טיט ולאחד אמר הביא לי חותם של זהב, ופשעו שניהם ולא
הביאו, איזה מהם עונשו מרובה. וכו', וכתבו התוספות (שם ד"ה חותם) מה
שמדמה חותם של טיט לציצית, שכך עושים לעבדים והציצית מעיד על
ישראל שהם עבדי ה' וכו'. ואמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה',

פירוש, כשיביטו בסימן עבודתם, יתנו לב שאינם בני חורין
לעשות כחפצם במאכלם במלבושם בדיבורם ובכל מעשיהם, כעבד
שאימת רבו עליו ולעמוד בשעה שהאדון מצוה לעמוד, ולעשות כל
מלאכות אשר ציוה ה' לעשות וכו'. עכ"ל.ק.

ג- הביאור הלכה בסימן א' כתב ז"ל, וזה לשון החינוך שש מצות חיונו
תמיד, לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו, וכל זמן וכל רגע
שיחשבו בהן קיים מצות עשה, ואין קץ למתן שכר המצוות. ואלו הן וכו'.
[המצוה החמישית] להיות יראת השם יתברך על פניו תמיד לבתלי יחסא.
ועל זה נאמר את ה' אלוקיך תירא. ומי שבא דבר עבירה לידו, חייב להעיר
רוחו ולתת אל לבו באותו הפרק, שהקב"ה משיגה בכל מעשי בני אדם
אף אם יהיו במחשך מעשיהם, וישיב להם נקם לפי רע המעשה וכו'. וכן
כתב בספר חפץ חיים בפתיחה בעשין י"א עיי"ש. מבואר שאף שהמצוה
היא מצוה תמידית בכל רגע, בכל זאת כשאלו לידו דבר עבירה אז חייב
להעיר רוחו ולתת אל לבו המצוה של יראת השי"ת.

והנה המצוה השישית התמידית כתב הביאור הלכה וז"ל, שלא נתור אחר
מחשבת הלב וראית העינים, שנאמר, ולא תתורו אחרי לבבכם וגו'. ואמרו
חכמים, אחרי לבבכם זו אפיקורסות ואחרי עיניכם זו זנות, ובכלל
אפיקורסות הוא כל מחשבות זרות שהם הפך דעת התורה. ובכלל זנות
הוא מי שהוא רודף אחר תאוות העולם מבלי שיכון בהם כלל לכונה טובה.
כלומר שלא יעשה אותם כדי שיעמוד בריא ויוכל להשתדל בעבודת
בוראו, רק כונתו תמיד להרבות תענוגים גדולים לנפשו וכו' עיי"ש עכ"ל.

והנה נראה כמו שמצות יראת השי"ת הוא כשמגיע דבר עבירה לידו. כך
מצות ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם הוא כשמגיע לידו מחשבות
זרות, או שהוא הולך לאכול והוא נמצא במצב שיכול לכיון לשם תענוגים
להנות מהעוה"ז ויכול לכיון לשם שיהיה בריא ויוכל לעבוד את השי"ת
אז זה הזמן של קיום המצות עשה, של וראיתם אותו וכו' ולא תתורו
אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. וצריך אז להביט בציצית ולחשוב או יותר
רצוי שיאמר בפיו וראיתם אותו וזכרתם את מצות ה', ולא תתורו אחרי
לבבכם ואחרי עיניכם. שאז זה החיוב של המצוה הזאת. ולזכור שהוא
עבד להשי"ת וצריך לעשות כל מעשיו לשם עבודת להשי"ת.

עבודת האדם להתעלות ממדרגה למדרגה

"והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם
אותם... למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי..." (במדבר טו, לט-מ)

וצ"ב למה התוה"ק כותבת שני פסוקים על אותו ענין בשינוי לשון,
שבפסוק ל"ט כתוב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם
ובפסוק מ' חוזרת התורה למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי?

ונראה ליישב ע"פ דברי הספורנו וז"ל: 'וראיתם אותו וזכרתם את כל
מצות ה', תזכרו שאתם עבדים לקל יתברך, שקבלתם מצוותיו באלה
ובשבועה, וזה בראותם הציצית שהוא כחותם המלך בעבדיו, ובה תחדלו
מתור אחרי לבבכם להשיג שרירות לבכם בעושר וכבוד אפילו בגזל,
ואחרי עיניכם להשיג תאוות שנתתם בהן עכ"ל ובפסוק מ' כתב
וז"ל: 'למען תזכרו למען תהיו פנויים ממחשבות הבליהם, ובה תזכרו
גודל הקל וחסדיו. ועשיתם את כל מצותי ובה תעשו כל מצותי מאהבה
ויראה. והייתם קדושים לאלוקיכם ובה תהיו קדושים לפניו לחיי עולם'
עכ"ל. ונראה דהספורנו מישב את שני הפסוקים שבפסוק ל"ט כתוב
וראיתם אותם- היינו שתראו את הציצית, כחותם המלך בעבדיו, שאתם
עבדים לקב"ה שקבלתם מצותיו באלה ובשבועה, וע"ז זה תעשו את
מצות ה' מחמת **יראת העונש** וקיום המצוות יגרום לכם לחדול מתור
אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. ואח"כ ע"ז ראיית הציצית תזכרו את גודל
הקל וחסדו שעשה לכם את כל הניסים והנפלאות, ותעשו את כל המצות
מאהבה ומיראת הרוממות, והייתם קדושים לאלוקיכם, שע"ז קיום
המצוות מאהבה ומיראה תהיו קדושים לאלוקיכם. שהאדם צריך ללכת
ממדרגה למדרגה, בתחילה צריך שיהיה לו יראת העונש, ושיזכור שהוא
עבד לקב"ה וע"ז זה יקיים מצות השי"ת מיראת העונש, וקיום המצוות
יביאנו שלא יתור אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וזה יביאנו שע"ז מצות
ראית הציצית יזכור גודל הקל וחסדו, ואח"כ יקיים מצוות השי"ת מאהבה
ויראה, ויזכה להיות קדושים לאלוקיכם, כמו שכתבתם ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים וגוי קדוש.

והשמירת הלשון (הלך ב' פרק ב') כתב: שהכתוב מרמז לנו שאימתי מועילין
המצות כל כך שעל ידם יהיה האדם קדוש לה', כשהוא זהיר מלתור אחר
מחשבת הלב וראית עיניו, והנה אמרו חז"ל על הפסוק הזה, אחרי
לבבכם זו מינות, ואחרי עיניכם זו זנות, וכתב החינוך שבכלל מינות הוא
כל מחשבות שהם היפך דעת התורה, ובכלל זנות הוא מי שהוא רודף
אחר תאוות העולם ואז ע"ז קיום המצוות ישיג קדושה ע"ש.

פרשת המרגלים - ומעלת ארץ ישראל

אנשי מידות הוא ג"כ לדיבת הארץ לאמר שהמחזיקים והמתקיימים שם הם רק אנשים גדולים במיוחד כל השאר לא שורדים שם (את הטענה אפס כי עז העם אמרו לפני"כ) כלומר שגם אם ישלח לפנינו צרעה להרוג את כל הגויים עדיין אין לנו סיכוי לשבת בארץ ההיא, והוא חטא שני של מוציאי דיבת הארץ רעה, וכמו שלמדו מזה חז"ל מה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך כו' (ערכין טו).

ובאמת התגובה בתורה מחולקת לשניים, שאחרי הקלקול הראשון שהעמידו המרגלים בא כלב לעמוד כנגדם "ויהס כלב את העם אל משה" היינו שחתך אותם לענות להם על ראשון ראשון - "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה" והיינו שנחלקו האם יכלו לעלות או לא, ואחרי קלקול שני שהוציאו את דיבת הארץ רעה - מגיעה התגובה השניה שמשה ואהרון נפלו על פניהם ויהושע וכלב "קרעו בגדיהם - ויאמרו לכל בני ישראל לאמר כו' טובה הארץ מאוד מאוד" ששניהם משבחים את הארץ בהפלגה גדולה שלא מצאנו זולתה.

וצריך להבין את הקשר בין שני החטאים הללו הפחד והדיבה - ועוד כמו"ש שבחומש דברים מדובר רק על השני, ובמשנה בערכין (ג ה) מבואר רק דיבת הארץ, ומבואר שם שאבותינו לא נחתם דינם אלא על שקבלו לשון הרע, והוא מבואר שהרי במיתת המרגלים מבואר שמתו על הוצאת הדיבה כלומר על החטא השני שהרי לומר שאנשים גיבורים אין בזה לשון הרע, וכן על ישראל נאמר בתהילים "וימאסו ארץ חמדה - וישא ידו להם להפיל אותם במדבר" (תהילים קו כד-כו) כלומר שדיבת הארץ רעה, היא זו שחתמה את דינם, והפחד שלהם מהמלחמה היא הנקודה השניה שצריך ליישבה, אלא שלמעשה בפרשה אצלנו רואים שהקב"ה מעניש רק על החטא הראשון, שהרי נאמר פה "עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות כו' ונאמר אח"כ "כי כל האנשים הרואים את כבודי וכו' אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה" כלומר שחטא המרגלים הוא חוסר הביטחון בה' לבוא להלחם על הארץ, והעונש לחסרי הביטחון הוא מידה כנגד מידה שלא יזכו לראות את הארץ, ולא מתואר פה חטא ביזוי הארץ וקבלת לה"ר, ואיפה נעלם החטא השני?

וכן הוא בהשוואת הפסוקים בפרשתנו ובדברים - שלשון הקב"ה בשלח, כמו שמרע"ה אמר בדברים, שפה נאמר הרואים את כבודי במצרים ובמדבר ובדבר הזה אינכם מאמינים כו' ולשונו של מרע"ה בדברים הוא "ה' אלוקיכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה לכם במצרים לעיניכם ובמדבר הזה אשר ראיתם" כלומר שהיו צריכים ללמוד מהמופתים שהקב"ה עשה להם שאפשר לסמוך עליו ולמה בגדו בעניין הביטחון והוא עיקר התלונה על ישראל שאין להם זכות להכנס לארץ שהרי הם שיראו מיושבי הארץ.

דרשת הספרי בצורת ירושת הארץ

ולכאורה מכאן מקור נאמן לדרשת הספרי ולביאור המשך חכמה שהספרי דרש עה"פ "וירשתה וישבתה בה" (דברים כו א) וכן עה"פ (דברים יא לא) "וירשתם אותה וישבתם בה" - 'בשכר שתירש תשב'

עומדת לפנינו הסוגיא החמורה ביותר מעוונות דור המדבר, שהיא זו שגזרה את דינם כלשון המשנה - 'נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ' (תענית ד ו), וכמו שנאמר "חי אני נאום ה' אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם" (במדבר יד כח) וכן בתהילים (צה יא) "אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי". פרשה הזו צריכה ביאור שנקשרו בה שתי סוגיות גדולות שלא מבואר הקשר בניהם - ומוזכרות שתיהן בפרשתנו גם בחטא וגם בעונש, ולכאורה אלו שני חטאים ויסודות שונים בחיים, וצריכים להבין קשרם. וביותר קשה שבחומש דברים הכל עומד על יסוד אחד משתיהן ומצד שני במשנה בערכין הכל עומד על היסוד השני.

גדרי חטא המרגלים א. חוסר הביטחון

יסוד הקלקול הראשון הוא בדברי המרגלים שמתוך שמתארים את טוב הארץ ממשיכים - "אפס כי עז העם" לומר שאין סיכוי שהרי יש קושי גדול של מלחמה מול בני ענק ומתוך זה בני"מ מפחדים כששומעים את הסיפור הזה ובוכים בלילה ההוא ומתלוננים על הקב"ה שהוציאם ממצרים, והכל סביב קשרי המלחמה וחוסר הביטחון בקב"ה שלא סומכים עליו שיוכל להכניס אותם לשם - ואמת שהחטא הזה תמוה מאיפה בא הפחד הזה על ישראל, אבל עכ"פ כך הוא מתואר בתורה, ובחומש דברים הוא החטא היחיד שמוזכר שם - "ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו: אנה אנחנו עלים אחינו המסו את לבבנו לאמר עם גדול ורם ממנו ערים גדלת ובצורת בשמים וגם בני ענקים ראינו שם. ואמר אלכם לא תערצון ולא תיראון מהם. ה' אלוקיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם: ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלהיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם עד באכם עד המקום הזה. ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקיכם. ההולך לפניכם בדרך לתור לכם מקום לחנתכם באש לילה לראתכם בדרך אשר תלכו בה ובענן יומם. וישמע ה' את קול דבריכם ויקצף וישבע לאמר. אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם. זולתי כלב בן יפנה הוא יראנה ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו יען אשר מלא אחרי ה'" (דברים א כז) ע"כ. היינו שיש פחד להכנס בסדר הכיבוש וכמו שמתואר בתחילת הילוכם במדבר - "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא" כו' ובאמת גם אחרי כל הסיבוב עדיין נפלו בקלקול הזה שאמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה מצד שנמס לבבם והיא וודאי סוגיא חמורה של בטחון שנראה עוד מעט שהיא גם סוגיא תמוהה של ביטחון אבל הוא נקודה אחת של קלקול וחטא.

ב. דיבת הארץ

חטא שני שיש לנו פה הוא הוצאת דיבת הארץ רעה והוא מופיע כנקודה שניה במרגלים, ובאמת בא אחרי שדיבר כלב כלומר הוא דיבור שני במרגלים, "ויוציאו דיבת הארץ אשר תרו אותה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת יושביה היא וכל העם אשר ראנו בתוכה אנשי מידות" כו' ועניין

ולכאורה הוא חידוש שהירושה הוא מצוה מיוחדת כדי לזכות בארץ ישראל שרק כך זוכים לשבת בארץ וכמו שביארנו שהוא מפורש בפרשתנו שהמאסה במלחמה היא סיבה להפסיד את הארץ, וכך יבואר גם דברי ר' מאיר שמחה שאומר שדרשת הספרי באה לומר שאם ישראל עורכים את המלחמה בביטחון בעמי כנען הרי שהם ינצחו בכח הביטחון וירשו את הארץ, ומנין לו למ"ש שהפסרי מכוון לעניין הביטחון אלא וודאי שהבין ג"כ שפרשתנו היא מקור לדרשה הנ"ל ואצלינו להדיא המדובר הוא על הביטחון והוא ברור - וכאן הבן שואל מה עניין זה אצל זה למה הביטחון הוא הה"ת לזכיה בארץ ולהפך בהפך?

חילוק בטענות יהושע וכלב

עוד נקודה שניה יש לנו לעיין בה שיש פה בהבדל בין טענת כלב בחטא הראשון וטענת שניהם בטענה השניה, ויש חילוק לשון שיהושע וכלב בדיבור השני מתחילים משבח הארץ ומתוך זה באו להבנה ש"אם חפץ בנו ה' כו' אך בה' אל תמרדו כו' כי לחמנו הם סר צילם מעליהם וה' איתנו" היינו שמדברים פה על הביטחון בה' הנובע מעניין שבח הארץ, ותולים את זה ברצונו של הקב"ה - אם חפץ בנו ה', אבל בדברי כלב יש הדגשה אחרת - עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה ולא מזכיר כלל את הסייעתא דשמיא אלא שאנחנו נצליח לבד ועוד יש לעיין בלשונו שאמר "יכול נוכל לה" ומי היא ה'לה' המדובר פה?

סיבת החטא

ועוד נקודה שלישית שאנחנו לא מבינים את עשרת המרגלים הללו שצ"ע טובא - שהרי יש פה תמיהה אמיתית וכמו שמעמיד משה רבינו בדברים "אשר ראית אשר ישא ה' אלוקיכם כאשר ישא איש את בנו כו' באש לילה" כו' היינו שכולם מלובנים ומה הקושי איך נוכל לעלות מישהו ביקש ממכם עד היום לעשות עשר מכות או קריעת ים סוף מאיפה הקושיא חסרת הטעם הזו? ועוד שמגיעים למסקנא של בשנאת ה' אותנו כו' מה הגיון יש במילים חריפות אלו ומאיפה באה המחשבה הנואלת הזו שאם היו שואלים אפילו לתינוק דלא חכים ולא טיפש אחרי שה' עשה לנו ניסים ונפלאות ועכשיו הוא רוצה להרחיק מאיתנו כמה טיפוסים שמנים וגבוהים האם המסקנה צריכה להיות שחפץ הקב"ה לכלות אותנו לפניהם??? מאי האי?

מרכזיות ארץ ישראל בתורה

עוד יש לנו להבין נקודה רביעית את חומר הנקודה עצמה של מאיסת ארץ חמדה - כבר הראינו לדעת שנמסרו מצוות התורה כולם לעניינה של ארץ ישראל - "ראה לימדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציוני ה' אלוקי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה" (דברים ט ה) וכן הוא בהרחבה בחומש דברים בכ"מ, וכן בספר בראשית בכל היעודים שהתורה מייעדת יעוד אחד - והוא ארץ ישראל שהיא נמצאת בבסיס ההבטחה של ההטבת הקב"ה שמייעד לבני אברהם יצחק ויעקב, שהרי הפניה הראשונה של הקב"ה לב"א שרוצה לכרות איתם ברית - הוא בפניה של הקב"ה לאברהם "לך לך כו' אל הארץ אשר הראך" וכן הוא בהרחבת ההבטחות שבע פעמים לאברהם, וכן בכמה וכמה בריתות ושבועה, וכן אצל יצחק ויעקב בהרחבה גדולה, וכמו שמסכם דה"ה "זכרו נפלאותיו אשר עשה כו' זרע אברהם עבדו כו' אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק ויעמידה ליעקב לחק

לישראל ברית עולם, לך אתן את ארץ כנען חבל נחלתכם" (תהילים קה ה-יא) וכן יש לנו את הצורה המפורשת בתורה שחז"ל כללו לנו מבראשית עד אברהם אבינו, שבשביל הארץ נכתב מעשה בראשית שהיא הארץ היוצאת מקללת "ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה" ולעומת זאת נאמר בשבח הארץ "אשר לא במסכנות תאכל בה לחם" היינו הבחנה לצאת מההיא דאתלטיא, ובשבילה "לא גושמה ביום זעם" (יחזקאל כב כד) - במבול, (זבחים קיג.) עוד לפני שבא אברהם, וכן עצרה את כניסת הים לא"י בדור הפלגה ובדור אנוש "ואומר עד פה תבוא" (איוב לח יא) כנדרש בירושלמי (שקלים פ"ו ה"ב) וכן פתחה התורה במע"ב שאם יאמרו הגויים לסטים אתם כו' כדאי' ברש"י ועדיין יש לשאול למה חשובה התשובה הזו לפתוח איתה את התורה ויש בזה בדברי ר' ירוחם בספרו דעת תורה וז"ל שם "ועיקר גדול צריך לידע כי אף שהתורה רבו עניינה לאין מספר מכל מקום כל התורה כולה הרי היא כמו דף גמרא אחד בכל התורה יש תכלית אחת שעליה סובבים הולכים כל העניינים כו' מבראשית עד לעיני כל ישראל היא סוגיא אחת ורבי יצחק מבאר לנו שהסוגיא של כל התורה כולה היא ארץ ישראל, הנשמה של כל התורה כולה היא כיבוש הארץ, עכ"ל, כלומר שלזה נכתב כל מעשה בראשית 'בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית' שהעיקר הוא להביא את ישראל עם התורה - לארץ, ולרשת את שבעת עממין, ולכן פתחה התורה בנימוק שייכות ארץ ישראל לעם ישראל,

וכן בחומש שמות שנאמר למשה בסנה "אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה ורחבה" שהיא תכלית כל היציאה, וע"ז תקט"ו תפילות דמשה, וכן מסיימת התורה שמרע"ה לא זכה להכנס אבל זכה לראות כו', ועוד מצינו בספר יהושע "לא נפל דבר מכל הדבר הטוב אשר דיבר ה' על ישראל הכל בא" - אחרי י"ד של כיבוש וחלוקה והוא פסוק גורא שמורה שבאו למבוקש ולתכלית, וכן עומד ע"ז הגר"א שכל יעוד הטוב שייעד הקב"ה לישראל הוא לזכות בארץ ישראל, ורוצים אנו להבין מה עניין הארץ הזו והפסדה שהיא הטובה שאם נעזבים ממנה - אובדים עד כדי שיש שיטה בגמ' שאין לדור המדבר חלק לעוה"ב והמקור הוא מהפסוק שלפנינו "במדבר הזה יתמו ושם ימותו", ואפילו שעבדו ע"ז בעגל נמחל להם, וכן כשירדו לדיוטה התחתונה של בקשת הבשר שמה אומר שהוא מעדיף למות ולא לראות אותם כך - נמחל להם, אבל כשפגעו בארץ הפסידו את חלקם ולא נמחל להם.

ארץ כנען

ועוד נתבונן נקודה חמישית בהדגשת הפסוק - "ויתן להם ארצות גויים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו" (תהילים קה מד) ורואים פה שהארץ מוגדרת 'ארצות הגויים' היינו שיש משהו מיוחד שכל בעל מקרא מצטער עליו שכל הזמן מונים את ארץ ישראל - כארץ הכנעני החיתי האמורי כו' כלומר שמונים את השמות של כל שבעת העמים בסילודין... וכן בתחילת חומש דברים מבארת התורה בהרחבה את כל גלגולי הארץ מגוים אלו לאלו, וכן מצינו בתיאורי הגלות שהארץ נקראת ארץ פלישתים איפה שלא הורישו את יושבי הארץ ומה העניין הייחוס הזה של הארץ לגויים השפלים שגרו בה.

שליטה קדומה של פלשטים והם ממשיכי דרכם.. והוא הפלשטינה שהמציאו, ולי"ע מניין ידעו לכוון לעורר קליפות ישנות כ"כ שישראל לא הורישו אותם ולכן השאיר הקב"ה אותם לשיכים בצדיכם כו'..

1 וידוע שעד היום הישמעאלים מנסים לגייס כל מיני קליפות קדמוניות לתרץ את יישובם בארץ שהרי מעולם לא היו בעלים ולא היה להם אחיזה בארץ שהרי היה שלטונות של אומות אחרות, ושעמתי בערותי שהם פרסמו שבעצם יש פה בארץ

שיתוף כל הכוחות שהארץ נותנת כולם לעבודת ה' בצורה הנכונה, וזה תכלית העבודה שמובאת במסי"ש מתחילתו עד סופו כלומר מתחילתו שמעמיד את התכלית בפרק א וכתב שם ש'עילוי גדול הוא לבריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם הקדוש בקדושתו יתברך' ובסוף הסולם בדרגה העליונה ביותר במידת הקדושה שמבאר שם שכל העבודה היא הקדושה שעניינה לחבר את החומר בצורה נכונה לחיי הקודש והיינו שמתחילה יש את השאיפה לבוא לשם ובמידת הקדושה מבאר את הלמעשה של זה, ואמת שלזה מיועדת ארץ הקודש, וזה מעלתה.

ודבר זה שהארץ הקדושה מוכנה ומיועדת לדביקות הזו בהרחבת הקדושה על כל שטחי החיים, הוא החיבור המיוחד של האדם התורה והארץ, ולכן מזכירים בברכת המזון - בברכת הארץ - ברית? ותורה, כמו"ש "למען תחיה וירשת את הארץ" שהחיים של "ואתם הדבקים בה" אלוהים חיים כולכם היום" מקומם בחיי הארץ, ולכן רוב מצוות התורה שייכים לסדרי הארץ, והיא מעלת התורה שנאמר בה 'גדולה תורה שנותנת חיים לעושה בעולם הזה ובעולם הבא' שיש את החיבור הנכון לחיים הארציים ג"כ שמתפרנסים בעולם הזה - כשנשתלת בארץ החיים, ושם התורה הופכת למציאות בחיים החמריים דווקא.

תורה לשמה - ע"מ לעשות

ועיקר לימוד תורה לשמה היא ע"מ לעשות שהוא העיקר של מעלת הלשמה וכמו שמאריך ר' חיים מוואלז'ין ברוח חיים, וכן הראשית חכמה בהקדמה, שעיקר תורה לשמה הוא הלומד ע"מ לעשות, [והוא לא הפך הלומד ע"מ שלא לעשות שהוא מוטב שנהפכה שוליינו על פניו אלא מדברים על מעלת הלומד לשמה כראוי], שהרי האדם הלומד את כל סדרי התורה זרעים מועד קדשים טהרות כו' את הכל לשם המעשה, והעשייה עיקרה בארץ, וביאור גדר ה'לשמה' הוא דבר עמוק מאוד, וביאור העניין בקיצור שהוא לומד ע"מ שהתורה תחול במציאות ותיעשה וזה הדביקות שהתורה מתממשת בסדרי המציאות, ואז ע"י התורה כל העולם מגיע את התכלית שלו לראות איך כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, והיא התכלית שבשבילה ברא הקב"ה את העולם וכלשון האריזל 'שנתאוהו שכינת עוזו לשכון כבוד בארצו' ובנוי על הפסוק "אך קרוב ליראיו ישעו לשכון כבוד בארצו" (תהילים פה י) היינו שהיא ארץ הקודש ארץ התורה ארץ ה', ובה חל הדביקות וההתקרבות ולזה נועדה במציאותה הגשמית,

חילוק נסיונות המדבר מנסיון המרגלים

ובזה מבואר החילוק בין עבודת המדבר לעבודת ארץ ישראל - שקנייני ארץ ישראל שונים מקנייני המדבר, שהם דורשים את עם ישראל בכניסה מלאה לתוך עובי הקורה בכל קשרי המלחמה והכיבוש, ולכן לא היה הצורה שהקב"ה מגיע ומכה את יושבי הארץ וישראל נכנסים חלק לארץ כבושה, אלא אדרבה ניתן להם להעמיד את הארץ בצורה הנכונה והראויה ע"י הכבישה שלהם דווקא, שהוא מקום העבודה שלזה נועד העולם הזה - 'בשכר שתירש תשב' - "ואתן להם ארצות גויים ועמל לאומים יירשו - בעבור ישמרו תורתיו וחוקותיו יצורו" דווקא להתמודד עם כל קלקולי הכנעני החיתי והאמורי כו' שהארץ רוצה להקיא אותם, כלומר שיש פה אנשים שמעמידים את הארץ בצורה העקושה והעקומה של קלקולי החטאים, ועל ישראל מוטל התפקיד

ונראה להעמיד פשוטם של דברים, בהבנת כלל צורת העבודה בעולם הזה, שיש לנו טעות גדולה וחמורה מאוד אם נחשוב שקרבת אלוקים הוא רק בעולם הבא, כלומר שמקום הדביקות הוא בעולם הבא, והעולם הזה הוא מקום העבודה ולא מקום הדביקות, ואין זה קריאה מדוקדקת בדברי המסי"ש, אלא כמו שיראה כל הרואה בדקדוק דבריו - שהצורה המיוחדת של היום לעשותם הוא שמכין את הדביקות לחיי עולם - בגלל שהעבודה בעוה"ז היא ג"כ באופי הדביקות של היום לעשותם, כלומר שעבודת הדביקות ברמת העולם הזה היא המביאה את הדביקות של העולם הבא, וזש"כ המחבר שצריך שצריך שישים את מבטו ומגמתו בכל ימי חייו כדי לבקש את זאת הקורבה ויסיר את המחיצות המונעות את הקרבה הזו, ועניין חילוק הדביקות בין העולם הזה לעוה"ב מבואר, שהרי העולם הבא הוא הנברא בהכנה המצטרפת של העמדת הדביקות של מחר לקבל שכרם, כלומר שהדביקות היא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, והעולם הזה נברא בהכנה המצטרפת של דביקות העולם הזה בתוך סדרי העבודה דווקא, והמקום שנברא בעולם הזה בהכנה המצטרפת להעמדת הדביקות של עולם העבודה - היא ארץ ישראל, שכל העולם כולו סדרו להיות שייך להכנה המצטרפת לאנשי העולם הזה כלומר אנשי חיבור הנשמה וגוף - שמתאים להם את העמדת הדביקות בחיבור נשמה וגוף דווקא, בחיי הארץ המתוקנים, שאין אפשרות להעמיד את הדביקות הנשמה בעניינים הפנימיים בלבד מכיון שאם כך יהיה הרי שגם לנשמה לא יהיה דביקות שהרי היא לא 'נבדל' כלומר שהנבדלים הם הנבראים שלא מחוברים בחומר (כמו"ש הרמח"ל בדרך השם), אבל הנשמה אינה כן אלא תפקידה לשכון בגוף בצורה של חלות הנשמה בחומר במשכן הגוף, וזה צורת הדביקות של העולם הזה - נשמה בגוף בעבודה משותפת, וצריך לדעת שהדביקות הזו נעשית בארץ ישראל כמו"ש (ישעיהו מב ה) "הנותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה" (על כתובות קיא) בארץ ישראל ועשר קדושותיה, שמשם הושתת כל העולם הזה ובה נמצא המפגש של ההחלה של קיום הרצון האלוקי בעולם.

מעלת ארץ ישראל

וכן ארץ ישראל היא בסיס כל הכוחות החמריים וכמו"ש חז"ל עה"פ "לא תחסר כל בה" - ללמדך שאין ארץ ישראל חסרה כלום (ברכות לו:) ויותר מזה שכל הכוחות הקיימים בעולם מגיעים מארץ ישראל כמו"ש במדרש 'יודע היה שלמה איזה גיד הולך לכוש ונוטע עליו פלפלין' כו' (תנחומא קדושים י) וכן התורה משבחת את הארץ שהיא "ארץ זבת חלב ודבש" ולכאורה היה צריך לעמוד על השאלה מה יש להבטיח לאדם שמוכן להקריב את חייו למען הקב"ה - זה אברהם אבינו שהושלך לכבשן האש - ארץ זבת חלב ודבש? ואין להוציא הכתוב מפשוטו (כתיאור העיזים שאכלו תמרים בכתובות קיא:) [וודאי שיש בזה סודות אלא שמקומם של הסודות הוא 'דבש וחלב תחת לשוננו'...] אלא העניין הוא שהתורה אומרת שמעלת הארץ בשבעת המינים, וזבת חלב ודבש, מורה שכל כוחות הארץ וסדרי החיים המתוקים והעריבים כולם נמצאים בצורה מתוקנת בארץ ישראל, וזה הדביקות בסוד הקודש - "ונחל ה' את יהודה על אדמת הקודש" (זכריה ב טו) לא ארץ של חלישות כוחות העולם הזה, שהיא לא צורה נכונה של דביקות, אלא דווקא

2 ברית מילה שתכנה הוא ברית על הארץ כמפורש בקרא - 'ונתתי לך ולזרעך אחרך את ארץ מגורך את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלוקים' (בראשית ט ח)

"ונכבשה הארץ לפני ה' עד הורישו את אויבין מפניו" וזה תפקיד ישראל להעמיד את הארץ וסדריה כרצון האלוהי וזה היה פחד המרגלים שחשבו שלא יוכלו לעמוד על הגובה הזה [מאלט'נישט דארקן].

ומשל לזה בנוסח חריף ששאלו את ר' אלחנן וסרמן למה בליטא בכל האסיפות העירוניות שיש נציגים חרדים וחילונים תמיד החילונים מנצחים וגם ברחוב ובכל מעשיהם, וענה להם שזה פשוט כי האמת מנצחת... אז כולם הסתכלו על ר"א בתמיהה להבין את פשר כוונתו מה הפירוש הרי האמת איתנו - וחזר לבאר להם שהרשעות והרעה הם רעים באמת אבל הצדיקים לא צדיקים באמת וטבע הנלחם באמת לנצח.. והוא ביטוי נורא של "ונהי בעינינו כחגבים" כלומר שאנשים מאמינים שהרשע הוא הטבעי והמחובר חזק ונכון במציאות וההפך הוא הנכון.

ביאור המאמר שאין בעה"ב יכול להוציא כליו

וכך יתבאר מאמר התמוה של חז"ל עה"פ כי חזק הוא ממנו 'כביכול אין בעה"ב יכול להוציא כליו משם' (ערכין טו) והוא תמוה מאוד גם מצד מעלתם וגם שהרי אנשים שמאמינים במציאות ה' אינם יכולים לומר אין בעה"ב יכול להוציא כליו משם והוא משפט של תרתי דסתרי או שהוא בע"ב או שאינו יכול להוציא את הכלים משם אם הם שלו הרי שיכול להוציאם, ואם רוצים לכפור יש צורות יותר פשוטות למה הפלפול הזה? אלא הביאור הוא כמו"ש שהקב"ה הרי העמיד את בחירת האדם לבחור בטוב ולזה העמידו בין כל האפשרויות של טו"ר במציאות ונתן לפני האדם את כל הכוחות ששייכים במציאות, ותפקיד האדם בעולם של היום לעשותם שהוא יבחר - ועד כמה שנתלה הדבר בבחירת האדם הרי זה שאנחנו לא יכולים זה בעצם סתירה לכל פעולת הקב"ה, וזה עניין 'כליו' כלומר עד כמה שתפקיד הנבראים להעמיד עצמם ככלים לקבל את קרבת ה' - זה לא מצליח ח"ו, אם הוא רוצה שהוא יעשה אבל אנחנו לא יכולים לעשות בעניין שום דבר.

כלומר השתא דאתית להכי שהתכלית בנויה לפי סדרי פעולת האדם ובחירתו בעולמו שלו להחליף את הכוחות שהעמידו האומות בקלקול ולהעמיד אותם כראוי - זה לא נראה מציאותי, וזה הסכנה של הנסיון הזה שניתן לישראל שצריכים להעמיד עצמם במקום הנכון בסוג חדש של ביטחון שעוד לא עמד לפנים שצריכים להבין שגם בתוך המלחמה והתפקיד שלהם - יש להם לסמוך עליו שיעזור להם להצליח - אך בה' אל תמרודו ואדרבא וה' איתנו אל תראום שהבניין הזה עם הקב"ה אפשר לסמוך עליו באמון שלם וזה שנאמר להם ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקיכם כלומר שמשה רבינו לא אמר להם שוטים מה אתם חושבים שהוא לא יכול כו' אלא ובדבר הזה אינכם מאמינים כלומר שיש פה נסיון חדש לבדוק את רמת האמון שלכם כמה כדאי ונכון ואפשרי ללכם עם הקב"ה גם בסדרי הבחירה האנושית - הרי ראייתם כמה הקב"ה קירב אותם אליו להעמיד אותכם על דרך טוב האם אתם לא סומכים על הקב"ה שיעזור לכם להיות ג"כ יורשי הארץ? הרי זה עיקר תפקידכם בארץ רק ללכת איתו ולבקש קרבתו ועזרתו וכך תוכלו לסלק מהארץ את כל השיבושים והשקרים שהשתלטו עליה אדרבא תראו איך הארץ שייכם באמת רק לסדר האלוהי, ויש לראות בח"ח כעין זה בביאור טעות המרגלים שהיצה"ר יושב במפתחי הלב ומשכנע

לכבוש את כנען ובניו, שהם הנגדיים לישראל וכמו שאומר הגר"א בביאור "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל" [חוץ מהדרשה המפורסמת בחז"ל שהוא על שבעים אומות] שהכוונה שהם י"ב [כמו שמופיעים בפרשת בפרשת נח כנען וי"א בניו] כנגד י"ב שבטים ואותם צריכים לכבוש ולהכניע ולהעמיד מחדש את הארץ בצורה המתוקנת - כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו ומבאר הגר"א את הפסוק כך - שחלק ה' היינו ארץ ישראל - נתן לעמו, וליעקב נתן את חבל נחלתו, וחז"ל דרשו שחלק ה' הם עמו ועולים הביאורים בקנה אחד שישראל בארץ ישראל הופך את ישראל להיות לחלקו שהרי ישראל הם המיוחדים לדביקות בה' וארץ ישראל מכל הארצות והחיבור שלהם הוא תיקון העולם.

שהרי ישראל הם יודעים להעמיד את "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" וכך מעמידים את הארץ בדביקות להעמיד עצמם כראוי כנגד הענקים הרשעים בכל אנשי כנען שכולם מעמידים עוצמה של סדר מסויים של החיים ועם ישראל צריכים לכבוש את הסדר הזה ולעמוד במקומם.

שורש חסרון הביטחון במרגלים

ולפ"ז מבואר פחד המרגלים וחסא ישראל ותיקונו וכן למה הם יפסידו את ארץ ישראל בחוסר הביטחון, שהרי הקב"ה אומר לבני ישראל כמו שביארנו שנים קודמות - שלפי עוצם השייכות לתכלית בהבנת "טובה הארץ מאוד מאוד" כך יתבאר להם גודל המתנה שקבלו בארץ, שהרי אין מציאות 'לשוב מצרימה' ואדרבה אסון גדול הוא לישראל לשוב מצרימה, שהרי נועדו לבוא לארץ וכל מעלותיה, וכמו שהדגיש בעל הטעמים בהדגשת חסא המרגלים "הלא טוב לנו שוב מצרימה" שהוא עומד נגד "טובה הארץ מאוד מאוד" כלומר שהוא שורש פורה ראש הרצון לברוח מהעבודה של היום לעשותם, שהרי לזה נועדו הבנ"א בכלל וישראל בפרט ביציאתם ממצרים, וכמה שנבין את הזכיה האדירה של בנ"א שמקיפה את כל החיים במאמץ הנסיונות כדי להעמיד ולעמוד נכון את ההיום לעשותם כך נעמיד את הפעולה בכיבוש הארץ ככסף קטן לעומת התשלום של הדביקות שהארץ מציעה, ובאמת הוא נסיון חדש ולא דומה לכל הנסיונות שהיו לישראל עד עכשיו, שהרי הוא נסיון שנוגע בנקודת התכלית שמבינים ישראל שצריכים לעמוד במקום הבני ענק ולקחת את הארץ מהם, ובמקום זה לא רק פחדו מהבני ענק לכשעצמם אלא הפעולה של כבישת ולקחת הארץ מהם היא הפחידה את ישראל שראו את עצמת הקלקולים ותרבות החיים העקומה כשולטת וראו עצמם כחגבים לפני העצמה הזו.³

וכ"ז מתוך שהיו רגילים לסדרים שמיימים של עניינים באכילת המן ובעניי כבוד אבל לצאת ולהלחם? - זה אנחנו לא יכולים ועל זה מתמודד כלב עלה "נעלה וירשנו אותה" מתוך ההבנה שהירושה היא פה הנקודה דווקא וכן יהושע וכלב בתשובה השניה שאמרו "לחמינו הם סר צילם מעליהם ה' איתנו על תראום" והוא ממש כמו משל הלחם שאכילתם פה היא המבוקש והיא עצמה מזינה אותנו שמתוך הכבישה נזכה לקבל את הארץ, שהרי כל העבודה היא ה"ת לקבל את השכר והדביקות, ורק כך נקבל את הארץ בסייעתא מן שמיא ע"י שנעמיד עצמנו להלחם ולהעמיד את התפקיד העיקרי שלנו בעולם הזה לתקן את כל קלקולי הארץ והסיאובים שמעכירים אותה, והחלש יאמר גיבור אני לצאת למלחמה ולהעמיד את הארץ לפני ה', כמאמר הכתוב

3 ואפשר ע"ד דרוש שהחגבים עניינם הקיפוץ על הארץ כלומר שהם אוריריים כלפי מציאות הארץ ואין להם אחיזה נכונה בארץ

את האדם שהוא לא יוכל ללכת עם הקב"ה בכזאת עצמה 'הרי מכירים אותך עם כל הנמיכות שלך ומה תצליח בכלל כו' כו' וע"ז צריך להגבר שלא כן אלא אדרבא יש לנו את האפשרות לנצח - כי ה' איתנו

ביאור שני הטענות של יהושע וכלב

ונראה לבאר את שני הטענות של כלב ויהושע שבתחילה העמיד המרגלים את הגבורה של אנשי הארץ וחוסר הרצון להלחם וע"ז ענה כלב "עלה נעלה וירשנו" וכך מבואר הלשון בתורה "כי יוכל נוכל לה" ולא להם כלומר שהפרכה לא היתה על הניצחון הפיזי של הענקים, אלא שנצליח לכבוש את הארץ ולהעמידה לפני ה', וע"ז אמר כלב שוודאי שנוכל ואח"כ העמידו את החלק השני בקלקול של דיבת הארץ שהעמידו את הארץ בסדרים קיצוניים וחמורים שאין סיכוי לבוא לשם ואדרבה ארץ אוכלת יושביה היא מתוך שהיא דורשת דרגות גבוהות של עבודה וזה ענין הדיבה שאנשים מואסים את המידה הזו מתוך שחושבים שזה לא רלוונטי, כלומר שמתחילים בזה שלא יכולים וממשיכים שא"כ הרי שהמידה לא קיימת ח"ו, ולפ"ז מחוברים שני החטאים ואז נעמדו יהושע וכלב להפריך את השקר הזה בטובה הארץ מאוד מאוד, שאפשר בקלות להעמיד את החיבור הנכון עם הקב"ה בסדרי הארץ, ועוד הוסיפו להעמיד נקודה עמוקה יותר בענין הביטחון שגם אם האדם חושב שהוא עצמו ח"ו לא יצליח, עדיין יש את הבחינה של הסייעתא מהקב"ה, כלומר שאם נשען עליו וודאי שהוא יעזור לנו הגם שהמבוקש הוא שנעמוד בקשרי מלחמה בבחירתנו, אבל יש גם בחינה של בחירה שאנו בוחרים לתלות עיניים בו והוא יושיענו, וזה מה שמעמיד יהושע - וכלב מצטרף אליו, "אך בה' אל תמרדו כו' וה' איתנו אל תראו" כלומר יש להשען על הקב"ה שהוא כבר יעזור לנו להתמודד גם עם השאלה הקשה איך נצליח לבד, והרבה דרכים למקום להוציא את הרצון שלו שאנחנו נהיה בעלי הטוב ההוא שלא יתנגש עם העזרה שלו.

חוסר הביטחון שורש ללשון הרע

ובאמת בדברים מדובר על שורש הקלקול שמצד ישראל ולכן לא מתואר שם התוצאה של הדיבה אלא עצם הסירוב לעמוד בדרגת הביטחון הראויה ובמשנה מתואר גזר דינם שהיה על הלמעשה כלומר על התוצאה של הלשון הרע שבא אחרי שהיה את הקלקול הפנימי של הביטחון - איך שיצא החוצה בקלקול הראיה הרעה את התכנית האלוקית, ובאמת הוא יסוד כל דיבורי לשון הרע שתמיד מתחילים בחוסר ביטחון וכמו שמפורש בגמ' ביומא על סיבת חורבן בית שני בלשון הרע והגמ' מבארת שמעלת בית ראשון היה שתלו בטחונם, כלומר שהלשון הרע הוא תמיד תוצאה של חוסר ביטחון, והדברים עמוקים אבל בראשי פרקים העניין הוא שהאדם השלם עם הקב"ה הוא זה שרואה את כל המציאות בטוב ואין לו סיבה לשפוט את הקורה לפניו ברוע, והלשון הרע הוא הראיה שהרע הוא דבר קיים ומציאותי בעולם ויש לתת אמון במציאות זו, וזה שורש קבלת לשה"ר בלי בדיקה, או אמירה בלי תועלת, והבוטח הוא היודע שבטוב העולם נידון ובמושכל ראשון לא מסכים לראות את הרע כמציאות פשוטה

ארץ ישראל נקנית בעבודה וביסורים

וידוע שתלמידי הגר"א שעלו לארץ מכוונותיהם העיקריות היה לתקן את חטא המרגלים וידוע ששכלו ילדים והיה להם צרות גדולות ומתאר ר' ישראל משקלוב בהקדמתו לפאת השולחן ואומר באחד ששיכל את כל בניו שמתוך כל הקשיים התעורר בו

הרוח ונשא ידיו ואמר טובה הארץ מאוד מאוד, היינו שהמאמץ והקושי לזכות להיות קרוב לקב"ה וכל מושג המלחמה על ארץ ישראל היא גופא המעמידה את קניין הארץ וכלשון הגמ' (ברכות ה.) שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולם ע"י ייסורים ואחד מהם זה ארץ ישראל, ובאמת האנשים שלא דבוקים בביטחון לא שייך שיורישו את יושבי הארץ שבאמת הגויות מתישה את כל הרעיון של ישראל בארצם שהוא הדבר היותר עליון והמבוקש, ועצמת הביקוש של ישראל בארץ נעמד רק ע"י הבירור הנכון של התפקיד בעולם הזה ונחלש בהתחברות עם האומות, והוא מציאות שכשאנשים נמצאים במצב ירוד מבחינת הקרבת ה' שלהם אין להם מצב להעמיד את הארץ כראוי.

ובזה יתבאר ג"כ הידוע מהגר"א שהתגלו לו כמה אלפי פירושים על הפסוק עלו זה בנגב ואמר שבפירוש אחד יודע כוחות כל הנבראים ואיני יודע מה יודע אבל מבואר שהסוד של עלו זה בנגב איך צריכים לעלות ולהכנס לארץ ישראל וודאי מקיפה את כל הכוחות והיכולות שהיא התכלית ואמנם לא זכו לעלות מהנגב בגלל חטאיהם והיו צריכים לעלות מהצד אבל הלכתחילה וודאי יש בו כל הכוחות והיכולות.

הדביקות בעולם הזה כהכנת הדביקות הנצחית

וזה מה שמבאר הרמח"ל שפרי כל העבודה בעולם הזה שממנה באים החיי עולם הוא רק כשיהיה בעולם הזה עבודה שהיא כדוגמת חיי העולם הבא ולכן צריך את ימות המשיח שתעמיד את העבודה בארץ ישראל בדביקות שלימה של היום לעשותם בשלימות, ומתוך זה יעברו לחיי עולם, ולכן 'מתי ארץ ישראל חיים' שפה מקום החיים של הדביקות בכל פעולותיה אכילתה ושתייתה וכך מוציאים את הארץ משממונה להעמידה למה שנועדה והוא שנאמר בסוף הקללות "וזכרתי את בריתי אברהם כו והארץ אזכור" שהגאולה באה בכח זכירת האבות וזכירת הארץ, כלומר שאותה המידה של הקרבה לברואים בסדר הארץ היא המבריחה מהקצה אל הקצה וכן אמרו חז"ל כל העושה מצוה אחת מטיבים לו ומאריכים ימיו ושנותיו ונוחל את הארץ ואומר רש"י שהיינו עוה"ב והגר"א אומר שהוא ארץ ישראל כמו הפסוק שמביאים "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ" (ישעיהו ס כא) ואמת שהיינו הך שהרי לא כירושלים של עולם הזה ירושלים של עולם הבא כו' ששניהם אותו המקום אלא שמוטל עלינו בכל סדרי התורה להעמיד את השלימות של הארץ וקדושותיה וכך לזכות בה בדביקות גם של העוה"ב, וכמו שכתב הגר"א באיגרתו שא"י היא חמדת העליונים והתחתונים, שהמידה הזו היא שחושקים כולם לראות איך חל הרצון האלוקי בעולם בכל סדרי התורה והקדושה - בארץ ישראל ועשר קדושותיה.

וא"כ אפשר לבאר על הרש"י דלעיל בסיבת פתיחת התורה במעשה בראשית שאינה רק ה"ת של ברצונו נטלה כו' אלא בא להעמיד את הרצון והתכלית האלוקית בבריאה ולפ"ז הארץ תינתן כלומר למי שיוכל להעמידה כראוי, וזה עומק הפשט של ברצונו נתנה כו' שהרי לא יכול להיות שיעמוד הארץ לסדרי הגויים ושכחותיהם אלא שהארץ מחוייבת לבוא למקומה שהכל ברא לכבודו, וכך נזכה שאותו השכחה והחטא שרודף את ישראל בכל הדורות נזכה להתנקות ממנו וכמכתב תלמידי הגר"א לחו"ל שנזכה לראות איך נקבעים ד' אמות של הלכה בד' אמות של ארץ ישראל.

פרשת שלח ~ יבמות צ"ז עד ק"ג ~ מבחן מס' 128

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים. כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע, ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

- האם קרובות האנוסה אסורות?
  - לא.
  - אסורות מדרבנן בחייה.
  - אסורות מדרבנן גם אחרי מיתתה.
- גר שמתה אשתו, האם הוא מותר בחמותו?
  - מותר.
  - אסור.
  - מחלוקת.
- האם מותר לשפחה משוחררת להשאר עם העבד שהיתה נשואה לו?
  - מותר.
  - אסור, והולד כשר.
  - אסור והולד ממזר.
- כהן שנשא אשה שאסורה לו, האם הוא מקבל תרומה?
  - כן.
  - לא.
  - בבית הגרנות לא אבל משגרים לו לביתו.
- מי קדום לקבל מעשר עני או להכנס לדין, איש או אשה?
  - איש מפני שהוא חייב במצוות.
  - אשה, משום זילותא.
  - במעשר עני אשה ודין איש.
- באיזה אופן הגמרא מעמידה למסקנה את הדין שהספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון ושניהם כהנים אסור להיטמא לראשון?
  - בממאנת.
  - בזנות.
  - בקידושי טעות.
- אלו דיינים כשרים לחליצה?
  - דווקא מומחים.
  - אפילו הדיוטות.
  - צריך בית דין קבוע.
- במה נהגו לחלוץ?
  - בסנדל.
  - במנעל.
  - באנפילא.
- האם חליצה בארכובה כשרה?
  - מן הארכובה ולמטה כשרה, ומן הארכובה ולמעלה פסולה.
  - גם מן הארכובה ולמטה פסולה.
  - גם מן הארכובה ולמעלה כשרה, מפני שגם זה נחשב רגל.
- האם הסנדל צריך להיות של היבם?
  - כן, וזה לעיכובא.
  - לכתחילה כן, ואינו מעכב בדיעבד.
  - אף לכתחילה אפשר לחלוץ בסנדל שאינו שלו.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

- באיזה אופן שייך יבום וחליצה בגרים?
    - רק בהורתם ולידתם בקדושה.
    - גם בהורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה.
    - גם בהורתם ולידתם שלא בקדושה יש מצות יבום מדרבנן.
  - מי שאביו ואמו נתגייירו אחרי העיבור לפני הלידה, האם יש לו אחוה מן האב, ומדוע (גמרא ורש"י)?
    - אם ידוע שהוא אחיו מאביו כן, כיון שלידתו בקדושה, אבל בלאו הכי תולים שזינתה.
    - בכל אופן לא, מפני שגר שנתגייר כקטן שנולד.
    - בכל אופן לא, מפני שזרע נכרי אינו חשוב זרע.
  - האם סומא כשר לחלוץ או להיות דיין בחליצה?
    - כשר בין לחלוץ בין להיות דיין.
    - כשר להיות דיין ופסול לחלוץ.
    - כשר לחלוץ ופסול להיות דיין.
  - האם זה לעיכובא שהיבם יעמוד בזמן החליצה?
    - כן.
    - גם אם הוא נסמך על הכותל כשר, אבל בישיבה פסול.
    - גם בישיבה כשר, וצריך לדחוף רגלו על הקרקע.
- רשות - איזה עור כשר לחליצה?**
- רק עור של בהמה טהורה.
  - גם עור של בהמה טמאה.
  - מחלוקת.

ההגלה השבוע

על- 500 ₪

הגלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

מבחן 17 פרשת שלח

משנה ברורה

מסימן ל"ב סעיף י"ד עד סוף סעיף י"ז

איזה אותיות צריכות להיות מוקפות גויל גם בתוכם רק לפי הירושלמי ולא לפי הבבלי?
א' כל אות שיש לה לפחות ב' דפנות שלימות.
ב' כל אות שיש לה ג' דפנות, כולל האות ה'.
ג' רק אות שיש לה ג' דפנות שלימות כמו ח' או כ'.

מה הדין בניקבה הרגל השמאלית של הה' ונשאר שם כל שהוא?
א' לשו"ע כשר, והרמ"א מחמיר לכתחילה.
ב' לשו"ע כשר, והרמ"א פוסל אפילו בדיעבד, וגם תיקון לא עוזר.
ג' לשו"ע כשר, והרמ"א פוסל בדיעבד, ומ"מ יש להקל ע"י תיקון.

ו' שנתקצר רגלו, מה דינו?
א' אם נשאר יותר מכמלוא י' יראו לתינוק שאינו חכם ואינו טיפש.
ב' אם נשאר כמלוא י' כשר גם בלי תינוק, ואם לאו יראו לתינוק.
ג' אפילו אם נשאר פחות מכמלוא י' כשר וא"צ להראות לתינוק.

א' שאין הי' העליונה נוגעת בקו האמצעי, מה דינה?
א' יראו לתינוק שאינו חכם ואינו טיפש.
ב' אם נכתבה מתחילה כתיקונה כשר ואם לאו פסול.
ג' פסול אפילו אם נכתבה כתיקונה והתינוק קוראה כתיקונה.

איזה פסול נאמר רק על שעת הכתיבה הראשונה?
א' אינו מוקף גויל.
ב' חק תוכות.
ג' כסדרן.

נפלה טיפת דיו לתוך האות, איזה דבר יכול להכשיר את האות?
א' אם תינוק קורא את האות כתיקונה.
ב' אפילו אם נשתנתה צורת האות כשר ע"י גרירת הדיו המיותר.
ג' גרירת הדיו מועילה רק אם הדיו לח והאות עצמה כבר התייבשה.

נפלה שעוה על האות ואין האות ניכרת וגירד את השעוה, האם זה כשר?
א' בתפילין ומזוזות פסול משום דבעינן כסדרן.
ב' פסול אף בספר תורה משום חק תוכות.
ג' כשר אף בתפילין ומזוזות משום ששעוה לא מבטלת את האות.

חפץ חיים

הלכות רכילות מכלל ט' סעיף י"ד עד סוף הספר

איזה איסור כתב החפץ חיים שעובר מי שמייעץ לחבירו עצה שאינה הוגנת?
א' ואהבת לרעך כמוך.
ב' והלכת בדרכיו.
ג' לפני עיור לא תתן מכשול.

באיזה אופן ניתן לברר בשידוכים על דרגתו של החתן בתורה?
א' מותר רק לבדוק את הדבר בעצמו.
ב' מותר לסכם שבעלי תורה יכתנו אותו.
ג' מותר לברר זאת אצל מי שמכיר את החתן.

נקודה למחשבה מבית: עולם התורה

מ"ג שאלות

ע"ן במבחן הקודם. ומלבד זה יש להקשות למה לא פתח רבינו בעיקר האיסור לדבר לשה"ר על אביו ואמו, ולהוסיף אח"כ את אחיו הגדול וכו'. וכן צ"ע למה ב'אורוין' כתב רבינו את שלשת האורוין שעובר עליהם המספר לשה"ר, ואח"כ כתב בסוגריים שאם ח"ו הלשה"ר היה על אביו ואמו עובר על "ארור מקלה אביו ואמו", ולמה לא כתבו כמו אחד מהאורוין הקודמים. ויש ליישב.

ניתן לשמוע:
שיעורים במשנ"ב ח"ח ואהבת חסד בטל' 03-6171132
כ"כ ניתן לשמוע שיעורים בפה"ש, בענייני ספירת העומר
והכנה לשבועות במגילת רות בעברית ובאידיש
וכן שיעורי 'תמצית' שבועיים בטל' 0733-718-246

ניתן לעשות את המבחנים בטל': 0737-289-669
7692282@gmail.com
ובעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)

מבחן 4 פ. שלח י"ג-י"ט סיון

חפץ חיים
מעשין י"ג - כלל ב' סוף סעיף ב'
אהבת חסד
חלק שני מתחילת פרק ד' עד פרק ה' "ומי שרגיל"

אהבת חסד

מה לומד הח"ח מדכתיב "וחסד ד' מעולם ועד עולם על יראיו"?

א' שקיום הבריאה הוא בחסדו יתברך, ולא בזכות מעשי האדם.
ב' ששכר החסד הוא גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.
ג' שזכות החסד שעושה האדם תעמוד לזרעו גם בעוד אלף שנה.

במה מי שעוסק בתורה לבד דומה למי שאין לו אלוה?
א' שאם עוסק בתורה ולא בחסד אין לו מה שיגן עליו.
ב' מדובר בלומד שלא ע"מ לקיים, שאין עליו עול יראת שמים.
ג' שהעוסק בתורה בזמן שיש לו מצוה עוברת, לא יקבל שכר על התורה שלומד.

האם הקב"ה משלם לאדם שכר כאילו עשה המצוה בכוחו, או רק על הבחירה?
א' הקב"ה משלם כאילו כל המעשה שלו.
ב' רק על הבחירה.
ג' תלוי אם האדם התאמץ מאד כאשר עשה את המצוה.

מה הטעם שמפתחות פרנסה יולדת ותחית המתים לא נמסרו לשליח?
א' מפני שהקב"ה נותן ברחבות.
ב' כדי שהאדם ידע שהוא תלוי רק בקב"ה.
ג' מפני שאם הם היו מסורים לשליח יהיו הרבה שלא יזכו לזה.

מה הכונה "זכרתי לך חסד נעוריי, אהבת כלולתיך" שבזכות זה נגאלו ישראל ממצרים?
א' חסד שעשו במצרים, וקבלת התורה.
ב' חסד שעשו האבות, ושלא שינו שמם לשונם ומלכושם.
ג' שקיבלו את התורה כששום אומה ולשון לא רצו לקבלה, ובנו את בית המקדש.

מה שקול יותר ממה, מידת החסד או הקרבנות?
א' חסד.
ב' קרבנות.
ג' שניהם שווים.

כיצד לומדים ממגילת רות גודל שכר גומלי חסדים?
א' שבזכות החסד שעשתה רות עם חמותה יצא ממנה דוד.
ב' שבזכות החסד שעשה בועז יצא ממנו דוד.
ג' שבגלל שאלימלך נמנע מלעשות חסד מת הוא ושני בניו.

חפץ חיים

מתי המספר לשון הרע עובר על "מדבר שקר תרחק"?
א' רק כאשר כל המעשה הוא שקר גמור.
ב' אפילו אם יש בסיפור תערובת שקר במקצת.
ג' רק כאשר השומעים האמינו לדבריו.

באיזה אופן המספר לשון הרע נכלל ב"ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם"?
א' בכל אופן.
ב' רק אם נעשה הדבר אצלו כמו הפקר ואינו מקבל על עצמו להשמר ממנו.
ג' רק כאשר הוא מדבר לשון הרע בפני המדובר.

המדבר לשון הרע על אביו או אמו, האם עובר על "ארור מקלה אביו ואמו"?
א' עובר.
ב' אינו עובר אלא אם מקלם.
ג' אינו עובר אלא אם מספר בפניהם.

אלו מידות רעות נסבבות על ידי לשון הרע?
א' אכזריות.
ב' כעס.
ג' שתי התשובות נכונות.

מי שאביו מבקש ממנו לספר לשון הרע, האם מותר לספר?
א' אם אינו יכול להתחמק מזה מותר.
ב' אם אביו מצוה עליו מותר רק אבק לשון הרע, ואם הוא מבקש ממנו אסור.
ג' אסור בכל אופן, ואפילו באבק לשון הרע.

האם יש איסור לשון הרע בדיבור או בכתיבה או בדרך רמז?
א' כן.
ב' רק בדיבור.
ג' גם בכתיבה אך לא בדרך רמז.

מדוע המספר לשון הרע בפני רבים עונו גדול יותר (כלל ב')?
א' מפני שחבירו מתגנה יותר, והוא מכשיל יותר אנשים בשמיעת לשון הרע.
ב' מפני שהוא מראה בפני רבים שאינו חושש לדבר לשון הרע והוא מחלל שם שמים.
ג' מפני שהמספר בפני רבים נחשב בעל לשון הרע.

הערה לעיונא מבית: עולם התורה

כתב רבינו בלאוין י"ג שלפעמים המספר עובר על לאו של "לא תנו איש את עמיתו" דאירי באונאת דברים. ומקורו מספר המצוות להרמב"ם (נ"ת רנ"א) שכתב "הזהירו מהונות קצתו את קצתו בדברים, והוא שנאמר לו מאמרים יכאיבוהו וכעיסוהו ולא יוכל לעמוד מפני שיתבייש מהם". והנה משמע שרק המצער בדברים עובר בלאו, וכן משמע מלשון המשנה ב"מ נ"ח: כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים. אמנם הדבר פשוט שבכל אופן שמצער את חבירו עובר על לאו זה, וכן איתא להדיא במסילת ישרים פרק י"א שעובר גם אם עושה מעשה שגורם לו להתבייש. ודע שאיסור זה הוא חוץ ממה שעובר גם על "ואהבת לרעך כמוך" ועל "הולכת בדרכיו". ומידה טובה מרובה, שמי שגורם לחבירו קורת רוח ושמחה זוכה לרוב ברכה בעו"ז ובעוה"ב.

עינינו גל

פרשת
שלה

מציאותה והיסודות עומק בעולמו של עמלי הורה
מנהיג "נין לא ראתה"

ותירץ שם, דמושה הבין שאם הקב"ה מבטיח שיהיה להם בשר חודש ימים עד אשר יצא מאפס והיה לזרא, אי"ז כמו שרגילים להבין שיאכלו בשר חודש ימים עד שימאס להם (שהרי יכולים לגוון בכל יום תפריט אחר), אלא הכוונה שביום אחד ינתן להם כמות הראויה לחודש, וממילא יהיו לנגד עיניהם כ"כ הרבה בשר עד שכבר לא יאכלו להסתכל בזה, ולכן תמה, דבשלמא הקב"ה מצידו ודאי יכול להמציא להם שפע בשר בלי גבול, אבל איך ישראל יוכלו ולאסוף כל כך הרבה בשר, וזהו שדקדק ואמר הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם, כלומר איך ימצא בידם כזו כמות אדירה? וע"ז תירץ לו ה' בהאי לישנא: ה' תקצר, ופי' הדעת זקנים: "כלומר כמו שבידי להספיק, כן בידי לאחוז בידם עד שיתקיימו דברי, וזהו שאמר הכתוב "ויטוש על המחנה... וכאמתיים על פני הארץ, מגובה (שנערם ממנו ערימות גבוהות), שלא היו צריכים אפילו להושטת יד", עכ"ל.

ומדבריו למדנו יסוד גדול, שהקב"ה ברחמיו, לא רק שמייע לאדם להתגבר על יצרו ולנצל את כוחותיו, אלא שהוא נותן לאדם כוחות על-אנושיים ומגביר את כליו ואת אפשרויותיו כדי להגיע להישגים היותר גדולים ממידת יכולתו, וכמו שבידו לתת לנו שפע בלתי מוגבל, כך בידו גם להגדיל יכולתנו כדי שנוכל להכיל עוד יותר מכוחותינו.

ג. וזו תשובה ברורה, לכל המתפללים איך באמת אפשר לנהל חיים כאברך כולל, ולכלכל את משפחתו ההולכת ומתרחבת, והרי דואג לצרכי ביתו רק בשעות בין הסדרים ונמצא שבדרך הטבע איננו עושה את מידת ההשתדלות האמיתית הנצרכת לו ע"פ חישובי הספרים הכלכליים של היועצים' למיניהם, ואיך מותר לנהל חיים כאילו הבנויים באורח בלתי מחושב בעליל? התשובה היא שהי"ת מסייע ביד עמלי התורה, ועושה עמהם להפליא בהשגת פרנסתם שלא כפי הכנתם והשקעתם בזה כלל, אלא מעל הטבע...!! ובעיקר לאחרונה, יותר קל להאמין בניסים של האברכים, כי התרבו בחסד ה' לאין שיעור עמלי התורה, וכבר ניתן לראות אברכים שחמישים שנה עמלים בתורה, וזכו לחתן משפחות ענקיות ולסיים עם כל חובותיהם, וקל יותר לבן דורינו להתבונן בזה, ולהבין ולהאמין, שאכן בורא עולם כה חפץ שיעמלו בתורתו, עד שהוא מעוניין לסדר להם את כל צרכי וסיפוקי העמל בתורה, והראיה, שזה קורה במציאות!!

"כי יד ה' עשתה עמכם להפליא..."

א. ידוע שעיקר הטעויות שטועה האדם בשבילי החיים, הוא כשמודד את הדברים לפי תהלוכות הטבע, שהרי כלל ישראל בכלל מושגח באופן פרטי, ועל אחת כמה וכמה עמלי התורה, שמובטחים הם שישגו צרכם וסיפוקם כמו שמקבלים שבט לוי מתנות כהונה ולויה, אם כן אמונים הם על קיום אשר אינו תואם חוקי כלכלה וגרפים סטטיסטיים.

ומצינו שעיקר חטא המרגלים היה מצד שאמדו ובדקו את אפשרות כיבוש ארץ ישראל רק ע"פ היכולת הטבעית בלבד, ובזה אמנם צדקו שבדרך הטבע בלתי אפשרי לנצח בני ענק כאלה, ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם...! אמנם כלב עמד כנגד חולשת דעת זו ועודד את העם: "אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו", שוודאי לא יבצר מה' לעשות כל אשר הבטיחם, והוסיף שמי שמפקפק בזה הינו כופר גמור, וכאשר הזהירם: "אך בה' אל תמרודו", ופירש הרמב"ן: "כי יראתכם לחזוק העם היושב בה, הוא מרד בשם הנכבד, כי לא בכוחם יצאתם ממצרים כי יד ה' עשתה עמכם להפליא, והוא הבטיח אתכם שיורישם מפניכם, אם כן, האמינו ותצליחו... עכ"ל.

והידע לנו כאן כלב יסוד גדול באמונה ובטחון, שאמונה אין הכוונה שהאדם פועל לפי כוחותיו והקב"ה רק מסלק ממנו את הטירדות והמניעות. אלא יתירה מכך, דהקב"ה כביכול אווז בידו ומגדיל לו את אפשרויותיו הרבה יותר מכוחותיו. וכך רואים בחוש, שמי שיש עזר אלוק ממעל מגלים פתאם שביצע לבדו דברים שגדולים כמה דרגות מכפי מידתו, ואין זאת אלא כי יד ה' עשתה עימו להפליא.

ב. וכע"ז כתב ב'דעת זקנים' בפרשה הקודמת בענין המתאווים שביקשו בשר, שמבואר שם שמושה רבינו התפלא לפני ה': "יש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים, הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם, אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם" והקב"ה השיב לו: "ויאמר ה' אל משה היד ה' תקצר עתה תראה היקרך דברי אם לא" ויש לתמוה, היתכן שמושה רבינו יפקפק בכוחו של ה' לקיים את הבטחותיו...?

השי"ת יזכם ה' לראות מבניהם דור ישרים זרע ברכ' ה' וכמו שאומר הכתוב אשרי איש ירא ה' וגו' גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך וממנו יראו ויעשו גם אחרים וזכות הרבים תלוי בו, עכ"ל הח"ח. (ואגב יש לעורר אודות המקובל לערוך "תוכניות גיבוש" באירועי שבע ברכות משפחתיים לנשואים, או בעת יציאה ציבורית לשבתות התאחדות, ובחופש הגדול שמקובצים בני נעורים יחדיו, דעלול להביא לאיבוד גדרי הדת).

ובכלל דברי הח"ח שמפסידים את כל הברכה של הזוג כשנעשים דברים שלא לפי כללי הצניעות, צריכים לעורר בנוגע להסרטות הריקודים, שח"ו להעמיד מסריט בעזרת נשים, ולמותר לציין שאסור לגברים לצפות בריקודים אלו, וממילא פשיטא שגם ב"מצגת" שעורכים אח"כ למזכרת החתונה, עוון פלילי להכניס שם קטעים מריקודי הנשים.

ג. ובענייני הצניעות בעבודה, כבר צווחו קמאי, כמה יש להיזהר בכל מיני זהירויות והרחקות, שסגנון הפניה לא יהי בנימה אישית, ושנושאי השיחה לא יצאו מגבולי העבודה, וכ"ש שלא ישבו הנשים והאנשים בדרך קבע זה אצל זה, ושמעתי על יהודי מתחזק, ששמע במפגש מתחזקים כמה רבה מעלת הצניעות, ולמחרת הלך לעבודה וגרר את כל חפציו ושולחן העבודה שלו לירכתי המשרד, במקום בו מאכסנים את כל הניירות והקרטונים, ומיקם את השולחן עם הפנים לקיר כדי להינצל מראיות אסורות, ועמיתו וריעו לעבודה, מתחזק כמותו, ראה אותו יושב שם ועובד, ושאל אותו מה הענין, והשיב לו שיש בתורה מצווה של שמירת העיניים כמו שאומרים בקריאת שמע "ולא תתורו" ורוצה להינצל מראיה אסורה, והתלהב גם הלה וגרר אף הוא את שולחנו וכך יושבים שניהם במשרד חילוני עם הפנים לקיר.

דברים אלו נצרכים, לאור ההתדרדרות הנוראה שקיימת היום במקומות עבודה, ועקב מפגעי המדיה והטכנולוגיה, שהרגיל בזה כמעט נשתכחה אצלו אזהרת "ולא תתורו..." ונוראים דברי הבית שמואל (אהע"ז סי' כב סק"ב) שהעתיק להלכה דעת רבינו יונה שכל ראייה לאו דאורייתא, וזה נורא שכל ראייה בפנ"ע זה עוון לאו (!), ומשל בסרטון קצרצר לא נקי עלול לעבור על חבילת לאווין ענקית, אבל מאידך כמה חיזוק יש בזה, שגם אם נכשל ח"ו עד היום הרבה פעמים, אין לזה קשר לפעמים הבאות, כי עדיין יכול להינצל מכאן ולהבא מהמוני ראיות ולאווין, ואי"ז רק נידון כללי האם הוא טיפוס שנשמר מזה או לא, אלא זה נמדד בכל ראייה, וגם אם יצרו הכשילו אתמול, יוכל היום להתגבר כנגדו. ומידה טובה מרובה, שבכל עצימת עין, זוכה לעוה"ב לאין שיעור.

א. מן האיסורים החמורים הנזכרים בפר' ציצית דקר"ש, הוא ההסתכלות בנשים, שנאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ובילקוט שמעוני (משלי תקס), עהפ"ס: "תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה", אמר רבי יצחק ליבא ועינא תרין סרסורין דחטאה (הלב והעין שני סרסורי החטא), שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. א"ר יצחק אמר הקב"ה, אי יהבת לי לבך ועיניך אנא ידעית דאת דילי, (אומר הקב"ה, אם אתה נתן לי את עיניך וליבך אני יודע שאתה שלי!!).

ובשל"ה הקדוש (יומא, תוכחת מוסר) כתב שההסתכלות בעריות עון פלילי הוא, ונקרא נואף, דכתיב (איוב כד, טו) "ועין נואף שמרה נשף". "ויד ליד לא ינקה רע" מגיהנם (ברכות סא,א). ואפילו הרהור עבירה פוגם הנשמה. (ובפרשתו הוסיף) וכמו כן שלא ירדוף האדם אחר מראה עיניו, ובכלל זה שלא לרדוף אחר תאות עוה"ז כי אחריתם רעה וכדי בזיון וקצף. עכ"ל. ונפלאים דבריו, שהרבה פעמים תחילת הלא תתורו הוא ההליכה אחרי התאות העוה"ז, ומשם מגיעים להרבה רעות גדולות, שבתחילה רוצה רק לטעום טעימה בעלמא, ואח"כ מתרגל לחיי נהנתנות, ופתאום מוצא עצמו חי תוך חברה שלא משגיחה כלל בשמירת העיניים, וכבר מאוחר.

ב. ובעת שנפתחה עונת השמחות בסיעתא דשמיא, יש לעורר על ענין הצניעות, שאפילו בשבתות כשמשתתפים רק בני המשפחה הקרובה, צריך להקפיד על "מחיצות", ושאר ענייני צניעות ומניעת ההתערבות, וראוי להביא מדברי מרנא החפץ חיים (גדר עולם חתימת הספר), וז"ל: אבל אם בהשמחה מעורב תוגה, ששמחים באופן פריצות השנאו ומתועב בעיני הקב"ה, כי הקב"ה שונא זימה, היוכל לשרות שם ברכת ה'...? היועילו הברכות שמברכין בשמו בזמן שעוברין על רצונו בשאט נפש...? וכמו שאמר הכתוב "ויראה בך ערות דבר ושב מאחריך" ובאמת מבו' כן בבית שמואל (אהע"ז סי' ס"ב) שאין לברך שהשמחה במעונו בזמן שיושבין אנשים ונשים יחד ובאין לידי הרהור (משמע כאן שהח"ח פסק להלכה שאין לברך!!) וכיוון שהזוג נשאר בלא ברכת ה' מה תקוה יש לקוות באחריתם משלומם וטובתם.

ועל כן כל איש ואשה שרוצים באמת בטובת בניהם שיחול עליהם כל הברכות שמברכין אותן בשם ה', ישתדלו בכל נפשם שיהיה שמחתם שמחת אמת כדת התורה שיהיה לנחת רוח לפני ה', שלא ימצאו בשמחתן ענייני פריצות כאלה המתועב בעיני ה"ת, ויבקשו עצות ותחבולות שלא יבוא לזה ובזכות שמשדלים לקיים רצון

לא להסתפק בצל הקליפה החיצונית

א. משה רבינו שולח מרגלים שיבדקו את הארץ "הטובה היא אם רעה... השמנה היא אם רזה... היש בה עץ אם אין", ולבסוף בקשתו האחרונה היא: "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ", שיתחזקו ויתאמצו מאד לקחת מפירות הארץ.

וצריך להבין מדוע היה צורך לזה בהתחזקות מיוחדת, הרי בין כך יכולת הנשיאה שלהם היתה מצומצמת ביותר ביחס לגודלם האדיר של פירות הארץ, ולא הצליחו לקחת כי אם אשכול ענבים אחד, רימונים ותאנים, ומה כבר יכול להכעיס את המקומיים מאשכול ענבים אחד וכמה פירות שנעלמו. לכן מפיו בתורה שהכנענים עצמם מאד התפלאו על המרגלים, למה עשו עסק כזה גדול מהאשכול ולאן גררו אותו, וכדפי' הספורנו בטעם שקראו למקום "נחל אשכול" על אודות האשכול אשר כרתו משם בני ישראל, ז"ל: תמהו הכנעניים על שאותו האשכול אצל בני ישראל שכרתו אותו היה דבר חידוש ונפלא, כי רבים היו בארץ אשכולים גדולים כמותו, ולא היה זה נפלא אצל הכנעניים יושבי הארץ כלל, ועל תמיהתם זו קראו המקום נחל אשכול, עכ"ל. וא"כ מה באמת הענין ב"התחזקות" המיוחדת אשר ביקשם משה.

והנה אח"כ כשחזרו מתור הארץ הוציאו את דיבת הארץ רעה, וכשסיימו את דבריהם אמרו: "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם", ותיכף כששמעו זאת ישראל כתי': "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא", ועיי' בעה"ט מהמדרש, שענק אחד אכל רימון וזרק את הקליפה וכל י"ב המרגלים נכנסו לישיב בתוכה מפני הצל ולכן אמרו ונהי בעינינו כחגבים שישבו בה כחגבים. וצריך להבין מה המיוחד בסיפור זה, ששבר והפיל את רוחם של ישראל.

אך נראה שכאן מונח שורש החילוק בין מה שהיה נדרש ומצופה מהמרגלים למסקנות שהסיקו בפועל, וזה שביקש "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ" – תתרכזו רק בפרי ולא בקליפתו, בתוכו ולא בחיצוניותו, כי ידע משה רבינו שבארץ ישראל יש ענקים שיטילו מורא על המרגלים, וזהו גופא ההתחזקות המיוחדת שביקש מהם, שלא יתייחסו לקליפה הסובבת את הפרי, ושלא יעשו עסק מכל המראות שיראו שם, שכולם רק חיצונים לארץ, ואינם הפרי הפנימי שלה, ונצרכת התחזקות רבה שלא יוסח המבט ממרכזו הפנימי של הפרי, אל השוליים ואל קליפתו החיצונית.

ב. והנה ידועים דברי הזוה"ק בפרשתן שכל מעשה וציור המרגלים לפרטיו ועניניו, הינו משל נפלא לכל אנשי החוץ שרוטנים על התורה שהיא כמו אוכלת יושביה, כי קשה

להבינה ואי אפשר ללומדה, ולומדיה עניים וכו', ולדרכינו נראה שמונחת בפרט הזה שבמעשה המרגלים, חיזוק גדול באופן הנכון להיכנס ללימוד בעיון בדרך הנכונה ע"פ תורה שלא נכשל ח"ו בחטא המרגלים שהוציאו דיבה על הארץ.

כי גם בלימוד סוגיות הגמ', כשנכנסים לתור בסוגיותיה, לרגל עמקיה, ולחפש סתריה, יש להתחזק ליטול רק מפרי הסוגיה ועיקרה, ולא לבזבז כוח על קליפות הפרי החיצוני שלה. ולא משום שאין לתורה קליפה מופלאה וחיצונית מיוחדת, אדרבה כל כך אדירה היא התורה, עד שמוצאים בתוכה הרבה דברים מופלאים אפילו באופן הביטוי, סגנון הלשון, וצורת ובניית הסוגיות וכדו', ועוסקים בכך חוקרים חובבי בלשנות, שפה ופילולוגיה, שמסוגלים להקדיש את כל חייהם למחקר ההתנסחות, והשוואה בין התלמודים.

ג. אמנם ראוי לדעת, שלא רק חוקרי שפה ולשון עיסוקם עם הקליפה החיצונית של הגמ', אלא גם מה שנתחדש היום מאגרים ממוחשבים וספריות סרוקות בעלות תוכנות חיפוש מתקדמות, גם הם בעצם בבחינת קליפה לפרי, וגם הם עלולים להסיט את ריכוז המחשבה מהסוגיה בעצמה, ולגרור את הלומד להפליג למחוזות רחוקים ממרכז הסוגי.

ההסבר לכך ברור. הקב"ה חנן את האדם בכוח זכרון כ"א כדרגתו שיכול תמיד להשתמש עם המידע שבידו לכל ענין שנתקל בו, וכאשר לומד סוגיא ומתקשה בקושיות, מתחיל המוח החושב לחפש ולאתר בנבכי הדעת איזה שביב מידע שיכול לעזור לפתור את הבעיה שלפניו, וזוהי צורת לימוד הסוגיות כפי שהיה נהוג מקדמא דנא. בדרך עתיקה זו, היה בא לעמל המחשבה וטורח בפיצוח קושיות כדרך הלימוד. משא"כ בשימוש לא נכון במאגרים ממוחשבים, מושבת השכל, כשהמחשב מייצר לו כמה מקבילות לנושא שעוסק בו, ומתחיל להשחית את זמנו על קישור הדברים, ומבזבז את הכוח שהיה אמור להיות מוקדש לעמל הסוגיא עצמה.

ד. ומעל הכל, החמור ביותר! כמשתמש בחיי האברכות רק בקליפה החיצונית שלה, כמסגרת שמכתיבה לו תפקוד של אברך, והינו כאותם מרגלים שהסתופפו תחת הקליפה של הרימון, ולא תפסו את הפנים של הענין, ומי שמרגיש שהוא מדי "מכני" ויבש, צריך לחפש ולבקש להיות פנימי, להתחבר לעמל אמיתי בסוגיות, ולעבוד את ה' בכל ליבו.

ומי שאינו פנימי, עלול אח"כ להוציא דיבת התורה רעה, שקשה ללומדה, ושאינן בה גישמאק וסיפוק... והאמת היא שהוא אשם בכך שהתעסק רק עם הקליפה, אך כשזוכה להתעסק בפרי עצמו, מתענג מהעמל ומשקיעות הלימוד.

ניסיון העושר (3)

א. אחר מה שזכינו להעמיד במאמרים קודמים, שכאשר מבזבז האדם מעבר לנצרך לו, הוא אוכל את חלקו בעוה"ב כפי שאמר רשב"י לתלמידיו אודות חברים שנסע לחו"ל וחזר עשיר, שהרי"ז כמו שיטלו מאותה בקעה שנתמלאה דינרי זהב - מחלקן בעוה"ב... ועוד נתבאר שניסיון העושר גדול מניסיון העוני, שגורם לו להתנשא ולזלזל בחבריו, ואף מביא אותו לכפירה בה', רח"ל, שלכן צריך להתרגל לחיות בסטנדרט המקובל בקרב בני סביבתו ולא לנקר עיניהם.

נבא עתה לבאר מי הוא זה ששייך ל"ניסיון העושר" ולכל הדברים האמורים? כי הרי בימינו, התירו גדולי הדור מצוקי ארץ, להרחיב את מעגל המגמות והמסלולים בסמינרים, בכדי שיהיה אפשר להתאים ולחבר כל אחת לסוג העבודה המתאימה לה, ועורכים מבחני תי"ל, ומעמידים יועצות, כדי שתוכל כל בת לזכות לפרנס בעל תלמיד חכם, ולהקים יחד עמו בית של תורה, בהתאם לכשרון שחנן אותה הי"ת.

ובודאי שגם את מסלולי המחשבים וההנדסאים, התירו רבותינו סוללי דרכינו, ואף ולמרות שידעו על גודל הסכנות האורבות במשרדים הכלליים, ראו שזוהי שעת הדחק ועת לעשות לה', ואפשרו לבנות ישראל כשירות להתמקצע גם בעבודות המחשב וההייטק, כפי המקובל למאות ואלפים בקרב תלמידות בית יעקב בכל אתר, והדברים מפורסמים.

ב. ברם בכל זאת, בודאי לא יתכן שהגולם יקום על יצרו, שאותה עבודה שאמורה להיות כזו שמעמידה את האברך על דרך השטייגען וההתמדה הרצופה, תהיה זאת שגורמת אצלו בטלה והפקעה משקיעות, לכן כמה אירוני שדווקא אחת מוכשרת וכלילת המעלות, שסיימה בהצלחה מסלול הנדסאים, תחפש לה בעל מתאים - בן עליה, מתמיד ובעל מידות, מתמחה בעבודות בית קלות... ולא לזאת התכוון המשורר, שיהיה כל עניינו של הבית סביב עבודת האשה, באופן שנעשה עזר כנגדה, בכיבוס אפיה ובישול כל השנה.

ונדגיש, שאין לתאר את גודל ההצלחה והרווחה הכלכלית לזוג, להוריהם, ולמשפחות בני התורה בימינו, כשנתאפשר לנשים צדקניות לפרנס בכבוד את משפחתם, ובודאי שיש לזה גדר וזולון ויותר, כשזוכה לכלכל את בני ביתה באופן המקובל, ושבעזרתה יוכל הבעל להיות פנוי בכל מוח ולב, ולהתעמק בסוגיות התורה יומם ולילה ללא שום הפרעה וטירדות כספיות, ואף שלשם כך צריך הבעל מדי פעם להושיט עזרה לאשה, ובפרט בעיתות לחץ וערבי שבתות, או כשאינה בקו הבריאות, אבל באופן כללי מודגש בבית

העיקר והטפל, ולמשל כשיש ילד שאינו חש בטוב, מוכנים לוותר על נתח מהמשכורת, ובלבד שלא יפגע רצף הלימוד של הבעל, ובכל ספק שמתעורר, דנים איך הבית יהיה יותר רוחני, ואיך יזכו לשכלל ולהגדיל את חלקן ושכרן לעוה"ב.

אבל כאשר חסרות ההקדמות הנצרכות, לקביעת הטפל והעיקר בבית היהודי, עלול להיווצר חלילה "היפוך יוצרות" מסוכן, והופך הענין הכספי לראשון במעלה, ולקובע עיקרי בכל נידון וענין, כשהכל נע סביב ציר העבודה, ומרדף אחרי כל העלאת משכורת, דירוג ודרגה, ונפגעים סדרי הלימוד, ומפריזים בהשקעה באיבזור הבית ובשדרוג הרכב, ומרבים בנהנתנויות שתחילה אולי באו לפצות על גודל ה"קריעה" בעבודה, אך בהמשך גם עקמו את כל ה"פוקוס" של הבית.

וכאן בא החידוש של המאמרים אודות "ניסיון העושר", שבעוד שהתפיסה השטחית מחברת את הניסיון הזה, רק לעשירי תבל בעלי אחוזות ומטוסים פרטיים, האמת היא שהניסיון הזה תופס כל זוג שיש להם מידי חודש סך נאה לבזבז, כלומר שאחרי הפרשת המעשר והחומש ותשלומי המשכנתא, והחיסכון שהניחו בצד לעת מצוא, עדין נשאר להם ביד סכומים מיותרים לבזבז, הנה הם נמצאים כעת ב"ניסיון העושר", שאם הם יחליטו להוציא את זה על טיול נחמד, חופשה חלומית, מסעדה יוקרתית, (כשלא נעשה כל הנ"ל מתוך צורך לבניית הקשר כנצרך בימינו וכמקובל) אזי עלולים הם לאכול את שכרם בעוה"ז, ולהגיע למצב של קנאה ושנאה מהסביבה, וגרוע מכך, לשכחת הי"ת וכפירה.

וזה חידוש שנראה כחשש רחוק וגם קצת מוגזם, אבל זה המהלך כפי שלימדונו רבותינו ש... "וישמון ישורון ויבעט", וכפי שהאריכו רבותינו בקללת "יש לו מנה רוצה מאתיים", ושהעוה"ז ועוה"ב כשני צרות זו לזו, ושי"לא תמצא בארץ החיים", לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה, וכמש"כ "טוב לי כי עוניתי למען אלמד חוקיך", וכתוב "לא בשמים היא" לא תמצא תורה במי שמגביהן דעתן, ולא מעבר לים היא, לא תמצא בסחרנין, ולא בתגרין... (מסכת כלה פ"ה).

ולגבינו זהו "ניסיון העושר", שהרי שייך בימינו מצבים ותקופות שבפועל ישנה הרווחה, ובניצול לא נכון עלולים להיגרר ולהשתמש בו לדברי הבל, ולרדת חלילה מתחת לדרגת הצביון האברכי והישיבתי, ולאבד בזאת את העיקר שיהיה הראש שקוע בלימוד, ואפילו בנסיעה תמימה של חופשה לפראג, עלולים לחזור עם ראש של גולם... ולהיפך כששומרים על אורח חיים צנוע ובלתי ראוותני, ממשיכים משמים להשפיע עליהם טובה וברכה, ויה"ר שזוכה לזה.

נושא הגיליון

הגהת סת"ם

וְכַתְּבָתֶם - כתיבה תמה

עניני סת"ם: הגיליון הנוכחי הינו הראשון בסדרת הגיליונות בנושא כשרות הסת"ם, בדגש על ההלכות הנוגעות למעשה. נושא הגיליון שלפנינו: מה גדר חיוב בדיקת והגהת תפילין ומזוזות? על מי מוטל חובת בדיקה על הסופר או על הקונה, והאם מספיק הגהה אחת?

בתקופה האחרונה יש חיזוק גדול בציבור מדקדקי ההלכה, בעקבות הכינוסים הגדולים שהתקיימו בבית שמש ובירושלים, בהשתתפות גדולי ופוסקי הדור שליט"א, בענין חשיבות כשרות הסת"ם (כמתואר בחוברת 'שומרי משמרת' שבועות תשפ"ב), בדיקת והגהת כתבי הקודש כהלכה, וחובת התעודה עבור הסופרים והמגיהים, וחובה על כל אדם לקנות סת"ם מירא שמים עם תעודה, ומגיה ירא שמים עם תעודה. כך יכול להיות בטוח שהוא קונה סת"ם מהודר בקלף ודיו כהלכה, כמיטב המסורת נהרא נהרא ופשטיה.

כמו כן בימים אלו עשרות אלפי לומדי משנ"ב לפי סדר 'הדף היומי בהלכה' של 'דרשו' עוסקים בעניני סת"ם. וכן ברשת הכוללים 'אליבא דהלכתא' עוסקים כעת בסוגיות הלכות סת"ם.

1. שלשה פרקי הגהות

זהירות: גדר חיוב הגהה ראשונה להכשיר פרשיות תפילין חדשות, מבוארים בדברי הר"י אסקנדרני, ודבריו הובאו בטור בית יוסף ושו"ע (או"ח סימן לב סעיף כא-כב), ובקסת הסופר (סימן ט סעיף י), צריך לדקדק בחסרות ויתרות, כי אם חיסר או יתר אות אחת מהן פסולין, ועלולים המניחים לברך ברכה לבטלה, ומבטלים מצוות הנחת תפילין בכל יום, ונמצא עונש הסופר מרובה, ולכן צריך שהסופר המתעסק בכתיבת התפילין

דבר העורך

מעבר הירדן מנחל

'אל קוורה' ו'דיסה': כבר 4 שמיטות שמגדלים ירקות בירדן עבור שומרי שביעית בארץ ישראל, גם בשמיטה הנוכחית משווקים ירקות שגדלו בירדן.

והנה הגבול הדרומי של קדושת עבר הירדן מסתיים ב'נחל ארנון'. כמפורש בפסוק (דברים פרק ג פסוק ח) מנחל ארנון עד הר חרמון. (בהמשך בצד מזרח הגבול מתרחב מעט דרומה לכיוון נחל זרד). לדעת רוב הפוסקים 'נחל ארנון' הוא הנחל המוכר אף בזמננו בשם זה, ועל שפתו קיימת עד היום העיר 'ערוער'. הנחל נשפך לים המלח מצידו המזרחי מול עין גדי, מאות ק"מ צפונית למקומות הגידול של הירקות בירדן. ונמצא ש'אל קווארה' ו'דיסה' הם ודאי חו"ל. יש לציין שהג"ר חיים גריינמן זצ"ל חשש שמא גבול עבר הירדן מקביל לגבול ארץ ישראל. וגם לשיטתו מקומות הגידול הם ודאי חו"ל, שהם מדרום לקו 30.

בשמיטה הקודמת אישר משרד החקלאות להביא מירדן ירקות עלים בלבד (כמו חסה, כרוב, סלק עלים) - מנגולד, בצל ירוק, שמיר, כוסברה, פטרוזיליה. לפני פסח היה גם כרובית וברוקולי. לשם כך הוקמה חוות גידול ירקות עלים בחממות ובתי רשת מקצועיות בהשקעה עצומה, על ידי עובדים מומחים כהלכה (מגוש קטיף לשעבר) במקום שהוא חו"ל לכל השיטות בעיירה "אל קווארה" (ראה מפה) בדרום מזרח ירדן, בהשגחת העדה החרדית, ושארית ישראל, וכשרות למהדרין.

מר אבנר ביתאן מבית שמש המגדל והמשווק של הירקות, מספר על סייעתא דשמיא נפלאה, ייבוא ירקות מחו"ל דורש התארגנות לפחות חצי שנה מראש, בערב השמיטה הנוכחית בעקבות הקורונה הידרנים לא אישרו למשגיחי כשרות להיכנס למדינה, ורק אחרי חגי תשרי התחילו להכשיר את הקרקעות, וברוך ד' בחודש שבט כבר התחילו לספק משם ירקות עלים.

בשמיטה הקודמת הבדיקות והאריזה התבצעו בירדן בנוכחות המשגיחים ובפיקוחם, והסחורה הייתה מגיעה לארץ מוכנה לשיווק. בשמיטה הנוכחית המשגיחים באים לשטח רק לבצוע בדיקות ואישורי קטיף, חוזרים למעבר הגבול באילת, והסחורה מיובאת לארץ דרך מעבר הגבול באילת כאשר היא עדיין לא ארוזה לשיווק, המשגיח מחתים את הסחורה בפלומבה, המשלוח מגיע לבית האריזה בצומת מגן, המשגיח במפעל מוודא בעת קבלת המשלוח את הפלומבה, ומבצע בדיקת חרקים - בדיקה לפני שיווק, ומפקח על תהליך האריזה, ואם הסחורה נקייה כהלכה היא משווקת לציבור צרכני המהדרין.

בשמיטה הנוכחית משרד החקלאות אישר לראשונה לייבא ירקות רגילים (שאינם ירקות עלים) שלא מגדלים בבתי רשת אלא בשטחים פתוחים, לשם גידול הירקות הכשירו שטח נוסף במקום שנקרא 'דיסה' שהוא עוד יותר דרומית לישראל, והוא ודאי חו"ל לכל השיטות. בשבועות האחרונים שווקו אבטיחים, בהמשך צפוי להגיע גם מילון ודלעת, ואולי גם עגבניות ובצל יבש.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

מסומן במפה 'אל קווארה' ו'דיסה'

סת"ם הם מומחים, וכעין המבואר בשו"ע (יו"ד סימן א) לגבי שחיטה.

וממשיך בשבט הלוי, שכל זה רק אם יש חזקת כשרות לסופר, אבל כיום לגבי חלק גדול מהסופרים החזקה אינה גמורה, וכפי שכתב החתם סופר (שו"ת חלק ו סימן פג) שלגבי הבקיאות של סופרי תפילין בזמננו 'לא היה ולא נברא', כי בעונותינו הרבים הם מקלקלים ומכשילים את הרבים, והרבנים לא יכולים להשיג עליהם כמו על השוחטים והמכשלה תחת ידם, 'ויש כמה מאות ישראלים כשרים אשר מימיהם עדיין לא הניחו תפילין כשרים אקרקפתא דלהון'.

מי צריך להגיה: כתב בשו"ת שבט הלוי (חלק ח סימן ט) סופר שכותב ומוכר לאחרים, החיוב הגהה הוא רק עליו, כדי שלא להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן בהגהה כהלכה ע"י מגיה מומחה, ואסור לו בשום אופן לסמוך על כך שהקונים או הסוחרים יגיהו בעצמם את הפרשיות, כפי שמבואר ברמ"א (יו"ד סימן סד סעיף כא) לגבי ניקור, מנהג כשר שהטבח המוכר את הבשר ינקר אותו, כדי שהקונים לא יכשלו בו, ובאופן שהסופר לא מגיה את מה שהוא מוכר, הוא מערער את חזקת הכשרות שלו, אלא אם כן ידוע שעושה את כל מה שמוטל עליו על פי ההלכה והתקנות, ואם אחר כך ימצאו שגיאה קטנה, יכריעו את דינו על פי דעת תורה. והוסיף בשו"ת שבט הלוי (חלק ו סימן קנא ב), חלק ז סימן ב אות ג, חלק ח סימן ט' ב), שאין לסמוך על הסופר לבד להגיה הפרשיות, וכן יעיד כל סופר ומגיה מומחה.

ודרש הג"ר שמואל הלוי וואזנר זצ"ל (דרשות ושיחות תשנ"ט עמוד שיט), בואו וראו, השו"ע מתבטא כאן בג' לשונות - היטב, בכוונה, בדקדוק, היינו שכך מוטל על הסופר לעשות שלשה פעמים, בזה אחר זה. ומוסיף, בתקופות האחרונות ראו שהסופרים לא עושים את החובה המוטלת עליהם בכך, ולכן הנהיגו שאחרי הסופרים יעברו מגיהים מיוחדים על הפרשיות לוודא שאין אותיות חסרות או יתרות, שהכל נכתב כסדרן, וצורת האותיות כתיקונן, ובכל זאת האחריות של ההגהה עומדת על הסופר בעצמו.

לדעת החוט שני (נושאים שונים עמוד קלד) מעיקר הדין אין חיוב למסור את הפרשיות להגהה לפני השימוש, ואפשר להסתפק בהגהה של הסופר, משום שהבדיקה הנוספת היא לא חובה, אלא היא בגדר מעלה בלבד, כמו בשחיטה שכל שוחט בודק את הסכין של השני, וכך יכולים למצוא כשיש פגמים, אך בזמננו שעיינו הרואות בפרשיות של הסופרים שקיימות טעויות רבות בכתובה בחסרות ויתירות, ראוי למסור אותן למגיה.

וכתב בספר קול יעקב (מבעל כף החיים, סימן לב ס"ק קטו), בזה הלשון, אבל שני בני אדם צריך כדי שיתחלפו החושים ואי אפשר מבלעדן, וכל שהוא עושה פחות מזה הסדר הרי הוא מכשיל את הרבים וכו' וכל המרבה הרי זה משובח ותבוא עליו ברכה, עכ"ל.

לדעת הג"ר משה אורי בלוי שליט"א (קונטרס לשכת הקודש חלק ב עמוד ערה) ציבור הקונים לאחר שרכש סת"ם מסופר ירא שמים, שהעבירם למגיה ירא שמים, ובנוסף גם בדיקת מחשב, בטוח שהסת"ם שתחת ידו עבר לכל הפחות ד' וה' בדיקות כמבואר בשו"ע, וזה אינו, ולכן על הקונה מוטל לברר אם הסת"ם שהוא קונה, הוגהה בכוונה ודקדוק כראוי.

3. תפקיד המגיה

בדיקה והגהה: לאחר כתיבת הסת"ם נוהגים הסופרים

ובתיקונם יהיה ירא שמים וחרד לדבר השי"ת, ההגהה נערכת בשלשה פרקים;

קודם כתיבת השם: יזהר לפני שיכתוב כל שם, לקרוא את כל מה שכבר כתב, כדי שלא יבאו לידי גניזה על ידו (שו"ע סימן לב סעיף כב). ואין צריך לקרוא מתחילת הפרשה, אלא מהשם הקודם עד השם הנוכחי (ביאור משנת הסופר על קסת הסופר סימן ט סעיף י).

בגמר כל פרשה: כל פרשה אחר שיכתבנה, יקראנה היטב בכוונה ודקדוק פעמיים ושלש (שו"ע סימן לב סעיף כא). שאם ימצא אות חסר בפרשה לא היא לבדה נפסלה אלא גם כל מה שאחריה, מדין 'שלא כסדרן' (משנ"ב ס"ק קד). [דוגמא לנוסח כזה של פעמיים ושלש, מצינו בהלכות קריאת התורה (שו"ע או"ח סימן קלט סעיף א), אם לא סידר תחלה הפרשה פעמים שלש בינו לבין עצמו, לא יעלה]. המטרה בשני בדיקות אלו, שאם ימצא פסול, נמצא שהפרשיות נכתבו שלא כסדרן ויצטרך לגונזם.

קודם הכנסה לבית: יחזור ויקראנה קודם שיתננה בתוך הבית, כדי שלא תתחלף פרשה בפרשה. (שו"ע סימן לב סעיף כא). משמעות לשון השו"ע שמספיק בראיה בעלמא שלא נתחלפו הפרשיות. לדעת התקון תפילין (דף קסט), וקסת הסופר (סימן כב סעיף א), צריך הגהה חוזרת ולא מספיק ראה בעלמא. טעם הדבר ביאר במשנת סופר (שם ס"ק א) שמא נולד בו ריעותא, כגון שמא נפל עליו רוק, בין ההגהה להכנסה לבית. ולכן מסיק בביאור הסופר (שם ד"ה לחזור) אם יודע שהיה מונח במקום שמור אין צריך הגהה חוזרת, ומספיק הבטה בעלמא שלא יתחלפו, ומכל מקום גם בזה ראוי לראות ולהסתכל היטב, כי לפעמים הזיעה מקלקלת את הפרשיות.

מקור הדברים שצריך להרבות בהגהות, ולקרוא שוב קודם ההכנסה לבית, למד בביאור הגר"א (בשו"ע שם ד"ה כל פרשה, על פי ביאור הדמשק אליעזר אות נט), מהגמ' (גיטין דף יט:), לגבי שנים שניתן גט לפניהם, צריכים לקוראו. ומבואר בתוס' (שם ד"ה צריכי) שהר"י מבעלי התוס' היה רגיל לקרוא את הגט קודם הניתנה ולאחריה, מכאן למדנו שטוב לקרוא כמה פעמים בכדי שלא יהיה טעות.

לגבי הבדיקה הראשונה - קודם כל שם לבדוק עד השם הקודם, מפורש בברוך שאמר, וככית יוסף בשם הר"י אסקנדרני (סימן לב) שדין זה נאמר גם במזוזה.

לגבי הבדיקה השנייה והשלישית - כתב בשו"ת להורות נתן (חלק שישי סימן א), שרק בהלכות תפילין הוזכר בשו"ע זהירות מופלגת של בדיקה היטב בכוונה ובדקדוק פעמיים ושלש, ובדיקה חוזרת קודם הכנסה לבית, אבל במזוזה לא הוזכר לשון חמור כזה, וטעם הדבר מבואר ברא"ש שהובא לעיל, שתפילין פסולות הפסידן מרובה, שעובר בכל יום על איסור ברכה לבטלה, וגם שרוי בלא מצוות תפילין. וביאר שם בלהורות נתן, שדיבוי הכמות של האיסור, גורם לריבוי חומר האיסור, וכפי שהוכיח שם מכמה מקומות. וכדבריו מדויק בקסת הסופר (פרק ט סעיף י), שבהגהה הראשונה הזכיר גם מזוזה, ובהגהה השנייה לא הזכיר מזוזה. מאידך בשו"ת שבט הלוי (חלק ז או"ח סימן ב ס"ק ב) נקט בפשיטות שמזוזה שווה בדינו לתפילין גם לגבי הבדיקה השנייה והשלישית.

2. גדר חיוב הבדיקה

חזקת כשרות: כתב בשו"ת שבט הלוי (חלק ז או"ח סימן ב) בשם הדעת קדושים (יו"ד סימן רעט) שחיוב ההגהה אינו מהתורה, אלא הוא מדרבנן כעצה טובה לוודא את כשרות הסת"ם, ומבאר את הטעם, שהרי רוב המצויים אצל כתיבת

(או הסוחרים) לתתם לבדיקה אצל מגיה מומחה. ולדעת פוסקי זמננו אין זו רק הנהגה טובה, אלא חובה גמורה. ואכן המוסדות המעניקים תעודות הסמכה לסופרים ומגיהים, דורשים מהמגיהים ידע רב יותר מאשר נדרש מהסופרים.

וכתב בספר **קול יעקב** (סימן לב ס"ק קטו), לא יפחות משתי הגהות ושתי בדיקות. מבואר מדבריו, שבהגהת סת"ם יש שני בדיקות שונות שהם גם מיומנויות נפרדות, הגהה של חסרות ויתירות או אותיות שהתחלפו, ובדיקה של כשרות צורת האותיות, שאין שינוי בצורת האות, ואין דבק או פירוד באותיות.

והצריכו פוסקי זמננו בנוסף להגהת אדם גם הגהת מחשב, ולדעת הג"ר **משה שאול קליין שליט"א** למרות שבדק גם על ידי מחשב עדיין יש להקפיד על מה שכתב בשו"ע לעשות לפחות שתי הגהות על ידי אדם כמבואר בשו"ת שבט הלוי שהגהת מחשב אינו תחליף להגהת אדם. אולם לדעת הגרי"מ **שטרן שליט"א** אם בודק על ידי מחשב, אפשר להקל לעשות רק הגהה אחת על ידי אדם, והשבט הלוי התכוין רק שהגהת מחשב לא יהיה תחליף לעיקר הגהת אדם (שולחן הסופר פרק כח).

תפילין ומזוזות: לדעת גדולי הוראה שליט"א (בהוראה לרבני הילכתא) ההגהות האמורות בתפילין ומזוזות לפני כתיבת השם, ובגמר כתיבת הפרשה, הן חובת הסופר. והסופרים המקפידים על ההלכות, מקיימים הגהות אלו כמבואר בשו"ע, ולא סומכים דק על המגיה. ומוכן מאילוי, שאם לא קיים הסופר חובתו ולא הגיה כלל, והמגיה בודק ורואה שהכל נכתב כהלכתו, הפרשיות כשרות ומהודרות, אלא שהסופר לא קיים חובתו.

יש מלמדים זכות על מנהג הרבה סופרים כיום שאין מקיימים הגהות אלו, שרק בזמנם שהסופר היה עושה את כל המלאכה חיוב ההגהה מוטל על הסופר כי הפרשיות ברשותו הוכשרו למצותם, אבל בזמננו שהסופר עושה רק את השלב הראשון, ואין בכחו לעשות הגהה כדין, נמצא שעדיין לא הגיע ברשותו לגמר ההכשר, ומעבירו למגיה לגמר כתיבה והגהה, ומוכרז בחזקת 'אינו מוגה' ועדיין לא הגיע לשלב של גמר הכתיבה, ולכן יכול לקיים את חובת הגהה על ידי המגיה.

ספר תורה: לגבי הגהת ספר תורה, מפורש ברמ"א (חול"מ סימן שו סעיף ח), שתלוי במנהג המקומות, אם מנהג המקום שכותבי ספרים מגיהים, אף הסופר שסיים בסתמא חייב להגיה, ואם מנהג המקום שנותנים לאחר להגיה אם עמד והגיה מעצמו חייבים הבעלים לשלם לו, וכתב בשבט הלוי (דרשות ושיחות עמוד שיח) שאסור למסור ללקוח ספר תורה שאינו מוגה, על סמך שהוא יגיהנו, כי מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן.

ומבואר בגמ' (כתובות דף יט:) ספר שאינו מוגה, אמר רבי אמי עד ל' יום מותר לשהותו, מכאן ואילך אסור לשהותו. ולדעת הבני יונה לא רק בספר מוטעה, אלא אפילו ספר שלא הוגה אסור לשהותו. ונחלק עליו **בביאור הסופר** (על קסת הסופר סימן יט ד"ה שאינו מוגה), והביא כן בשם החתם סופר (הובא בספר זר סופרים), ו**חידושי הרי"ם** (סימן רעט סעיף א), שרק ספר מוטעה אסור לשהותו, אבל ספר שאינו מוגה מותר.

תודה: יישר כח להג"ר **יהודה רוטמן שליט"א** על הסיוע בליבו הנושא מתוך נסיונו העשיר, ולהג"ר **מנחם קוריץ שליט"א** על הסיוע בבירור הסוגיא, כאשר מקורות רבים במאמר הנוכחי מופיעים בספרו **שולחן הסופר** (פרק כח) העומד לצאת לאור.

1

שמות בני ישראל הבאים מצרימה א
איש ובייתו באו ראובן שמעון לוי ויהודה
רובן ובנימן דן ונפתלי גר ואשר ויד
ש יצא ירך יעקב שבעים צפוש ויוסף היו

2

ויולד את מתושלח ויהלך חצור את הא
אזרי הולידו את מתושלח שלש מאות שנה

3

אתם לאות על ידכם ו
אתם את בניכם לדב

4

בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי כותך
בני ישראל וינצו כמחנה בן ישראלית ואיש
הישראלי ויקב בן האשה הישראלית אתהשם
ויקלל ויביאו אתו אל משה וישם אמו שלמיתבת
רבני למטה דן ויניחוהו במשמר לפרש להם על פי
יהודה

5

לדבר בם בשבתך
ובקומך וכתבתם

6

וזה אהבה ואהבת את

7

יכם והיו לטוטפת בין עיני
לדבר בם בשבתך בבית
ובקומך וכתבתם על
וכתבתם וימי בניכם

כתב בספר סת"ם (עמוד 15) על המגיה לבדוק את כל חלקי האות, דהיינו:
תגין = תמונה 1, קוצין = תמונה 2, חוזק הדיו בחיבורים = תמונה 3, אין שתי מילים סמוכות מדאי זו לזו = תמונה 4, אין שתי אותיות במילה אחת רחוקות מדאי זו מזו = תמונה 5, אין אותיות שנפסקו = תמונה 6, אין אותיות נוגעות זו בזו = תמונה 7.
וכן, שיעור הפרשיות, דרגת שחרות הדיו, לוודא שעדיין הוא קיים בשחרותו ולא השתנה לצבע אדמדם או אפור; ועוד.

משיב כהלכה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן

הזוכה בהגרלת גיליון 357 בסך 100 שקל מזומן

הבה"ת כמר יצחק אריה קפלן הי"ו

ישיבה קטנה 'תפארת מרדכי' בני ברק

שאלה: האם יש חיוב להגיה תפילין כל

תקופה?

מהו פרק הזמן שמצריך בדיקה בתפילין ישנות? ומה הדין במניחים 'לפרקים'? ומה הדין ביורש תפילין של אדם שנפטר? מקורות: תוס' (מנחות דף מב: ד"ה תפילין); שו"ע (סימן לט סעיף י); מגן אברהם (ס"ק יד);

מטה אפרים (סימן תקפא

סעיף י); הליכות שלמה (פרק

ד סעיף לו); ארחות רבינו

(חלק א עמוד סז); דעת נוטה

(סימן תשצג-תשצד); מנחת

יצחק (חלק ו סימן נד); שבט

הלוי (חלק ט סימן טו).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד!

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולחה 4

2. בעמדות 'דרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'

3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'

4. בפקס מספר 1532-6507823

5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לע"נ הר"ר ירחמיאל צבי האלפערט ב"ר

אפרים פישל זצ"ל נלב"ע כ"ו חשוון

ת.נ.צ.ב.ה.

א. שלשה פרקי הגהה: בפרשיות תפילין חדשות יש שלשה זמני הגהה. 1. כשמגיע לשם יבדוק עד השם הקודם. 2. בגמר כל פרשה יבדוק היטב את הפרשה בכוונה ודקדוק פעמיים ושלש. 3. לפני ההכנסה לבית יתזכר ויקראנה שלא הותלף. ויש מתמירים שצריך הגהה חוזרת ולא מספיק קריאה בעלמא, שמא נולד בו ריעותא, ואם היה במקום שמור אין חייב.

ב. הגהת סת"ם: חובת הגהה מוטל מדרבנן על הסופר שלא להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, בימינו המנהג לתת למגיה שאינו הסופר.

ג. מזוזה: בדיקה ראשונה - ודאי שנאמר גם במזוזה, בדיקה שניה ושלישית - מחלוקת אם נאמר גם במזוזה.

ד. המרבה משובת: כתב בקול יעקב שצריך לפתות שני מגיהים כי החושים של הבודקים אינם שווים, אבל באדם אחד אי אפשר, ובפחות מזה מכשיל את הרבים, והמרבה בבדיקות הרי זה משובת.

עדכוני הלכה אל"ה

תאגיד המיחזור

יחזר 'דמי פקדון'

עדכון לגיליון 357: החוק מחייב את בתי העסק להחזיר במזומן את דמי הפיקדון בסך 30 אג' תמורת כל בקבוק ופחית, מבחינת הנהלת חשבונות - 'החזר הפקדון' מוגדר כמכירה לחנות במחיר של 30 אג', והחנות מוכרת לתאגיד המיחזור אל"ה במחיר של כ- 40 אג' לבקבוק.

והורו גדולי הוראה שליט"א בחנות שספק אם יש בקופה כסף שהוא 'דמי שביעית', מותר לקבל החזר דמי פקדון במזומן. אבל בחנות שודאי יש בקופה 'דמי שביעית', אסור לקבל החזר דמי פקדון במזומן משני טעמים: 1. אסור לקנות בדמי שביעית דבר שאינו מאכל, והרי זה 'לפני עור' שמכשיל את הקופאי. 2. אסור לחלל דמי שביעית על דבר שאינו אוכל, ולא מועיל תנאי שלא יתחלל כמבואר בחזו"א (ראה: דרך אמונה פרק ו ס"ק עז). אולם מותר לקבל החזר דמי פקדון בהעברה בנקאית, או זיכוי 'הקפה'.

נושא הגיליון הבא:

'הגהת תפילין כעבור תקופה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת האשה הצרקנית והחשובה

מרת הינדא שפרינצא לוצקין ע"ה

ב"ר אברהם שלום הלוי הורביץ זצ"ל

נלב"ע י"ט סיון תשע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחשוה כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט

שיעורים וימי עיון

בית הוראה טלפוני

בירורי הלכה אקטואליים

קו מידע הלכתי

חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 199

פרשת שלח

תשפ"ב

- לשלם למלצרים שהוזמנו לשבת ומוצ"ש ונעלמו בסוף השבת ♦ הרב חיים הלפרט
- היוצא מחבירו בברכה"ת האם יענה אמן אחר 'לעסוק' וגו' ♦ הרב זאב פראנק
- שינת עראי בתפילין אם יש בזה משום היסח הדעת ♦ הרב אליסף פרלמן
- האם מותר לאכול ג' מיני עוגות בסוף הסעודה בלא ברכה ♦ הרב אברהם זנגר

הרב חיים הלפרט

אם מותר לשלם למלצרים שהוזמנו לשבת ומוצ"ש ונעלמו בסוף השבת

מעשה באחד שהזמין מלצרים לסעודות שבת בשמחה משפחתית, וכדי לא להיכשל באיסור 'שכר שבת' המבואר בסי' ש"ו ס"ד סיכס עם המלצרים שישטפו את האולם במוצאי שבת דבהכי שרי כמבואר שם דבהבלעה מותר, [ועי' ארחות שבת ח"ב פל"ב סעיף צ' דא"צ הבלעה גם בע"ש], אך אמרו המלצרים שבשביל להבטיח את שכרם הם דורשים 'מקדמה' על מחצית הסכום והבעה"ב שילם להם קודם השבת, אלא שבצאת השבת ראה בעה"ב שהמלצרים נעלמו וביום ראשון חזרו לתבוע השלמת שכרם, אמר להם בעה"ב שהיות ולא עבדו במוצ"ש, אסור לו לשלם להם משום איסור שכר שבת, והוסיף שלא רק שאסור לו לשלם להם, אלא צריכים הם להחזיר את ה'מקדמה', אחרי שהתברר שיש בו דין שכר שבת, אך המלצרים [שלא היו שומרי תו"מ] הבהירו שבשום אופן לא יוותרו על שכר פעולתם ורק הסכימו שיפחית להם את החלק שלא עבדו במוצ"ש, ואף הוסיפו שאם אינו משלם להם שכר הר"ז גול. ועתה בא בעה"ב ושואל מה דינו לעשות.

ב' נידונים יסודיים באיסור שכר שבת

ויש לדון בב' נידונים יסודיים. א. האם תפיסת המלצרים נחשבת גזילה אחרי שיש כאן איסור שכר שבת, או שאיסור שכר שבת הוא רק דין איסור, אבל חוב מיהא איכא ואי תפס הפועל הן אמנם עבר באיסור שכר שבת, אבל איסור גזילה לא עבר, והן אמנם צריך בעה"ב לבקש את חזרת המעות כדי להצילם מאיסור שכר שבת, אבל אינו יכול לתובעם מדין גזלנים. ב. יש לדון שמא אכתי נשאר היתר הבלעה גם אם בפועל לא השלימו עבודתם בחול.

אם אפשר להפוך את המקדמה למתנה

קודם שנדון בב' נידונים אלו יש להקדים שאולי יש לזה פתרון פשוט, דהנה המ"ב סקט"ו כתב בשם הפמ"ג דאע"פ שאסור ליתן שכר שבת, אבל מותר ליתן בתורת מתנה, וא"כ יש עצה שיתן להם בתורת מתנה. אך יש לדון אם עצה זו קיימא אף כלפי ה'מקדמה', דאפשר שאחרי שתפסו את המקדמה בתורת שכר פעולה, לא יועיל מה שאומר שנותן את המקדמה בתורת מתנה, דזה פשוט שתורת מתנה מתיר האיסור רק כשבאמת ניתן בתורת מתנה באופן שאינו מחוייב ליתן [עי' ארחות שבת הע' קנא שעל אף שדבריו מחודשים אבל יש ללמוד מזה לכאן], אבל בנד"ד שהמלצרים לא מוכנים

להחזיר את המקדמה, נמצא שמחזיקים בה בתורת שכר פעולה, וממילא אין משמעות למה שיסכם אתם שהוא בתורת מתנה.

האם התופס שכר שבת הוא גזלן

ועתה נדון בנידון הראשון, דהנה זה ברור שכשיש איסור שכר שבת אין איסור גזילה, אלא שיש לדון האם פקע החוב ממון, או שהחוב נשאר ורק איכא איסור שכר שבת, וע"י האיסור נעשה כאנוס על הגזילה.

ונ"ל דבזה תלוי הנידון אם התופס שכר שבת הוא גזלן, דאם החוב נשאר, הן אמנם עבר באיסור שכר שבת, אבל סו"ס דידיה נטל, והוא כעין מה שדנו הפוסקים באיסור רבית אם החוב נשאר ורק שאסור לשלם חוב רבית, או שפקע חוב רבית, ועי' בשו"ת מהרי"ט ח"ב סי' מ' שדן ממש בהאי ענינא אם כשהמלוה תופס הרבית הוא גזילה, או שרק עבר באיסור רבית אבל גזילה אין כאן דידיה נטל, ותליא אם פקע חוב רבית או דהוי רק איסור, וכבר דנו בזה האבנ"מ סי' כ"ח סק"ב ורע"א בשו"ע אבה"ע סי' כ"ח ס"י, וידועים בזה דברי החזו"א באבה"ע סמ"ב דפקע חוב רבית, ואף למ"ד המקדש במלוה מקודשת היינו רק בהלוואה המותרת, אבל בחוב רבית אינה מקודשת היות ופקע החוב, ואף הכא יש לדון אם איכא רק איסור שכר שבת, או שפקע החוב, ונ"מ לתפיסת המלצרים אי חשיבא גזילה.

בספק האילת השחר אם יש חוב בשכר שבת

ומצאתי שהסתפק בזה האילת השחר ב"מ נ"ח ע"א וז"ל, "ויש לעיין אם מה דאינו מקבל שכר שבת עושה דין דאין השוכרו חייב בתשלומין, דאפשר דרק איסור יש עליו ליהנות מהשכר וממילא א"א לחייב להשוכר ליתן כיון דמכשיל בזה את השכיר, אבל אין עליו פטור ממוני, או דזה עושה דין פטור על השוכרו ואם תובע שכר הוי כגזל דלא מגיע לו שכר עבור שמירתו בשבת, או דאפשר דלא נפקע חיובו על השוכרו מלשלם אלא דמחמת איסורא דרמי על השכיר ממילא אסור להכשילו אבל מצד דיני הממון חייב", ועי"ש שכתב נ"מ לדינא בספק איסור שכר שבת המבואר בשו"ע ס"ה לענין חזנים אם מותר ליקח שכר שבת כיון דהוי דבר מצוה, וכתב המ"ב סק"ד דנהגו להקל, וכתב האילת השחר, "ולנה"ל איכא נפקותא גדולה לדינא אם יכולים לומר השוכרים אייתי ראיה דאנו חייבים לך דלהצד דשכר שבת אין חיוב לשלם הם פטורים מה"ט, אבל אם רק איסורא הוא דרמי על החזן ליקח, אז כיון דרוצה לנהוג כהמקילין אין להם לעכב כיון דמצד הממון מגיע לו כמו ששכרוהו". וצ"ב מה שורש הספק.

האם בשמיטת כספים פקע החוב

ונ"ל, דהנה כעין נידון זה אם איסור שכר שבת הוי רק איסור או

איסורא אף על הנותן, מה שייך לוותר על איסור זה, אלא ע"כ דס"ל דהטעם שאין הנותן חייב ליתן לפועל הוא משום דפקע חיובו, וע"ז כתב דחידש הטור דאף אם רוצה לוותר, אסור למקבל ליקח בתורת פרעון, אא"כ נותן דרך מתנה.

תמיהות על הח"א והמ"ב מהב"ח והפמ"ג

ולפ"ז יש לתמוה טובא על הח"א והמ"ב, דממה שכתבו דהאיסור רק על המקבל והנותן אסור רק משום לפני עור מזה משמע דהחוב לא פקע, וכמו שנתבאר לעיל דכל שהאיסור קאי רק על המקבל ל"ה אלא דין איסור, אבל החוב בעינו עומד, וצ"ע איך התעלמו מהב"ח והפמ"ג, ובפרט שהוכיחו כן מגוף הברייתא, וגם אם יש תי' אחר, היה ראוי להתייחס לזה.

עוד צ"ע, דלכאורה בח"א והמ"ב מבואר תי' אחר לקושית הב"ח והפמ"ג, דהם הקשו על לשון הטור שכתב דאינו נוטל שכר שבת, דזה נסתר מגוף הברייתא ב"מ שמבואר שהאיסור על שניהם, והב"ח והפמ"ג תי' דהטעם שנקטו לשון אין נותנין משום שאין חוב, והח"א והמ"ב תי' באופ"א, דלעולם יש רק איסור על הפועל ליקח שכר שבת, אלא דמ"מ אסור גם הנותן ליתן השכר שבת משום לפני עור, אבל חוב מיהא איכא, וצ"ע בזה.

בד' החזו"א דפקע חוב רבית לפי שגוף החוב נאסר

ונ"ל באופ"א בבאור הא דפקע חוב רבית, דז"ל החזו"א "דודאי אין הרבית חשיב חוב דרחמנא אפקריה ואין הלוה חייב כלום", ומשמע דמה שהחוב פוקע אינו בתולדה מאיסור לקיחת רבית, אלא שהאיסור הוא בגוף החוב וכמש"כ החזו"א "דודאי אין הרבית חשיב חוב דרחמנא אפקריה", ולפ"ז יש לפרש באופ"א את הטעם שבשמיטת כספים לא פקע החוב, דאינו משום שהאיסור קאי רק על המלוה, אלא משום שכל החפצא של האיסור לא נאמר כלפי גוף החוב, אלא רק כלפי נגישת החוב וכדכתיב 'לא יגוש' וחלוק מרבית שגוף החוב נאסר.

אם חז"ל אסרו את השכר שבת או את גוף החוב

ולפ"ז יש לדון מה נאסר בשכר שבת, האם נאסר תביעת שכר שבת או שנאסר גוף החוב, וצ"ל שחז"ל אסרו את גוף החוב, ולהכי פקע חוב שכר שבת כמש"כ הב"ח והפמ"ג.

אלא שהדבר תמוה, דמהיכיל תיתי לומר שאסרו חז"ל את גוף החוב, הא לא מצינו אלא שאסרו ליקח שכר שבת כמש"כ הטור, וכל כמה שהאיסור נאמר על רק על הפועל, מינה נשמע שהאיסור נאמר רק על השכר, ולא שאסרו את גוף החוב, דהא חזינא דלפועל נכרי מותר ליתן שכר שבת, ואם אסרו את גוף החוב, מהיכיל תיתי שהאיסור יהיה רק על הפועל ולא על הנותן.

בדברי הגר"ח דשכר שבת הוי איסור מלאכה

ונ"ל דברי הגר"ח הנודעים [בסטנסיל שבת דף י"ט] "דגדר איסור שכר שבת אינו דאסור להרויח ביום השבת, אלא אם עושה מלאכה אף דהיא מלאכה המותרת כמו בשומר את הפרה מ"מ היכא דמשתכר בזה אסור לשמור משום שכר שבת והשמירה אסורה", ועפ"ז באר מדוע השמיט הר"ף את איסור שכר שבת בשכירות כלים כפי שתמהו עליו הרא"ש והר"ן, ובאר הגר"ח דכל האיסור בשכירות כלים שייך רק לב"ש דאית להו שביתת כלים, דלדידהו איכא איסור שכר שבת מחמת איסור מלאכת הכלי, אבל לב"ה דלית להו שביתת כלים לא שייך האי איסורא, היות וגדר האיסור אינו להרויח ביום השבת.

ולפי יסוד דברי הגר"ח י"ל דאין סתירה בין הח"א והמ"ב לב"ח והפמ"ג, דאפשר שמחד גיסא איסור שכר שבת הוי רק על המקבל כמבואר בח"א והמ"ב, ומאידך גיסא הוי איסור בגוף החוב כמבואר בב"ח ובפמ"ג, דהיות והאיסור אינו נטילת שכר, אלא נטילת השכר הוי היכי תימצא להפוך את הפעולה למלאכה האסורה, משום כך אפשר שמחד גיסא אין האיסור אלא למקבל שעושה מלאכה, ולא גבי הנותן דלאו מידי קעביד, ואין בו אלא איסור לפני עור, אבל מאידך גיסא אפשר שפקע החוב, דהיות ואסרו חז"ל את גוף המלאכה, מונח בזה הפקרת גוף החוב כמש"כ החזו"א לענין רבית [ועל אף שהכא הוא רק מדרבנן], ושפיר כתבו דאינו חייב לו מדינא,

שפקע החוב, מצינו גם בשמיטת כספים, דהנה דעת רוב הראשונים והפוסקים דשמיטת כספים חלה גם בלי שאומר משמט אני [כמבואר בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תשע"ה ובמרדכי בגיטין פרק השולח סי' ש"פ בשם ר' אביגדור הכהן, וברמ"א חו"מ סי' ס"ז סעיף ו' ובלבוש ובסמ"ע סקט"ו ובתומים סק"ד] וכמו שכתבו הראשונים הנ"ל דשביעית אפקעתא דמלכא היא, והובא טעם זה בתומים ובגר"א הנ"ל, דלא כהיראים מצוה קס"ד שכתב דכל שלא השמיטו המלוה חייב הלווה לפרוע החוב [רק שיכול להזמין את המלוה לבי"ד שיכפוהו לשמט ככל מצות עשה שכופין אותו בי"ד.

אולם בחי' רבי נחום זצ"ל בגיטין פרק השולח ס"ק צ"ב ק"ב ק"ג, הביא ראיות רבות דאף לשיטת הראשונים הנ"ל דשביעית אפקעתא דמלכא, היינו רק דפקע זכות המלוה לתבוע החוב, אבל החוב עצמו לא פקע, ואם פורע החוב נהי שעובר איסור, אבל תורת פרעון חוב מיהא איכא, וכן משמע בחי' רבנו חיים הלוי פ"ט משמטה ה"ו ובחי' מרן רי"ז הלוי פכ"ו ממלוה ה"ב. ולפ"ז אם תפס המלוה נהי שעבר באיסור, אבל גזילה אין כאן היות וסו"ס תפס את החוב. וצ"ע מ"ש מרבית דנקטו הרבה אחרונים דפקע חוב רבית.

וי"ל דשאני רבית שהאיסור גם על המלוה וגם על הלוה ולהכי פקע החוב, אבל שמיטת כספים דהוי רק איסור על המלוה כדכתיב בקרא 'לא יגוש', לא פקע החוב, אלא איבד רק את כח תביעת הממון.

אם איסור שכר שבת הוא גם על הנותן

ולפ"ז יש לדון באיסור שכר שבת אם האיסור רק על המקבל ליטול שכר שבת, או דהוי איסור על שניהם. ומצינו בזה פלוגתא באחרונים, דהתהל"ד בסי' רמ"ג סק"א כתב בשם ספר מנורה טהורה דאיסור שכר שבת הוא בין על הנותן בין על המקבל, אולם בסי' ש"ו סק"ז כתב בשמו דהוא חידוש שלא נזכר בשום מקום, ולדינא כתב התהל"ד בסי' רמ"ג דאיסור שכר שבת קאי רק על המקבל, והנותן אסור רק משום לפני עור, ולפ"ז כתב דמותר ליתן שכר שבת לגוי [במלאכה המותרת שאין בה משום מלאכת נכרי], וכ"כ המ"ב סק"א בשם הח"א דאיסור שכר שבת רק על המקבל, ורק שהנותן אסור משום לפני עור, ולפ"ז כתב הארחות שבת פכ"ב סעיף ק"ד דמותר להעסיק מלצר נכרי בשבת ואין בזה איסור שכר שבת.

ולפי הנ"ל י"ל דבאפי' פלוגתא תליא אי פקע החוב דשכר שבת, דלשיטת ספר מנורה הטהורה פקע החוב דומיא דרבית להשי' דפקע החוב, ולשי' הח"א והמ"ב דהאיסור רק על המקבל, עצם החוב לא פקע דומיא דשמיטת כספים שכתבו רבותינו דלא פקע החוב.

בדברי הב"ח והפמ"ג דפקע החוב

אולם יש לי בזה מבוכה גדולה, דבאמת בב"ח ובפמ"ג נראה שנקטו באופן ברור שאיסור שכר שבת אינו רק איסור אלא יש בו הפקעת החוב, דהנה הטור כתב "השוכר פועלים לשמור לו פרה אסור לו ליקח שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו", וכתב הב"ח דמשמע מלשונו שאיסור שכר שבת קאי רק על המקבל ולא על הנותן, ותמה הב"ח דהא בברייתא בב"מ נ"ח כתוב לשון 'אין נותנין' דמשמע דקאי על שניהם, וכן כל הפוסקים כתבו לשון אין נותנין, והוסיף הב"ח דכן מוכח מגוף הברייתא שמבואר שאחרי שאין נותנין לו שכר שבת, לפיכך אין אחריות שבת עליו, ותמה הב"ח דאם האיסור רק על המקבל, אבל בעה"ב חייב מדינא לשלם לו, אמאי אין אחריות שבת עליו, "אדרבה אחריות שבת עליו שהרי הוא שומר שלו כיון שצריך לשלם לו מדינא", ומשמע בב"ח דמקושיה זו הכריח דפקע החוב, דאין לומר שכוונתו רק דאין חייב לשלם לו מדינא, אבל חוב מיהא איכא, דא"כ מאי קשיא ליה על הטור, הא אף לשיטת הטור אינו חייב בפועל לשלם אחרי שיש למקבל איסור שכר שבת [וממילא אסור להכשילו בשכר שבת], אלא ע"כ קשיא ליה דאם יש חוב, ממילא הוי ש"ש גם אם בפועל יש איסור על גביית החוב [והוא חידוש שיש לדון בו, ואכ"מ], ומזה הכריח דלגמרי פקע החוב.

וכן מוכח בפמ"ג במשב"ז סק"ד, דהפמ"ג כתב ליישב שיטת הטור מקושית הב"ח, דאפשר שאף לשיטתו פקע החוב כדמוכח מהא דקתני אין אחריות שבת עליו, ומש"כ הטור דאסור לו ליקח שכר שבת כוונתו "אפילו רוצה לוותר אסור ליקח אלא א"כ דרך מתנה, לא שכר שבת". ומבואר מדבריו דפקע החוב, דאם כוונתו רק דאיכא

הוא כפעולת התעסקות בחפציו, אבל תפילה לעולם אינה בגדר 'חפצין' ע"ד מש"כ הגר"ח.

ואף לפי גדר זה מבואר שפיר מ"ט הוא איסור רק על המקבל, היות ורק אצל הפועל שעושה הפעולה איכא התעסקות בחפציו, אבל מאידך גיסא האיסור הוא על גוף החוב, היות וחז"ל אסרו את גוף ההתעסקות בחפציו וכנ"ל.

ולפי כל הנ"ל עולה שתפיסת המלצרים ב'מקדמה' יש בה תורת גזילה, היות ומבואר בב"ח והפמ"ג דשכר שבת לא הוי רק דין איסור אלא פקע החוב, ואף א"א להחליט מעכשיו דניתן בתורת מתנה, כיון דכבר תפסו המעות מתחילה בתורת פרעון הפעולה, ומצדס זה לא משתנה.

היתר מדין הבלעה ותלוי אי בנד"ד איכא חזרת פועל

אך יש לדון היתר בתפיסת המלצרים באופ"א, דבאמת אפשר שמותר למלצרים לא רק להמשיך להחזיק במקדמה, אלא אף לקבל את שאר החוב הנוותר מפעולת שבת, דהא הקציצה היתה באופן של הבלעה דהיינו פעולת שבת ומוצ"ש, אלא שבפועל לא השלימו המלצרים את כל מה שקצצו, ויש להסתפק בגדר הדבר, האם נחשב שחזרו מהקציצה כדין פועל יכול לחזור בחצי היום, דנמצא דהקציצה נשארה רק על שבת ויש בזה משום שכר שבת, או שלעולם אין במה שלא השלימו מלאכתם דין חזרה, ורק שלא השלימו פעולתם, ואף השכר שהם תובעים אינו שכר שבת, אלא שכר של חלק מפעולה שיש בה היתר הבלעה [ורק שמקזיזים להם את מה שלא השלימו].

פלוגתת הח"א והמ"ב בהיתר הבלעה

והנה זה פשוט שלדעת הח"א המובא בבה"ל אין בכה"ג היתר הבלעה, דהא ס"ל דליכא היתר הבלעה אלא באופן שגם אם לא יעבוד בשבת יקבל את שכרו, ולפ"ז בנד"ד שנוטל שכר רק על השבת בודאי הוי שכר שבת, אבל דברינו יתכנו לפי מה שהסיק הבה"ל דאף באופן שאם לא יעבוד בשבת לא יקבל שכרו, אפ"ה איכא להיתר הבלעה, היות ואיסור שכר שבת נאמר רק באופן שמקבל שכר שבת בלבד, ולא באופן שמובלע בשאר ימים, דלפ"ז יל"ד שמא אף בכה"ג איתא להיתר הבלעה, או שמא חשיב חזרה כדין פועל שחוזר בחצי היום והתבטלה ההבלעה.

ספיקות אם איכא היתר הבלעה

עוד יש לדון, דגם את"ל דמה שלא השלימו מלאכתם במוצ"ש אינו כחזרת פועל, אפ"ה אפשר שאין בזה היתר הבלעה, ותליא בגדר איסור שכר שבת, דאי נימא דגדר האיסור הוא 'נטילת שכר שבת', אפשר דאף שלא חזרו בהם אינו מספיק להיתר איסור שכר שבת, אלא בעי שיהיה השכר ניתן באופן שמובלע בשכר שאר ימים, אבל בנד"ד שאינו מובלע בשכר שאר ימים, מה בכך שלא חשיב חזרה.

אבל אי נימא דאיסור שכר שבת הוא איסור בגוף הפעולה כהגר"ח, או כמו שנתבאר לעיל דהוא איסור התעסקות בחפצין, אפשר דבנד"ד גוף הפעולה נעשית מתוך חלק מקציצת הבלעה, ולהכי אין בה תורת מלאכה או חפצין.

ולפ"ז יש להוסיף עוד, דאף אי נימא דחשיב חזרה בגדרי שכירות פועלים, מ"מ לענין גדרי איסור שכר שבת אכתי איתא להיתר הבלעה, דאפשר שהך חזרה לא מבוררת למפרע שנעשית הפעולה בתורת פעולה אסורה או בתורת פעולה שיש בה תורת חפצין, אלא רק מכאן ולהבא בטלה השכירות, אבל גוף הפעולה למפרע נעשית בהיתר ואין בה תורת פעולה אסורה, וצ"ע.

האם עכ"פ אסור מדין מיחזי כשכר שבת

אך יש להוסיף בזה, דהנה כבר הובא לעיל שהגרשז"א זצ"ל אמר משמיה דהגרא"ז מלצר זצ"ל דגם באופן שלא שייך איסור שכר שבת כמו במורד על אשתו דאין בזה סרך מלאכה אפ"ה אסור משום דמיחזי כשכר שבת, דלפ"ז יל"ד דגם אם נימא דכלפי גוף הפעולה איכא היתר הבלעה כמש"נ לעיל, אכתי אפשר דאיכא איסור מצד

ומ"מ כלפי הנותן איכא רק לפני עור, היות והאיסור במה שמכשיל את המקבל בפעולה שיש עליה שכר, אא"כ נותן לו בתורת מתנה כמבואר בפמ"ג והמ"ב.

האם להלכה קי"ל כהגר"ח

אלא שלפום פשטא דברי הגר"ח אינם להלכה, דהא הגר"ח אמר דבריו לבאר שי' הר"ף שלא פסק להלכה איסור שכר שבת בשכירות כלים, אבל השו"ע בסי' רמ"ג שפסק איסור שכר שבת בשכירות כלים על אף שקי"ל כב"ה דלית להו שביתת כלים, מוכרח מזה דאיסור שכר שבת אינו איסור מלאכה אלא איסור להרויח שכר שבת.

אולם בארוחת שבת פכ"ב הערה קסג כתב משמיה דהגרשז"א זצ"ל שהגר"ח מבריסק נקט כן אף להלכה, דהנה נחלקו הפוסקים אם יש איסור שכר שבת על חזן המתפלל, ונקט הגר"ח מבריסק דלא שייך האי איסורא גבי חזן היות ותפילה לעולם לא חשיבא כמלאכה. וכתב הארוחות שבת דהן אמנם לא פוסקים האי סברא לענין שכירות כלים, אבל לענין תפלה מהני האי סברא. אלא שגדר הדברים צ"ב, הא כיון דאין איסור בגוף השכר, אלא הפעולה היא שנאסרה, א"כ לב"ה דלית להו שביתת כלים, לא שייכא האי דינא.

הפעולה אסורה משום ממצוא חפצין

ונ"ל באופן קצת אחר, דהנה סימנים ש"ו ש"ז עוסקים בדיני 'ממצוא חפצין ודבר דבר', ומשמע דאף שכר שבת בכללם, וכ"כ הפמ"ג במשב"ז ש"ו סק"ד. וצ"ע מה השייכות של שכר שבת לדינים אלו.

ולכאורה י"ל שהיות וטעם האיסור משום מקח וממכר ושכירות, והא טעם איסור מקח בשבת מבואר ברש"י בביצה ל"ט דהוא משום ממצוא חפצין [עי"ש שכתב טעם נוסף], וכ"כ תוס' בשבת קי"ג, ולהכי שייך דין זה לסימנים אלו, וכך משמע קצת ברש"י בכתובות ס"ד ע"א, דבגמ' שם מבואר שמורד באשתו אסור להוסיף לכתובתה על מרידת שבת משום דמיחזי כשכר שבת, וכתב רש"י, "כשכר שבת [כמו שמשכתו בשבת] גזרה משום מקח וממכר ושכירות".

בדברי הגרא"ז מלצר דיש שכר שבת ויש מיחזי כשכר שבת

אולם נראה להוסיף בזה, דבאמת יש לדקדק ברש"י בב"מ דף נ"ח שהוא עיקר הסוגיא דשכר שבת ושם לא כתב רש"י דהוא גזירה משום מקח וממכר ושכירות. ונ"ל ע"פ מש"כ בארוחות שבת הערה קסג שהגרשז"א זצ"ל שמע מהגאון ר' שמחה זליג זצ"ל מבריסק שהקשה על הגר"ח מהגמ' בכתובות הנ"ל דמבואר דיש איסור שכר שבת אף במורד על אשתו על אף שאין בו שום סרך מלאכה, וכתב שם שהגרשז"א אמר שהגרא"ז מלצר זצ"ל השיב על טענה זו, דאה"נ והתם אמרו רק "מיחזי כשכר שבת", אבל אינו איסור שכר שבת המבואר בב"מ דף נ"ח.

שכר שבת אסור מדין 'ממצוא חפצין'

ולפ"ז יש לבאר מדוע רש"י בב"מ לא כתב האי טעמא, די"ל דעיקר איסור שכר שבת אינו גזירה אטו מקח, אלא הוא עצמו הרחבה של איסור 'ממצוא חפצין', דהתחדש באיסור שכר שבת שגם מלאכה שמצד עצמה אינה נחשבת 'חפצין', ע"י השכר שבת נעשית אף היא 'חפצין' האסורים בשבת.

וראיה ליסוד זה, דהנה נחלקו הראשונים אם הותר שכר שבת במקום מצוה והובא בשו"ע בס"ו לענין חזנים, ועיין בגר"א שדימה את ההיתר למה שמצינו דחפצי שמים מותרים, ולכאורה הדימוי תמוה, דהא חפצי שמים מותרים משום שאינו בכלל חפצין ואינו היתר מחודש, ומנ"ל להיתר שכר שבת לצורך מצוה אחרי שאינו שייך לאיסור 'חפצין', ומוכרח דאף שכר שבת לא נאסר אלא משום דהוא בכלל ממצוא חפצין, ובמקום מצוה הוי כחפצי שמים.

אף שכר שבת דשכירות כלים אסור משום התעסקות בחפציו

ולפ"ז יש לבאר דמה דקי"ל דיש איסור שכר שבת אף בשכירות כלים אינו משום שהאיסור הוא להרויח שכר בשבת, אלא שע"י השכר

ויעווי"ש שכתב לבאר שהמניח תפילין בלא ברכה עובר בקום ועשה, ולכן ההכרעה כן לברך, מש"כ בשומע הברכה ואינו עונה שעובר בשב ואל תעשה.

והנה במי ששומע לברכת 'על מצות תפילין' מחבירו כדי ליצא בה ידי חובתו, מסתמא דבהא פשיטא ליה להפמ"ג שרשאי לענות אמן, אע"פ שיוכל ליצא ידי חובתו גם בלאו עניית אמן, וכן מוכרח במ"ב (כ"ה סק"ה) שכתב לענין איסור ההפסקה בין תש"י לתש"ר, דאפילו לענות אמן על ברכת תפילין שמברך אחר אסור, אם לא שחבירו מכוין להוציא בה, והיינו על כרחין ביוצא מחבירו לברכת 'על מצות תפילין' שעונה אחריו אמן.

וא"כ נילף מינה, שלענין עניית אמן על ספק ברכה יש חילוק בין ברכה דעלמא לברכה שיוצא בה, ומשו"ה גם למה שנסתפק הפמ"ג שמא השומע מחבירו שמברך 'על מצות תפילין' לא יענה אמן, מ"מ בבא לצאת ידי חובתו בברכה זו פשיטא מילתא שעונה אמן, והיינו טעמא דיש חיוב מסויים לענות אמן על ברכה שיוצא בה, מלבד חיוב העניה על כל ברכה ששומע, כמבואר במ"ב (קכ"ד סק"ז) דכל שרוצה לצאת בברכת המברך, בודאי וכל שכן שחייב לענות אמן להורות שגם הוא מחזק ומקיים דברי המברך, ע"כ, וכמו שסומך לברך 'על מצות תפילין' כדי שלא ליכנס לספק ביטול מצות הברכה בקום ועשה וכנ"ל, ה"ה לענין חובת עניית האמן על הברכה שיוצא בה, שהיא מתכסיסי הברכה ושלמותה, ורק כלפי מצות עניית אמן על סתם ברכה ששומע, שביטולה בלא מעשה כלל הוא דחיישינן שלא לענות לחד גיסא בספיקא דהפמ"ג.

ואם כנים אנחנו בזה, שוב לענין עניית אמן אחר 'לעסוק בדברי תורה' נמי, שמא רק בשומע הברכה סתם הוא שכתבו האחרונים שלא יענה אמן, מחמת הספק דשמא חדא ברכה היא עם 'והערב', אבל כשיוצא בשמיעתה ידי חובתו, שחייב בעניית האמן גם מצד שלימות הברכה, שמא דינו כן לענות אמן מספק, דומיא דברכת 'על מצות תפילין'.

עניית אמן על ברכת נשים במ"ע שהזמן גרמא

והנה לענין אשה במצות עשה שהזמן גרמא, לדעת הרמ"א (י"ז ס"א) שהרשות בידה גם לברך עליה, כתב המ"ב (ס"ו סק"ד) בשם הפמ"ג שיוכל לענות אמן, [והיינו רשות ולא חובה דומיא דהברכה עצמה, כמבואר בת"ד הפמ"ג א"א סק"ד].

ולכא' קשיא, דכיון דפלוגתא דרבוותא היא, ולדעת המחבר (תקפ"ט ס"א) נשים אין מברכות על מ"ע שהזמן גרמא, א"כ היכי פסיקא ליה להפמ"ג שיוכל לענות אמן על ברכתה, ומאי שנא מברכת 'על מצות תפילין' דמספקא ליה להפמ"ג אם יענה עליה אמן, כיון דאיכא למ"ד דברכה לבטלה היא.

וכי תימא דלענין נשים במ"ע שהזמן גרמא נקטינן בודאי שיוכלה לברך, יותר ממה דק"ל לברך על של ראש 'על מצות תפילין', ואין כאן אפילו חשש עניית אמן לבטלה. לכא' זה אינו, שהרי לענין נשים בברכת שופר כתב הרמ"א (תקפ"ט ס"א) שאנשים שכבר יצאו לא יברכו להן, והטעם פירש בדרכי משה (אות ב') דאע"ג דאין מוחין לנשים המברכות על מ"ע, מ"מ מוטב שלא לברך, אבל לברך אחר בשבילן אסור, דומיא דברכת הנהנין שאם יצא אינו מוציא, הואיל ואינו מחוייב בדבר, וכל שכן בברכות אלו שהנשים בעצמן עדיף שלא לברך, אלא שאין מוחין בידן, שאין לאחר לברך בשבילן, ע"כ, ואילו בברכת 'על מצות תפילין' ודאי דיצא מוציא בה כשאר ברכת המצוות, ולא מדמינן לה לברכת הנהנין, ושמע מינה דברכת 'על מצות תפילין' יותר ברכה ודאית היא מברכת אשה במ"ע שהזמן גרמא, והדרה קושיין לדוכתה, דכיון שבברכת 'על מצות תפילין' מספקא ליה להפמ"ג, שמא אין לענות אחריה אמן, א"כ כל שכן לנשים במ"ע שהזמן גרמא, ואילו הפמ"ג גופיה פסיקא ליה שיוכל לענות אמן, וצ"ע.

אמן על ברכה שנחלקו המחבר והרמ"א בחיובה

והנה גם מש"כ הפמ"ג, דרשות לענות אמן על ברכת נשים במ"ע שהזמן גרמא, י"ל דאיירי דוקא כשהשומע בן אשכנז ההולך אחר פסקי הרמ"א, אבל בני ספרד הנמשכים אחר פסקי מרן השו"ע,

לקיחת גוף המעות דמיחזי כשכר שבת, וצ"ע אם אפשר ללמוד משם לכל דוכתא.

העולה לדינא

הנידון לענין אם יש בתפיסתם דין גזילה תלוי בנידון אם פקע החוב, ולפי מה שמבואר בב"ח ובפמ"ג דפקע החוב, נמצא שתפיסתם היא בגזילה, אלא דאכתי יש לדון שמא יש כאן היתר הבלעה, ובהה כחבנו כמה צדדים לדון, וצ"ע לדינא.

הרב זאב פראנק

היוצא מחבירו בברכת התורה האם יענה אמן אחר 'לעסוק בדברי תורה'

מנהג העולם במי שיוצא מחבירו בברכת התורה, [כגון בליל שבועות שנעורים כל הלילה, ומחמת הספק שומעים הברכה ממי שישן], שאין עונים אמן אחר 'לעסוק בדברי תורה', והוא ע"פ מש"כ המ"ב (מ"ז סק"ב) דלענין עניית אמן אחר 'לעסוק בדברי תורה' יש דעות בין האחרונים, ורוב האחרונים מצדדים שלא לענות אמן, וכיון שיברך המברך ברכה זו בלחש, ע"כ, [ומבואר שם דתליא בפלוגתת הראשונים אם 'לעסוק בדברי תורה' ו'והערב נא' שתי ברכות חלוקות הן, או דכולה חדא ברכה היא], וכשבא לצאת בשמיעת הברכה ידי חובתו, דלא שייך שיברך בלחש, על כרחיה שלא לענות אמן כמו שמצדדים רוב האחרונים.

אמנם יש לדון, דשמא דוקא בשומע מחבירו סתם הוא שכתב המ"ב שלא יענה אמן אחר 'לעסוק בדברי תורה', אבל השומע כדי ליצא ידי חובתו כן יענה אמן, ואע"פ שמסברא היה נראה להיפך, דכל שיוצא ידי חובתו בשמיעת הברכה מיגרע גרע, דלהך גיסא דכולה חדא ברכה היא, יש בעניית האמן גם חשש הפסק באמצע הברכה, מ"מ שמא יש לחדש שהשומע ליצא ידי חובתו עדיף, כמו שיבוא להלן בס"ד.

מדברי הפוסקים משמע שאין לענות אמן על ספק ברכה

ובדין הבה"ל לכא' קשיא ממש"כ איהו גופיה במ"ב לענין ברכת 'לעסוק בדברי תורה', שרוב האחרונים מצדדים שאין לענות אחריה אמן וכנ"ל, הרי דאע"פ שיש מהראשונים דס"ל שהיא ברכה בפני עצמה המחוייבת בעניית אמן, מ"מ מספק אינו רשאי לענות אמן, ומאי שנא ממש"כ הבה"ל לענין הנוהג בברכה דתליא בפלוגתא שרשאי לענות אמן.

ועוד קשיא, דהנה נחלקו הראשונים בדין ברכת 'על מצות תפילין' על תפילין של ראש, וכתב הפמ"ג (כ"ה א"א סק"י) דיש להסתפק אם יענה אמן אחר 'על מצות' בשומע מחבירו, דבסי' רט"ו אין עונין אמן אחר ברכה לבטלה, וזה ספק היא, ע"כ, הרי דלא פשיטא ליה להפמ"ג שיוכל לענות אמן מכח מה שיש דעה שברכה המחוייבת היא, וקשיא למש"כ הבה"ל.

ואכן הגר"ש קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' נ"ז) כתב לענין ברכת 'על מצות תפילין', שיענה עליה אמן, שכל האיסור באמן יתומה כשיודע שעונה בחינם, הא כל שעונה מכח ספק, לית לן בה.

ספק ברכה שיוצא ידי חובתו בשמיעתה אם עונה עליה אמן

ובספיקא דהפמ"ג לענין ברכת 'על מצות תפילין' לכא' צ"ע, שהרי מנהג אשכנז לברכה על תפילין של ראש, ולא חיישי לצד איסור ברכה לבטלה, וא"כ מה מקום לומר שהשומע מחבירו לא יענה אמן מחשש איסור עניית אמן לבטלה, וכי עניית אמן לבטלה חמירא מברכה לבטלה, בתמיה, וכבר עמדו בזה בשו"ת אור לציון (ח"ג סי' ג' הערה ב') ובשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' ד' אות ח'),

שינת עראי, ובביאור הגר"א בריש הסימן משמע שדעתו לפסוק כמותם להקל וכו' עכ"ל.

ויסוד מחלוקתם הוא דלפרש"י ס"ל דבשינת עראי יכול הוא להיזהר לשמור על גוף נקי, משא"כ להרמב"ם גזרו בזה שמה לא יזהר, ומהני לזה פריסת סודר דבהכי לא גזרו, וביאר המשנ"ב שם סק"א דבהכי זכור שיש עליו תפילין ויזהר, ולכאז"ב מה יכול לזכור כאשר הוא ישן, ונראה דצ"ל דיכול הוא לאמוד עצמו מעיקרא שלא יבא לידי כן, וכיון שהניח סודר זכור שיש עליו תפילין ויזהר.

הטעם דליכא בזה משום איסור היסח הדעת

[ב] אלא דהקשה בזה הרא"ש [בפ' מי שמתו סימן כ"ח] וז"ל, וא"ת והיאך שינת עראי מותר בתפילין והא אסור להסיח דעתו מהם ובשעה שמתנמנם נמצא שמיסח דעתו מהם. והיה אומר הר' יונה מתוך דברי רבינו משה למדנו תי' לדבר זה, דודאי היסח הדעת לא הוי אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק, אבל כשעומד ביראה ומתעסק בצרכיו ואין דעתו עליהן ממש אין זה נקרא היסח הדעת כו', וכן נמי כשמתנמנם אין כאן היסח הדעת כי הוא שוכח הבל העולם ואין כאן קלות ראש, עכ"ל. וכ"כ הרא"ש בהלק"ט עי"ש.

והשאגת אריה ס' ל"ט כתב שהרמב"ם והרמב"ן פליגי על הר"י והרא"ש, דהנה הרמב"ם בפ"ד מה' תפילין ה"ג כתב מצטער ומי שאין דעתו מיושבת ונכונה עליו פטור מן התפילין. שהמניח תפילין אסור להסיח דעתו מהן כו'. והרי אין אלו עומדין בשחוק וק"ר ואפ"ה פטרן הרמב"ם מן התפילין משום היסח הדעת, אלמא כל כה"ג היסח הדעת מקרי. וכן הרמב"ן כתב בס' תורת האדם [שער האבל אות ס"ז], ומיבעי ליה לאבל לאותובי דעתו ולכוין לבו לתפילין שלא יסיח דעתו מהם הילכך מנח בישוב דעתו אבל בשעת בכי והספד לא מנח להו. והרי בשעת בכי והספד אין כאן שחוק וק"ר, ואפ"ה אסרו להניח תפילין משום היסח הדעת, ע"ש. והנה לפי שי' הרמב"ם והרמב"ן הנ"ל תחזור קושית הרא"ש היאך שינת עראי מותר בתפילין, והא אסור להסיח דעתו מהם, וקשיא בכה"ג שהניח עליהם סודר דהתיר הרמב"ם בשינת עראי.

ובשו"ת פרי יצחק להג"ר יצחק בלעזר זצ"ל [ח"א ס' ה'] תירץ ע"פ מש"כ המג"א [סי' שח' ס"ק י"א] דלמ"ד שבת לאו זמן תפילין אם מניח תפילין בשבת אין חייב למשמש בהן, וכן מתבאר מדברי התוס' במנחות [דף לו: ד"ה אי] ומדברי המרדכי בהלק"ט בה' תפילין [ד"ה מאי קסבר]. ומבואר דהיכא דלאו זמן תפילין ואינו מקיים שום מצוה א"צ להזהר מהסח הדעת ואין חייב למשמש בהן. והנה בעירובין [דף צה:] מבואר דמצות תפילין תליא ג"כ באם מצות צריכות כוונה, דלמ"ד מצות צריכות כונה אם לא יכוין לשם מצוה אינו מקיים מצות תפילין כלל, ע"ש. ולפ"ז נראה דבעת שינה שאין לו אז שום כוונה אינו ענין למצות תפילין כלל, ואפילו למ"ד מצות א"צ כוונה מ"מ בשעת שינה לכ"ע ליכא קיום מצוה דהוי כמתעסק בעלמא, וזה ברור. עכ"ד הפרי יצחק.

שיטת הגר"ש"ז דיטן אינו במצוות כלל והנידון אם שייך בו איסור הסחת הדעת

[ג] והנה בהליכות שלמה תפילה מילואים פ"ב הביאו את שיטת מרן הגר"ש זצ"ל דנקט לדינא דיטן פטור מכל המצוות, דכיון שאין בו דעת חשיב כשוטה דאין שייך בו כלל קיום מצוה, ובהערה שם הביאו לסייע לדבריו מדברי הפרי יצחק הנ"ל דמבואר דאין קיום מצות תפילין ביטול והלכך אינו מוזהר בהיסח הדעת, אכן לכאז"ל נראה דאין זה כונת הפרי יצחק שהרי ביאר דבריו דזהו מטעם דהוי כמתעסק ולא משום דהוא מופקע ממצוה, וביותר נראה מהמשך דבריו, דהנה הקשה שם בהמשך דבריו מדברי הרשב"א [שבת דף מט. ד"ה רבא אמר] דכתב טעם ראשון מדוע ישן אסור בתפילין דהיינו משום איסור היסח הדעת, ואשר צ"ב כיון דאינו מקיים מצות תפילין מאי שייך איסור היסח הדעת [וכדברי הרשב"א מוכח נמי ברבנו יונה והרא"ש דביארו דליכא ביטול משום היסח הדעת כיון דאין בו קלות ראש הא מיהת דבעיקר הדבר נקטו דשייך בו איסור היסח הדעת].

וכתב הפרי יצחק ליישב דסובר הרשב"א כהשיטות דס"ל דשייך

והמחבר הא ס"ל דנשים אין מברכות על מ"ע שהזמן גרמא, שמה לגבי דינהו מחזקינן לה בברכה לבטלה, ובן ספרד השומע לברכת נשים על מ"ע שהזמן גרמא לא יענה אמן. ובאמת שהדבר נוגע לכמה וכמה ברכות שנחלקו השו"ע והרמ"א בחיובם, כברכת ההלל בר"ח, וברכת שהחיינו אמגילה דיום ועוד.

ומצינו בזה פלוגתא בין חכמי ספרד, שבשו"ת אור לציון (ח"ג סי' ג' הערה ב') כתב שבן ספרד רשאי לענות אמן על ברכת הלל דר"ח ששומע מכן אשכנז, כיון שאצל המברך ברכה הראויה היא, וגם הפמ"ג שנסתפק לענין ברכת 'על מצות תפילין', היינו דוקא התם שגם הנוהגים לברך אומרים אחריה בשכמל"ו, ולא ברירא להו החיוב בה. ובשו"ת יחווה דעת (ח"ד ס' ל"א) כתב שלא יענה אמן, וע"פ המבואר בשו"ת הרמב"ם (ח"א ס' קכ"ח) שכל העונה אמן אחר ברכה שמוספק חיובה, עתיד ליתן את הדין, וברכת ההלל דר"ח לבני ספרד מסופק חיובה.

אמנם יעו"ש בתוך לשון הרמב"ם, דאיירי לענין אותם שנהגו לברך על קריאת המגילה בעיר מסופקת גם ביום ט"ו, ועלה כתב שאין לענות אמן על ברכתם, והעונים עתידים ליתן את הדין מצד מה שבעניינם מחזקים ידי המברכים באיסור, ולכאז"ל ליכא למישמע מינה למי שמברך לפי מנהגו בהיתר.

שמע מחבירו התיבות 'ועל המחיה' ואינו יודע אם החתימה היא או הסמוך לה

והנה יש לעיין במי שבירך ברכת 'על המחיה', ושמע ממנו חבירו רק התיבות 'ועל המחיה', ואינו יודע אם היא חתימת הברכה 'בא"י על הארץ ועל המחיה', ודינו לענות אמן, או שהוא הסמוך לחתימה 'ונודה לך על הארץ ועל המחיה', ועדיין לא השלים הברכה, אם יענה אמן מספק.

ולכאז"ל דמיא ממש לברכת 'לעסוק בדברי תורה', דספק פלוגתא היא אם חתימת ברכה היא או אמצע ברכה, וכתב המ"ב שלא לענות אחריה אמן. אמנם שמה הכא עדיף טפי, דגם את"ל ששמע הסמוך לחתימה, מ"מ יש מקום לעניית אמן על הברכה כולה בלא החתימה, כהך שיטתא בריש סי' קפ"ז דחתימת הברכה לא מעכבא, ואיכא ספק ספיקא לעניית אמן, שמה שמע החתימה 'בא"י על הארץ ועל המחיה', וגם את"ל ששמע הסמוך לחתימה, שמה ק"ל כמ"ד שגם בלאו החתימה הויא ברכה לענות עליה אמן.

הרב אליסף פרלמן

שינת עראי בתפילין אם יש בזה משום היסח הדעת

אימתי מותר בשינת עראי בתפילין

[א] בגמ' סוכה כו. איתא תני חדא ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע, ותניא אידך בין קבע בין עראי, ותניא אידך לא קבע ולא עראי - לא קשיא: הא דנקיט להו בדיה, הא - דמנחי ברישיה, הא - דפריס סודרא עלויה. ע"כ בגמ'. ופרש"י דבמניח תפילין ברישיה מותר בשינת עראי ואסור בשינת קבע, אכן ברמב"ם פירש דבמניח תפילין ברישיה אסור בין בשינת קבע בין בשינת עראי, ואם פריס סודרא עליהו מותר בשינת עראי, והרבנו יונה והרא"ש פירשו כשיטת רש"י.

והשו"ע ס' מד' ס"א פסק כשיטת הרמב"ם, וז"ל כל זמן שהתפילין בראשו או בזרועו, אסור לישן בהם אפילו שינת עראי, אלא אם הניח עליהם סודר ולא היתה עמו אשה, ישן בהם שינת עראי. וכיצד הוא עושה, מניח ראשו בין ברכיו, והוא יושב וישן עכ"ל. וכתב בבי' הגר"א על דברי השו"ע וז"ל לשון הרמב"ם, וכפי' פי' בגמ' שם, דלפירש"י הל"ל הא דנקיט להו בדיה בסוף, אבל כל הפוסקים ס"ל כפרש"י, וכן הר"י והטור. עכ"ל. ועיין בביאור הלכה שהביא את שי' הגר"א וז"ל אפילו שינת עראי - דלא כהרא"ש ורבנו יונה שמתירין

פרט למתעסק, לא דמתעסק לא נעשית העבירה כלל אלא דמקרי עבירה בשוגג, ואך בשוגג כהאי ממעטינן מאשר חטא בה דפטור מקרבן אבל מ"מ מקרי שגגת איסור, אבל מה דממעטינן מטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה היכא דליכא מלאכת מחשבת אינו בכלל מלאכה ולא נעשה העבירה כלל. עכ"ל. והנה לפי שיטת רעק"א בזה מבואר דאין לפטור אותו מאיסור היסח הדעת מחמת דהוי מתעסק דאין פטור זה שייך אלא לפטור מקרבן, אבל אכתי שייך הוא בגוף האיסור.

אם שייך איסור הסחת דעת כשאנו מקיים מצות תפילין מחמת היותו מתעסק

ה] אלא דבעיקר מאי דנקטינן בשיטת הרשב"א והרבנו יונה והרא"ש הנ"ל לבאר דס"ל דשייך איסור היסח הדעת גם כשאנו מקיים את מצות התפילין, הנה קשה בזה שהרי הב"ח שם סי' רנב' השיג על הב"י וז"ל הוא תימה רבה לרב גדול כמוהו להוציא דברים כאלו מתחת קולמסו שהלא הקל וחומר מציץ וכו' והוא פשיטא דבציץ אם אינו על מצחו אינו בדין שלא יסח ממנו, וכן בתפילין כשאנו על ראשו. עכ"ל. וכן השיג שם הט"ז סק"ח על דברי הב"י וז"ל תמוהין מאוד דברי הרב בזה, דאם כן גם טעם שאינו שוכחן לא מהני דהא יליף לה ר"י מציץ שלא יסח דעתו ממנו ק"ו בתפילין וזה אינו שייך אלא כשהם בראשו כמו הציץ דודאי לא הזהירה תורה בציץ אלא כשהוא במקומו, עכ"ל הט"ז. והנה לדבריהם הדרא קושיא לדוכתה, כשהוא ישן ואינו מקיים מצות תפילין, כיון דהוא כמתעסק, מאי שייך איסור הסחת הדעת, להרשב"א ר"י והרא"ש.

ונראה לדון בזה דהנה דין מתעסק במצות ודין מתעסק לגבי איסורים מצינו דיש להשוותם בגדריהם, דהנה דין מתעסק באיסורים מצינו דאין לפטורו במתעסק בחלבים ועריות שכן נהנה, ועל דרך זה מבואר בסוכה דף כח. וברש"י שם, דגם במצות היכא דהוא נהנה הרי זה קיים המצוה ולא חשיב מתעסק, ומעתה נראה לכאן דעל דרך זה לדברי רעק"א הנ"ל בגדר מתעסק, י"ל נמי דכל מה דמתעסק לא חשיב לקיום מצוה, היינו לענין שלא יעלה לו לקיום מצוה, דדרגה של קיום מצוה י"ל דחשיבא מקבילה לדרגת חיוב קרבן באיסורים, אבל עצם החפצא דמצוה הוי בעיקר המעשה דידיה, דלא גרע מהא דלהיפוך לגבי איסורים חשיב מעשה איסור, וא"כ לפי"ז הרי נראה דסגי במה שיש בו שם מעשה מצוה בהנחת תפילין בעודו ישן, בכדי שיחול בו איסור הסחת דעת, ד"ל דאיסור היסח הדעת לא תליא במה שעולה לו קיום המצוה, אלא בעצם מה שהנחה בגופו חשיבא כמעשה מצוה, והרי זה קיים בעודו ישן.

ביאור שיטת הרמב"ם השו"ע והגר"א מדוע ליכא איסור הסחת הדעת בשינת עראי

[ו] הדרן לדברי הרמב"ם, שו"ע, והגר"א, מדוע לא ס"ל דאיכא היסח הדעת בשינת עראי, והנראה בביאור דבריהם לפי הנ"ל בכמה אופנים, דהנה לדברי מרן הגרש"ז י"ל דבישן ליכא קיום מצות כלל וממילא ליכא איסור הסחת דעת, וכשיטת הב"ח והט"ז בזה דכל היכא דליכא קיום מצוה דתפילין ליכא איסור הסחת דעת, אך יקשה עדיין להב"י דס"ל דשפיר איכא איסור גם בכה"ג שאינו מקיים מצות תפילין, והרי שם איסור שייך גם בישן אפי' לדברי הגרש"ז, ואשר יש לבאר דס"ל דהאיסור של היסח הדעת אין זה כאיסור לאו, אלא הוא איסור מלבטל את המצות עשה להרהר בתפילין, וממילא זה אינו שייך בישן.

ולפי דברי הפרי יצחק דנראה דשייכי מצות בישן אלא דהוי כמתעסק דאין בו קיום מצוה, א"כ מבואר להב"ח והט"ז דכל היכא דליכא קיום מצוה דתפילין ליכא נמי איסור הסחת הדעת, אך יקה לדברי הב"י דאיכא איסור הסחת הדעת גם כשאנו מקיים מצוה בהם, והנראה לומר בזה, דעד כאן לא חידש הב"י אלא באווחזן בידו דעכ"פ הוא מתעסק בהם ע"י אחיזה בהם, וכל שהוא מתעסק בהם הרי זה מחייבו שלא יסח דעתו, משא"כ בישן י"ל כיון דהוא אינו מתכוין במעשיו כלל, ואין מתיחס אליו שום גדר של עשית מעשה בהם, על כן בהכי מודה נמי הב"י דאין בזה איסור היסח הדעת מהתפילין, ויל"ע.

איסור הסחת הדעת גם בשבת שאינו מקיים מצות תפילין, וכן הביא מהבית יוסף סי' רנב' שנקט דשייך איסור היסח הדעת גם כשהם בידו, אע"ג דאינו מקיים מצות תפילין, ולשיטתם י"ל דאע"ג דישן אינו מקיים מצות תפילין עדיין ישנו באיסור היסח הדעת, אלא דלכאן אי נקטינן כמרן הגרש"ז דישן מופקע ממצות קשה דא"כ לא שייך לדון בו גם משום איסור היסח הדעת, וא"כ אכתי יקשה שיטת הרשב"א דאסור ישן בלבישת תפילין משום איסור היסח הדעת.

והנראה ליישב בזה, בהקדם מאי דיש לחקור, בגדר איסור הסחת הדעת בתפילין, דהנה מקור דין זה מבואר בגמ' יומא דף ח' דילפינן לה בק"ו מציץ כדאיתא בגמ' דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפיליו בכל שעה ושעה, קל וחומר מציץ. ומה ציץ, שאין בו אלא אזכרה אחת, אמרה תורה על מצחו תמיד - שלא יסח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה - על אחת כמה וכמה. ע"כ בגמ'. הרי מבואר דדזוהו המקור לאיסור הסחת דעת בתפילין, והנה יש לחקור האם זה בגדר מצות עשה שיהרהר בהם, ומתוך כך הוא דאסור להסיח דעתו, או דילמא הוא בגדר איסור לכשעצמו של הסחת דעת.

ונפק"מ בזה, דהנה בהליכות שלמה שם ביאר דאע"ג דכתב דישן פטור מכל המצות, ולא שייך בו ציווי וקיום של המצות, אבל במה שהוא איסור הוא מוזהר עליו, ועל כן ביאר הא דאיתא בשו"ע יו"ד סי' שעב' דכהן שישן באהל המת צריך להקיצו בכדי שהיה נמי אי משום שהוא מוזהר בחפצא דאיסורא, ואשר יש לומר דהכי נמי אי נימא דהוי כמעשה איסור מה שמסיח דעתו מהתפילין א"כ הוא מוזהר עליו גם בהיותו ישן, ועל כן סובר הרשב"א דיש בו משום איסור היסח הדעת אפי' אי ישן פטור מכל המצות, ואע"ג דישן אינו מקיים מצות תפילין ס"ל לרשב"א דגם באין מקיים מצות תפילין יש איסור הסחת דעת וכמו שביאר הפרי יצחק.

דברי הפרי יצחק דישן הרי הוא כמתעסק והנידון אם שייך מתעסק לאיסור הסחת הדעת

[ד] אלא דבעיקר דברי הפרי יצחק נראה דלא כתב כדברי הגרש"ז בזה, שהרי כתב דהא דישן לא חשיב שמקיים מצות תפילין היינו משום דהוא כמתעסק בעלמא, ולא כתב דהוא משום דישן פטור מן המצות, ויש לבאר לפי"ז מאי אהני לן דס"ל להרשב"א דגם מי שאינו מקיים מצות תפילין אכתי מוזהר הוא על היסח דעת, ועל כן הוא מוזהר גם בשבת ויו"ט, וכמו כן הוא מוזהר בישן, וצ"ב דהא כיון דהוי כמתעסק בעלמא, א"כ נימא דהוי נמי כמתעסק על איסור הסחת הדעת, ושוב אין בו איסור, ומדוע כתב הרשב"א דשייך בו איסור הסחת הדעת.

והנראה לבאר בזה עפ"י דברי המקור חיים [לר"י מליסא, ביאורים, א"ח סימן תל"א] וז"ל נראה דדוקא בדבר שאסרה התורה לעשות מעשה בזה אמרינן דלא אסרה התורה לעשות המעשה רק בכונה ודבר שאינו מתכוין מותר, אבל כשאסרה התורה דבר שאין בו מעשה כגון הכא שאסרה התורה שלא יהיה חמץ בביתו אפילו כשאין מתכוין אסור. ומשמע מהטור [בסימן תל"ד ס"ב וסימן תמ"ו ס"א] ובמגן אברהם [סימן תל"ד ס"ק ה'] דאף כשבדק ולא ביטל ומצא אח"כ חמץ בביתו דמי לאוכל חלב בשוגג. והטעם כיון שהיה בידו לבטל ולא ביטל. זהו דעת הטור והפוסקים שעמו. עכ"ל. עיי"ש דביאר דממילא ליכא נמי לפטור 'מתעסק'.

ומעתה נראה בהקדם, דהנה יש לדון בגדר איסור הסחת הדעת, האם הוי כענין איסור שיש בו מעשה במה שהוא מסיח דעתו מלהרהר בתפילין, או דילמא, וכך נראה בפשטות, דהוי איסור במצב דממילא דכל דאינו מהרהר בתפילין הרי הוא בהיסח הדעת, וזהו האיסור להיות במצב הזה של היסח הדעת, ולפי"ז יבואר דאיסור זה שייך גם בישן לפי מאי דנקטינן דשייך עצם האיסור בישן ורק דהוא חשיב כמתעסק, ולדברי המקור חיים דבאיסור דממילא הוא עובר גם במתעסק א"כ יש כאן איסור הסחת דעת, ומבואר שי' הרשב"א דאסור לה בישן משום היסח הדעת.

ובדרך אחרת יש לבאר בזה עפ"י דברי הרעק"א, דכתב בתשו' רעק"א [קמא תשו' ח'] וז"ל ונ"ל דבר חדש דמה דממעטינן מאשר חטא בה

האם מותר לאכול ג' מיני עוגות בסוף הסעודה בלא ברכה

מצוי שמביאים בסוף הסעודה עוגות לקינוח, ומנהג העולם שלא לברך עליהם, והטעם מבואר בביה"ל (סי' קס"ח ס"ח) לפי שרוב העוגות הם בגדר ספק פת ונפטרו בברכת המוציא מספק, וספיקא דרבנן לקולא, [ובסוף דבריו כתב דבח"א משמע דראוי לכוין בשעת ברכת המוציא לפטור את העוגה שיאכל בסוף הסעודה].

והנה הטעם דעוגות הם בגדר ספק פת הוא משום שיש ג' שיטות בראשונים מהי פת הבאה בכיסנין, אם ממולא במיני מתיקה, או נילוש ברוב מי פירות, או כוסס, ואחד מהם הוא פת הבאה בכיסנין והשנים האחרים דינם כפת גמורה.

והנה יש שעוררו דאין לאכול באותה סעודה ג' מיני העוגות הנ"ל, כי אז נמצא דבודאי אוכל אחד מהם בלא ברכה. אבל לענ"ד א"א לומר כן, דהלא כל אחד אוכל במשך ימי חייו מג' מיני העוגות הללו לקינוח בסעודות שונות, ונמצא שבודאי אכל אחד מהם בלא ברכה, ומה מקום יש לאסור בסעודה אחת יותר מבסעודות שונות.

איך מותר לאדם לאכול ג' מיני הפהבב"כ במשך ימי חייו בסעודות שונות

אמנם בעיקר הדבר צ"ע באמת למה לא עוררו על כך הפוסקים דאין לאכול במשך החיים את כל הג' המינים בסוף הסעודה כי אז בודאי עבר על איסור אכילה בלא ברכה, וכל אחד יצטרך להחליט על ב' מינים מבין הג' שיאכל רק אותם בסוף סעודותיו.

מותר לאדם לעשות ב' פעולות בזא"ז? אף אם ידוע דממנ"פ עושה איסור באחת מהן

אכן הביאור בזה דכיון שכל אכילה בפנ"ע מותרת מדין ספק ברכות להקל לא דנים על כלל אכילותיו יחדיו, ואף שידועים אנו בודאי שבצירוף כלל אכילותיו אכל כמה אכילות בלא ברכה לית לן בה. וזהו כלל גדול בתורה דמעשה איסור שמותר לעשותו מכח הספק אינו אוסר עליו מעשה איסור אחר שמותר לעשות גם אותו מכח הספק, אע"פ שבצירוף שניהם יש כאן בודאי מעשה איסור מדין ממה נפשך.

ויסוד זה הרחיב בו בעל החידושי הר"ם (בשו"ת הר"ם י"ד סי' ט') וכתב דחתיכה של איסור שנתערבה בב' חתיכות של היתר באופן שכל חתיכה בפנ"ע מותרת מדין כל דפריש מרובא פריש, מותר מדאו' לאדם אחד לאכול את כל החתיכות בזא"ז (אפי' באופן שאין דין ביטול ברוב), דכשם שבאכילת החתיכה הראשונה מותר לסמוך על הרוב שהיא מותרת, ה"נ באכילת השנייה והשלישית מותר לסמוך על הרוב ולאוכלן, ואף שנמצא דממה נפשך אכל חתיכת איסור אין בכך כלום, שהרי בשעה שהוא אוכל את החתיכה השלישית אנו נוקטים שהיא מותרת ובע"כ אנו תולים שכבר עבר את האיסור בחתיכה הראשונה או השנייה, ומה שע"י אכילת השלישית יתברר לנו בוודאות מכח ממנ"פ שעבר איסור באחת מהחתיכות, אין איסור כזה לגרום שיוודע שעבר איסור בדרך ממנ"פ.

[והוסיף החידושי הר"ם וביאר דאע"פ שאסור לאכול כזית איסור גם למ"ד דחצי שיעור מותר מן התורה, ולא אמרינן דכשם שמותר לאכול את החצי הראשון ה"נ מותר לאכול את החצי השני, היינו משום דהתם כן הוא הדין מעיקרא דמותר לאכול חצי שיעור ואסור לאכול שיעור שלם, ואם אוכל את כל השיעור עובר איסור למפרע באכילה כולה מתחילתה ועד סופה, אבל באופן הנ"ל שיש ספק איזה חתיכה אסורה הרי אינו עובר איסור אלא על אחת מהחתיכות, וכיון שכל אחת בפנ"ע מותרת א"א לאסור עליו את כולם בזא"ז].

וכן בהא דמבואר בברייתא (כריתות יח:) דב' שבילין שידוע שיש

טומאה באחד מהם, וד' תוס' שם דמיירי ברה"ר ולכן מי שהלך באחד מהשבילין מותר לו להכנס לבית המקדש כי הוא מוחזק כטהור מדין ספק טומאה ברה"ר טהור, אולם אם הלך בשניהם בזא"ז הרי הוא טמא בודאי ואסור לו להכנס למקדש, ואם נכנס חייב כרת, אולם כתב החידושי הר"ם דאם הלך באחד מהם ונכנס למקדש וטבל ונטהר ואח"כ הלך בשביל השני ונכנס למקדש עשה כד"ן אע"פ שידוע בוודאות שעבר איסור של כניסה למקדש בטומאה, כי כל כניסה למקדש בפנ"ע מותרת, ואין איסור לגרום לעצמו שיתברר בוודאות שעבר על איסור.

והנה מבואר שם בסוגיא דבאופן הנ"ל שנתברר מכח ממנ"פ שבאחת מהפעמים נכנס למקדש בטומאה חייב קרבן. וצ"ע לפ"ד החידושי הר"ם איך יתכן שהיה מותר לו להכנס למקדש וחייב ע"ז קרבן, והרי נכנס בהיתר. ות"י החידושי הר"ם דאמנם נכנס בהיתר אבל מ"מ אינו אנוס. [וע"ע קובץ שעורים כתובות אות ע"ה מש"כ בזה].

אולם צ"ע ביסוד זה מב' דוכתי;

אכילת כל התערובת בביטול ברוב

א. חתיכת איסור שנתערבה בב' חתיכות היתר מין במינו בטלה ברוב ומותר לכתחילה לאכול כל אחת מהחתיכות, אבל מבואר בשו"ע (י"ד סי' ק"ט ס"א) ד"א שאסור לאדם אחד לאכול ג' החתיכות אפי' בזא"ז וכתב הרמ"א להחמיר כן לכתחילה, [ולכאור' האיסור הוא לא רק אם אוכל את כולם ביום אחד אלא גם אם אוכלם בזא"ז בהפרש של שנים רבות, דכל שאכל את ב' החתיכות הראשונות אסור לו לעולם לאכול את החתיכה השלישית, הואיל ואם יאכלנה נדע בוודאות מכח ממנ"פ שאכל את חתיכת האיסור]. ונחלקו גדולי האחרונים אם איסור זה הוא מדאורייתא או מדרבנן, אך מ"מ מבואר בזה דע"פ מדרבנן אסור לעשות כמה מעשים שאחת מהם אסורה ובצירוף כולם נדע בוודאות שעשה את המעשה האסור.

להתפלל לאחר פלג המנחה מנחה ביום אחד ומעריב ביום אחר

ב. ידועה מחלוקת רבי יהודה ורבנן לגבי פלג המנחה אם הוא זמן מנחה או זמן מעריב, ואמרו בגמ' (ברכות כז.) 'השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד', ודעת כמה ראשונים דאסור לאדם לנהוג ביום אחד כר"י וביום אחר כרבנן משום דהוי תרת"י דסתרי, אלא עליו לנהוג לעולם כאחד מהם, וכן פסק השו"ע (סי' רל"ג ס"א) [מלבד בערב שבת כתב המשנ"ב (סי' רס"ז סק"ג) דאפשר לנהוג כר"י אף אם בשאר הימים נהוג כרבנן, ויש בזה כמה טעמים באחרונים ואכ"מ]. הרי דאסור לעשות ב' מעשים בימים נפרדים באופן שבצירוף שניהם אנו יודעים שממנ"פ עשה שלא כד"ן באחד מהם, וצ"ע מאי שנא בניד"ד.

ספק דרבנן לקולא הוא היתר בתורת ודאי

ומו"ח שליט"א בספרו שערי זבולון (או"ח ה"א סי' ס"ג) עמד בזה וכתב לחלק בתרי אנפי, חדא להצד דספיקא דרבנן לקולא הוא היתר בתורת ודאי, וא"כ לא הוי תרת"י דסתרי לאכול ג' מיני העוגות כי על כל אחד בפנ"ע יש היתר בתורת ודאי לאוכלו בסעודה בלא ברכה.

אך צ"ע דהלא גם ביטול ברוב הוא היתר בתורת ודאי, והטעם דאסור לאכול כולם הוא משום דלשיטה זו שורש דין הביטול הוא מחמת תליה דתלינן על כל אחד שהוא ההיתר כמש"כ בביאור הגר"א שם (בטעם הדעה שאסור לאוכלם בב"א), ולכן היתר הביטול הוא רק למצב שאפשר לתלות שלא פגע באיסור, וא"כ כ"ש בספיקא דרבנן לקולא אף אם ההיתר הוא בתורת ודאי מ"מ פשוט דטעם ההיתר הוא מחמת התליה ולא עדיף בזה מביטול ברוב. [ובעיקר הנידון אם ספיקא דרבנן לקולא הוא היתר בתורת ודאי רבו הראיות דהוי היתר רק מתורת ספק, והאריך בזה טובא מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל בספרו בר אלמוגים סי' א'].

ברכות הנהנין - מצוה או איסור

עוד כתב מ"ח שליט"א לחלק להצד דברכות הנהנין הוי רק מצוה לברך ולא איסור לאכול בלא ברכה, ולפ"ז כל היכא שהוא אנוס מלברך מותר לו לאכול בלא ברכה (כמש"כ הנצי"ב במרומי שדה ברכות לה.), וא"כ באופן זה שאוכל ג' המינים בזמנים נפרדים הרי אנוס הוא מלברך, כי על כל אחד בפנ"ע אינו יכול משום ספק ברכה לבטלה, ולכן יכול לאכול בלא ברכה.

אך לפ"ז עולה חידוש רב, דבאופן שיכול לפוטרו ע"י שיברך על דבר אחר או אם יכול לבקש מאחר שיוציאו יד"ח היא מחויב לעשות כן, וזו לא שמענו.

אולם במק"א הארכנו להוכיח דברכות הנהנין כל היכא דאינו יכול לברך משום ספק ברכה לבטלה אין איסור לאכול בלא ברכה, דאיסור האכילה וחובת הברכה מתלי תלי במה שמותר לו לברך ואין בזה חשש ברכה לבטלה, וכגון מי שיש לפניו ב' פירות ובירך על אחד מהם והיה בדעתו להדיא שלא לאכול את השני ונתערבו, דבכה"ג כיון דאיקבע איסורא לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, וכתבנו להוכיח דמותו לו לאכול עכ"פ אחד מהם, ולפ"ז נייחא.

[ובעיקר הנידון אם מי שאנוס מלברך מותר לו לאכול בלא ברכה, ידועה דעת הבי"ה"ל (סי' ס"ב ס"ד ד"ה שלא יהא) לאסור הדבר, וזה לשונו (לענין שתיה במרחץ שא"א לברך שם); 'ובאמת לענ"ד דבר זה פשוט מאד שאין להתיר משום שהוא אנוס על הברכה שאינו יכול לברך, דזה היה שייך רק אם היו אומרים חז"ל שהוא מצוה לברך, ובאמת הלא אמרו חז"ל ברכות לה. דאסור ליהנות בלי ברכה' וכו' ע"ש, והרחיבו בזה בחידושי ראו"ל מאלין (סוסי"ב) אשר לשלמה (מועד סי' י"ד) ומנחת שלמה (סי' י"ח אות ח') ועוד רבים].

חילוק בין ביטול ברוב לספיקא דרבנן לקולא

אולם לפ"ר נראה דקושיא מעיקרא ליתא, דרק בביטול ברוב באיסורים דאו' דכל חתיכה בפנ"ע אסורה כדן ספיקא דאו' לחומרא, וההיתר הוא רק מכח התערובת של ג' החתיכות יחד זו בזו, דחתיכות ההיתר מבטלות חתיכת האיסור, בזה אמרינן דאינו רשאי להשתמש בהיתר הביטול על כל החתיכות, וכל חתיכה בפנ"ע הלא היא אסורה מספק, אך בספיקא דרבנן לקולא דכל חתיכה בפנ"ע מותרת מטעם ספק אין שום שייכות בין החתיכות כדי לאסור לאכול את כולם וכמו שנתבאר דזהו כלל בתורה דאין איסור לעשות ב' מעשים מדין ממנ"פ באופן שכל אחד מהם בפנ"ע מותר מספק.

[ובעיקר דעה זו דאסור לאכול כל החתיכות בזא"ז בביטול ברוב, הנה לד' התוס' ר"ד (ב"ב לא: וצב: ופסקי הרי"ד זבחים עב.) הוא מה"ת וחייב חטאת, ובקובץ שיעורים (ב"ב אות קכ"ז) וקובץ הערות (השמטות סי' ע"א אות ה') ביאר דס"ל דליכא דין ביטול ברוב אלא רק הלך אחר הרוב, וא"ז היתר בתורת ודאי אלא רק משום תליה, ולכן אם אכל את כולם הרי נודע לו מכח ממנ"פ שעבר את האיסור וחייב חטאת, ובקו"ש (כתובות אות ע"ה) כתב דהכי ס"ל גם למל"מ, אבל רוב האחרונים נקטו שא"ז אלא איסור דרבנן, ובספר בדי השלחן ס"ק י"ח ביאר הטעם דמיחזי כזלזול באיסורים.

והנה לפי ביאור הקובץ שעורים מתבאר מד' התוס' ר"ד דלא כד' החידושי הרי"ם הנ"ל, דאין היתר לאכול את כל החתיכות מדין הלך אחר הרוב כיון שממנ"פ עובר איסור, ויש לבאר דגם לגבי דין הלך אחר הרוב קיים החילוק הנ"ל, דכיון שכל חתיכה בפנ"ע אסורה מדין ספיקא דאו' לחומרא אלא שאנו באים להתיר מכח הרוב, בזה א"א להתיר את כולם אפי' בזא"ז].

'דעבד כמר עבד' הוא מדין ספק דרבנן לקולא או מדין רשות לכל אחד להכריע ההלכה

ובישוב הקושיא הב' מפלוגתת ר' יהודה ורבנן לגבי פלג המנחה, יעו"י בקה"י (ברכות סי' א') שעמד בזה בתוך דבריו, וכתב דפשיטא דבדין ספיקא דרבנן לקולא מותר להקל ביום אחד כצד אחד של הספק וביום השני כצד אחר של הספק, כדמצינו בשני שבילין אחד טמא ואחד טהור דאפי' אדם אחד שהלך בשניהם בזא"ז ועשה טהרות הרי הן טהורות כמבואר בטהרות פ"ה מ"ג, ויסוד ד'

הראשונים הנ"ל דאסור לנהוג ביום אחד כרבנן וביום אחר כר"י ביאר הקה"י דס"ל דכוונת הגמ' 'דעבד כמר עבד' אינו מדין ספיקא דרבנן לקולא, אלא מדין הכרעת ההלכה, שניתן כח לכל אדם לפסוק לעצמו הדין בזה כדמצינו בעירובין ו: גבי פלוגתות ב"ש וב"ה דקודם שיצאה הבת קול דהלכה כב"ה היה הדין דהרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה, והרוצה לעשות כדברי ב"ה עושה (וזהו גם בדאו' א"פ שספיקו לחומרא), ע"ש בכ"ד, [וכתב בתו"ד בשם בנו הגר"ח זצ"ל שהביא ראיה לזה מדברי בעל העיטור בשם רב נחשון גאון דבששה מקומות בש"ס אמרו חז"ל שודא דדייני (דהיינו שיעשה כמו שירצה) ואחד מהם האי דברכות כז. דעבד כמר עבד, הרי להדיא שהוא מעין ענין פסק דין, דאי מטעם ספיקא דרבנן לקולא אינו ענין כלל לדין שודא דדייני, עכ"ד], ולכן ס"ל לראשונים אלו דצריך לעשות לעולם כחד מינייהו, דכיון דדין 'דעבד כמר עבד' יסודו מכת הכרעת ההלכה, על כן אינו יכול לשנות הכרעת ההלכה בכל יום.

תרתי דסתרי בספיקא דאו' לקולא

אלא דעדיין צ"ע בענין זה ממש"כ בשו"ת מהר"ט (יו"ד ח"ב סי' א'), הובא בשב שמעתתא ש"א פ"א) דאף לד' הרמב"ם דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא יש נפ"מ בהיתר המיוחד דספק ממזר דילפינן לה מקרא, והוא באופן שנשא ישראלית דיכול אח"כ לישא ממזרת, דאי משום התירא דספיקא דאו' לקולא, הוי תרתי דסתרי ע"ש, והיינו דאף דכל מעשה בפנ"ע מותר מדין ספיקא דאו' נלקולא, מ"מ אסור לעשות ב' המעשים אפי' בזא"ז, כיון דממנ"פ עביד איסורא, וזה סתירה לכל האמור.

ושו"ר למו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל שדן בענין זה בכמה גווני בספרו בר אלמוגים (עמ' קמ"ג, רס"ז, שע"ז, תקי"ב ואילך), והביא שנחלקו האחרונים אם לדעת הרמב"ם דספיקא דאו' מה"ת לקולא מותר מה"ת לאכול ב' חתיכות בזא"ז באופן שממנ"פ עבר האיסור (לולי דין איקבע איסורא דספיקו לחומרא מה"ת גם לד' הרמב"ם), וכתב דמדרבנן לכו"ע אסור לעשות תרתי דסתרי כה"ג כמבואר בתוס' (ביצה יד.) ודן לתלות בפלוגתת הראשונים הנ"ל לגבי פלג המנחה, וצ"ע בכ"ז.

האם מותר לברך מדין ממנ"פ כשאוכל ג' מיני פהבב"כ בזא"ז

ב] אולם אף שנתבאר דמותו לאכול ג' מיני העוגות בזא"ז בסעודה אחת בלא ברכה, מ"מ נראה דאם רוצה לצאת מידי ספק יכול לברך בורא מיני מזונות לפני שמתחיל לאכול את הראשון, ובתנאי שלא יפסיק בדיבור עד שיאכל את שלשתן, ואז הברכה תחול על אותו המין החייב בברכה.

ומה שמפסיק באכילה (להצד דהמין הראשון שאוכל הוא פת ואין הברכה חלה עליו) לא הוי הפסק לפ"ד המג"א סי' ר"ט סק"ה (הובא במשנ"ב שם סק"ח), ואמנם ד' ה"ט' בס"י ר"ב סק"ו דאכילה הוי הפסק, ועמד בזה הפמ"ג שם, (ובהגהות חת"ס סי' ק"י חידש דאפי' להריח הוי הפסק לענין ברכה הסמוכה לחברתה), אולם העיר מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל דבפמ"ג (סי' תע"ה א"א סק"ח) נקט בפשיטות דאם בירך על מצות מרור והפסיק באכילת מצה לא הוי הפסק, וכתב דסותר לדברי הפמ"ג הנ"ל בד' ה"ט' ז. ויש להוסיף דגם בפמ"ג (סי' ר"א מ"ז סק"ב) בסופו משמע דאכילה לא הוי הפסק. אך מצאנו בהגהות מנחת פתים על ה"ט' שם שכתב דדבריו אמורים רק בסוג הנאה אחרת, וכגון אכילה הוי הפסק לשתיה, אבל אכילה לא הוי הפסק לאכילה, ולפ"ז אין סתירה בדברי הפמ"ג, וכן אין סתירה לד' המג"א, דהמג"א איירי בשתיה דהוי הפסק לשתיה, והדברים מדוקדקים מאד בל' ה"ט' ע"ש, ולפ"ז בניד"ד ג"כ לא הוי הפסק לכו"ע.

שו"ר בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ד סי' ט"ז) שכתב להיפך מכל דברינו, דהאוכל את ג' מיני העוגות לקינוח חייב לברך ממנ"פ בורא מיני מזונות כיון שאחד מהם בודאי פת הבאה בכיסנין, אבל צריך שיאכל את כולם ביחד, דאם אוכל בזא"ז שמא הראשון שאכל הוא פת גמור והוי הפסק בין הברכה לאכילת המין השני שהברכה חלה עליו, וכ"ז שלא כדברינו, וצ"ע.

יבמות דף צא

הלכה על פי נבואה

אך החיד"א בברכי יוסף (או"ח סי' לב) חולק וסובר ששפיר סומכים על מקורות שמיימיים לבירור מציאות. ואחת מראיותיו היא הרשב"א הנ"ל.

דף צב

אי לאו דדלאי לך חספא

בחבורה נמנו וגמרו אין קידושין תופסין ביבמה לשוק. אמר ליה ר' יוחנן משנתנו היא זו וכו', א"ל ר' ינאי אי לאו דדלאי לך חספא מי משכח מרגניתא תותיה.

ממשיכה הגמ' שאמר ריש לקיש לר' יוחנן "אי לאו דקלסך גברא רבה" וכו'.

ולכאורה צ"ב היכן מצינו שר' ינאי קילס את ר' יוחנן, לכאורה הוא נזף בו - "אי לאו דדלאי וכו'". ואפשר לומר בדוחק שאמנם לא שיבח את הראיה, אבל שיבח את מסקנתו של ר' יוחנן. ועדיין קשה שמכנים דבר זה 'קילוס'.

בירושלמי בתחילת המסכת (פ"א ה"א) מובא כעין הגמ' שלנו, בכמה שינויים, ושם ר' ינאי מקלס את ר' יוחנן באריכות בכמה וכמה פסוקים: "והיה ר' ינאי מקלס ליה - הזלים זהב מכיס, בני אל יליו מעניך, חכם בני ושמח לבי, תן לחכם ויחכם עוד, ישמע חכם ויוסף לקח. אמר ר"ש בן לקיש בתר כל אילין קילוסייא יכול הוא...".

לכאורה ביאור הענין טמון במשפט: "אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרגניתא תותיה".

השפת אמת (פרשת וארא תרל"ח) מבאר שיש דברי תורה שהם כל כך רוחניים ועליונים, שהם צריכים מיישהו להוריד אותם לעולם. כך הקב"ה אמר למשה רבינו על פעולת האבות. משה הוא כולו רוחני, ומי מביא את היכולת להוריד ד"ת לעולם, את זה עשו האבות שהם הכינו את העולם להיות כלי לקבלת התורה. וזהו שאמרו כאן שאם לא שמכנים את המקום לגילוי דברי תורה, לא היה שייך להבחין במרגלית.

בספר שבחי הבעש"ט נכתב ביחס למה שנאמר על ר' חנינא שכל העולם כולו ניזון בשביל ר' חנינא, דהכוונה גם על השפע הרוחני - "רוצה לומר בשביל שעשה כאשר גילה רבי חנינא בן דוסא איזה סוד, אז נעשה שביל וצנור לכל העולם ונקל הדבר שגם אנשים אחרים יבינו זה. וכמו שכתוב שהרב הב"י נתייגע להבין מאמר אחד, וכאשר עמד על אמיתותו שמע אותו מכמה אנשים נחותי דרגא ג"כ, ושאל להאר"י והשיב לו כיון שפתחת הצינור נקל לכל אדם לעמוד, וזהו אלולי דדלאי לך חספא לא משכחת מרגניתא".

לפי רבי שמעון אשה שסמכה על שני עדים שבעלה מת, מותרת לחזור לבעלה. והגמ' דנה האם חכמים חולקים עליו, מביאה ראיות ודחיות. במסקנת הגמ' לרוב הגירסאות נאמר: "ועל שינויי ניקום ונסמוך?!", כלומר שמכל הראיות מוכח שרבנן חולקים על ר"ש שאסורה לבעלה הראשון, ואין אנו מקבלים את הדחיות השונות שנאמרו. והיינו, דעדיף תירוץ אחד שמיישב הכל מאשר תירוצים שונים.

הרשב"א בתשובה (ח"א אלף קפ"ט) דן במה שדוד המלך קידש את מיכל בת שאול. שאול אחז שהקידושין הללו אינם קידושין והשיא אותה לפלטי בן ליש שלא התקרב אליה. ואח"כ מיכל חזרה לדוד המלך. שואל הרשב"א איך היא חזרה לדוד, הרי בינתיים נישאה לאדם אחר וכיצד הותרה לבעלה הראשון. מיישב הרשב"א שהיתה אנוסה שהרי ב"ד פסקו לה להנשא לפלטי בן ליש.

הרמ"א (אהע"ז סוף סי' יז) פסק כן: "אשה שנתקדשה וטעתה וסברה שלא נתקדשה, ונשאת לאחר, תצא מזה ומזה... אבל אם הורו לה ב"ד בטעות ונישאת על פיהם, הוי כאנוסה ומותרת לבעלה הראשון".

הט"ז על אתר (ס"ק עא) מקשה, אם אכן הוראת ב"ד נחשבת כאנוס ולא כשוגג, מדוע צריכה להביא קרבן. ועוד מה החילוק בין המבואר בסוגיין לדעת חכמים (דפליגי אדר"ש) שהסומכת על שני עדים אסורה לחזור לבעלה.

ודשו האחרונים בענין זה.

הנודע ביהודה (תניינא אהע"ז סי' קלא) מחלק דגם הרשב"א לא אמר אלא בהוראה בטעות כמו אצל שאול ודוד שהנידון היה הלכתית, אבל בטעות במוחש שהטעו עדים את בית הדין ואמרו פלוני מת, בזה מתוודע שקרם של העדים וניתן לבדוק את הדברים, ועל כן אין להתירה לחזור לבעלה.

ובאמת הרשב"א עצמו בתשובה אחרת (ח"א סי' י) כתב לבאר שדוד ידע שפלטי בן ליש לא קרב אליה, "כי נביאים היו בימי דוד ועל פי נביא עשה".

וכאן באים אנחנו אל החקירה הגדולה, האם שייך כאן הכלל "לא בשמים היא", כלומר שאין פוסקים הלכה על בסיס נבואה ורוח הקודש. אלא שיתכן שכל זה דוקא בנידון תורני, אבל ספק במציאות ניתן לברר ע"פ מקורות שמיימיים.

מהר"ם חביב בספרו תוספת יוה"כ, נוקט שאין סומכים על נבואה ורוה"ק, גם לא בבירור מציאותי.

ובאמת שהדבר מסתבר מאד, דהרי שבת היא מעין עולם הבא, ומה הוא עוה"ב? כלשון הרמח"ל (מסילת ישרים פ"א) "האדם לא נברא אלא להתענג על ה'... בעולם הבא", אם כן תכלית העוה"ב היא התענוג, מסתבר שחלק עיקרי של השבת הוא מצוות עונג שבת.

דף צד

ואשה גרושה מאישה

רבי אלעזר בן מתיה דרש במשנה "ואשה גרושה מאישה" - דוקא שנתגרשה מאישה ולא מאיש זר. ואמר על זה רב יהודה אמר רב שהיה לו לר"א לדרוש מרגניתא ודרש חספא. והמרגניתא היא לדרוש: "ואשה גרושה מאישה" - אפילו שלא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה, והיינו ריח הגט שפוסל בכהונה.

ויש לתמוה היכן מצינו שאמורא מתבטא באופן כזה על תנא. וגם עצם הביטוי על דבר תורה שהוא כמו חספא, לכאן אין לדבר זה מקום כמו שאמרו בעירובין דף ס"ד, "האומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה מאבד הונה של תורה". ועוד יש להבין לקושטא דמילתא, מדוע ר"א בן מתיה דרש באופן הנ"ל.

הגרי"פ פערלא (בחיבורו על ספר המצוות עג) מבאר את דברי הגמ' ע"פ המהר"ם מלובלין (תשו' קכג):

המהר"ם מביא שאלה שהיתה קשה לו מימי חורפו. דהנה מצינו בגמרא בכמה מקומות שאנשים מגרשים את נשותיהם מתוך אהבה ודאגה, כדי שלא תיפול ליבם, או שלא תתעגן כשיפול במלחמה. אולם לכאן בפרשת גירושין בתורה (בפרשת כי תצא) נאמר: "והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וגו' ושנאה האיש האחרון וגו'", כלומר שטעם הגירושין הוא משום שנאה, וא"כ מנא לן שיש מושג של גירושין מתוך אהבה, אולי רק בדוגמה שהתורה מציירת, שמגרשה מחמת שנאה, אז התחדשה האפשרות לגרש, ולא מתוך אהבה.

ומתוך המהר"ם שהיישוב לכך נמצא אצלנו בגמ' "ואשה גרושה מאישה" - אפילו לא נתגרשה אלא מאישה", והנה יש להבין מה מטרת אותו אדם שנתן גט לאשתו בלי שתהיה מותרת להינשא לאחר, מה פשר דבר זה? אלא ודאי שמדובר כאן באדם שמגרש את אשתו לא מתוך שאינו חפץ בה, אלא שדואג לה שמא ימות ותיפול לפני יבם, ועל כן מגרשה באופן שכל הנפק"מ של הגט תהיה רק אם ימות (שכן כל זמן שהוא חי היא אינה מותרת לאחרים), שאז לא תיזקק ליבום. הרי לן "גט של אהבה".

ומוסיף המהר"ם ואומר שאלו באמת שתי פרשיות שונות בתורה: א' בפרשת כי תצא מדובר בגט מתוך שנאה, שבא להפריד ב' בפרשת אמור לגבי כהנים שנכתב "ואשה גרושה מאישה לא יקחו", כאן מדובר על גט מאהבה. ולכן הפסוק הזה לא נדרש במסכת גיטין שעניינה בהפרדה בין האיש והאשה מתוך שנאה, אלא נדרש כאן ביבמות שהנושא של המסכת הוא תיקון האשה והבית.

והגרי"פ אומר שיש נפק"מ בהלכה בין סוגי הגיטין. בגט רגיל קיי"ל

ולאור זאת מבוארת היטב הגמ' דידן. ר' ינאי משיב לר' יוחנן שלאחר שהבאתי את החידוש לעולם ניתן לראות אותו בתוך המשנה, זהו שבח גדול לר' יוחנן שהצליח להתחבר לדברי רבו לאחר שהורידו לעולם. והן הן הפסוקים שהובאו בירושלמי - "חכם בני ושמוח לבי", "תן לחכם ויחכם עוד" - כלומר החכם יכול להמשיך הלאה את הרעיון שמסר לו רבו, ולפתחו. זה השבח הגדול שאמר ר' ינאי על ר' יוחנן.

דף צג

עונג שבת

בסוגייתנו דנו בעניין הפרשת תרומות ומעשרות לפני שהגיעו לבעלים, עבור עונג שבת. ומביאה הגמ' פסוק: "למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים", והיינו בשבתות וימים טובים.

הבן איש חי (שו"ת רב פעלים ח"ג סי' כב) דן אם מצות עונג שבת היא מדאורייתא או מדרבנן, ונפק"מ לכוונה הנצרכת, האם לכוין למצוה דאורייתא או למצוה דרבנן. ומביא ראיה מדברי הרמב"ם (פרק ל מהל' שבת ה"א) "ארבעה דברים נאמרו בשבת, שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין ע"י הנביאים, שבתורה זכור ושמור, ושנתפרשו ע"י הנביאים כבוד ועונג שנאמר וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד", ומשמע מדבריו דעונג שבת אינו מדאורייתא.

מאידך בסוגיין מוכח שעונג שבת הוא מדאורייתא, שהרי דרשוהו מן הכתוב "למען תלמד ליראה את ה' כל הימים", שהוא פסוק בתורה.

כמו"כ הביא מההתרגום יונתן בן עוזיאל (שמות לא, טז) על הפסוק ושמרו בני ישראל את השבת - "וינטרון בני ישראל ית שבתא למעבד תפנוקי שבתא לדדיהון קיים עלם".

והאריך בזה הרב פעלים ועוד אחרונים אחרים.

ולכאורה עדיין קשים דברי הרמב"ם שמורים על כך שאינו מדאורייתא.

הפרי מגדים (פתיחה כוללת ראשונה אות יט) כתב שבכל מקום שנאמר נביאים "כה אמר ה'", נחשב כמצוה דאורייתא, ועל פי זה כתב שבעונג וכבוד שבת וז"ט דכתיב בסוף הפרשה "כי פי ה' דיבר", הוה דין תורה.

ויש להוסיף על כך דברי החתם סופר (שבת קיח, ב) שכתב דאף שהרמב"ם הביא פסוקים מהנביא, "אין כוונתו שהוא מדברי רבנן או דברי קבלה כשמחת פורים, אלא הוא דאורייתא ממש נאמר בעל פה הלכה למשה מסיני, ואתא ישעיה ואסמכיה אקרא, דאי לאו הכי שהיה הלמ"ס לא היה נביא רשאי לחדש דבר מעתה, אלא על כרחך הלמ"ס היא וקרי ליה מדברי סופרים כמו קידושי כסף".

והביא החת"ס ראיה ברורה לכך בדעת הרמב"ם, שהרי פסק (הל' שבועות א, ו) דהנשבע להתענות בשבת הו"ל שבועות שוא, מה שאין כן להתענות בחנוכה ופורים, והיינו משום דעינו בשבת איסור דאורייתא הוא.

ומסקנת הרב פעלים דעונג שבת היא מצוה דאורייתא גמורה.

אשתו לבעלה, יצר מציאות של פסול, ממילא גם עליו חל פסול, שאינו יכול לחזור לאשתו. זהו בגדר: כל הפוסל במומו פוסל.

דף צו

נקרע ס"ת בחמתו

לאחר שר' יוחנן הקפיד על כך שלא נאמרה שמועתו בשמו, ננסו לפניו ר' אמי ור' אסי ואמרו לו: "לא כך היה המעשה בבית הכנסת של טבריא, בנגר שיש בראשו גלוסטרא שנחלקו בו רבי אלעזר ורבי יוסי עד שנקרע ס"ת בחמתו, והיה שם רבי יוסי בן קיסמא אמר תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודת כוכבים וכן הוה".

כמה הערות קצרות אודות המעשה:

המהר"ץ חיות עומד על כך שר' יוסי בן קיסמא מוזכר פעמים בודדות בש"ס, ואחד מהמקומות הנוספים מלבד כאן, הוא בעבודה זרה דף יח, א, וכך איתא שם: "כשחלה ר' יוסי בן קיסמא הלך ר' חנינא בן תרדיון לבקרו, אמר לו: חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכוה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואכדה את טוביו ועדיין היא קיימת ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וס"ת מונח לך בחיקך! אמר לו מן השמים ירחמו. אמר לו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו?! תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ס"ת באש", וכך הוה.

ומביא המהרצ"ח דברי התוס' ריש כתובות שכל תנא ואמורא היה תופס לשון מיוחד, ולמדנו שדרכו של ר' יוסי בן קיסמא לדבר בלשון 'תימה אני'.

ויש להוסיף מקור נוסף, דבזוהר חדש (רות עה). מובא בשם ר' יוסי בן קיסמא "תמיה אני אם מגילה זו לא באה אלא כדי ליחס זרע דוד...", גם כאן הוא משתמש בלשון זו.

בגוף המעשה שהובא כאן יש להבין מה המהלך שהוביל מהמחלוקת העזה והכעס שהתעורר בין החכמים עד שבאו הדברים לידי כך שנהפך בית הכנסת לבית ע"ז.

המהרש"א מבאר שהכעס דוחק השכינה, כדאמרינן "כל הכועס כאילו אין שכינה כנגדו", ועי"ז נהפך המקום לבית ע"ז. ויש להוסיף דבזוהר איתא "כל הכועס כאילו עובד ע"ז", א"כ בודאי מובן שהכעס הביא לידי כך שהמקום נעשה בית ע"ז.

ועוד יש להוסיף נקודה ע"פ דברי הערוך לנר, דהנה כפי שדיברנו יותר מוקדם במסכת, בדברי תורה יש ענין של 'אלו ואלו דברי אלקים חיים', שאפילו דעות הפוכות זו מזו, הכל אמת, וכמו שאמרו בריש חגיגה "כולם מרועה אחד ניתנו".

כלומר, בתורה שתי דעות הפוכות יכולות להתקיים יחד זו לצד זו. ובנידון דין, שהתגלתה מחלוקת שהביאה לידי כעס, עד שלא יכלו שני הצדדים להיות יחדיו, הדבר מראה שהלימוד הזה לא מגיע מתורתו של הקב"ה, אלא שייך למקום אחר. בתורת ה' ישנו הכלל אלו ואלו דברי אלקים חיים, ומכאן זה אף במקום שיש מחלוקת בין

שאם עשה שיור בגט, אפילו חוץ מאדם אחד, הגט פסול, ומשום שאופיו של גט זה הוא כריתות גמורה. אבל גט מאהבה אפילו אם יש שיור בגט, כדברי הגמ' שלנו, הגט אינו פסול.

ומעתה נשוב לסוגייתנו: כוונת ר"א בן מתיא במשנה היא לרמוז שיש גט שבא מאהבה, וזה נרמז במה שדרש שגט שמגיע מאדם שאינו בעלה אינו גט, אולם גט שמגיע מהבעל ואין בו היתר לכל אדם, ובזה הוא דומה לגט מאחר, מ"מ זה כן גט. וזהו גט מאהבה כמו שנתבאר לעיל. ומה שמכנה רב יהודה מימרא זו כ"חספא", הוא כענין "אי לאו דלדאי חספא לא משכח מרגניתא" שהגמ' הביאה לעיל, דאמנם הן הן דברי ר"א, אלא שהוא מתמקד בכיסוי ולא בעיקר שהוא הדיוק מתוך הדברים שאצל הבעל כן שייך שיהיה גט שלא בא להפריד אלא מתוך אהבה.

ונמצינו למדים חידוש עצום מדברי המהר"ם, דאיכא גט שאינו חלק מפרשת גיטין הרגילה, והא הנקרא גט מאהבה.

דף צה

כל הפוסל על ידי אחרים

ר' יוסי אומר, כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו, כל שאין פוסל ע"י אחרים אין פוסל ע"י עצמו. והגמ' מבארת שמדובר באדם שקיבל עדות שאשתו מתה ובאותו זמן קיבלו עדות שגם בעלה של אחות אשתו מתה, וקאמר ר' יוסי דאם אחות אשתו נאסרת על בעלה כלומר שגרם לאיסור בין גיסו לגיסתו, אז גם אשתו נאסרת עליו. אבל אם לא אסר את אחות אשתו על בעלה, גם אשתו מותרת לו.

לפי חלק מהראשונים (עכ"פ אליבא דר' אמי), דין זה הוא מעין קנס, דכיון שהוא גרם שאחות אשתו תהיה אסורה, גם לו יש איסור שלא יוכל לחזור אל אשתו.

אולי ניתן להוסיף על דרך הדרש כך:

הגמ' בקידושין (ע, ב) אומרת "כל הפוסל במומו פוסל", דהיינו - אדם שמדבר על פסול יוחסין של מישהו אחר, הדבר מראה שיש לו פסול יוחסין בעצמו. כלומר זה שהוא מדבר על כך, מראה שהוא מנסה להסתיר משהו, ולהסיט את הדיון ממנו לאחרים.

ומתבאר מדברי רבותינו שביאור הדבר הוא שמה שאדם יוצר בעולם דרך מעשיו וכ"ש דרך דיבורו, מתייחס לעצם מהותו, הדיבור הוא מי שאתה. תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, כמו שתולדה של אדם מגלה עליו כמו שאמרו בסוף סוכה: שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה, כך המעשים מוציאים לפועל מי הוא האדם.

המדבר על פסול יוחסין של אדם אחר, בכך יצר בעולם והוציא לאור את המציאות של הפסול.

כל דבר שמוסתר, לפי הבנת בעלי המחשבה, הוא בגדר 'לא קיים'. ממילא מי שמגלה אותו מביא אותו למציאות בעולם. העולה מכך, שאדם המדבר ומגלה ענין של פסול, בכך הוא יוצר מציאות, וזה מגלה שהוא שייך לזה.

וזה יש לבאר בגמ' כאן אליבא דר' יוסי. אדם שגרם לאסור את אחות

החכמים, בסופו של דבר יש שלווח ושלום.

ונוסיף ונאמר, שענין זה מתבטא בכך שנקרע הס"ת, לאמור: כך לא נראה ספר התורה. תורתנו היא כזו שאלו ואלו דברי אלקים חיים, ואם מגיעים לידי שלילת הצד החולק לגמרי עד שבאו לכעס, אין זה תורת ה'.

דף צז

שפתותיו דובכות בקבר

בדברי רבותינו התבאר הענין, שעיקר עבודת האדם הוא בעוה"ז כשיש חיבור בין נשמה וגוף. כשהנשמה עולה לשמים, בטל מקום העבודה והצמיחה. וזו הבקשה 'אגורה באהלך עולמים', שגם כאשר הנשמה שלי תהיה למעלה, עדיין יהיה מקום שהיא מתחברת לגוף במקום העבודה, בעוה"ז, ע"י דברי תורה שאומרים בשמי בעוה"ז.

ובהסבר אופן הפעולה של "שפתותיו דובכות בקבר", מצינו כמה דרכים במפרשים.

מהר"ל בחידושי אגדות כאן וכן ביערות דבש ביארו, שכאשר אדם נפטר מן העולם, ישנו חלק תחתון של הנשמה שנמצא יחד עם העצמות בקבר, ומכונה 'הבלא דגרמי'. כשאומרים דבר תורה בשמו, הנשמה למעלה מתחברת עם אותה נפש שנמצאת בעולם, וזהו החיבור של נשמה וגוף.

הבני יששכר (מאמרי כסליו ג, יג) מבאר באופן אחר במעט, שע"י שתלמיד אומר דבר בשם רבו, הפעולה הגופנית של התלמיד היא מה שמביא לידי חיות של הרב, ומדמה את הדברים להלכה בדיני כלים, שגם כלי שאין בו שימוש עצמי, אך עדיין ניתן להשתמש בו בצירוף כלי אחר, נחשב שיש בו מלאכה. וזו היא פעולת התלמיד המעוררת את חיות הרב. אל החיבור הזה שואפים הצדיקים.

יש לצרף לכך מה שמוזכר בעץ יוסף בעין יעקב, שרבי יוחנן שהקפיד שיאמרו דבר שמועה מפיו, לא היו לו בנים, שכן כולם נפטרו על פניו, ולכן הקפיד מאד שתלמידיו ימשיכו בדרכו. משמע שמי שיש לו ילדים בגדר ברא כרעא דאבוה, יכולה אותה התועלת לבוא דרכם.

פירוש שלישי מצינו באפיקי ים לרבי יצחק אייזיק חבר (כתובות קיא) ע"פ קבלה, וכן מוזכר בהקדמת הלשם, שכשאדם אומר ד"ת, יש פה יצירת חיות חדשה של נשמה וגוף רוחניים שנוצרים ע"י התורה. משמע מדבריו שזה מה שנפעל גם כשאדם חי, בכל פעם שאדם דורש בתורה הוא יוצר יצירה חדשה וחיות חדשה. כשאדם נפטר מן העולם והתלמיד מזכיר בשמו, יש כאן את הבריאה החדשה כמו תחיית המתים קטנה שקורית בכל פעם שאדם מוזכר בבית המדרש. ולזה שאפו הצדיקים - שאדם יוכל לחיות בכל יום עם חיות חדשה.

דף צח

שני דברים שאמר רבי עקיבא

ר"ע אמר בכרכי הים שני דברים: א) גר נושא אשת אחיו מאמו. ב) ויהי דבר ה' אל יונה שנית לאמור, שנית דיברה עמו שכינה, שלישיית לא דברה עמו שכינה (דנענש על שלא רצה ללכת לנינוה).

התוס' מקשים דמצינו בספר יונה שה' דיבר עם יונה שלוש פעמים, שכאשר ישב מחוץ לעיר, דיבר איתו ה' פעם שלישיית בנוגע לקיקיון. וכן הקשה המהרש"א, ויישבו בדרכים שונות. הנצי"ב במרומי שדה מיישב דהמדרש רבה (פרשת לך לך פמ"ד) אומר שיש עשרה לשונות של נבואה, והאופן הגבוה ביותר נקרא 'דיבור'. על כן מיושב, שבפעמיים הראשונות ה' דיבר עם יונה בלשון דיבור "ויהי דבר ה' אל יונה", אבל אצל הקיקיון כתוב "ויאמר ה'", נמצא שהלשון הגבוה של הנבואה התקיים רק פעמיים ואח"כ ירד ללשון נמוך יותר, שנענש על שניסה להתחמק ממילוי השליחות.

המפרשים שואלים מה השייכות בין שתי המימרות של ר' עקיבא. והרבה מגדולי האחרונים מביאים יישובים שונים, ונעמוד כאן על הביאור של העיון יעקב בתוספת קצת.

ובהקדם הברייתא לעיל (מח, ב) שהעמידה שאלה: מפני מה גרים בזה"ז מעונים ויסורים באים עליהם? ונאמרו כמה הסברים. לפי אחד מהם הם נענשים על שלא קיימו ז' מצוות בני נח, אך ר' יוסי אומר כנגד זה - גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, כלומר אין הצדקה להעניש גר על מה שעשה בהיותו גוי, מכיון שבשעה שמתגייר נעשה כבדיה חדשה. בין ההסברים האחרים המובאים שם, אמר ר' אלעזר שנענשים על מה שאינם עושים מאהבה אלא מיראה.

במכילתא (פרשת בא) איתא שיונה הנביא תבע כבוד הבן ולא כבוד האב, כלומר הסיבה שלא רצה ללכת לנינוה משום שהיה אכפת לו מהכבוד של עם ישראל, שאם נינוה ישובו בתשובה יהיה זה קטרוג על עם ישראל, ולא תבע את כבוד ה' שאמר לו ללכת.

ויש לשאול, מהי אכן התשובה לחששו של יונה מפני הקטרוג? אומר העיון יעקב, שבאמת אין כאן שום קטרוג, כי אנשי נינוה שבו רק מיראה, כמובא בילקוט שלאחר מכן חזרו לסורם, ואף לבסוף נתקיימה הפיכת נינוה כשחזרו לסורם. ואילו עם ישראל שבים מאהבה. זו הטענה על יונה שהיה צריך להבין זאת.

מעתה, זהו הקשר בין המאמרים, דממה שגר נושא אשת אחיו, שמעין דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וא"כ למה גרים מעונים? הרי החטאים שעשו בהיות גויים אינו מיוחס אליהם, וחייבים לומר כמו ההסברים האחרים, כגון 'שעושים מיראה ולא מאהבה', א"כ זו התשובה לחששו של יונה, וזו הסיבה שיש עליו טענה למה לא הלך, דהרי החשבון שלו שחשש מקטרוג אינו נכון, דאינה דומה תשובה מאהבה לתשובה מיראה.

לשון הרע על משה ועל ארץ ישראל

"זכור את אשר עשה ה' אלוקיך למרים" (דברים כ"ד ט').

מצוה זו, שהיא אחת הזכירות שיש לזכור תמיד, מזכירה לנו את חומרת איסורי הדבור, ובמרכזם איסור דבור לשון הרע.

במעשה מרים הייתה בעיה של ביטול מצות עשה של "בצדק תשפוט עמיתך", שגם היא אחד מהאיסורים שמביא החפץ חיים בין איסורי לשון הרע (חפץ חיים עשין אות ג'). פסוק זה מחייב לדון את "עמיתך" לכף זכות. ועל כך אומרת המשנה באבות "והוי דן את כל האדם לכף זכות". ואמר רבנו יונה שאם יש אדם שהוא מוחזק כצדיק ועשה מעשה שמכל הצדדים נראה רע יש לעקם את השכל ולמצוא איזו שהוא הסבר להסביר את התנהגותו בצורה חיובית, כי זאת מן הסתם האמת, שהרי צדיק מפורסם לא יעשה מעשה רע (אלא אם כן ידוע שנכשל או שהחמיץ). והגמרא במסכת שבת מביאה כמה מעשים שאנשים דנו לכף זכות אחרים שעשו דברים משונים שקשה מאד היה להסבירם באופן חיובי (שבת קכ"ז ע"ב). אשר על כן הייתה מרים אמורה לדון את אחיה לכף זכות, ולהבין שכנראה יש סיבה טובה, מדוע נהג כפי שנהג ופרש מאשתו.

באירוע הנידון הניחה מרים שמשה הוא נביא כמו שאר הנביאים, ולכן התלוננה "הלוא גם בנו דיבר ה'", ומדוע היה עליו לנהוג אחרת מאתנו, ולפרוש מאשתו.

אחד מעיקרי האמונה הוא, שלא קם בישראל נביא כמשה ולא יקום כמוהו. כלשון הנוסח שבסדורים: "אני מאמין באמונה שלימה שנבואת משה רבנו היתה אמתית ושהוא היה אב לנביאים לקודמים לפניו ולבאים אחריו".

מדוע יסוד זה הוא אחד מעיקרי האמונה?

אומר רבנו יוסף אלבו בספר העיקרים (מאמר ג' פרק כ') מהו שביקש משה "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה" (שמות ל"ג ט"ז), שאמרו חז"ל שכאן ביקש משה שלא תשרה שכינה על אומות העולם, וקיבל. מדוע אמר "אני ועמך" הרי הוא כלול בכלל "עמך", ומן הראוי היה לומר "ונפלה עמך מכל העם אשר על פני האדמה"? אומר בעל העיקרים: משה בקש שני דברים. א. שלא תשרה שכינה על אומות העולם, וקיבל. ב. שלא יקום נביא בישראל כמשה עוד, וקיבל גם את זה, שנאמר "ולא קם עוד בישראל כמשה אשר ידעו ידוד פנים אל פנים" (דברים ל"ד י'). ומדוע ביקש זאת, הרי משה היה עניו מכל האדם, ובעל עין טובה היה. והוא שאמר "מי יתן והיו כל עם ה' נביאים"?

אלא שידע משה שאם לא תהיה הבטחה ברורה וגלויה, וקביעה חד משמעית, שלא יקום איש שיהיה בדרגת נבואת משה, עלולים לקום ברבות הימים מאחזי עינים למיניהם, ולטעון שהם נביאים בדרגת משה או למעלה ממנה, ולבטל את דברי התורה. מעתה שהבטיחה התורה שלא יקום נביא כמשה, ידוע מראש שכל מי שינסה לטעון כך ולבטל דבר מן התורה, עקב כך, הוא שקרן וראוי להוקעה ולעונש.

כיצד אם כך טענה מרים שגם הם נביאים ולא רק משה?

ויש לומר שגם מרים ידעה שאיש לא יגיע לדרגת נבואת משה אך לא ידעה מה ייחוד דרגתו וממילא לא ראתה צורך שיפרוש מאשתו הגם שהוא נביא גדול מהם. עתה הסביר הקב"ה לראשונה את מהותה של נבואת משה שעקב מהות זאת היה עליו לפרוש מאשתו.

פשטות הדברים הוא שמשה נמצא כל הזמן בהכנה לקבל נבואה כי "בכל ביתי נאמן הוא" וממילא עליו להיות תמיד במצב שאינו צריך לטבול כדי שיוכל להיות מוכן לקבלת הנבואה.

עמוק יותר:

החפץ חיים מנה אמנם 71 איסורי לאו ו-41 איסורי עשה ושלושה ארורין שעליהם עלול לעבור מי שמדבר לשון הרע. אבל אחרי הכל אין באיסורים אלה, לא איסורים שהעונש עליהם מיתת בית דין ולא איסורי כרת. אף על פי כן נחשב איסור לשון הרע לאיסור חמור ביותר.

לא בכדי הנחש הקדמוני בחר להתחיל את ביצוע תפקידו בדיבורי לשון הרע שדיבר באזניה של חווה על הקדוש ברוך הוא, ידע הנחש שזמנו מצומצם ועליו להפעיל מיד את החזק שבכלי הנשק העומדים לרשותו, ואם בחר בלשון הרע, מוכחת חומרתה.

הגמרא במסכת שבת (לג:) שואלת מה הגורם למיתת אסכרה שמתחילה בבני מעיים ומסתיימת בפה. ושלושה תנאים מציעים שלש סבות. כולן חטאים הקשורים לפה. רבי אלעזר ברבי יוסי אומר: בעוון מאכלות שאינם מתוקנים, רבי יהודה אומר בעוון דיבורים אסורים ורבי שמעון בר יוחאי אומר בעוון ביטול תורה. במקום אחר למדנו שמיתת אסכרה היא הקשה שבמיתות. ואומר מהר"ל שכיון שמחלה זו גורמת למוות כשמגיעה לפה. והפה הוא האדם שבאדם, אשר על כן נקרא האדם "מדבר". הווה אומר שחטאים אלה פוגמים ב"אדם שבאדם" - בעצם מהות האדם. ואכן על מאכלות אסורים, עליהם הצביע רבי אלעזר ברבי יוסי, נאמה, שהם מטמטמים לבו של אדם. ולכן למרות שרוב איסורי אכילה הם איסורי לאו, יש להם חומרה משלהם. והוא הדין חטאי הדיבור עליהם מדברים רבי יהודה ורבי שמעון בר יוחאי (כי לימוד תורה גם הוא קשור לדיבור שנאמר "ודברת בס"), אף הם חמורים כי פוגמים הם בעצם מהותו של האדם.

לאדם יש נפש ורוח ונשמה. וה"אדם" שבו הוא בחינת הרוח כמו שאנו אומרים "אלוקי נשמה שנתת בי" והנשמה קשורה ל"רוח".

הרוח קשורה לדבור כמו שנאמר ויהי האדם לנפש חיה - לרוח ממללא (תרגום בראשית).
הנביא נקרא נביא מלשון ניב שפתים כי כח הדיבור שלו מתעלה ומדבר הוא דיבורים אלוקיים.
מהו כח הדיבור?

באמצעות הדיבור האדם לוקח רעיונות מפסגת הנשמה ויוצק אותם בחמשת מוצאי הדבור הגשמיים. למעלה ממנו הנביא, שלוקח רעיונות נשגבים המושפעים עליו מלמעלה ומבטא אותם בשפתיו. וכשאדם פוגם בכח הדיבור הרי פגם בנקודה היסודית של ה"אדם" שבו.

כמו שהדיבור - המילה מהותם חבור בין גוף לנשמה. כך גם ברית המילה וכך גם הקשר בין איש לאשתו שהאשה מוגדרת כחומר והאיש כצורה (מהר"ל)

מרים הבינה אמנם שנבואת משה הייתה בדרגה גבוהה יותר משלהם ומשל שאר הנביאים, וידעה שאיש לא יגיע לדרגה זו כפי שמובטח וכפי שביקש משה רבנו מהקב"ה וקיבל, כמוסבר לעיל. אבל חשבה שההבדל אינו מהותי אלא שבעוד שנבואתו היא מאותו סוג של נבואת שאר הנביאים, גבוהה היא הרבה יותר. ולכן כמו שכהן גדול הנכנס לבית קדשי הקדשים בקדושה ובטהרה ומטרתו לחבר את הקדושה העליונה שבבית קדשי הקדשים עם עם ישראל, חייב להיות נשוי לאשה. כך גם כל נביא ומשה רבנו בכללם.

לימד אותה הקב"ה "לא כן עבדי משה", כל הנביאים נבאו בבחינת "רוח" שלהם ואילו משה היה מעל בחינה זאת, "בכל ביתי נאמן הוא" ולכן הוא אמור לפרוש מאשתו. כי הוא כבר מעל הבחינה הזאת של חיבור רגיל.

ובאמת כבר בתחילת נבואתו אמר משה "לא איש דברים אנוכי" ואהרן - הכהן הגדול מאחיו - היה איש הדברים "ואהרן אחיך יהיה נביאך" כלומר אהרן היה נביא, מלשון ניב שפתים, ואילו משה לא היה איש דברים אלא היה מעל הדברים.

ומעתה יובן שיש חומרה מיוחדת בדיבורי לשון הרע על ארץ ישראל כמו שעשו המרגלים, שארץ ישראל היא במהותה "ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלוקיך בה" היא הארץ המחברת את העליונים עם התחתונים. מעין בחינת הדיבור וכשעליה מדברים לשון הרע הדבר חמור במיוחד והתגובה ממחרת לבוא.

{ אז נדברו }

פרשת שלח (בחור'5: בהעלותך) תשפ"ב | לסדר: "זהייתם קדושים לאלקיכם" | גליון מס': 561

להצטרפות לרשימת התפוצה

בחייל:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון בפקס
באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

נודה להשתתפותכם
בהוצאות הגדולות!!

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא

(ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת

להחזר מס (ס' 46)

באשראי: "נדירים פלוס"

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי: 052-7683095

תודה מראש!!!

ביצד הופכים תלונה למשימה???

בשבוע זה התורה מעמידה אותנו מול שנים עשר מרגלים שהלכו לתור את הארץ... עשרה חטאו ושנים לא!!! לא חטאו... אז מילא על יהושע בן נון זה לא פלא... סו"ס משה רבינו התפלל עליו... הוסיף לו שם... אבל כלב בן יפונה?? מה היה הסוד שלו?? במה הוא היה שונה משאר המרגלים שהוא לא נכשל?? מה היה נקודת ההבדל בין הגישה שלו לבינים??

והסבר בזה הוא נפלא... תקשיב טוב טוב:

יש לי שאלה פשוטה: משה רבינו שולח את המרגלים לתור את הארץ... בשביל מה הוא שלח אותם... האם בשביל לראות מה יש בארץ... או מה צריך להיות בארץ?? הבנת את השאלה??

אתן לך דוגמא: יום אחד הייתי בבית ואשתי בדיוק היתה במכולת... והיא התקשרה אלי מהמכולת וביקשה ממני שאפתח את המקרר ושאני אגיד לה מה קורה שם... כעת אני שואל אותך: תן ניחוש בשביל מה היא שלחה אותי למקרר?? האם בשביל שאני אספר לה מה יש במקרר או בשביל שאני אגיד לה מה צריך להיות במקרר?? כל טיפוש מבין שזה לא מעניין אותה מה יש במקרר... היא כעת צריכה לדעת מה צריך להיות במקרר!! צריך לבן... צריך חלב...

זו בדיוק הנקודה!!! משה רבינו שולח את המרגלים לתור את הארץ... וראיתם את הארץ מה היא ואת העם היושב בה החזק הוא הרפה, המעט הוא אם רב... השמינה היא אם רזה... כשאתה קורא את הפסוקים האלו... אין אתה מביין?? מה משה רבינו רוצה פה?

התשובה היא: כל אחד מבין מה שהוא רוצה להבין... מי שרוצה... יכול להבין שמשה רבינו רוצה ש... שתצלמו את הארץ... תגיד מה יש שם... כמה מלונות... כמה מסעדות... האם כסף לגור שם... האם נחמד שם... מי שירצה בראש קטן כך להבין את פשטות הפסוקים אי אפשר לגמרי להתווכח איתו... כי אם תשים לב לכאורה זה מה שכתוב... אבל!!! כל ילד גדול מבין ש... שמה הקשר?? בשביל מה המידע הזה נחוץ?? אם אשתי מתקשרת מהצרכניה ומבקשת ממני לגשת למקרר זה לא בשביל שאני אספר לה סיפורים... כמה יפה במקרר ואיך כל העגבניות מסודרות שם... כל אחד מבין שכשהגברת נמצאת מול המדפים בחנות היא רוצה לדעת מה צריך לקנות... מה צריך להיות במקרר... ובשביל זה אני פה להגיד מה חסר ומה צריך... וקדימה... ממלאים את המקרר...

פה טמונה נקודת ההבדל בין כלב בו יפונה לשאר המרגלים...

כשהמרגלים הלכו לתור את הארץ הם הלכו לראות מה יש... האם יש בה עץ או אין... הם הלכו למקרר לבדוק כמה ממתקים יש שם... מלא או לא מלא... ואז אוי אוי אוי... הם פתאום גילו שהמקרר לא לגמרי מלא... הוא קצת ריק... הוא לא כ"כ שמן... הוא קצת רזה...

אבל כלב בו יפונה הגיע מזוית אחרת לגמרי לגמרי!!! הוא לא הגיע כמו תייר לראות כמה נחמד וכיף בארץ... הוא לא בא לבדוק מה יש במקרר... הוא הגיע לבדוק מה צריך להיות במקרר... כלב בן יפונה הגיע מזוית של עבודת ה'!! רצונו יתברך שאנחנו נכנס לארץ ישראל... ממילא השליחות שלנו זה לדאוג שיהיה פה כל מה שצריך... ממילא אני פה לא בשביל לבדוק מה יש... אלא בשביל לבדוק מה צריך שיהיה!! כלב בן יפונה מגיע מזוית של משימה... מה צריך שיהיה

הבנת את ההבדל הכ"כ סטו... אתה סולט עד כמה ההבדל הזה הוא משמעותי???

כלב ושאר המרגלים רואים את אותו דבר... רק המרגלים רושמים לעצמם: אין וכלב רושם לעצמו: צריך!! צריך לדאוג לזה וצריך לדאוג לזה... זה כל הסיפור... זה כל ההבדל...

זה הסוד של כלב!!! כלב הגיע דבר ראשון להתפלל בקברי האבות... מה זה האבות הקדושים?? מה האבות הקדושים מנחילים לנו?? האבות הקדושים הם אלו שיזמו את הקשר עם ה'... הקב"ה לא פנה אליהם והציע להם לעבוד אותו... והם ראו שזה מתאים להם והחליטו ללכת על זה... לאנו! ההיפר הגמור!! הם יזמו... הם רצו... הם שברו את הראש לבחון מה צריך לעשות בשביל להתקרב לה'... הם הטרידו את עצמם בחוקי חיים לעשות רצונך בלבב שלם...

אם כך... כעת בא כלב והתחנן: כו!!! כו תחננו ותלמדנו... בא כלב וביקש בתחנונים על קברי אבות: אבינו מלכנו בעבור שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בר ותלמדם חוקי חיים לעשות רצונך בלבב שלם כו תחננו ותלמדנו... כשהאבות הקדושים רצו אחריו יתברך כסוס שרץ בן בצעי המים... מה הטריד אותם? מה יש?? מה יש לרבש"ע להציע לנו?? לאנו! ממש לאו! מה שהטריד אותם זה מה צריך... אז אנה ה'... מתפלל כלב בן יפונה- באתי פה לא בשביל לראות האם ארץ ישראל קסומה ויפה וכדאית... באתי פה לבדוק מה צריך להיות... מה המשימות שנדרשות ממני בשביל לעשות רצונך בלבב שלם... גם אני רואה את ילידי הענק בדיוק כמו המרגלים... רק הם רואים את זה נרתעים לאחור... אוה... איזה אנשים מפחידים יש כאן... אין לנו כח נגדם... ואילו אני לא מסמן לעצמי לא מה יש ולא מה אין... אלא הנה עוד משימה שצריך לעשות אותה... ככה כלב בן יפונה ניצל מעצת המרגלים... וזה הלימוד לדורות!!!

אל תיגש לעבודת ה' ותשאל מה יש... מה מביטים... אדרבה... תשאל מה צריך!! מה אני יכול לעשות בשביל לעשות נחת רוח לה'... כששואלים מה יש... כשמבררים האם משתלם... יתכן ולא הכל ימצא חן בעיניך... יתכן שאתה תקבל רגלים קרות ותשב ותבכיין למה ככה ולמה ככה... אבל ברגע שיהודי ניגש חזר רצון לעשות נחת רוח לה'... והוא שואל מה צריך לעשות... כאן הכל מתקבל במבט של משימה... כל נתון שהמרגלים מוציאים דיבת הארץ... עומדים כנגדם כלב ויהושע ואומרים: טובה הארץ מאוד מאוד!!! כן... יש לנו עבודה... יש מה לעשות שם... יפיי... בא נסתער על המשימה... באהבה ובשמחה... שני היבטים כ"כ פשוטים שתהום מפרידה ביניהם...

איר מתמודדים מול דמעותיה של האשה (רבה) שהלך בעלה למדינת הים?

בשבוע שעבר במסגרת דף היומי למדנו את פרק האשה רבה... כשאני למדתי פעם ראשונה את הפרק הזה... יצאתי ממנו עם טעם מר מאוד... תחשוב מדובר באשה כ"כ מסכנה... שבעלה הלך למדינת הים והשאיר אותה עגונה... אבל הלוואי וזכה היה נגמר סאת היגון שלה!!! אל תשאל... יום אחד הגיע עד אחד והעיד שבעלה מת... אבל חכמים הזהירו אותה: היות וזה רק עד אחד (ולא שנים) אז אנחנו מרשים לך להינשא אבל מלא האחריות נופלת עלייך!!! קחי בחשבון שאם מתברר שבעלך חי והוא חוזר... את נדפקת מכל הכיוונים... תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה וכו'... י"ג קנסות שאין כאן המקום להאריך... ואותה אשה הלכה והתחתנה... והופה... פתאום בעלה הגיע... ואין חכמות!!! יקוב הדין את ההר... מכריחים אותה לצאת מזה ומזה... הפסידה כתובה מזה ומזה...

בינינו... התמלאתי ברחמים עליה... (מסתמא לא רק אני...) מסכנה... למה?? למה עושים לה את זה? היא לא מספיק מסכנה... צריך גם לקנוס אותה שתצא קרחת מכל הכיוונים??

תכל'ס.. יצאתי מאותו פר עם טעם מר... וככה נשארתי עם הטעם המר הזה... עד... עד שהגעתי לפרק בית שמאי... (חכה... אוטווי אנוני מגיעים לשם... עוד פחות ממשכו וחצי...) שם קבלתי פיצוי הולם... כאן התחילו צחוקים... אני לומד את הפרק וכל הזמן אני מתפוצץ מצחוק...

מה יש?? פרק בית שמאי הוא הניגוד הקיצוני ביותר לפרק האשה!!! למה??

פרק בית שמאי מדבר על נישואי קטנה יתומה... שהקידושין שלה תופסין מדרבנן... ובקיצור: הכל מתחיל ונגמר בתינוקת הזו... יום אחד הוא מתחתן איתה... למחרת היא ברוגז... הוא שלח אותה למכולת... היא הגיעה לשם עם פרצוף נעלב... הבעל מכולת שאל אותה מה קרה?? היא עשתה ככה "לא רוצה" כמו שהילדים עושים עם הכתף... לא רוצה אותו... הופה!!! באותו רגע יש פה מיאון... באותו רגע הקידושין הופקעו... ואז היא חוזרת אלי... ושוב ברוגז... בקיצור: הבית הזה הוא שילוב של אולם חתונות עם בית דין ביחד... כל יום יש שם קידושין וגיידושין כמה פעמים ביום... בקיצור: יש לנו פה עסק עם ילדה קטנה... ואתה מבין לבד איך זה נראה... בקיצור: פרק האשה ופרק בית שמאי זה הניגוד הכי קיצוני...

פרק האשה מדבר על אשה בוגרת **שלוקחת את מלא האחריות על מעשיה** ומשלמת את מלא המחיר על ההחלטה שלה... ואילו לאחמ"כ מחכה לנו פיצוי... ושם בפרק ב"ש אנחנו נפגוש את אותה **קטנה שאין לה טיפת אחריות על מעשיה!** בשניה אחת היא מחליטה... בשניה הבאה היא מתחרטת... ואין לה טיפת

אחריות... כאן קבלתי את התשובה ההולמת ואת הפיצוי המושלם על פרק האשה... **מה אני מתכוין???** כי כפי שהזכרתי... אני יצאתי עם טעם מר מפרק האשה... למה יצאתי עם טעם מר??

כי בינינו... הלב נקרע... ס"ס יש לנו עסק עם אשה מסכנה שלא זו בלבד שבעלה הלך למדינת הים... היא צריכה להמשיך לסבול בחיים... למה עושים לה את זה?? נו... באמת למה??

אז תנהו!!! למי שזה הפריע לו בפרק האשה... התשובה מחכה לו בעוד עשר דפים בפרק בית שמאי... שם תפגוש את הקטנה... את זו שאין לה טיפת אחריות על מעשיה... **וכאן מגיע אחד מהסיודות הבסיסיים ביותר שבדור שלנו הם די נשחקו:**

העונש הכי גדול שבו תמותה יכול להיענש זה לא לקחת אחריות על עצמו!!!

ניקח אמא לחמש עשרה ילדים שקשה לה... אוהו קשה לה... והיא כמעט מתמוטטת מרוב איבוד שליטה... תגש ותציע לה בנדיבות לב... רק תתני את האישור... ואנחנו קוראים לרווחה ומפזרים את הילדים שלך ואז תוכלי לחיות בשקט ובלי עול... מה היא תענה על ההצעה הנדיבה?? היא תזרוק אותנו מכל המדרגות!!! אין הצעה יותר מעליבה מזו!!!

מה טמון בזה?? שכל העומס... וכל הצער גידול בנים... וכל החובות... והלילות הטרופים... כל זה יותר קל... ממה?? **מלהתנער מאחריות!!!** בן אדם נורמלי מוכן לסבול ולחיות חיים הכי קשים... העיקר תן לי לקחת אחריות על המעשים שלי!!! אין עונש יותר גדול מאדם שנאלץ להתנער מאחריות... ממילא זה הסיפור עם אותה אשה אומללה מפרק האשה... כן... יש לאותה אשה גורל מר מאוד... קשה לחשוב על המחיר היקר שהיא יוצאת בשן ועין ונדפקת מכל הכיוונים... (נא להסביר בבית על מה מדובר) אבל עדיין!!! אם יש מישהי שהיא יותר מסכנה ממנה... זו התינוקת מהפרק הבא... זו שאין לה טיפת אחריות על מעשיה... אותה אשה היא אמנם אומללה... אבל כל האומללות הזו... כל זה בשביל לאפשר לה לקחת אחריות על מעשיה ואם יש מסכנה יותר ממנה זה אותה ילדה שאין לה טיפת אחריות על מעשיה!!! המשפטים האלו עד לפני כמה שנים היו די פשוטים... אבל היום כבר לא כ"כ בטוח... לאחרונה אתה שומע יותר מידי את הצליל של הסגידה לנוחות... להשיל מעלי כל מאמץ... לא להיות מחויב לשום דבר... אין בעיה!!! מי שרוצה ככה לחיות שיחיה... אבל אנא... אל תקים משפחה... תשאיר גלמוד... אל תקח אחריות ותתנער ממנה...

זה בדיוק ההבדל בין יהודי לגוי... אצל הגוים ה' בסה"כ ביקש מהם שבע מצוות בני נח... וגם זה היה קשה להם... ה' יום אחד ראה כמה קשה לגוים... והוא התחשב בהם ופשוט ויתר להם... איזה התחשבות... כמה יפה מצידו של בורא עולם... ואילו היהודים... אל תשאל... יש צ"ח קללות בתורה... ה' איים עלינו בכ"כ הרבה עונשים... למה? אתה יודע למה? כי יש קללה אחת ויחידה שהיא קללה שהיא יותר גרועה מכל הקללות ביחד... פן יש בכם שורש פורה ראש... והתברר בלבבו שלום יהיה לי כי בשרירותי לבי אלך... עזוב אותך... לא לוקח אחריות על מעשי... על זה נאמר: לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה'... ורבעה בו כל הצ"ח קללות הכתובה בספר התורה הזה... מה כתוב כאן?? שהקללה הכי נוראה בעולם זה חוסר אחריות!!! ובשביל שיהודי לא יענש בעונש הנוראי הזה... בשביל זה יש צ"ח קללות... ה' אומר ליהודי... אני לא אתן לך להיות חתול... אתה תקח אחריות על מעשיך!!!

אתה עוד תהיה פה בעולם הבא ותהיה בעל ההטבה ההיא... אנחנו עוד נתענג כאן ביחד... ובשביל שלא נתנער מאחריות בשביל זה יש רשימה של נו נו נו... וולו שלא תברח מאחריות... אין עונש יותר גדול מלהתנער מאחריות!!! זה הסוד של אותה אשה אומללה...

אנחנו לא מאחלים לאף אחד לעבור את סאת היגון של אותה אשה (רבה)... אבל אנחנו עוד יותר לא מאחלים לה להישאר תינוקת שלא לוקחת אחריות על מעשיה!!! ואת השורה השניה אנחנו קצת לחדד בדור שלנו... לדענן את רגש האחריות... להבין שהערך העליון ביותר של בן אנוש זה לקחת אחריות על מעשיו!!! כשנבין את זה נחסוך רשימה ארוכה של מחדלים שקיימים בדורנו... ויש עוד הרבה להאריך בעניי זה ואכמ"ל...

מוקדי המכירה שברחבי הארץ:

- ירושלים**
- רח' נחמיה 10 קומה ב'
- גבעת שאול**, רח' בן עזיאל - 054-8491554
- בית וגן - משפחת נוישטט רח' הרב פראנק 29
- הר נוף - 053-3148861
- רוממה - המ"ג 29 - 052-7682281
- רמות ד' - רובין 47 - 054-8419684
- נה יעקב (הש) - 0527635344

מודיעין עילית

- רחוב קצות החושן 14, 052-7174781
- חפץ חיים 14 - משפחת דרבקין - 089742750
- פיצוהי בראשית - 052-7137444
- גריץ פארק 0527644795

אופקים - משפחת שפירא:

- 053-4112035
- אחיסמך-שרגל 052-7171721 שבת אשר 9
- אחיסמך שלב ב' 0534162979

אלעד - 03-9073067

אשדוד - הרב צור - 050-4120311

ביתר עילית - אזור רמי לוי - 054-8450998

בית שמש - נהר הירדן 9 רמה ב' - 058-3294147

בני ברק - קיבוץ גליות 9 - 055-6728458

דרייפוס, רח' חזו"א 34 פינת דסלר 052-7117271

חיפה: פולק, גאולה 15, 052-7683095

טבריה - 054-8441354

כרמיאל - משפחת שטיימן 052-7136165

נתיבות - משפ' עקיבא הר' גרשונוביץ 42 089934274

עפולה - 052-7686876

פתח תקוה - (מרכז העיר) 0504124235

צפת - 052-7181828

רחובות - 054-8423047

רכסים - 054-8415410

תל ציון - 052-7150166

תפרח - לימן - 055-6705003

נקודות הפצה בחו"ל:

ארה"ב:

- מונסי: 914 879 6022
- ברוקלין: 3475123254-
- ליקווד: 347-675-6830

אירופה:

לונדון: 07970287781

הורה שואל: מה לעשות כשהילדים רבים בבית??

נמצאים או בפרשת שלח!! פרשה שממקדת אותנו מול החטא המצוי ביותר והקשה ביותר שמרקד בינינו... הלא הוא חטא לשון הרע ששקול כנגד ג' עבירות שבתורה ומגדיל עוונות עד לשמים...

ברשותך: כעת ברצוני להתמקד בנקודה די מסוימת: **האיסור לקבל לשון הרע!!** כידוע: על פי הלכה אם כבר יצא לי לשמוע לשון הרע על מישהו אסור לי לקבל... **וזו אחת המשימות היותר קשות...** תחשוב שחבר הגיע וסיפר לי על פלוני אלמוני עד כמה הוא מתנהג לא כמו שצריך והדברים כבר נאמרו והונחו על השלחן... ועכשיו לך התפוך את הראש ולהתחיל לחשוב שהכל פיבורק ושקר ואני לא מקבל את הלשע"ר הזה ומבחינתי לא היו דברים מעולם... בינינו... מאוד קשה להוציא את זה מהראש...

אז כאן יש שתי נקודות עיקריות מעשיות איך באמת עושים את זה...

אז דבר ראשון: לפני הכל צריך לדעת: שלא לקבל לשון הרע זה לא בהכרח שאני כעת שולף את הדיסק ומוחק את הקבצים זהו... מחקתי את המידע מהראש... ומעכשיו שכחתי מה שאמרו לי... **לא! לא בהכרח!!** כי לא לקבל לשע"ר זה בעיקר בייחס ללומד'ס של ההגדרה ההלכתית של חזקת כשרות!! כלומר: היות ואסור לי לקבל את הלשע"ר... לכן אני משאיר אותו בחזקת כשרות ואני ממשיך להתנהג כלפיו כאילו לא שמעתי כלום... זאת אומרת ככה: לפי הדברים ששמעתי עליו כעת... אני אמור מעכשיו להתרחק מחברתי ולא להגיד לו שלום ברחוב וכו'... **אז זהו שלא!!!** היות והמידע הזה הגיע אלי בלשע"ר ואסור לי לקבל... אני משאיר אותו בחזקתו ואני לא משנה את ההתנהגות שלי כלפיו... זה לא סתירה שכשאני עובר לידו יתכן שקופצים לו כל מיני פרפרים בראש ואני זוכר טוב מאוד מה שאמרו לי עליו... מה אעשה... אני בן אדם... אני לא אמפי שלוש שאפשר למחוק את הקבצים... ואני גם לא מחשב נייד שאפשר להשמיד את המסמכים... מה שיש לי בראש עליו זה לא כ"כ הבעיה כמו ההתנהגות שלי כלפיו... בקיצור: איסור קבלת לשוע"ר מתייחסת בעיקר ללומד'ס של חזקת כשרות שלא השתנתה בייחס אליו!!!

עד כאן דבר אחד... אבל חוץ מזה יש כאן עוד משהו...

לאחרונה השתנה לי משהו בראש בנושא הזה... יום אחד נפל לי אסימון וקלטתי נקודה פשוטה שמאז הרבה יותר קל לי לא לקבל לשע"ר. אדרבה... אם פעם הייתי צריך לעקם את הראש בשביל לא לקבל לשע"ר או כדי לדון לכף זכות... אז לאחרונה אדרבה... אני חושב שצריך להיות עקום בשביל כן לקבל לשון הרע... **ולמה???**

כי יש כלל ברזל באנושות: **אין אדם משים עצמו**

רשע!! בן אדם לא שורף את עצמו בפומבי!! גם המושחת הגדול ביותר לא עושה עוולות באופן מוצהר לעיני כל... ושוב: שלא תבין: גם אם מדובר בבן אדם באמת רשע ומושחת... אבל הוא לא משים את עצמו רשע... מה הכוונה "לא משים"??

הוא לא יניח וישים את הרשעות שלו כמות שהיא על השלחן!!!

מה הוא יעשה?? תסמוך על הדיפלומטיה שלו שהוא לא ישרוף את עצמו בצורה כ"כ מוצהרת... גם אם הוא באמת מושחת... הוא יעשה את זה בצורה מסוימת שלא ישימו לב... שזה לא יהיה ממש ככה לעיני השמש...

זה א' וב' של דיפלומטיה של אדם מן הישוב!! (שלא תבין: יש כמובן משומדים ומופקעים לגמרי כמו ליברמן וחבריו שהם כן מצהירים שהם רשעים באופן רשמי... אבל אני לא מדבר עליהם... כי אני כעת מדבר על איסור לשע"ר... והסיטואציה של לשע"ר קיימת רק באדם שבאופן רשמי מוצהר כאדם כשר. ופתאום חבר שלי מגיע ומספר שהוא רשע מרושע)

ומעתה: כשחבר שלי מגיע לספר לי לשון הרע על פלוני אלמוני כמה הוא מושחת ורשע... בסיידר... אני מצידי מוכן לקבל... נניח שהוא באמת רשע...

אבל יש לי שאלת סקרנות אחת פשוטה לחבר שלי: תגיד לי: איך הצלחת לעלות עליו?? איך הצלחת לתפוס את הנוכלות המכפירה שלו?? מה... פרצת לו את המחשב?? עשית לו איכון?? הצלחת להשיג איזה הקלטה שהוא לא חלם שיקליטו אותו?? מאיפה אתה יודע שהוא כזה מושחת?? **נ... מה חבר שלי עונה??** מה פירוש... ראיתי בעיניים שלי... אין פה מה להבין... זה זועק מכל ההתנהלות שלו לאורך כל הדרך... זה ידוע לכולם... כל אחד רואה את זה... (ושוב: אני מדבר על הלשה"ר הקלאסיים... לא על חשיפות ראשונות של סודות שרק הרגע התגלו...) **אז זהו!!!** שבמילים אחרות מה חבר שלי טוען כאן?? חבר שלי טוען שפלוני אלמוני הוא רשע... אבל לא סתם רשע!!! אלא הוא גם **משים עצמו רשע!** הוא תלה שלט: אני מושחת וגנב ורשע... חבר שלי מתעקש לטעון שזה גלוי לכל העינים...

אז זהו שאין כזה דבר!! אין כזה דבר שבן אדם מראה קבל ועדה אני רשע ומושחת!! כאן!! מיניה וביה חבר שלי הוכיח בין בתרי דבריו שמה שהוא אמר זה **מזויף מתוכנן!!!** הסיבה שאני לא מקבל את הלשון הרע של חבר שלי... זה לא בגלל שאני מעקם את הראש כדי לדון לכף זכות... ההיפך הגמור... צריך להיות עקום כדי לחשוב שפלוני אלמוני הוא כזה רשע כמו שחבר שלי הציג את זה... כי לפי איך שחבר שלי תיאר בעסיסיות את עוצמת העוולות שפלוני עושה... זה נשמע שהוא נעמד בכיכר העיריה והכריז: אני רשע!!! ואין כזה דבר!!! זה פשוט מופרך מבחינה אנושית!! תחשוב על זה... צריך להיות מאוד תמים בשביל לחשוב שפלוני אלמוני מתנהג בצורה כ"כ מזעזעת כמו שטרחו להכפיש לך אותו...

ממילא יש לי שיטה משלי איך לנקות את הראש ולא לקבל לשון הרע... מה השיטה שלי?? יום אחד הגיע חבר שלי והתחיל לספר לי על פלוני שהוא כזה מושחת ואינטרסנט וגנב... (נניח שלא עמדת בניסיון

ושמעתי אותו) נו... כעת להתחיל לעקם את הראש כדי לדון לכף זכות ולא לקבל לשע"ר??

עזוב!! למה לעקם את הראש?? אני דווקא הולך עם הראש הכי ישר... אני מדמיון לעיני רוחי שאני כעת מתקשר בתמימות צפונית לאותו פלוני ואני מניח לו את הדברים על השלחן... תקשיבו... לפני כמה דקות מישהו פה אמר לי עליך שאתה מושחת... ואני מונה לו אחת שתים שלוש מה אמרו לי עליו... ובכן: מה יש לך לענות להגנתך??

ואני כעת שואל אותך קורא יקר: מה אתה אומר... תן ניחוש... האם יהיה לו מה לענות על זה או לא?? האם הוא יתחיל להתגמגם כולו... וירכין ראשו ויפרוץ בבכי ויענה לי בקול בוכים: כן... אכן נודע הדבר... אני אכן מושחת... חטאתי לאלוקי ישראל... **כן?? נראה לך שזו תהיה התגובה שלו??** ככה אתה מכיר את האיש ציבור המשופשף הזה?? ברור כשמש בצהרים שלא!! אז מה כן? לא יודע מה כן... אני יודע מה לא... ברור לי שבתשעים אחוז מהמקרים אם אני רק אגיד לו שכך אמרו עליו... הוא או יכעס או יצחק **ויענה לי משהו**... לא משנה מה הוא יענה לי וזה גם לא כ"כ מעניין אותי... מה שבטוח הוא יענה ויהיה לו מה לענות!! ויהיה לו גם הסבר מנומק... כי סו"ס הוא לא משים עצמו רשע!!! ממילא מבחינתי העסק כבר מטופל... למה אני הוא זה שצריך לעקם את הראש ולבנות אוקימנות ולהכניס לו לתוך הפה תירוצים מתחת הרצפה להגנתו... עזוב... ברור לי כשמש בצהרים שאם אני בעצמי אלך אליו... **יהיה לו מה לענות להגנתו** והוא יסתום את כל טענותיו של חברי... אז אני משאיר את זה אצלו... (ואגב: זה לא אומר שהוא צודק... זה גם לא אומר שאני לא אחוש מדון "למיחש" אבל להגיד שצריך לעקם את הראש לדון לכף זכות?? ממש לא צריך!! צריך לעקם את הראש לחשוב שמסתובב כאן יהודי חרדי שנחשב לאדם חרדי שעושה עוולות לעיני השמש והוא לא חשב שחבר שלי יעלה עליו...)

קורא יקר: אני כבר עכשיו מודיע לך חגיגתי... (אני הוצה לשרין את עצמי) אם מישהו יגיד לך עלי שאני נורא נורא מושחת ונוכל... אל תמרה להאמין לו!! לא בגלל שזה לא נכון... אלא בגלל שבינינו... תסמוך עלי שאני מספיק חכם להסתיר את העולות שלי... לכה"פ שלא יהיה כ"כ קל לעלות עלי... תחשוב... אדון אז נדברו במשך שנים ע"ג שנים עבד כ"כ קשה ליצור תדמית של איש הגון וישר והשתדל אפילו לעשות רושם של איש צדיק... וסו"ס הוא הצליח... נראה לך שכ"כ בקלות הוא ישחרר מסמכים ויגלה לכולם בריש גלי שהוא רמאי אחד גדול... הבנת?? (אין בעיה... תבא... תבר... תגש אל אדון אז נדברו בעצמו... ותשאל אותו... אם הוא יפרוץ בבכי וידה מה טוב... ואם לא... אז כל זמן שלא הורעה חזקתו אין לך רשות להאמין לכל איזה פספסן שטוען שהוא בעצמו השיים את עצמו רשע...) כלומר: קח בחשבון שלשון הרע **אף פעם לא נראה כל כך רבוע** כמו שסיפרו לך אותו... לא יכול להיות שזה עד כדי כך עסיסטי!!! כי אל תשחכ שכשמשפכים לשון הרע... מדברים פה על בן אדם!!! **ואיפה הוא פה בתוך הסיפור?** איך הוא איפשר את זה?? איך הוא שרף את עצמו ככה לעיני כל?? בקיצור: לפעמים מספרים לי על ציבור מסוים או אנשי ציבור שעושים

ולמה...??

מסיבה אחרת לגמרי. פשוט נשמעים בבית הזה קולות צורמים שה' נעלב מהם... כמה ה' יכול לשמוע שמדברים רע על הבנים שלו... כמה??

יהודי אחד ניגש אלי ושאל אותי: מה עושים עם התופעה המוכרת שילדים רבים אחד עם השני? כידוע... זו תופעה מוכרת במשפחות הכי טובות... אחת לכמה דקות מתחילה מריבה... פעם זה בין מושיי לשושי ופעם זה בין יענקי ליוסי... והם כותשים ומורטים אחד את השני... וכידוע: ההמלצה החינוכית היא שעד כמה שניתן [כל עוד זה לא מגיע לדברים מסוכנים], מומלץ להורים לא להתערב ועדיף לאפשר לילדים לסיים את המריבה לבד... (כי כשילדים רבים בדרך כלל שניהם גם צודקים ושניהם גם לא צודקים גם יחד... כך שכל התערבות לאיזה צד שיהיה לא תמיד תתפרש כהכרעה גם לצד שלא צודק... ולכן עד כמה שניתן... עדיף לעמוד מהצד ולראות אותם מורטים אחד את השני ולחכות שזה יגמר לבד...) ותכל'ס אבא ואמא עומדים מהצד ועיניהם כלות... אתה רואה שני ילדים שלך מורטים אחד את השני... **וקשה לראות את זה!!!** (זה עוד חוץ מהמתח הטבעי ש-לך תדע... זה גם יכול להיגמר באיזה בעיטה מסוכנת... סו'ס ילדים...)

אמרתי לאותו אחד: לא ידוע לי מישהו שמדבר בנושא הזה... אבל אם אתה רוצה סגולה שהילדים יפסיקו לריב... תשב מולם!!! תתפוצץ מולם!!! **ותכוין באותה שעה שאתה כעת משתתף בצער** של קודשא בריך הוא ושכנתיה... כן אבא שבשמים ואמא השכינה הקדושה... נאלצים מידי יום ביומו לעמוד מהצד ולראות את הבנים שלהם רבים ומתקוטטים ומחריפים ומגדפים אחד את השני... הורים יקרים: אם נחמד לכם לראות את המחזה הזה בבית... אז בבקשה... תמשיכו לעשות את זה לאבא שבשמים... אבל אם זה מוציא אתכם משפיות דעתכם... **אז תדעו שלאבא שבשמים זה עוד יותר כואב!!!** ומי יודע אם ה' לא שולח לנו את זה בתור תזכורת... מהיום כל פעם שהילדים שוב פעם רבים ומעליבים אחד את השני... תתרגם את זה לתזכורת מאבא שבשמים... הנה... אבא שבשמים שוב פעם רוצה להראות לי עד כמה זה מצער אותו לראות אותנו רבים ומתקוטטים... (וכמובן!!! כמובן שאם תגש למושיי ותגיד לו: למה אתה רב עם יענקי??? מה מושיי יגיד??? אני?? אני רב איתו... הוא רב איתי... אני בסדר גמור... אני בתומי אלך... כן כן... זה חלק מהתזכורת! כל אחד מאיתנו שמדברים איתו להפסיק לריב עם השני... הוא מיד מיתמם ולא מביין... אני בסדר גמור... הוא!!! הוא הבעיה... אז גם זה חלק בלתי נפרד מהתזכורת) פרשת שלח ופרשת קורח הולכים ביחד... לשון הרע ומחלוקת הם תרי רעין. ואם הם נסמכו אחד לשני זה בשביל שיהיה לנו שבועיים תמימים לעשות טיפול שורש בנושא...

כידוע: טיפול שורש זה שתי פעמים להגיע לרופא שבוע אחרי שבוע... אז אנא!!! אם אנחנו רוצים לעשות טיפול שורש בסוגיית לשון הרע ומחלוקת... אז הנה: הכתובת רשומה על הקיר!!! ה' רוצה שאני אוהב את הבנים שלו ולו למענו יתברך!!! למען האבא המשותף בינינו... כי איך אעלה אל אבי והנער איננו איתי... זה הנושא!!! מסירות לאח למען אבא משותף...

ישראל... ובמקום להשקיע באהבת ישראל משקיעים בשמירת הלשון... זו כבר עבודת פרך!!! הלב שלי מלא בגגגג'רא... מלא בנייעס ולכלוך נגד המגזר השני... יש לי בטן מלאה על כל מי שלא היה בצד שלי בבחירות ולא בצבע הגרביים שלי... ועכשיו לך תנסה לשים פלסטר על הפה!!! תנסה לדמיין בן אדם שיש לו קלקול קיבה והוא צריך להקיא... ותאר לעצמך שהוא החליט בדיוק אז לשים פלסטר על הפה... זה יחזיק מעמד??? הפלסטר בשלב מסוים יעוף והבן אדם יקיא את נשמתו... ברגע שהלב חורש רע... ברגע שאנחנו לא אוהבים אחד את השני... גם אם תתחזק בשמירת הלשון מכאן ועד אמריקה... תשים עשרה פלסטרים על הפה... בשלב מסוים אתה תקיא... אתה תקיא את כל הבטן מלאה שיש לך על בניו של מקום...

ממילא חבל על המאמץ!!! חבל על הפלסטרים... כל זמן שהלב לא נקי מבפנים... אנחנו מתמקדים במקום הלא נכון... כל זמן שמבפנים אתה רוצה לשמוע לכלוך על השני... אתה תמיד תיפול לשם... זה יקרה בסוף...

אין מנוס!!! אנחנו מוכרחים לאהוב אחד את השני!!! ה' העמיד אותנו בפני עובדה... ה' קיבץ אותנו מד' קצוות הארץ... והחליט שהוא רוצה אותנו ביחד... אף אחד לא שאל את ה' אבא אם הוא מוכן לחיות עם ההונגרי... ואף אחד לא שאל את הפולני אם הוא מוכן להסתדר עם המרוקאי... ה' העמיד אותנו בפני עובדה ואנחנו חייבים לאהוב אחד את השני... וכל זמן שלא נתחיל להשקיע בזה... חבל על המאמץ המיותר להשקיע בשמירת הלשון ולהדביק עוד כמה פלסטרים נוספים...

אז שלא יובן לא נכון: להתחזק בשמירת הלשון זה חשוב... אבל זה מוכרח להיות מקביל להשקעה באהבת ישראל...

ואני אומר לך מניסיון אישי... להשקיע באהבת ישראל זה כ"ף... זה משחרר... מה אתה חושב... להסתובב כל היום כמו איזה מבקר המדינה בפנים חמורות סבר ולחפש את החסרונות של המגזר של השני... נראה לך שזה חיים קלים?? די לנרדפות הזו!!! תפסיק לחשוב שצריך למחוק את היהודי השני בשביל להכיר בקיומך... תרגע... יש לה' מספיק מקום גם בשבילך וגם בשבילו... תפתח את הלב ליהודי השני... זה לא נושך...

הגיע הזמן שנפנים שה' אוהב כל יהודי!!! כל יהודי ששומר שבת... מניח תפילין ומשתדל ברמה מסוימת לשמור תורה ומצוות הרי הוא בגדר "חבר אני לכל אשר יראוך..." וה' אוהב אותו!!! ואם אני מדבר בגנותו ה' נעלב!!! שמעת?? **ה' נעלב בשבילו!!!** שלא נדע ושלא נתנסה... אבל כשאבא שומע שמדברים בגנות הבן שלו... זה עושה לו לא נעים... אבא לא אוהב להיות במקום שמדברים בגנות הבן שלו... זאת אומרת: שאם מקובלנו שה' שונא זימה ולכן התורה מזהירה אותנו "ולא יראה לך ערוות דבר ושב מאחריך..." אז קח בחשבון שיכול להיות לך בית שהוא דווקא נקי וסטריילי לגמרי מערוות דבר... ולפי התחזית הקב"ה היה דווקא אמור להתהלך בקרב מחניך... אבל למרבה ההפתעה לא!!!

ה' לא מתהלך בבית הזה למרות ש"מחניך קדוש..."

עוולות... אל תשאל... דברים נוראים... ומשום מה ככל שהתיאורים נהיים יותר ויותר מסמרי שיער... כך החושים שלי מתחדדים יותר ואני שואל בחשדנות את השאלה הפשוטה: **סליחה... איפה הם פה בסיפור???** מה... הם משוגעים לגמרי?? הם נרדמו בשמירה??? הרי הוא ידע שזה יתפרסם... הם ידע שכולם ידברו עליו... אז מה הוא חושב שהם התנהגו כך לעיני כל והשים את עצמו רשע...?? צריך להיות עקום בשביל לא לזהות שעל פי רוב כנראה שזה לא באמת באמת הכצעקתה... וזה לא כזה שחור לבן כמו שסיפרו לך את זה!!!

(עכשיו: שלא תבין לא נכון ושלא תתקשר אלי ותגיד לי שאני סותם פיית... ברור שיש עוולות!! וברור שלפעמים יש אנשים שנתפסים בקלקלתם... ובמקרים מסוימים צריך להוקיע אותם ולפרסם את מעשיהם למען ישמעו ויראו... וצריך לקחת בחשבון שיש גם אנשים שמעשיהם במחשכים ויום אחד ה' מגלה את קלונם לעיני כל. יש כזה דבר! אבל האם החבר שלי המושעמם התון שנגמר לו כל הנושאים... הוא החליט לדבר איתנו על פלוגי אלמוני... האם הוא שליח ההשגחה להיות שבת אפס על ה'?? לא... לא הייתי נתון לו את זה...)

עד כאן סור מרע... כעת נעבור לעשה טוב!!!

תכל'ס לשון הרע זה אחד מהחטאים שאנחנו תמיד נופלים לשם... תמיד מתמודדים עם זה... המון פעמים נכשלים בזה... אני בעיקר מדבר כעת על הלשון הרע מהסוג של הנייעס... מהסוג המגזרי... בינינו... אצל עם ישראל אף פעם לא משעמם... ותמיד יש נייעס... תמיד יש מחלוקת ויש על מי לדבר... ומי לא היה רוצה לעשות שינוי יסודי מהשורש אחת ולתמיד?? השאלה היא: איך?? איך ממגרים אחת ולתמיד את היצר הרע הזה??

אז כבר הזכר בגיליון זה עשרות פעמים... וצריך לחזור ולשנן את זה שוב ושוב... החיזוק היחיד שיכול לעשות שינוי יסודי מהשורש בייחס ללשון הרע זה **אך ורק חיזוק באהבת ישראל!!!** זו הנקודה... שם נמצא החתול השחור... זו התהום שמפרידה בינינו לבין שמירת הלשון... זו ולא אחרת... **ובזה צריך לשים את עיקר הדגש!!!** פשוט להשקיע באהבת ישראל... משום מה יש מודעות בציבור להשקיע בשמירת הלשון... ואילו להשקיע באהבת ישראל?? אין כמעט מודעות... כמעט ולא מדברים על זה... ואם אתה שואל אותי... הרבה יותר קל להשקיע באהבת ישראל מאשר בשמירת הלשון... מסיבה פשוטה: לאהוב יהודי זה קל בגלל שיהודי זה באמת משהו מתוק... הוא טעים... אם רק תסכים לטעום מאוד בקלות אתה תאהב יהודי... אנחנו פשוט לא מנסים... אנחנו כ"כ חסומים כל אחד בתוך המגירה שבה הוא גדל... אנחנו כ"כ מפחדים להסכים שיש מקום לעוד יהודים בעולם ומהסיבה הזו אנחנו פשוט לא מסכימים להוציא את הראש מהמגירה ולהסכים לקבל את השני עם השוני שלו...

אם רק תנסה... אם רק תסכים להכיל ולעכל שיש פה יהודי אחר שהוא שונה ממני ממגזר אחר ואני מכיר בו... אם רק תסכים אתה תראה כמה שזה קל... ולא רק קל... אלא גם מתוק!!! יהודי זה משהו מתוק...

אבל!!! ברגע שלא מסכימים להשקיע באהבת

מתקדמים בחיים!!! משדרגים את האיכות חיים!! לא לעמוד באותו מקום!

היה זה שנה שעברה... שלחי חודש סיון... אבא חזר מהגורן ועל החמור משי כבד של דגן... אבא פתח את הדלת של האוצר והכניס את התבואה ופניו קורנות באור עילאי... זהו... אבא כעת סיים בהתרגשות את עבודתו לשנה זו... אבא כבר קבע חברותו לשנה הבאה... כולם מרוגשים יחד עם אבא...

אבל אמא שמה לב... שדווקא ברוריה הבת הגדולה והצדקנית שלנו... דווקא היא נראית טיפה מוטרדת... בתחלה היא דווקא היתה כ"כ מרוגשת... היא הצליחה להלהיב את כל הילדים בבית... היא היחידה שזוכרת איך זה היה בשמיטה הקודמת... לאורך כל התקופה האחרונה היא מספרת לילדים בהתלהבות מה הולך להיות פה וכולם מרוגשים... דווקא עכשיו שסו"ס אבא חזר עם התבואה הבייתה... פתאום זה נראה שנפלה עליה עננה... היא נראית מוטרדת ועצובה... אמא ניסתה לדובב אותה... מה קרה ברוריה?? ממה את מוטרדת?? בתחלה ברוריה התחמקה... לא, לא משנה... אבל אמא לא ויתרה... בשלב מסוים לא הייתה ברירה... וברוריה פתחה את סגור לבה... **לא יודעת-אמא... בשמיטה הקודמת...** אני זוכרת מאוד טוב מה שהיה... כבר בשנה הששית היתה ברכה מיוחדת!!! כשאבא יצא לקצור את התבואה בחודש אייר... היתה כמות של תבואה יותר מפי שנים מכל שנה... אני זוכרת שכשאבא הגיע עם החמורים שמלאים בתבואה והוא בא להכניס את כל התבואה לאוצר האוצר התמלא עד אפס מקום... ו... ופשטו את היה מקום לשים את התבואה... היינו צריכים לשכור עוד אוצר נוסף במיוחד... ועד שמצאנו מישהו מהרחוב הסמוך שישכיר לנו מחסן... ואז אבא הכניס לתוך האוצר הנוסף והכניס ולמרבית התדהמה גם המחסן הזה התמלא ועדיין!!! נשארה כמות גדולה של תבואה שנשארה בחוץ ככה תחת כיפת השמים... (רק אחרי חג הסוכות... אחרי שסיימו לתת ללוי את כל המעשר ראשון ולעני את כל המעשר עני וגם אנתו הספקנו להשתמש כמה חודשים... או אז התפנה סו"ס מקום באוצר ואז רק לקראת החורף הצלחנו לרחוס את כל התבואה בחור האוצר... שלא ידע זה גשם) בקיצור: ראינו בחוש איך ה' שלח ברכה בשנה הששית כדי שיהיה לנו מה לאכול בשנה השביעית וגם השמינית...

ראינו את הקב"ה בעיניים!!! אני זוכרת שהשכנים הגויים הגיעו ו... ושאלו אותנו איך זה יכול להיות?? אני זוכרת שזה העניק לנו עוצמות של אמנה ובטחון בה... פתאום הפסקתי לפחד משום דבר... כי ראיתי את הקב"ה בעיניים פתאום כבר לא פחדתי שלא יהיה כסף... כי הנה... הנה אלוקינו זה קיינו לנו!!!

ואז!!! המשיכה ברוריה ואמר... לא יודעת מה קרה... **השנה זה... זה לא זה...** הפעם שוב אנחנו בשנה הששית... כעת שוב עונת הקציר... וכשאבא חזר מהשדה הייתי בטוחה שהולך להיות פה שכמו בפעם הקודמת שהוא יחזור עם תבואה כפולה ומכופלת ושוב יהיה כל הבלגן הזה שהאוצר מתמלא ושוכרים עוד עוד מחסן וכו'... **ולמרבית תדהמת אבא הגיעו...** ו**שום דבר!!!** הוא הגיע עם כמות תבואה סטנדרטית לגמרי... כל התבואה הצליחה להיכנס יפה בתוך האוצר שלנו... ולא נראה שיש כמות יותר גדולה מכל שנה... ו... וזה מטרד אותי!!! כי... כי מה קרה השנה עם "ציויית את ברכתי לכם בשנה הששית"? למה השנה זה לא התקיים אצלנו?? ומה שהכי מוזר לי שמשום מה אני שמה לב שרק לי זה מפריע... רק אותי זה מטרד... אני רואה שלא אבא מוטרד מזה... וגם לא את אמא... ואז ברוריה פרצה בבכי... אני חוששת... אולי השנה הקב"ה כבר פחות אוהב אותנו... אולי השנה ה' החליט לא לצוות את ברכתו... למה ה' כועס עלינו??

אמא חיכה חיוך צופן סוד וענתה לברוריה... אני מבינה אותך מאוד... אבל לא!!! אל תחששי... ה' מאוד מאוד אוהב אותנו... ואפילו עוד יותר משנת השמיטה הקודמת... אבל זה סוד!!! כשאבא יחזור הבייתה הוא ינסה להסביר לך... כשאבא חזר הבייתה והוא שמע את השאלה של ברוריה... דמעות עמדו לו בעיניים... פניו נהיו סמוקות מהתרגשות... הוא התיישב ואמר לברוריה... האמת היא שאת צעירה מידי בשביל להבין כאלו מסרים עמוקים... אבל אין לך ברירה!!! היות ואת בוגרת בשביל שזה יטרד אותך... אין לך ברירה אלא להיות עוד קצת בוגרת כדי להבין את התמונה המושלמת... ובכן: אבא הנמירך את קולו ושאל: אם שמת לב השכנים שלנו שגרים פה ממול... פעם היה להם בית כזה קטן ויחסית וכשטוב... ואז לאט לאט הם התקדמו בחיים... ושיפצו את הבית שלהם והרחיבו אותו... החליפו לקרמיקות יותר יוקרתיות... שידרגו את הרכב... התקדמו בחיים... גם השכנה ממול... גם הם שדרגו את רמת החיים והתחילו לצאת ליהנות לצימרים ולמסעדות... בקיצור: אנשים לא נשארים באותו מקום!!! אנשים מתקדמים בחיים!!! רגע... ומה איתנו?? למה אנחנו לא שיפצנו את הבית?? למה אנחנו לא משדרגים את רמת החיים?? אבא הסתכל בעיניים של ברוריה ושאל: האם פעם זה הפריע לך?? ברוריה הכריזה את הראש בבושה... וענתה בלחש: כן... לפעמים זה טיפה מפריע לי... למה דווקא אנחנו נשארים באותו מקום... אותם ארוונת ישנים... אותם חיים פשוטים... ולפעמים אני טיפה מקנאה בחברותי...

ואז אבא חייך ואמר: אני אגלה לך סוד ברוריה... גם אנחנו מתקדמים!!! גם אנחנו משתדרגים!!! ולא תאמיני... עוד יותר מכולם... תבני ברוריה, כל אחד והחיים שלנו!!! מי שהחיים שלו זה חיי העולם הזה אז להתקדם בחיים זה להתקדם בחיי רווחה של עוה"ז... ליהנות יותר בעוה"ז... להתקדם בחיי העוה"ז... אבל מי שמבין שהחיים האמיתיים זה חיי תורה... חיי הנצח... גם הוא מתקדם בחיים... אבל במה?? הוא מתקדם בחיי העולם הבא! אז גם אנחנו התקדמו ב"ה" אנחנו התקדמו בחיי הנצח... לדוגמא: אם את זוכרת... לפני שנה שתיים... היה לך קשה לכבד את אבא ואמא... כשהיינו מבקשים סמך משהו ארך לך זמן עד שעשית... והנה לאחרונה השתדרגת!!! את מכבדת אותנו בכזו אצילות... זו לא התקדמות?? זו לא השתדרגות?? ועוד איך!! רק מה?? זו התקדמות בחיים האמיתיים!! בחיי הנצח! פעם היה לך קשה להתפלל... טענת לנו שזה משעמם לך... ולאחרונה השתדרגת בזה... התפילות שלך הם מעומק לב... נו... מה זה אם לא התקדמות בחיים! נו... מה יותר חשוב?? לשדרג משפיים או לשדרג תפילה??

אז הנה!! בשמיטה הקודמת היה לי בטחון בה'!!! בטחתי בה' במאת האחוזים שגם כשאני לא אעבוד בשנת השמיטה ה' יצווה את ברכתו... אבל!! אבל עדיין!! הייתי צריך לראות את זה בעיניים... לכן ה' נתן לנו ברכה מיוחדת והייתה כמות אדירה של תבואה שהייתי צריך לשבור את הראש איפה לאחסן את הכמות המטרופת הזו... (את זוכרת את הטרלול שהיה כאן סביב זה) **אבל מאז עברו שבע שנים!!!** וכמו שהשכן שדרג את הרכב והבני דודים שדרג את הנופש שלהם... אז גם אני לא חלמתי בשבע שנים האלו... גם אני התקדמתי באיכות חיים... ומה ההתקדמות שלי? שהבטחון שלי בה' נהיה יותר חזק ויותר בהיר... וכעת אני כבר לא צריך שה' ישלח לי פי שלוש תבואה מכל שנה... אני כבר בוטח בה' גם אם המחסנים לא יתפוצצו לי מול העיניים... ולכן הפעם ה' כבר לא צריך לתת לי פי שלוש תבואה כדי להרגיע אותי... אני בטוח בברכה ה' שיהיה לי מספיק גם אם זה לא יהיה מה להגיד בקו הישועות... ואת תראי ברוריה!!! את תראי שזה מה שיהיה... "לא חסר לנו ולא יחסר לנו..." ואכן חלפה שנה ואתם מוזמנים לבית הרגוע והשלו... ולראות את ברכת ה' האמיתית של בית של תורה אמיתי... כיצד הברכה משתלחת במעיים... לא... אל תצפו לקרמיקות יוקרתיות... אל תצפו לאיזה מחזה מרשים שניתן לצלם ולשלוח בוואצפ... כן... יש אנשים שמתקדמים בחיים... אבל לכיוון הזה... לא נותר לנו אלא לצאת מקנאה למי שזכה לאחוז בה'!!! מי יתן ונזכה להשתדרג לכיוון הזה... כעת אנחנו עדיין לא שם... לצערנו... אגב: אם נרצה... הדמות שמאוד ממחישה את השדרוג באיכות חיים... היה זה הרב אורי זוהר שהסתלק מאיתנו לפני שבועיים... לא נותר לנו אלא לקנאות ברמת איכות חיים המנקרת עיניים של האיש מה-17 מ"ר...

כמה מילים לבחור משיעור ג' ישיבה קטנה...

לזה שלא התקבל... או לזה שעדיין מקווה מאוד להתקבל... מה אעשה!!! אני מבין אותך יותר מידי טוב... אני גם הייתי בסרט הזה... גם אני חלמתי להתקבל לאותה ישיבה הנוצצת שצדיקים יושבים ועטרוהיהן בראשיהם ונהניו מזיו השכינה וזוכים ל"ח נהרות אפרסמון דכין... אוי כמה בכיתי שלא זכיתי לגן עדן התחתון הזה... כמה התאבלתי שגרשוני מהסתפח בישיבות המפורסמות האלו שרק אפשר לצמוח בתורה... **אבל מה אעשה...** אני יודע שאני מדבר לקר... אבל אני אניח את האמת על השלחן... ומעתה זה כבר בחירה שלך האם לקבל את האמת ממי שאמרה... או זהו שאני אומר לך: שאם יש לי מה למכור יותר מאחרים זה רק בזכות שגדלתי בחממה הרחק מההמוניות והסנידה למה שכולם עושים כי כולם עושים... **אין כאן מקום להרתיב בנושא... אבל אני רק יכול למקד אותי:**

תבין שהישיבה העיקרית למה כ"כ בוער לך להגיע לישיבה פלונית זה בגלל שלבוחרי ישיבות תפוע בראש שיש איזה משהו שנקרא "עוויילים הישיבתי"... ממיילאת אתה מרגישה מחוץ לעולם...

אז והנה!!! שאני רוצה לגלות לך שזה בלחץ אחד גדול!!!

אין כזה מושג שנקרא עולם הישיבות... בישיבות נמצאים רבבות רווקים צעירים... שלכל אחד יש את העולם האישי שלו... את ההתמודדות שלו... את ההצלחות והכשלונות שלו... ואין שום קשר בין אחד לשני... זה בדיוק כמו שתגיע לבית חולים והגיד עיולם החולים!!! זה בדיוק כמו... לכל חולה יש את התיק הרפואי שלו ואת הפעקאלע הפרטי שלו ואין לו אפילו כח לפזול מה יש לחבר חדר שלו... וזה בדיוק הבדיחה העצובה שנקראת עולם הישיבות!!! אין כזה עולם... זה ניתוק מהמציאות!!!

זה נטו עניין שיווקי של רשמים או זמרים שרוצים להרוויח איזה טובת הנאה... אולי ננסה לנהל איתם משא ומתן... תוציא את השמות הוא מהראש!!! תפסיק לחשוב שאתה מחוץ לעניינים... אני אומר לך מהיכרות... יכולים לשבת מאות ואלפי בחורים בישיבות הכי טובות שאין להם חשק ללמוד והם מרגישים מחוץ לעניינים... ובאותה שעה ישבתי לי אני בישיבה פשוטה ולא מוכרת והיה לי יש שם צוות מיוחד וחברים טובים והיה לי מתקנות ועריבות בתורה והייתי עמוק עמוק בעניינים...

חזן מזה!!! מושפט שאני מבוע חוזר עליו כאן בגיליון:

בחור שלומד בישיבת חברון... יש לו מה להתנאות!!! אבל על מי?? על חבר חדר שלו שגם הוא לומד שם?? על החבור בקיבוץ שלומד שם?? על המנקה של חברון?? על המטבח של חברון?? לא!! בתוך הישיבה אין לו על מי להשוין... רק מה?? בועה"ש בעוד חודשים יהיה שבת בוגרים ואז!! מחוץ לישיבה כשאני אפגוש כאלו שלא הגיעו לישיבה שלו... עליהם אני יכול להשוין... זאת אומרת: כל האושר הגדול הוא רק מחוץ לכתלי הישיבה... אבל בתוך הישיבה אתה עוד איזה בורג קטן ממערכת... לעומת זאת לי היה טוב בתוך הישיבה עצמה... תוך שבועיים כבר הייתי מוכרג בפנים... הרבנים אהבו אותי ואני אותם... או נכון... מחכה לי איזה שבת בוגרים בעוד שלושה חודשים שאז אולי אני ארגיש קצת נחיתה... זה בשביל המס הכנסה... אבל לחבר שלי יש חיים קשים כל הזמן חוץ מהשבת בוגרים הוא

חזן מזה... מילה אחרונה: בישיבות הנוצצות יש מושג

כזה שבשלב מסוים הולכים לחיזוק... אני קורא לזה **חזון עיני** למה?? כי ביוזג ראשון לא היה נאה לא ללכת לישיבה שמתאימה לו באמת ושיהיה לו טוב ושלל לא יחסר... בשביל זה הוא היה צריך להתחתן עם ישיבה נוצצת... ואז הוא נאלץ לתת לה נט... ואז הוא גינש ליוזג שני עם ישיבה שכן מתאימה לו... ואז בדרך כלל הוא מגיע לישיבות האלו שאתה כעת כ"כ רוצה ללכת אליהם... אז למען ה' כמה אתה מקנא בו?? בזה שהוא צריך לחכות ליוזג שני בשביל להגיע לישיבה שבה אתה כבר ביוזג ראשון מרוצה?? תחשוב על זה כמו בוגר... אל תהיה תניק...

אבל באמת --- הוא מלאך...

בהפטרט השבוע אנו חוננו קוראים על יהושע בן נון ששלח מן השמים שני אנשים מרגלים חרש... את כלב בן יפונה ופנחס... "לכו ראו את הארץ ואת יריחו..." הם נכנסו לבית של רחב... וההמשך ידוע שהשב"כ של יריחו עלה עליהם... ורצו לתפוס אותם ורחב החביאה אותם בפשתי העץ... ואגב: כתוב שם ותצטפו בלשון **יחיד!** ורש"י מבאר שהיות ואחד מהם היה פנחס והוא היה מלאך... ממילא הוא היה רואה ואינו נראה... לכן אותו לא היה צריך להחביא אבל את כלב כן היה צריך להחביא... עכ"פ הם הביטו לה שבזכות שהיא הצילה אותם... הרי כשיכשבו את יריחו הם יצילו אותה ואת בני ביתה... ואז היא שלשלה אותם בחוט השני וזה היה האות... עד כאן הסיפור שכולנו מכירים מהחידוד...

אבל יש משהו שמצת פחות מוכר!!!

כמה פרקים לאחמ"כ בניבא יהושע... כשהגיע העת ויהושע אכן כבש את יריחו וקצת הגיע הזמן לקיים את ההבטחה שהבטיחו לרחב... כאן יש כמה פסוקים מאוד מעניינים... (סליחה ממי שבקי בניבא... בשבילי זה היה חידוש)... **ולשון האנשים המרגלים את הארץ אמר יהושע...**

בואו בית האלה והציאו אותה... כאשר נשבעתם לה... ויביאו הנזירים המרגלים ויציאו את רחב... ואת רוזב ואת בית אביה... הוזהר יהושע כי החביאה את המלאכים אשר שלחו יהושע...

שים לב: הנביא מעניק להם כאן שלושה כינויים... אנשים!!! נערים!!! מלאכים!!! ורש"י במקום מבאר: ויבואו הנזירים המרגלים, כאן היו צריכים ירוחו ונעשו כנערים זרויים, ובלילה הראשון היו כמלאכים ששמרו עצמן מן העברה לכן נקראו שם מלאכים, ולכן נקראו אנשים, מלאכים, נערים... מה כתוב כאן???

כלב בן יפונה ופנחס... אל תראה אותם כאלה... אל תחשוב שהם היו קרוצים מחומר אחר!!! אל תחשוב שהם היו מלאכים ושופי קודש... הם היו גם זריזים כנערים וממילא גם היו עלולים להיכשל כמו נערים... (ואני לא צריך לספר לך מה זה ניסיונות של נערים...) והנערים האלו נשלחו לבד לבד לארץ ישראל... שבשעתו זו הייתה ארץ כנען שכל הטומאה שבעולם התנקזה לשם... (כפי שמבואר עשרות פעמים בתורה לא לעשות כתובות הגוי אשר אני משלח מפניכם) והם נכנסים שם לבד לבד לבד... ולא סתם... אלא מתוקף הריגול הם נאלצים להגיע למקומות הכי שפלים... ואף אחד כעת לא לצידם!!! אין מי שיתמוך בהם!! הם מרגלים חרש... חרש מלשון חרס... הם התחפשו לרוכלים שמוכרים קדרות חרס...

מילא בפעם הקודמת כשמה רבינו שלח מרגלים... אז כלב לפחות הלך ליום תפילה בקברי אבות שה' יציל אותו מעצת מרגלים... ולהושע משה רבינו הוסיף שם יהושע שי-ה יושעך מעצת מרגלים... אבל הפעם??

שום דבר!!! יהושע בן נון שולח את שניהם בגפם... אין יום תפילה בחברון ואין הוספת שם... שני הנערים נכנסים לבד לארץ כנען והם צריכים להתמודד מול כל השפלות והתועבות של ארץ כנען ולבד!!! אף אחד לא מיהר אותם... אין להם מה להפסיד... וכעת הם צריכים לשלש בעצמם!!! אסור להם ליפול!!! **נו... מתי אתה אומר: האם הם יצליחו??**

אם אתה שואל אותי... אין להם הרבה סיכוי... אבל הם עמדו בניסיון... ועל זה הנביא קורא להם **מלאכים!!!**

אבל שים לב: לנביא מאוד חשוב שלא תתבלבל... שלא תחשוב שהם באמת היו מלאכים... לכן הנביא מדגיש וקורא להם נערים... ואנשים... ומלאכים!!! כלומר: זה לא שהם היו מלאכים ולכן!!! לכן הם לא נכשלו!!!

ההיפך הגמור: הם נלחמו עם עצמם מלהיכשל ועל זה נקראו מלאכים!

אגב: אחד הדברים המעניינים זה שכפי שהזכרתי מקודם כשרחב החביאה אותם... היא החביאה רק את כלב ולא את פנחס... כי פנחס היה מלאך שרואה ואינו נראה... **כל זה בייחס למחבואים!!!** בייחס למשחק מחבואים פנחס הוא מלאך... הוא לא צריך להתחבא...

אבל ברבע שזה מגיע לניסיונות...?? כאן פתאום פנחס הוא כאחד האדם... הוא נקרא נער... איש... מלאך... בייחס לניסיונות הוא לא שונה מכלב בן יפונה! **מה רואים מפה??**

שעם כל הכבוד למלאך!!! כמה שהוא דק וזך וטהור עד כדי שהוא רואה ואינו נראה... כל זה נכון עד רגע של התחככות מול ניסיון... ברבע שמלאך אלוקים מתחיל לרדת בסולמו של יעקב אבינו ומגיע הרגע של התחככות עם האטמוספירה של מוצב **אֶרְצָה** מול **הארציות** של העולם הזה... כאן גם המלאך הכי קדוש פתאום מוצא את עצמו בהתמודדות כמו נער רגיל ויש לו ניסיונות... תהיה רגוע... גם אם אתה מלאך ושורף... **תדע שזה לא סתירה שגם למלאכים יש ניסיונות!!!**

ולדאבוננו הרב יש מלאכים שלא כ"כ קולטים את זה... והסוף הוא עצוב מאוד... המלאך האחרון שחשב שהיות והוא מלאך אז הוא לא צריך לשמור על עצמו... אותו מלאך בסוף הגיע לעזאזל כידוע... (עזאזל שמכפיר על מעשה עוזא ועזאל- יומא סד:) כן... אתה מלאך... אתה בחור ברמה... אתה אברך מרומם שלא מעניין אותך שטויות... אתה ברמה של מלאך... **ואז מה!! גם לפנחס יש ניסיונות!!!** גם פנחס... ברבע שהוא מגיע לרגל את יריחו... הוא נהיה נער... ורק כשהוא עומד בניסיון... רק אז הוא מקבל את התואר מלאך!!! והוא מקבל את התואר הזה ביושר! לא כי הוא מלאך!!! אלא נער ששומר על עצמו... ה' מתפעל ממנו וקורא לו מלאך!!! בקיצור: זה לא מלאך... אלא "אבל באמת הוא מלאך" שמלך בין אנשים ונדמה כבן אדם אבל האמת היא שלא... אז זהו!!! שפנחס וכלב השתבחו במדרגה שהם היו השילוב המנצח בין מלאכים אנשים ונערים!!! הם היו מלאכי אלוקים... אבל זה לא היה סתירה שהם היו עירניים לתסיסת הדמים שלהם... והם היו מאוד מאוד זריזים!!! הם ידעו שארבה... מה יעשה אותם מלאכים?? זה שהם נערים שנשלחו לבד לבד לרגל... והם נאמנים שם לה'...

אני רוצה לגלות לך סוד: בתוך ספר הזוהר הקדוש יש קטע עמוק מאוד שנקרא "ספרא דצינותא" (הגרא"א חובר על זה פירוש נרחב) ושם בספרא דצינותא כתוב סוד כמסום... שאותם שני מרגלים חרש שיהושע שלח ליריחו... **זה סוד ואמירה לדורות!!!** כלומר: אותם כלב ופנחס שנשלחו לרגל את ארץ ישראל... זה לא איזה סיפור ספציפי שסיפרו לנו בחידוד שיהושע בסה"כ רצה לראות את הארץ מה היא ובשביל זה הוא שלח מרגלים...

יש פה משהו מובהק לדורות!!! ה' לפעמים שולח מרגלים חרש... הוא שולח כל מיני נערים לשליחיות סודיות... לרגל את **הארציות!!!** יש לאבא שבשמים כל מיני ארצות רחוקות וכל מיני מחוזות נידחים שעדיין לא קראו שם בשם ה'... וה' שולח לשם בחור בן עליה כדי לרגל ולכבוש גם את הפינה הרחוקה הזו... ואז לפתע אותו בן עליה מוצא את עצמו באופן פתאומי בניסיון מאוד קשה... בהתמודדות מאוד לא נעימה... וברגע הראשון הוא לא מבין... מה אני עושה פה?? אין המחשבות האלו מניעות אלי? אין בכלל מגיעים אלי כאלו התמודדות?? זה לא מתאים לי... לא מתאים לרמה הרוחנית שלי... מה לי ולניסיונות שכאלו???

אבל לא!!! אל תבהל... **אתה כעת מרגל!!!** ה' שלח אותך לרגל את יריחו... בשעתו ה' שלח את כלב ופנחס... ועכשיו הוא שולח אותך...

אבל אבאלע... אני לבד!!!! אף אחד לא לידי... אני בסה"כ בחור ישיבה צעיר... ויש בישיבה אוריה של לימוד... אוריה של יראת שמים... ואילו כעת אני מוצא את עצמי לבד!!! אין לי שום תמיכה גבית... מאיפה יהיו לי כוחות לעמוד בניסיון?? ! אז נכון... גם כלב ופנחס היו שם לבד... ולא רק שהם היו לבד... הם גם הרגישו סמרטוטים... הם התחפשו לרוכלים של קדרות חרס... וגם רצו להרוג אותם... הם היו צריכים להשתלשל בחלון כמו אחרוני הגנבים והפושעים... והם היו שם לבד!!!

אבל שניהם ידעו שבמרחק לא גדול מכאן... מחכה להם יהושע בן נון וכל כלל ישראל... וכולם מחכים למוצא פיהם... וזה נתן להם כח!!!

על אותו משקל אתה: אתה כעת מרגיש לבד לבד... ולא סתם אלא סמרטוט לבד... אתה כעת סוכן של ה'! אתה נמצא כעת באמצע מבצע סודי... לרגל ולקדש עוד פינה השוכה בעולם... שה' שלח אותך לפינה הזו... ה' רוצה שתהיה איתו שם!!! תהיה נאמן אליו שם... וכעת אתה אמנם לבד... אבל אל תשחך שכל כלל ישראל מחכה לך בדריכות... אוטוטו... זה עניין של ימים או אפילו שעות... ואולי גם דקות... והגל הזה עובר!!! (כלל ברזל שצריך תמיד לזכור אותו: ניסיונות אף פעם זה לא מצב סטאטי... ניסיון זה גל! לפעמים זה גל גבוה... זה סוג של התקפה... אבל עם נשימה עמוקה ועם נחישות בלתי מתפשרת לעמוד בזה... תוך זמן מועט הגל עובר... זה לא ממש קשה ככה כל הזמן... כמוכין עד הגל הבא... תכניס לראש... אל תחשוב שככה אתה הולך להרגיש כל הזמן) וכשזה יעבור כל כלל ישראל מחכה לך... האם כולם מיד ידעו להעריך אותך על זה?? לא בטוח שמדי... אבל מה שכן מיד... אתה מיד הבאת לכלל ישראל מלאך!!! מלאך שישומר עליהם!!! הבאת להם נכס שקוראים לו אתה... אתה יודע מה זה כלב ופנחס בשביל כלל ישראל...???

לא לחינם זה סוד שכתוב בספרא דצינותא!!! ספרא דצינותא במילים אחרות זה קודים צנועים שעוברים בראשי תיבות בין הסוכנים השונים של הקב"ה בעולם... וכיום יש בחורים צעירים בני עליה שה' שולח אותם כסוכנים שלו!!! **והסוכן צריך לדעת שהוא סוכן!!! אז הנה... תדע את זה...**

סוכן לא שואל למה בעיצומו של מבצע סודי לא טופחים לו על השכם ולא נותנים לו מדליה... הוא מבין שאני כעת באמצע משימת ריגול... וכעת אני נמצא הרחק הרחק מהסביבה הטבעית שלי... יום יבא ויהיה סביבי מסיבת עיתונאים... יום יבא ויצאו ספרי מתנה... וספרי קומיקס ומופעים אור קוליים מהמבצע המסוכן שצלחתי במדינת אויב... אבל עכשיו שום דבר!!! עכשיו אני בבגרי עבודה... בהסוואה מוחלטת... וכל מה שנדרש ממני לטפוח לעצמי על השכם ולזכור כל הזמן שגם אם כעת אף אחד לא לציד... זה לא בגלל חוסר הערכה... אלא בגלל שאופי המבצע והצלחת המערכה יכולה להיעשות רק אם אני אהיה כאן לבד לבד...

ולכן מאוד מאוד חשוב שתדע... אתה סוכן!!! אתה כעת נמצא במקום של כלב ופנחס... אתה מרגיש סמרטוט כמו רוכל של קדרות חרס... אבל לא!!! אל תתפתה לתחפושת... התחפושת נועדה לכלבל את האויב ולא אותך... אתה תמיד תזכור שגם ברגעים הקשים האלו אתה שגריר של ה'! ואתה פה בשביל להמליך את ה' ולצלל רגעים קשים כאלו להניף דגל של נאמנות לה'! אל דאגה... הניסיון אוטונומי יעבור... יריחו תיפול... והדבר היחיד שישאר זה תקוות חוט השני שלך!!! העמידה בניסיון שלך תהיה הדבר היחיד שישאר מאותו יריחו...

כן... המילים הראשונות של ההפטר: "וישלח יהושע **מו השיטים...**" מה זה מן השיטים? שיטים זה שם של נחל שממנו מגיעים כל הדחפים השליליים שלנו... אנו חנו עוד נכגש בעוד כמה פרשות את חטא פעור שהתרחש בשיטים (ונכחדו ממנו שליש מכלל ישראל), ועוד יום יבא ויצא מעין מבית ה' ויטהר את נחל השיטים... יום אחד בהיר כל הדחפים היצריים שקיימים בעולם... הכל יתפוגג ברגע אחד!!! והאמת היא שלא צריך להגיע רחוק אף שם... לעתיד לבוא... גם אנו חנו אלה פה כולנו היים... כולנו יודעים טוב מאוד שרחק יצרי הוא משהו שברגע אחד פג ונמוג כמו בלון שבבת אחת מתפוצץ... ועם מה אתה נשאר?? אתה נשאר עם עצמך!!! (אוי איי כמה שאתה מבין על מה אני מדבר... שישאר ביינינו...) ואם עמדת בניסיון... כף לך להישאר עם עצמך... טוב לך עם עצמך... ואם לא עמדת בניסיון נשאר מרוקן וחסר כל בתחושה של סמרטוט רציפה... אתה קץ בעצמך... אמנם לא לשכוח שאנו חנו לא מלאכים... אחרי הכל בכל נפילה יש גם התגברות ובכל התגברות יש גם קצת נפילה... כל מה שנדרש מאיתנו זה להחזיק כמה שיותר!!! מתוך הכרה שזה הדבר היחיד שישאר לנו מהשיטים... כל הדחפים היצריים מתפוגגים בשניה אחת... והדבר היחיד שאתה נשאר איתו זה עם עצמך!!! אם זכית להתגבר (לכה"פ באופן חלקי...) יצאתי סוכן של ה'... יצאתי מלאך!!! ואם ח"ו יצר סוכן בנו... אני לא צריך לספר לך מה התחושות...

להציף את ה' מול העיניים!!! ולדעת ולזכור שרגעים קשים כאלו זה לא צחוק... זה ספרא דצינותא!!! זה מסמכים שעוברים בסודיות בין הסוכנים של ה'... עיני כל ישראל נשואות אליך... תחזור אלינו מלאך... אנו חנו זקוקים לצינור שפע אלוקי שכמוך... בן עליה שמושרש בספירת יסוד שממנו כל הטובות שבעולם יוצאות לזון את העולם... אל תאמר נער אנוכי!!! תזכור שאבל באמת אתה מלאך...

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם שבת פרשת שלח

ירושלים: 7:11 מוקדם: 7:01

בני ברק: 7:27 מוקדם: 7:17

מודיעין עילית: 7:21 מוקדם: 7:11

חיפה: 7:24 מוקדם: 7:14

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

עדות ממרנן המשגיחים רבי אליהו לופיאן זצוק"ל ורבי שלמה ולבה זצוק"ל:
"גם בזמנינו ראינו אנשים שבשבת תואר פניהם היה שונה"

אזי לא ירגיש בקדושת שבת. משמע שאפי' בער"ש אפשר כבר להרגיש קדושת השבת.

עדות המשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן על רבו הגרש"ז מקעלם:

הגרש"ז מקעלם סבל בסוף ימיו מחוסר דם והיה תמיד חיזור, ובפניו לא נראה שום אדמומית אבל משעת כניסת השבת ועד צאתה היו פניו להבה, ואזיל חיורא של כל ימות השבוע ואתי סומקא בפניו כל השבת כאדם בריא וחזק, כל זה ראינו כולנו כל מי שלמד בקעלם, בכל שבת קודש. (אור יהל דברים עמ' שכד)

וכן כתב בספרו (בבראשית רס"ז): האבן עזרא בחומש כותב כי דבר זה שיש בשבת נשמה יתירה לאדם אי אפשר להכחיש, שמרגישים זאת בחוש! והוסיף: וגם אנו ראינו בזמנינו ראינו אדם שכל השבוע לא ראו בו טיפת דם, פניו היו חיוריים וכשהגיע השבת נעשו פניו אדומות ואינו זה בענינו כל שבת!

אמר הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל: אם היו מתכוננים ברוח ובנפש לקראת השבת כמו שדרך העולם להכין את עצמם לקראת יוה"כ"פ, היו זוכים להרגיש בשבת את האור הגדול דומיא דיוה"כ"פ. נמצא שאין לנו יום הקדוש רק פעם אחת בשנה אלא חמישים ושנים פעמים בשנה...

סיפר רבי שלמה ולבה זצוק"ל: כשבאתי לראשונה לשיבת מיר ראיתי את המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצוק"ל, ראיתי בימים ג' ד' ה' וכשראיתו שוב בשבת לא הכרתיו, וחשבתי לתומי שזה משגיח אחר.. עד שהבנתי שזיו פניו בשבת היו משתנות, ואכן רב ירוחם העיד על עצמו שיש לו "חוש בשבת", כך שהוא מרגיש במוחש מתי נכנסת השבת ולא כמונו שצריכים לעקוב אחרי השעון, כדי לכוון זמן הדלק"נ! וכן סיפר המשגיח רבי אליהו לופיאן זצוק"ל על הסבא מקעלם זצוק"ל שכל השבוע היה חיזור כמת ובשבת היה סמוק..

ועוד סיפר הרב ולבה: בצעירותי הגעתי לשבת לשיבה בקמניץ מגרמניה עם כמה בחורים ולפני קבלת שבת ניגש אלינו בחור והזהירנו שמי שאינו טהור אינו ניגש לאחר מעריב לומר גוט שבת לראש הישיבה מרן הג"ר ברוך בר ליבוביץ זצוק"ל כי ידוע בישיבה שכאשר אחד כזה ינסה להגיד גוט שבת לרה"י הוא יבהל וירחיק ידו אחורה ואז כל הישיבה תדע מזה.. (הארות עמ' סח)

וכבר כתב החיי אדם בריש ספרו זכרו תורת משה: שכשטובלים בער"ש לכבוד שבת בכוונה רצויה לקבל קדושת שבת יבין בדעתו שנוספה לו נשמה יתירה כי ירגיש בנפשו יראת הרוממות שבאה לו עד שתבער בו אהבת ויראת ה' וזה בדוק ומנוסה מכמה אנשים כמה פעמים בלא שום ספק, אבל כשאין נשמתו טהורה

הקשר בין שבת קודש לחג השבועות

למה דוקא שבת ניתנה במרה לפני מתן תורה?

"חוקותיה במרה.." (שמות טו כה וברש"י) והטעם ששבת ניתנה במרה לפני כל התורה משום שאת התורה ה' הסכים להציע לכל האומות שיקבלוה ולא רצו, אבל את השבת ה' רצה לתת רק לישראל ואפי' לא הסכים להציע זאת לגויים, "כי אות היא ביני וביניכם" ולכן הקדים נתינת השבת לישראל לפני מתן כל התורה, וזהו שאומרים בשחרית "ולא נתתו ה' אלוקינו לגויי הארצות", שאכן את כל התורה הביא לנו, אבל במיוחד שבת נתן רק לנו ואפי' לא הציע לגויים. (עלון לשבת).

בגודל הזהירות משיחת חולין בשבת

משתעיא בשבתא. אמר לה אימא שבתא הוא! ושתקא. אמר רבי יוחנן מדוחק התיירו שאילת שלום בשבת". עוד אמרו בירושלמי (שבת טו, ג): "מה הוא שבת בדיבור, אף אתה שבות מדיבור".

השבת הנה כנגד מנוחת הקב"ה, ששבת ממעשה בראשית. מלאכת בראשית היתה, כביכול, בדבור, שכן "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים לג), ובעשרה מאמרות נברא העולם. כיון שכך, צריכה המנוחה להיות גם בדיבור. כך נפסק להלכה בשולחן ערוך (אורח חיים סי' שז סעיף א): "ודבר דבר, שלא יהא

גם בשבועות בעינין "לכם" כמו בשבת

הכל מודים בעצרת דבעינין לכם, זה כמו "שבת" שבעינין לכם, ובגמ' בפסחים סו: כתוב שהטעם שבשבת בעינין לכם, כי שבת הוא יום חנוכת הבית כי ביום זה נגמר בניין העולם, ומשום כך יש לעשותו ליום טוב, וממילא גם שבועות שייך לכם שגם בו היה גמר בריאת העולם שהרי הקב"ה התנה עם בריאתו שאם ישראל לא יקבלו את התורה יחזור העולם לתהו ובהו (שבת פח) וממילא בשבועות היה עיקר חינוך העולם, שעד אז הכל היה תלוי ועומד..

בשל קדשתו הגדולה של היום השביעי, בקושי התיירו לומר שלום בשבת, על אחת כמה וכמה שיש להישמר משיחות חולין, הגם שאין בהן, כמובן, חשש לאיסורים ממש!

בספר "ילקוט לקח טוב - שבת" מובא מקור לדברים אלו מהספר "ראשית חכמה": "עוד צריך להיזהר שלא לשיח בשבת שיחת חולין. וכן פירשו במדרש תנחומא (בראשית ב) על הפסוק: 'זכבדתו מעשות דרכיך, ממצוא חפצך ודבר דבר' (ישעיה נח), ואמרו: ודבר דבר - כי הא דאמיה דר' שמעון בר יוחאי, כד הות

דיבורך של שבת כדיבורך של חול... ואפילו בשיחת דברים בטלים אסור להרבות".

שלום בשבת (ירושלמי שבת טו, ג). ראה בדיבור אחד כמה החמירו".

על הקפדתם של גדולי ישראל בענין שיחת חולין בשבת מובא בספר "לב אליהו", שכאשר היו המסובים על שולחנו של הגר"א לופיאן זצ"ל פותחים בשיחת חולין, היה מקריא לפניהם את דברי הגר"א באגרתו: "...ובשבת ויום טוב אל תדברו כלל מדברים שאינם נצרכים מאוד. וגם בדברים הנצרכים למאוד, קצרו מאוד. כי קדשת שבת גדולה מאד, ובקושי התירו לומר

אמנם הרמ"א (שם) כתב: "הג"ה: ובני אדם שסיפור שמועות ודברי חידושים הוא עונג להם, מתר לספרם בשבת כמו בחול, אבל מי שאינו מתענג, אסור לאמרם כדי שיתענג בהם חברו". וב"משנה ברורה" (סק"ו) ביאר את סיבת האיסור לספר כדי שיתענג חברו: "דאין לו לעבור על 'ודבר דבר' בשביל חברו. ואם הוא מתענג במה שהם מתענגים, אפשר דיש להקל".

הארה למעשה ללומדי הדף היומי במצוות עונג שבת :

הגמ' ביבמות דף צג כותבת: דתניא למען תלמד ליראה את ה' אלוקיך כל הימים אלו שבתות וימים טובים.. ואכן מזה נלמד שעונג שבת הוא מצוה דאורייתא, ודוחה דאורייתא אחרים, אבל מה שייך "תלמד ליראה" לקיים בעונג שבת?

שכתב בריש פרק ל' ארבע דברים נאמרו בשבת שנים מהתורה זכור ושמור ושנים מדברי סופרים הן כבוד ועונג. (ע"ש) ורק כשצם בשבת גם לרמב"ם מבטל דאורי'. ובביאה"ל בסי' ר"נ הביא שגם אם עונג שבת הוא דברי קבלה אבל סעודת שבת וההכנה לשבת מבעו"י הוא מדאורי' (ע"ש)

כתב בספר גביע הכסף בשם הגר"א:

מרגלא הוה בפומיה: בשבת מצוה להתענג באכילה ושתייה ומצוה ללמוד וטוב יותר שיירבה בלימודו מבאכילה ושתייה שההרגל נעשה טבע אצלו וילמוד גם בחול, והלימוד תמיד מצוה, ואכילת שבת תגרוור לו תאוות אכילה ג"כ בחול, ומרן הגראי"ל שטינמן זיע"א הסתפק אם בשבת מספיק לכוון שאוכל לעונג שבת או שצריך גם לכוון את כוונת השו"ע ס"י רל"א: "וכל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך או לדבר הגורם לעבודתו שאפי' היה צמא ורעב אם אכל ושתה להנאתו אינו משובח, אלא יתכוון שיאכל וישתה כפי חיותו לעבוד את בוראו" נפק"מ אם בשבת יוכל לאכול גם מאכלים שאינם נותנים כח לגוף, ובבית הלוי בפר' תרומה מחלק בין שבת ליו"ט (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שעז).

ומביא השפת אמת בשם זקנו זצ"ל שאכילת שבת כאכילת מעשר וכשאוכלים מצוה בקדושה זה מביא ליראת שמים, ובמעשר שני מפורש כתוב ואכלת לפני ה' אלוקיך.. "למען תלמד ליראה" ולכן הוא נאכל בירושלים, וזה משפיע שגם שאר אכילותיו ובשאר הזמנים מתקדשים, ולכן רק בשבת ויו"ט במוסף מזכירים הקרבנות וכל השבוע לא מזכירים את קרבן התמיד, שרק שבת הזמן גרמא ו"מכה גדולת הזמן" יכולים לעורר העליונים וההתקרבות שהיתה במקדש מצד המקום (שפת אמת צו תרנ"א)

וכן בשיח שרפי קודש כתב בשם החידושי הר"ם כמו שמע"ש נאכל דווקא בירושלים להורות שהאכילה היא עבודה ה' כך גם אכילת השבת שיאכל לשם שמים ויקיים "בכל דרכיך דעהו", (ואפי' על הקניות לשבת הביא המשנ"ב בסי' ר"נ סק"ב שיאמר: "זהו לכבוד שבת, כי הדיבור פועל הרבה בקדושה" ע"ש)

והאמרי אמת זצ"ל הביא שלכן בשבת קיח. איתא כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר והאכלתיך "נחלת יעקב אביך", ששבת ויעקב שניהם מידת האמת, ויקב הוא כלל בתוכו את אברהם של מידת החסד ואת יצחק שמידת הגבורה, ולכן ביעקב כתוב "עשר אעשרנו לך" בלשון כפולה מיצחק שנאמר בו רק שמצא "מאה שערים", ולכן ע"י השבת ניתן להגיע למידת היראה. (פר' ראה)

וע"ש שהאריך ובסוף כתב: שהשבת ויו"ט הם המעשר של כל השנה ויכולים להתעלות בהם לתמיד, כי הם מעלים את כל הימים וזהו שנאמר ליראה את ה' אלו השבות יו"ט.

ורש"י מסביר שלכן לצורך עונג שבת מותר לעשר גם על מה שלא בא לעולם, כדי שלא יבטל עונג שבת בשביל תיקון הטבל, ונלמד מכאן שעונג שבת הוי דאורייתא (וכמשנ"ב הראשון בריש ח"ג) ולתוס' יתרום שלא מן המוקף, וכדי למנוע טירחא בשבת. וכן בתשובות הרשב"א (א' קכז) הביא: האיסור לתרום שלא מהמוקף הוא דאורי' ונדחה כדי שיקיימו עונג שבת דאורי' (ע"ש באריכות).

ואכן הבן איש חי בשו"ת רב פעלים (ח"ג או"ח כ"ב) למד מסוגיין שלפני אכילת שבת יש לכוון ולומר בפיו שמקיים מצוה דאורי' של עונג שבת, ובפרט שזה מצוה שגם נהנים ממנה יש יותר ענין להופכו למצוה, שהרי בגמ' הוריות י: לגבי קרבן פסח נאמר שהאוכלו לשם מצוה נקרא צדיקים ילכו בס, והאוכלו אכילה גסה ולשם קינוח סעודה בלבד נקרא "ופושעים יכשלו בס" (ע"ש) ואמנם בדיעבד להלכה יוצא יד"ח גם בלי כוונה כחלבים ועריות, (רמב"ם חמץ ומצה ו' ג' ר"ן ר"ה כח:)

וכן כתב בקדושת לוי (ויצא) שהטעם שה' נתן מצוות שהגוף גם נהנה כדי לזכך את הגוף כדי שיוכל לשבר את התאוות, ויעשה למצוה ולא להנאתו.

ובאבני נזר (או"ח תכח) הוכיח מסוגיין שיוכל לברך שהחינו בשבת בין המצרים, או לכה"פ לאכול הפרי שנזדמן לו בלי שהחינו שהרי אפי' דאורייתא שאסור לתרום שלא מהמוקף נדחה מפני עונג שבת וכ"ש שידחה מנהג ברכת שהחינו, (ואחרי שכבר אוכל הפרי יוכל גם לברך מצד הרמ"א ס"י תקנא יז לגבי מצוה עוברת).

אבל בדעת הרמב"ם יש מחלוקת ומשמע שזה מצוה דרבנן

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324@gmail.com לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

פרשת שלח

תשפ"ב

למה שבוע שעבר לא היה עלון? [רק במייל]
כי אין כסף !!!
אבקש מכל מי שיש לו תועלת מעלון זה, לתת לכל הפחות
20 ש"ח בתרומה 'חד פעמית' [פעם בשנה] למענם.
אני כותב בחינם, ומפיץ בחינם, אבל דפוס אין לי -
אנא, תעזרו לעצמכם!!!
מי שיכול לתת ה'ר'ק אפילו של סכום מועט - אשרי חלקו
בשבועות הקרובים יחלט בעו"ה האם ואיך ממששים... [תלוי בך!!!]

גליון ע"ה

שנה ב'

"ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם - למען תזכרו: ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם"

הסוד לזכות לבנים קדושים וגדולי הדור - זכות שמירת קדושת העינים!

ולא תתורו - למען תזכרו
פעם אחת התבטא מרן הרב עובדיה למקורביו: 'אנשים חושבים שיש לי זיכרון מיוחד לכן אני זוכר רבה דברים, אך האמת היא שהזיכרון שיש לי הוא לא טבעי ומולד, אלא הוא אך ורק בזכות שמירת העינים, כמו שכתוב בפסוק: **"ולא תתורו אחרי לבבכם - למען תזכרו"**, זיכרון הצלחה ובנים - הכל בזכות העינים!'

לברוח מהרהור עבירה
בשכונת 'זכרון משה' בירושלים נפטר יהודי בשיבה טובה בשם ר' יעקב שלמה הרשלר ז"ל, כששמע רב השכונה רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל שר' הרשלר נפטר, הביע את רצונו ללכת ללויה ולהספידו, הרב פישר היה בסוף ימיו וחולה בריאותו - והלך עם בלון חמצן צמוד עמו. מקורביו של הרב ניסו להניאו שלא יתאמן ללכת ללויה, אך הוא לא שמע להם והתאמן והלך על מקלו וחמצנו, וכשהגיע ליד מיטת הנפטר החל להספידו בהתעוררות גדולה **ובתוך ההספד אמר שהנפטר הדגול היה מגין בזכותו על כל השכונה. בהיותו גיבור הכובש את יצרו.** השומעים לא הבינו בדיוק על מה ההתרגשות הגדולה, וכיצד הגין בזכותו על כל השכונה.

בימי השבעה סיפר בנו למה התכוון הרב בהספידו על אביו, ואמר שאביו היה עובד בבית חולים, וכשהגיע לגיל הפנסיה אמרו לו ההנהלה, שעדיין צריכים את שירותיו ובאם ימשיך לעבוד עוד כמה שנים ספורות, יכול להכפיל

ה; אך אז קפץ ר' אלעזר ממקומו ואמר: **'כבוד הרב, לא אזוז מפה עד שתגלה לי איך זכית בבנים גדולי דור. תורה היא, וללמוד אני צריך.'**

לאחר הפצרות רבות, אמר לו: **'טוב, אגלה לך את האמת'**. לפני שנים רבות שימשתי כדיין בבית הדין, ולפני היו מגיעים זוגות שרצו להתגרש, רוב הזוגות היו מהמגזר שאינו שומר תורה ומצוות, ועל כן נשים רבות היו מגיעות בלבוש שאינו צנוע כלל וכלל. אני בתפקידי, הייתי מנסה רבות לגשר בין בני הזוג בשעת הדין, ומנסה לחפש עצות ופתרונות כדי שישובו לחיות יחד, טרם כתיבת מתן הגט. לצורך כך, הייתי צריך לדבר עמם ולשוחח איתם פנים בפנים. וזה לא היה פשוט כלל, מפני שהן היו לבושות בפריצות נוראה, והייתי חייב מצד שני לדבר איתם ולנסות לחבר ביניהם. **'דע לך, הרים מרן את קולו ואמר, כי מעולם, בכל שנות כהונתי בבית הדין לא הרמתי את עיני לראות מי האשה עמה אני מדבר. תמיד דיברתי עמהם וניסיתי להשכיח שלום כשהעינים שלי תחובות בקרקע.'**

סיים מרן את דבריו לר' אלעזר ואמר: 'כשהאדם משתדל לשמור על העינים, אשר הוא נסיון גדול וקשה עד מאד - הקב"ה משלם לו כהונן. **ובזכות אותו קושי בבית הדין במשך שנים, ברור הוא לי שזיכני ה' בבנים גדולי תורה.**

סודו של מרן הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל
המאמר השבועי נלקח מתוך ספרו של מזכה הרבים 'איש האמונה' הרה"ג ר' משה טולידאנו שליט"א - ברך אותו בברכת בריות גופא ונהורא מעליא, וימשיך בזיכוי הרבים העצום ויוציא עוד ועוד ספרים המאירים את עיני ישראל!

מספר הרב יצחק לוי שליט"א: היה זה לפני מספר שנים, כאשר ישב מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל 'שבעה' על פטירתה של רעייתו, מכל רחבי הארץ והעולם הגיעו לנחם אותו. רבנים גדולים, ראשי ישיבות, ואנשי ציבור רבים. בין המנחמים הגיע המקובל הקדוש, רבי אלעזר אבוחצירא זצ"ל המכונה 'בבא אלעזר' מבאר שבע. ר' אלעזר ישב מול הרב עובדיה ושמע ממנו על מעלתה של הרבנית מרגלית ע"ה. ואז, התפרץ ר' אלעזר ושאל את מרן הרב עובדיה: **'אמור לי כבוד הרב, בזכות מה זכיתם אתה ואשתך ע"ה שכל בניכם תלמידי חכמים גדולים וצדיקים? הרי לא סתם שאדם זוכה לכל זאת?'**

הרב עובדיה ניסה להתחמק ואמר: 'הקב"ה ישתבח שמו ריחם עלי ונתן לי ילדים כאלה. הכל זה ממנו'. ה'בבא אלעזר' לא קיבל זאת, הוא השיב לרב עובדיה ואמר: 'בודאי שה' נתן ילדים שכאלה, אך הוא לא נתן זאת סתם, ברור שעשייתם משהו מיוחד שזכיתם לילדים וחתנים שכאלה, ואם תאמר לי שבזכות לימוד התורה שלך - הרי ישנם אלפי תלמידי חכמים היושבים ועמלים בתורה אשר לא זכו לילדים גדולי תורה כמותך... ואם תאמר שזה בזכות זיכוי הרבים שאתה מזכה את עם ישראל בשיעורי תורה ובכתיבת ספרים - הרי כבר זכו רבנים גדולים לזכות את הרבים ולא זכו הם לילדים קדושים וגדולים כמותך. אם כן, במה זכיתם לבנים גדולי הדור?'
הרב עובדיה ניסה שוב להתחמק ולומר שזו רק ברכת

איגוד התורה והמצוות
מאגזין חסידי
מאגזין חסידי
מאגזין חסידי

כי איככה אוכל ודאית באובדן עמי

הדברים הכתובים להלן אין מקומם כאן, אבל מכיוון שב'דיני נפשות' עסקינן - אסור להחשות. הנושא החמור כל כך - הוא "חיתוני הילדים". כידוע לכולם כל זוג שמתחתן בשעה טובה, כולל התחייבות אסטרטגית של הורי הכלה, משהו שאין שום דרך הגיונית וריאלית לעמוד בו, ובמקרה הטוב האבא של הכלה מצליח לגלגל חובות בסכומים אסטרונומיים - דבר הפוגע והורס את בריאותו ושלמות נפשו.

הדברים ידועים, טחונים, ועתיקים... בתקופה האחרונה, הרים את הכפפה - ידידי עוז, הרה"ג ר' יעקב צבי בוצ'קובסקי שליט"א, שהולל מהפכות עצומות בספריו 'בעצתך תנחנח' והוא מנסה להלחם בעול הזה, וברוך ה' - דבריו נופלים אז אוזניים קשובות. לא של הורי הכלה, כי להם זה לא יעזור, אלא הוא מדבר ישירות ללבם של ה'חתנים' ומסביר להם מה הפירוש של ההתחייבות אותה הם דורשים.

כלומר פתרון הבעיה היא 'הצפת המודעות'.

"ידיעת האמת" - הסברה הסברה הסברה...

(מרן רה"ג הגרי"ג אדלשטיין אמר לו - "זה האמת, והאמת לא צריכה הסכמות")...

ברגע שבחור יהיה מודע מה ההתחייבות שהוא דורש מחמיו לעתיד - הלב היחודי לא יתן להמשך בהתנהלות הקיימת. (המשך בעמוד הבא).

הרב דוד מטיא

הנכנס לבית הכסא ולא עשה צרכיו אם צריך ליטול ידיו

עיין שו"ע סי' ד' ס"ח אלו דברים צריכים נטילה במים הקם מהמטה והיוצא מבית הכסא וכו', ועיין משנ"ב (שם ס"ק מ') שאפילו לא עשה צרכיו צריך ליטול את ידיו משום רוח רעה השורה באלו המקומות עיי"ש. ובבתי כסאות שלנו שיש שם מערכת שטיפה לאחר עשיית הצרכים, דעת הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל (בעל שו"ת אמרי יוסף) דאין להם דין בית הכסא כלל, ולפי זה פשוט שהנכנס לשם ולא עשה צרכיו אין צריך נטילה כלל, וכן דעת הגרש"א זצ"ל שהנכנס לבית הכסא שבזמננו שדרכו להיות נקי ולא עשה צרכיו אינו צריך נטילה (הליכו"ש פ"כ סכ"ד).

אמנם עיין חזו"א (או"ח סי' י"ז) שהסתפק אם יש לבתי כסאות של זמננו דין בית הכסא ומסיק לדינא שהדבר ספק ויש להחמיר עיי"ש, ולפי זה נראה דגם לענין נטילה יש להחמיר שאפילו לא עשה צרכיו צריך נטילה משום רוח רעה, ועיין גם בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' ס') שנשאל על הרוחצים ידיום [אחר עשיית צרכים] בברז הנמצא בתוך בית הכסא, אם שפיר דמי לעשות כן או שמה לא הועיל כלום בנטילה זו דאכתי התחייב עוד הפעם בנטילה מחמת היותו בבית הכסא [שצריך נטילה אפילו לא עשה צרכיו], וכתב שם במסקנת דבריו שאם הוא שעת הדחק והוא במקום שאי אפשר לו בענין אחר יש להקל עיי"ש, ומשמע דלכתחילה יש לחוש לרוח רעה גם בבתי כסאות של זמננו. ועיין גם בספר "זה השלחן" להגר"ש דבליצקי זצ"ל שכתב שאע"פ שיש כמה צדדים להקל בבתי כסאות שלנו [שאין צריך נטילה בנכנס ולא עשה צרכיו] מכל מקום לענין דינא קשה להקל בזה מאחר ויש בזה חשש של "עשה אחד מכל אלו ולא נטל ידיו משתכח תלמודו ויוצא מדעתו (עיין שו"ע שם סי' ח), אמנם הוסיף שבאקראי בעלמא אפשר דיש להקל היכא שקשה לו ליטול עיי"ש.

ואם הכניס רק ידיו בלבד ושאר גופו נשאר בחוץ כתב הכף החיים (סי' ד' ס"ק ס"ו) בשם ספר רוח חיים שגם בזה צריך נטילה כדן היוצא מבית הכסא, וכ"כ הגר"ח קניבסקי זצ"ל במכתב תשובה דיש להחמיר לרוחץ ידיו אפילו הושיט רק ידו (שאלת רב עמ' קמז). אמנם דעת הרבה אחרונים דאין צריך נטילה בהכניס ידיו לבד דביאה במקצת לא שמה ביאה, עיין דעת תורה למהרש"ם (סי' ד') שנטוה להקל בזה מטעם ביאה במקצת, וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (ח"א סי' ב'), ועיין גם בשו"ת להורות נתן (ח"א סי' א') שהאריך בראיות דיש להקל בהכניס ידיו לבד, והוסיף בפרט בבתי כסאות שלנו שלדעת כמה אחרונים אין להם כלל דין בית הכסא עיי"ש, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דאין צריך נטילה דזה לא נקרא "היוצא מבית הכסא" (פניני תפילה עמ' ס"א להגר"ב צ' קוק שליט"א).

ולשלוש את שכרו, מלבד קרן הפנסיה שאף היא תגדל יותר, ובכך יוכל תוך מספר שנים לצבור הון רב. ומאידך באם יעזוב עתה, אין לו בתשלומי קרן הפנסיה כל אם סכום קטן מאוד. ר' יעקב שלמה נטה לקבל את ההצעה, כוחו היה במוטוניו, ובלא קושי יכל להמשיך במלאכתו אך כשקיבל את הרכיב ההצעה עם כל הנתונים כולם, התברר שבאותה מחלקה ייתכן שתתעורר שאלה של איסור יחוד.

מיד הסבירו לו במשרד שבקלות ניתן להמציא לכך פתרון בהלכה - שלא יהא בה שום ספק סרך של איסור. כששמע ר' יעקב שלמה שיש כאן שאלה הלכתית, אמר: בדבר הלכה אינני מחליט לבדי, אשאל את רבי זמורי אם אכן הפתרון ההלכתי ישר טוב!

ניגש ר' יעקב שלמה אל מורו ורבו המרא דאתרא, הציג את כל הנתונים והרב פירש זצ"ל פסק ואמר: 'אכן את השאלה אודות איסור יחוד ניתן לפתור בפתרון זה מעשה נורא שהיה בשבוע שעבר בעירנו 'רכסים'.

שמציעים לפניך, אבל דע לך שמדי 'הרהור עבירה' יהיה קשה יותר להינצל. חזר ר' יעקב שלמה אל מנהל בית החולים, ואמר: מוותר אני בזאת על כל הממון הרב שהצעתם לי, כל זה אינו שווה לי בשביל הרהורי עבירה רחמנא ליעלן! - על אתר התפטר מעבודתך, קיבל את הסכום הקטן שהצטרב בחשבונך, פרש לגמלאות וישב על התורה ועל העבודה, עד סוף ימיו!

כששמע הרב פירש את החלטתו הגורלית, נתרש מאוד לנוכח הויתור הקשה, שהיה מדובר בסכום עצום, שהיה יכול להשיא בו את כל נכדיו! ומאז היה מוקיזו ומכבדו מאוד. ולכן לא ויתר על ההשתתפות בעצמו בלווייה לחלוק לו כבוד אחרון, בהיותו מגן בצדקותו על כל השכונה כולה!

ולפי דרכנו למדנו, עד היכן מגיע ערך התגברות על יצר הרע, לדעת שגם לאנשים גדולים יש יצר הרע - והם

נלחמים ומתגברים עליו... נשתדל לקחת לעצמנו מוסר בשמירת קדושת העינים, ולהתרחק מהרהור עבירה.

מה שלא רואים בשמים.

עוד מהספר הנ"ל, "אני אברך חסיד בארה"ב, בן עשרים וחמש וכבר שמונה שנים שאינני נוגע ב'מטרטפון' ואספר מדוע. לפני שמונה שנים למדתי בישיבה בארץ ישראל, ונסענו במכונית חמישה בחורים, מישהו הדליק מכשיר והציץ במסך. אברך חסיד מסקולען שהיה ברכב, אמר בשיא התמימות, 'הרבה' שלנו אמר לנו, שמי שלא רואה סרטים כאן בארץ, אז כשיגיע לשמים, לא יקרינו את סרט העבירות שלו...' - מידה כנגד מידה!!! המילים הללו צרבו את ליבי ומאז אני נקינקי. המילים הללו והטון בו נאמרו לא סרות מעיני רוחי."

אחיו הקטן שראה את אחיו מוטל על הרצפה, שם לב שיש עליו 'שמש', לקח כסיו מאיזה שהוא מקום ושם על הילד ששכב מחוסר הכרה על הרצפה.

ואז האמא הגיעה...

הילד שוכב מוסק על הרצפה - בשלולית דם, מוסכה בכיסוי שנראה כמו הכיסוי שהיה על הרוגי מירון רח"ל...

האמא התחילה לצעוק ולצעוק מרה [מגדרת] "הבן שלי" "הבן שלי" - "תצילו אותי!"

אני לא יודע בדיוק מה היה שם, אבל אני יודע שכבר למחרת הילד היה בביתו בריא ושלם עם קצת שריטות בפנים...

צדקה זה לא רק כסף לקופה, (או למי באר) כל מעשה חסד ועזרה לזולת זה מעשה חסד שיכול להציל ממוות...

בה אנו רחוקים

מעשה מרהק באמונה ובטחון

צדקה תציל ממות

[כולם מבינים מה המשמעות של הדברים, ולמי שלא מספיק מבין את חומרת הפגיעה, הפרמדיק של מד"א שהגיע למקום אמר, שופילת ראש מגובה מטר זה 'פציעה קשה' שני מטר - זה ממש מסוכן, ו-6 מטר זה ישר זק"א!!! רח"ל...]

הילד שכב על הרצפה בתוך שלולית דם, מחוסר הכרה, רח"ל.

"אותה שיטה, מה הבעיה? על כל בת אתה מתחייב לעשן עוד חפיסות ביום. אני מכיר חבר שמעשן עשרים חפיסות ביום. יש לו ארבע בנות והוא התחייב על כל אחת המש מאות אלף, על כל מאה אלף הוא מעשן חפיסה אחת. תראה, אני חייב להגיד לך שהוא נראה לא טוב, אבל אין מה לעשות. יש גם הרבה שבהמשך הדרך הם ממש נחנקים, כפשוטו, ואז הם מתחילים לחלק את החפיסות האלה לחתנים שלהם, לבנים שלהם, פשוט מתאספים ועושים מגבית מי יעשן במקום השוער. אבל ככה זה, העסק עובד והכל משמים."

"אבל זה מסוכן! תגיד לי, הציבור השתגע? אנשים מתים מסרטן! ואני שומע כל הזמן על עוד ועוד אנשים שמתים מזה! ואתה יודע, אפילו אם לא מתים - אתה יודע איזה התקפות שיעולים, איזה כאבים בחזה, איזה ריח רע מהפה, איזה עננת עשן סביבם? ומי מדבר על הזמן שזה לוקח! באדם במקום ללמוד נורמלי, במקום לדבר עם אשתו וילדיו, במקום לרוות קצת נחת - כל החיים הוא יסתובב עם הסיגריות! הוא ירצה ללכת לישון בחצות, ואז הוא יבדוק את רשימת ההתחייבויות שלו, ויגלה שהמיטה עוד רחוקה מרחק שתי חפיסות! זה לא חיים, זה גיהנום!"

"אתה סתם מתרגש, עוד לא נכנסת לעניינים, תכלית כולם עושים את זה. אין מה לעשות, זה המציאות וזה החיים, אתה מנסה להפוך את העולם וזה פשוט לא ילך."

"אבל מה ההיתר לסכן את החיים? אתה מדבר על אנשים בגיל לא צעיר, שבמקום להתחיל לשמור על הבריאות הם הורסים לעצמם את הבריאות ואת החיים!"

"די, זה כפירה. תדע לך שהכל השגחה, מי שנגזר עליו להיות חולה - יהיה חולה, ומי שנגזר עליו להישאר בריא - ישאר בריא." כך חותם ר' שמעון את השיחה אנג פריץ שיעולים, ורץ לקנח בחפיסה העשירית להיום.

המשך ממדור א' גוט ווארט:

אני מצטט מתוך מאמר של הרב בוצ'קובסקי.

"השורות הבאות נכתבו אחרי שעוד מכר שלי קרס תחת הנטל ולקה בליבו בעקבות נישואי שלש בנות. הוא הצטרף לרשימה שחורה וארוכה, טבולה באותיות של דם.

וכששאלתי אנשים מה הם אומרים על כך שאנשים מסכנים את עצמם וחתנים מסכנים את חמיהם ומחותנים מסכנים את מחותניהם, רק בשביל לקנות דירה - נענית: 'מי אמר שזה בגלל זה? למה לקשר את כל ההתקפי לב / אירועים מוחיים / גידולים סרטניים - דווקא לחיתון ילדים?'"

וכשישבתי לנתח את הטיעון, המשלתי לעצמי משל, וככתבתי אותו לעצמי. כשסיימתי את הכתיבה, הבחתי במראה שהצבתי לעצמי ולכל הקהל הקדוש שלנו - ונבהלת. הרגשתי צורך עמוק להשתף את הציבור.

"מזל טוב! מזל טוב!" קריאות שמחה נשמעו מכל עבר. ר' חצקל אירס את בתו הבכורה עב"ג בשעה טובה ומוצלחת. כל ידידיו ומכריו באו לשמוח עמו בשמחת האירוסין.

יום לאחר השמחה הוא מרים טלפון אל ידידו הקרוב, ר' שמעון, זה שאירס לא מזמן את בתו השלישית. "תגיד לי", הוא פותח ללא הקדמות מיותרות, "איך מתחילים?"

ר' שמעון לא זקוק להסברים. הוא מבין את השאלה מצוין. "תראה", הוא אומר, "יש הסדר מצוין עם יצרנית הסיגריות דובק, זה משרו שהתחיל לעבוד לפני חמש שנים וזה נוסע מצוין. אתה שומע? זה הולך ככה: הם משלמים לך את מה שהתחייבת, אתה מצידך לא צריך להשיג כסף ולא כלום, רק להתחייב לעשן כל יום חפיסות סיגריות שלהם."

"מה? מי? כמה?"

"מה שמענו. אתה צריך לעשן כל יום כמות של סיגריות. על כל חפיסה שאתה מתחייב לעשן למשך עשרים שנה כל יום - אתה מקבל מאה אלף ₪. כמה התחייבת?"

"יצאתי ממש בזיל הזול, 400 אלף", אומר ר' חצקל.

"ארבע מאות? וואו, באמת יצאת בזול. אז אתה מתקשר לדובק, חותם איתם הווה על ארבע חפיסות ליום לעשרים שנה, וקיבלת את כל ההתחייבות שלך. לחתן שלך יש דירה, ולבת שלך יש חתן, ואתה ממשיך לנסוע לחיים טובים ולשלום אל עבר הבת הבאה."

"רגע, רגע, אתה רץ קדימה ואני עדיין לא עיכלתי את הרעיון. תגיד לי, אני בחיים לא עישנתי, זה לא מאוד לא בריא. ארבע חפיסות ליום? בגיל שלי, ארבעים וחמש? ולהתחייב על ארבע חפיסות ליום, עד גיל ששים וחמש? זה מסוכן, לא?"

"מה מסוכן תגיד לי, זה מה שכולם עושים ואני לא רואה שאנשים מתים מזה. ממש ישיבים לחייך, גם אם נהיים קצת צרודים ועצבניים, מתגברים, הגוף מתגבר. תכלית מה עדיף לך? שהבת שלך תישאר בבית עד גיל ארבעים? כולם עושים את זה וזה בסדר, יש סייעתא דשמיא."

"אבל בכל זאת, אני מכיר הרבה בגילאים האלה שנפטרו מסרטן! ארבע חפיסות ליום! ותעזוב סרטן, כמות כזאת של סיגריות גורמת לעוד המון דברים, מחלות לב, שבץ מוחי, וכו'. אתה שומע על מה אתה מדבר?"

"לא יודע, אתה צודק שהרבה כאלה מתים מסרטן, אבל מי אמר לך שהם נפטרו דווקא מזה? אולי היה קורה להם סרטן גם בלי זה, מה אתה יודע! אני רק יכול להגיד לך שאני מכיר מאות אנשים שעושים את זה וממשיכים."

"נו, ויש לי עוד שלש בנות בהמשך, מה אני עושה איתן?" שואל ר' חצקל.

ובכן, חובות לוחצים של מאה אלף ₪ מסוכנים לבריאות, על פי כל פרמטר, לא פחות מאשר חפיסת סיגריות ליום. זה בדוק, סטטיסטית. לחץ של חובות הוא סכנה מוחשית לבריאות, ברמה פיזית. זה לא רעיון מוסרי או השקפתי, זו עובדה רפואית, פיזית לחלוטין.

בימים אלה אנחנו מציינים שנה לאסון מירון הנורא, בו קיפחו את חייהם ארבעים וחמשה אנשים צדיקים, בשל רשלנות מוזעזעת של מארגני האירוע. אותם אנשים שבנו את הגשר המסוכן, אותם אנשים שמילאו את ההר במכנים ללא תקן בטיחות, בידיעה שהם אמורים להכיל מאות אלפי אנשים, אבל "יהיה בסדר".

מעבר לחיזוק הנדרש לעשות לעילוי נשמת של צדיקים אלה, בני ציון היקרים המסולאים בפז - יש משהו שצריך לקחת לתשומת לב אחרי האסון הנורא: אסור לסמוך על הנס, ומעשים מסוכנים שכולם עושים - נשארים מסוכנים לא פחות. גם אם רבים הלכו בדרך זו ונשארו שלמים, פחות או יותר.

אין לי טענות על אף אחד, כמוכון. בתוך עמי אנוכי יושב, וכולם נוהגים כמו כולם, פחות או יותר. אבל התמונה שנראתה לעיני פתאום במראה - הייתה מצמררת.

האם אין דרך אחרת?

שוב ושוב מתברר שישנן דרכים אחרות. דורשות השקעה ומחשבה, אבל קיימות. ניתן להשיג חוברת של ארגון "שהשמחה במעוננו" עם פתרונות מעשיים ומצילים חיים בפל' של הרב בוצ'קובסקי שליט"א 0548407520.

עלון השבועי: נתרם על ידי כמה אנשים שאכפת להם שה'מים' לא יפסיקו לנבוע מ'הבאר'...	חבורת "מעין עולם הבא" [ג' דפים כמסכת שבת]	ניתן להירשם לקבלת העלון במייל a0548496676@gmail.com	דריש תרומות להדפסת העלון ניתן לתרום בנידורים פלוס בקופת 'עלי באר' הנצחה שבועית - 150 ש"ח מצויה רבה חיובי הריבוי להדפיס מהמייל ולחלק בבתי כנסת.
חלק מתרם לע"ג: משה בן נתן תרדתי. הוגעת רחל יזת בת טובה תרדתי.	קלט - קומא	בכל עניני העלון ניתן לפנות ל- 0548496676	

לעילוי נשמת גיסי היקר
הרה"ג ר' משה בן הגאון
ר' יצחק אדלר זצ"ל
נלב"ע בפתע מתוך ת"ת
י"ז בסיון תשע"ב

מים זכים

דורשי השומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פכ).

פרשת שלח

ולכן המרגלים נשאו את האשכול בכדי להראותו ולומר לבניי, שהנה כשם שאתם רואים בעיניכם שפירותיה של הארץ משונים כ"כ, כך תדעו לכם שיושביה משונים והינם גיבורים וענקיים ביותר, עד שאין אפשרות כלל לנצחם במלחמה.

ומעתה נמצא שהמרגלים לשיטתם סברו, שמדין לא תעמוד על דם רעך' הם חייבים למנוע מבניי מלעלות לארץ, בכדי להצילם מהמוות שעתידים למות בוודאי במלחמה עם יושבי הארץ הענקיים.

וכיון שלא הייתה להם אפשרות לשכנע בפייהם את בניי שלא יעלו לארץ, עי"פ הסיפורים שישפרו להם שיושבי הארץ ענקיים ביותר (משום שבניי לא יאמינו להם עי"ז וכני"ל), לכן הם סברו שמדין לא תעמוד על דם רעך' הם חייבים לישא עימם את האשכול, בכדי שיוכלו לשכנע על ידו את בניי, שכשם שפירותיה של הארץ משונים כ"כ, כך יושביה משונים והינם גיבורים וענקיים ביותר, עד שאין אפשרות כלל לנצחם במלחמה.

ומעתה כיון שפיקו"נ דוחה שבת, לכן סברו המרגלים שהם חייבים לישא ולטלטל את האשכול אפי' בשבת, כיון שרק עי"ז האשכול הם יוכלו לשכנע ולהציל את בניי מלמות במלחמה, (והם לא יכלו להישאר במקומם בשבת ועי"ז להימנע מחילול שבת, כיון שאז יושבי הארץ היו שמים ליבם אליהם, והם בעצמם היו נכנסים לסכנה, ודו"ק).

- ב -

אמנם באמת יש מקום לפלפל בדבר זה, משום דהנה בהגדה של פסח 'מבית לוי' (עמי שא) הובא המעשה דלהלן: שנה אחת שלח הבית הלוי את בנו הגר"ח לוורשא, בכדי לאפות שם את המצות לחג, - ואכן נסע הגר"ח לוורשא ואפה שם את המצות בכל הידוריהן, - אך כאשר גמר את שליחותו והתכוון לחזור הבייתה, התעוררה אצלו בעייה רצינית, מה יעשה עם 'ושמרתם את המצות'?

והרי יתכן שכאשר יסע ברכבת תחטפנו שינה, ואולי גם יתחלפו מצותיו שלו עם של אחר ועוד חששות... ולכן הירבה לקשור את חבילות מצותיו עם חבלים רבים סביב, כך שידע ברור שאלו המצות שלו, וכאשר ישב ברכבת קשר שוב את החבלים לידי.

והנה כאשר הגיע לאביו והגיש לו את המצות, הקיפו בעל הבית הלוי בשאלות שונות, בכדי לוודא שאכן דיקדק באפייתן ושמו עליהן היטב, - האם בטוח הוא שאלו המצות שלו הן ולא נתחלפו עם של שאר אנשים, והאם שמר עליהן כדת וכדין ועוד, - ועל כל שאלותיו השיב לו הגר"ח: 'כן, - עד אחד נאמן באיסורין!', - ומכיון שכך סמך עליו אביו ואכל ממצות אלו בפסח.

והנה באחד מימי החג הרגיש הבית הלוי, כי ידיו של בנו רבי חיים אדומות ואף נפוחות קצת, ושאלו אביו על כך, ורבי

ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים
אחד וישאיהו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים: (יג, כג).

הנה המרגלים הלכו ותרו את הארץ גם בשבתות שהיו בתוך הארבעים יום שריגלו בהם, וכמבואר מדאיתא בקרא (יד, לד) שהקב"ה אמר: 'במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום, יום לשנה יום לשנה תשאו את עונתיכם ארבעים שנה', - וכן מתבאר בפשטות מדברי רש"י (יג, כה), שהמרגלים הלכו גם בשבת, עי"ש.

ולכא' צ"ע טובא בזה, כיצד הותר להם לטלטל את האשכול ענבים בשבת, והרי מן הסתם עברו בדרכם גם ברשות הרבים, וא"כ צ"ע מאיזה דין הותר להם לטלטל את האשכול ענבים ברה"ר בשבת.

והנה הגר"י אייבשיץ צ"ל עמד על הקושיא הנ"ל בספרו 'תפארת יהונתן' (שם), ותירץ בזה ע"פ מה דקיי"ל דשניים שעשו מלאכה בשבת פטורין, ולכן 'וישאיהו במוט בשנים' בכדי שלא יתחייב אחד מהם - עכ"ד, (וע"ע במש"כ המעתיק בהגהתו שם, ואכמ"ל).

ואמנם תירוץ זה יהני רק ליישב את פשוטו של מקרא, אך בגמ' בסוטה (לד.) מבואר, ששמונה מרגלים נשאו את האשכול, והגמ' כתבה שם שלפי"ז נוכל לחשב מה הי' משקלו של האשכול, - והעולה משם שהאשכול הי' במשקל עצום מאוד, עד כדי כך שרק שמונה מרגלים ביחד יכלו לישא אותו, עי"ש.

וא"כ שוב צ"ע כנ"ל, מאיזה דין הותר להם לטלטל את האשכול ברה"ר בשבת, והרי קיי"ל (שו"ע או"ח סי' שטז, ה) שכאשר כל אחד אינו יכול לעשות את המלאכה לבדו, ועשו את המלאכה כמה אנשים ביחד, כולם חייבים, - וא"כ שוב צ"ע כיצד הותר להם לטלטל את האשכול בשבת, - (וכן צ"ע במה שמבואר בגמ' שם, שמרגל אחד נשא רימון ומרגל נוסף נשא תאינה, וצ"ע כיצד הותר להם לטלטל זה בשבת).

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יש מקום לומר בזה, עי"פ מה שמבואר בגמ' וברש"י (שם, בד"ה שלא היו), שמלכתחילה המרגלים נשאו עימם אשכול משונה כזה בכדי להוציא דיבת הארץ, ולהראותו ולומר לבניי שכשם שפירותיה משונים כך יושביה משונים וגיבורים וגבוהים, עי"ש.

ומעתה י"ל, דהמרגלים לשיטתם סברו (מחמת הנגיעות שלהם) שיש סכנה לעלות לארץ, כיון שיש שם אנשים ענקיים כ"כ שאין אפשרות לנצחם במלחמה, - אך המרגלים ידעו שכאשר יגיעו ויספרו לבניי איזה אנשים ענקיים הם ראו בארץ, אף אחד לא יאמין להם, כיון שקשה להאמין לדבר שהינו כ"כ רחוק מהמציאות המוכרת.

חיים ענהו, כי זה קרה לו בעקבות השתדלותו לשמור את המצות בכל הדרך הארוכה, וקשירת החבלים בהם ארז את חבילות המצות הדק היטב לידי, ומעוצם הקושי שבדבר נגרמו לו חבלות אלו בידי.

רטן עליו אביו: ולמה לא אמרת לי זאת קודם, ואזי הייתי סמוך ובטוח יותר כי אין לפקפק כלל על כשרות המצות ושמירתן? - ענה לו בנו הגר"ח: אבא רחמימא, עד אחד נאמן באיסורין הוא מן הדין, וכל שאר הדברים אינם אלא תירוצים, ולהכשיר את המצות בתירוצים לא רציתי... - עד כאן המעשה שהובא שם.

- ה -

אכן באמת יש ליישב את זה מב' צדדים, - א. י"ל דכל מה שהעלינו צד לומר, דגם לשיטת המרגלים הם לא היו חייבים לטרוח להביא ראיות ולשכנע את בניי שלא לעלות לארץ, כיון שבעצם בניי צריכים להאמין להם משום שבי עדים נאמנים לכל דבר וכנ"ל, - צד זה יתכן רק לדעת המנ"ח (מצוה רלו, ב) שאין חיוב מצד לא תעמוד וכו' להציל את מי שמאבד עצמו לדעת.

והנה לכאן צ"ע טובא בזה, דהן אמנם דדברי הגר"ח שהשיב לאביו הינם דברי שנינות וחריפות, - אך מ"מ אכתי צ"ע טובא בזה, מדוע הגר"ח לא הי' מחוייב מדין כיבוד אב, לספר כבר מתחילה לאביו על דבר החבלים שקשר בידי, ועי"ז הבית הלוי הי' כבר מתחילת החג סמוך ובטוח יותר, שאין לו מה לפקפק בכשרות המצות ושמירתן.

- ג -

אכן יעוי בהערות של מכון י-ם על המנ"ח שם, שצינו לכמה ראשונים ואחרונים שס"ל שכן יש חיוב להציל את מי שמאבד עצמו לדעת, וא"כ לפי"ז ודאי שלפי שיטתם של המרגלים הי' להם חיוב לטרוח להביא ראיות ולשכנע את בניי שלא לעלות לארץ, כיון דלא שייך כאן סברא לומר דאם בניי לא מאמינים להם הרי הם דאזיקו אנפשיהו, דעכ"פ אין זה גרע מהמאבד עצמו לדעת שיש חיוב להצילו, ופשוט.

ויש מקום לבאר בזה, דהי' ס"ל להגר"ח דבחיובי התורה נכללו רק דברים שבתוך כללי התורה וכנ"ל, ולכן אע"פ שלגופו של מעשה הגר"ח קיים את שליחות אביו על הצד היותר טוב עם כל החומרות ששייך לחשוש בהם, אך מ"מ לגבי מה שאביו הקיפו בשאלות האם המצות כשירות בתכלית ההידור וכו', הגר"ח הי' צריך להשיב לו את התשובה הטובה ביותר ע"פ דיני התורה.

ב. ועוד י"ל דגם אי נימא כדעת המנ"ח הנ"ל, שאין חיוב מצד לא תעמוד וכו' להציל את מי שמאבד עצמו לדעת, ונימא שהמרגלים לא היו חייבים לטרוח להביא ראיות ולשכנע את בניי שלא לעלות לארץ וכנ"ל, - אך מ"מ י"ל דכאשר המרגלים החליטו כן לטרוח לישא עימם את האשכול בכדי לשכנע את ישראל (ואע"פ שגם לשיטתם לא היו מחוייבים בזה), אזי י"ל דבכה"ג שפיר דבר זה הי' דוחה את השבת לשיטתם.

ויש מקום לבאר בזה, דהי' ס"ל להגר"ח דבחיובי התורה נכללו רק דברים שבתוך כללי התורה וכנ"ל, ולכן אע"פ שלגופו של מעשה הגר"ח קיים את שליחות אביו על הצד היותר טוב עם כל החומרות ששייך לחשוש בהם, אך מ"מ לגבי מה שאביו הקיפו בשאלות האם המצות כשירות בתכלית ההידור וכו', הגר"ח הי' צריך להשיב לו את התשובה הטובה ביותר ע"פ דיני התורה.

ז. ועוד י"ל דגם אי נימא כדעת המנ"ח הנ"ל, שאין חיוב מצד לא תעמוד וכו' להציל את מי שמאבד עצמו לדעת, ונימא שהמרגלים לא היו חייבים לטרוח להביא ראיות ולשכנע את בניי שלא לעלות לארץ וכנ"ל, - אך מ"מ י"ל דכאשר המרגלים החליטו כן לטרוח לישא עימם את האשכול בכדי לשכנע את ישראל (ואע"פ שגם לשיטתם לא היו מחוייבים בזה), אזי י"ל דבכה"ג שפיר דבר זה הי' דוחה את השבת לשיטתם.

וכיון שהגר"ח סבר שהתשובה הטובה ביותר לזה ע"פ דיני התורה היא, לומר לאביו שהוא יכול להיות סמוך ובטוח שהמצות כשירות בתכלית ההידור משום שיעד אחד נאמן באיסורין, - לכן הגר"ח סבר שאם בכל זאת אביו עדיין חושש לכשרות המצות שלא ע"פ דיני התורה (לפי דעתו), אזי שוב אין מוטל עליו חיוב לספר לאביו את הסיפור עם החבלים שכרך על ידיו, בכדי שיהי' סמוך ובטוח יותר בכשרות המצות, כיון שבחיובי התורה נכללו רק דברים שבתוך כללי התורה, וגם לגבי כיבוד אב אינו מחוייב לעשות דברים שאינם בתוך כללי וגדרי התורה וכנ"ל.

וכך כתב הגרא"י ב'קובץ הערות' (מח, טז) וז"ל: 'דלפי האמת הא דפיקו"נ דוחה לכל התורה, אין הכוונה דמצות הצלת נפש דוחה להאיסורין, - אלא אפי' ליכא מצוה כלל, שרי לעבור על האיסור במקום הצלת נפש, - דאפילו בעובר דלא הוי נפש, מ"מ מותר לחלל שבת בשבילו... - ובתוס' ב"מ פ' המקבל (קיד: ד"ה אמר) כתבו, בהא דאליהו טימא את עצמו לבן הצרפתי להחיותו אף דהוא כהן, משום פיקו"נ, ובוודאי ליכא מצות פיקו"נ במת להחיותו... - ומוכח מזה דפיקו"נ דוחה כל האיסורין, אפילו היכא דליכא מצוה, עכ"ל עי"ש.

[ואמנם היו ת"ח שליטי"א שטענו לי, שגם אי נימא שבאמת בשאר חיובי התורה י"ל דנכללו רק דברים שבתוך כללי התורה וכנ"ל, אך מ"מ לגבי כיבוד אב נראה להם לומר, שמחוייבים לעשות נחת רוח לאב גם במקום שאין זה בתוך כללי התורה, וא"כ לדבריהם נצטרך לחפש יישוב אחר בביאור המעשה עם הגר"ח הנ"ל, - ועי"ע בספר 'עובדות והנהגות' (ח"א עמ' ר) שהמעשה הזה הובא בגירסא שונה מהנ"ל, ולפי המסופר שם אכן אין מקום כלל לקושיא ששאלנו לעיל, עי"ש ואכמ"ל.]

- ו -

[והנה לעצם העניין יש לשאול, מדוע משה רבינו ציווה אותם מלכתחילה לקחת מפרי הארץ, ואיזה היתר הי' להם מעיקרא לטלטל בשבת, - ויש מקום ליישב, דמשה רבינו התכוין שיטלטלו בשניים פרי כזה שכל אחד מהם יכול לישא לבדו, אך לא הי' בכוונתו שיביאו פרי גדול כזה שכל אחד אינו יכול לישא לבדו, ודו"ק.]

וכעת נשוב לנידו"ד לגבי המרגלים שסברו שהם חייבים לישא ולטלטל את האשכול אפי' בשבת, כיון שרק עי"י האשכול הם יוכלו לשכנע ולהציל את בניי מלמות במלחמה וכנ"ל, - דמעתה יש לדון ולומר בזה, דאם בחיובי התורה נכללו רק דברים שבתוך כללי התורה וכנ"ל, א"כ יש לדון דגם לשיטתם של המרגלים מצד דין לא תעמוד וכו' הם לא היו מחוייבים לישא עימם את האשכול בכדי לשכנע את בניי שלא לעלות לארץ וכנ"ל.

- ד -

ועוד יל"ע בעצם קושיית הגר"י אייבשיץ הנ"ל, דמנ"ל שהם באמת טיילטלו את האשכול בשבת, והרי בפשטות י"ל דהם לקחו את האשכול רק בדרכם חזור כשהיו כבר קרובים מאוד לחזרתם למדבר, ומנ"ל שהי' אז שבת ביתיים, - ועי"ע בספר 'סדרי פרשיות' (עמ' תקסב) שהביא שנחלקו הדעות בזה מתי הם לקחו את האשכול, עי"ש ואכמ"ל.]

כיון שע"פ דיני התורה גם בלא שיביאו הוכחה מהאשכול, בניי צריכים להאמין להם למה שהם מספרים שיושבי הארץ הינם גיבורים וענקיים ביותר, כיון שבי עדים נאמנים לכל דבר שבתורה, (והם לא היו מוכחשים על עצם דבר זה עי"י יהושע וכלב, אלא שהם טענו שהקב"ה יסייענו לנצחם אע"פ שהם גיבורים ביותר, ודו"ק.)

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ואילו בניי לא יאמינו להם הרי הם דאזיקו אנפשיהו, ושוב אין למרגלים חובה לטרוח ולשכנע אותם שלא לעלות לארץ, וכד נימא הכי שאכן גם לשיטתם הם לא היו חייבים מדין לא תעמוד וכו' לישא עימם את האשכול וכנ"ל, א"כ שוב

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירוים מביית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת שלח התשפ"ב גליון 220

התווכחות עם הגבורה

שאלה: לאחר שאדם גדול אומר דבר, האם כדאי להתעקש עמו אולי בכל אופן יש אפשרות אחרת?

א. במדבר יג, ב: "שָׁלוּז כֹּךְ אַנְשֵׁים וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן". פירש רש"י "שלח לך – לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח. לפי שבאו ישראל ואמרו: 'נשלחה אנשים לפנינו' (דברים א, כב). כמה שנאמר (שם) 'ותקרבו אלי כולכם', ומשה נמלך בשכינה, אמר: אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר (שמות ג, יז) 'אעלה אתכם מעוני מצרים' וגו', חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים, למען לא יירשוה". מכאן נלמד שאחר שהקדוש ברוך הוא אומר דבר, או להבדיל – לאחר שאדם גדול אומר לאדם איזה דבר, אין לנסות להתעקש ולשאול: אולי אפשר לעשות זאת בדרך אחרת, כי החכם אומר את דעתו – דעת תורה, ואם הלה מתעקש ללכת בדרך אחרת, גם אם הסכים לו לבסוף החכם, ההפסד כולו שלו, וכמו שכל ישראל לבסוף הפסידו מלהיכנס לארץ ישראל¹. **כיוצא** בזה ניתן לראות כיצד לפעמים האב אומר לבנו דבר המועיל לו, והילד מתווכח עמו ומתעקש שרוצה אחרת, בליט ברירה אומר לו האב: אני אמרתי את דעתי, שהיא הטובה בעבורך, אם הנך מתעקש, עשה כרצונך. הבן חושב: הלא האב אמר לי שאוכל לעשות כן, ולמה לא אעשהו, הרי בודאי שלא אנזק מזה. אבל אינו זוכר שלא היתה זו דעתו האמיתית של אביו, אלא שהוא התעקש וניסה להתווכח, ולכן נתן לו אביו לעשות כרצונו². כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה: אני אמרתי להם שהארץ טובה, אבל אם עדיין הם מתעקשים, ניתן להם כדעתם, אבל דע שיש בזה נסיון ועלולים להיכשל בו ולהינזק.

וכן היה אצל בלעם, שאפילו שהקדוש ברוך הוא אמר לו בתחילה שלא ילך עם שלוחי מלך מואב, אבל משנתעקש וחזר ושאל, הרשה לו ללכת, כאומרם (מכות י): 'בדרך שאדם רוצה לילך – בה מוליכין אותו (מן השמים)'. גם המתאוננים שביקשו שליו, אמרו להם משמים: אם רוצים אתם קחו ואכלו, "עד אשר יצא מאפכם" (לעיל יא, ט). ומעין זה הבאנו במקום אחר שאין לאדם להכריח את הנותן על קבלת הטוב, כי הנותן יודע מה הטוב בעבורו ולפעמים בדוקא נמנע מלתת לו, ועל ידי הכרחו, מקבל זאת וסובל בעצמו.

ופשוט שיש לשמוע לקול ה', ומי שחושב שהוא 'חכם' יותר כביכול – מפסיד, וכן מצינו בהמשך הפרשה (להלן יד, כה) שה' אמר להם "והעמלקי והכנעני יושב בעמק, מחר פנו וסעו לכם", ופירש רש"י "אם תלכו שם יהרגו אתכם, מאחר שאיני עמכם". והם התעקשו "וישכימו בבוקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הננו ועלינו אל המקום" (פסוק מ), ומשה חזר ואמר (פסוק מא) "למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלה, אל תעלו כי אין ה' בקרבכם". אבל הם חשבו שהם חכמים יותר "ויעפילו לעלות אל ראש ההר" (פסוק מד), אך "וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה" (שם בפסוק מה). ולכן אין להתחכם לעשות כנגד מה שנאמר מגבוה. **וכן** מסופר בגמרא (ערכין סף י): שמעיון השילוח קילח מים בכמות קטנה, ציוה המלך להרחיבו כדי שיתרבו מימיו, אבל דבר זה גרם רק להיפך שנתמעטו מימיו, לכן חזרו ומיעטוהו כפי שהיה בתחילה וקילח מים כבתחילה, לקיים מה שנאמר (ירמיה ט, כב) "אל יתהלל חכם בחכמתו", ופירש רש"י "אל יתהלל חכם – שחכמתו אינה אלא מקלקלת, לפי שכלי מקדש ראשון על פי הגבורה נעשו..."³. נמצא שדבר שנעשה על ידי ה', אין לנו להתחכם ולשנותו, ואף אם נתקלקל וכדומה, כי בודאי עשו לטובתינו באופן הטוב ביותר. וכל שכן

¹ **לכן** גם מה שאמר אחר כך (פסוק א) "וישלח אותם משה... על פי השם", אין הכוונה כמו בשאר מקומות שהיה ביצוי וברצון ה' ללכת, אלא כמו שפירש רש"י "על פי ה' – ברשותו, שלא עיכב על ידו", דהיינו לא ששלחם מרצונו אלא רק שלא עיכב מחמת בקשתם.

² **כגון** ילד שמתחנן לאביו לנסוע באופניים בכביש, או למקום רחוק, למרות שיש בהם מקצת סכנה, ולפעמים אחר תחנונים חוזרים ונשנים, בליט ברירה החורים מסכימים, ואם ארע איזה דבר ל"ע, אחר כך הם אומרים: אתה הסכמת ל... וכל שכן באופנים חשמליות שנוסעים במהירות, ופעמים רבות אין לרוכב עליהם שליטה, ונגרמו מזה הרבה פציעות ותבלות מסוכנות, ה' ישמרנו.

³ **כיוצא** בזה הביאו שם קודם לכן, שהיה במקדש חליל הנקרא אבוב העשוי מקנה דק, ומימות משה היה, ציוה המלך לצפותו זהב אך הדבר מנע את קולו הערב, ולכן נטלו את ציפוי וחזר להיות קולו ערב כבתחילה. גם בכלי נגינה שהיה במקדש הנקרא צלצל (העשוי משני כלים כמו פעמנים שמכים זה על זה) והיה קולו ערב ונפגם, שלחו חכמים והביאו אומנים מאלכסנדריא שבמצרים ותקנוהו ונפגם קולו, נטלו את תיקונו והיה קולו ערב כבתחילה. וכן כלי נוסף היה במקדש שנקרא מכתשת, ומימות משה היתה, ומפטמת את הבשמים, נפגמה והביאו אומנים מאלכסנדריא שבמצרים ותיקנוהו, ולא פיטמה כפי שהיתה, נטלו את תיקונו ופיטמה כבתחילה.

בשאר דברים שנקבעו על ידי התורה, אין לנו להתחכם ולחשוב שאנו מבינים יותר ולשנותה. ולהלן (דברים ח"א א, מ'קלוקל האדם לעצמו) הרחבנו עוד.

תשובה: לאחר שאדם גדול אומר דבר, אין להתזכח עמו כי הוא יודע הטוב בעבור הנשאל, ומי שמתעקש לנסות דרך אחרת – מפסיד לעצמו.

חשש מן החטא

שאלה: האם קיימת אפשרות שאדם יכול להיות בטוח בעצמו ובצדקותו שלא יחטא?

ב. במדבר יג, ג: "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה". פירש רש"י "כולם אנשים – כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו". נראה שבאה התורה ללמדנו את כח הנגיעה ותאות העבירה, כי הגם שבתחילה היו אנשים כשרים וצדיקים, בכל אופן בכח היצר להטעות ולשחד גם אנשים כאלו. והיינו שבאמת תמוה, כיון שאותם אנשים מלשון חשיבות נבחרו נשיאים מכל ישראל (כמוכר בפסוק ב), בודאי אנשי מעלה וצדיקים היו, ובפרט שמה בעצמו בחר אותם, וכיצד הגיעו לכזו מדרגה שפילה. **אלא** מוכח שאפילו הצדיק הגדול, לעולם לא יכול להיות בטוח בעצמו שלא יחטא, וכדרך שאמרנו חז"ל (ברכות כט.) אל תאמין בעצמך עד יום מותך, שהרי יוחנן כהן גדול שימש ככהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי (ובראשית כו, ח' הפסקת הזהירות/ ובנדפס מחדש ה, כב' התחזקות בתמידות'. ובדברים ח"א ד, טו' הזהירות שבפסגה' כתבנו בזה). **ובאמת** כאן מה היתה הסיבה שחטאו? משום שלא למדו מוסר, וכמו שפירש רש"י (בריש פסוק ב) "למה נסמכה... ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר". וכעין מאמר המשגיח בישיבת ליקווד – הג"ר נתן ווכטפויגל וצ"ל: צריך לדעת כי מי שאינו לומד מוסר ואין בו יראת אלקים – חשוד על רציחה. אם הייתי בא לאיזה ראש ישיבה ואומר לו: אם לא לומדים אצלך מוסר – תלמידך רוצחים, הוא יחשבני למשוגע, אבל זה מפורש בפסוק שאברהם אבינו אמר לאבימלך (בראשית כ, יא): "רק אין יראת אלקים במקום הזה, והרגוני" (וכמו שנתבאר שם 'בלא יראת שמים – חשש פיקוח נפש').

ואפילו שמצינו (יומא סוף לה): שמי שעברו רוב שנותיו (ועבר את גיל שלשים ושש) ולא חטא – שוב אינו חוטא, ויש מפרשים שלכן משה התפלל רק על יהושע ולא על כלב (שמות יג, טו), לפי שעדיין לא עברו רוב שנותיו של יהושע, והיה אצלו חשש שמא יחטא, אבל אצל כלב שעברו רוב שנותיו לא הוצרך להתפלל עליו. **מכל** מקום אין הכוונה בזה ששוב לא יתכן שיחטא, אלא רק שמסייעים לו מן השמים שיכול להטהר ולהתקדש ללא עמל רב, אבל תמיד תלוי בבחירתו. ולכן אף הצדיק הגדול, עליו להישמר תמיד מפני השונא הגדול המבקש המיתו (כלשון חובות הלבבות ש"ה שער יחוד המעשה, ה) "ראוי לך לדעת כי השונא הגדול שיש לך בעולם, הוא יצרך הנמסך בכוחות נפשך".

תשובה: לעולם לא קיימת אפשרות שהאדם יהיה מחוסן לגמרי מן החטא, ואף שלפעמים מוגן הוא יותר, אבל לעולם צריך לחשוש ולהזהר מפניו.

הדרך לגדול

שאלה: מהי הדרך להגיע לגדלות בתורה?

ג. במדבר יג, ג-ד: "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה. למוטה ראובן...". פירש רש"י "כולם אנשים – כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו". והכתוב מנאן אחד לאחד, ובסדר מנייתם פירש הרמב"ן "מנה הכתוב (את) השבטים, לא לדגליהם ולא לצבאותם ולא כתולדותם, ונראה שראה למנותם הנה לפי מעלת השלוחים, כי היו ראשים ונשיאים בעם כאשר סיפר, ואין מעלתם שווה אלא יש בהם גדול מחבירו בחכמה ובכבוד, והקדים הנכבד הקודם במעלה, כי ממעלת עצמם מנאם לא למעלת השבט, וכן בנשיאים החולקים להם את ארץ כנען (להלן לד, יז-כט) הזכירים כפי המעלה ולא לתולדותם".

והנה אם מתבוננים ברשימת האישים, מוצאים את כלב בן יפונה השלישי, ואת יהושע בן נון החמישי. ולבסוף, ידוע שכלב בן יפונה היה נשיא שבט יהודה – שבט המלוכה, ועמד בראשו בכיבוש הארץ (כדלהלן לד, יט). ואילו יהושע בן נון היה למנהיג ישראל, והעם קיבל את מרותו, ככתוב (יהושע א, יח) "כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצוונו, יומת", וממנו למדו דין מלך וחובת הציות לדבריו (סנהדרין מט.). **ותמוה**, כי מאחר שיהושע לא היה הגדול שבכולם, כיצד 'עקף' והגיע לראש הפסגה. אלא התשובה כפי שכתבה התורה (שמות לג, יא) שהיה 'נער לא ימיש מתוך האוהל'. בהתמדתו ושקידתו בתורה הקדושה, ובשימוש חכמים אצל משה רבינו, זכה להבטחת חז"ל (נדריים כו.) 'למד מאהבה, וסוף הכבוד לבוא'. וכפי ששנינו על הלומד תורה לשמה (אבות ו, א) 'ונתנת לו מלכות וממשלה'. וכן מצינו אצל הרבה גדולי תורה, שבתחילה לא שמעו מהם מאומה, אלא הירבו בלימוד התורה יום אחר יום, עד שבמשך הזמן נעשו מגדל-אור לכל סביבתם. וכבר הארכנו בלב טהור על רבים מגדולי ישראל שלא היו כשרוניים אלא להיפך חלשי-השכל, אבל ברוב התמדתם ויגיעתם ותפילתם להצלחה בתורה, עלו ונתעלו ונעשו מגדולי ישראל, כי לימוד התורה אינו תלוי ברוב הכשרון אלא בעמל התורה ביגיעתה ובהתמדתה (וכמוכן שנצרך לזה גם 'תפילה' להצלחה כמבואר בגמרא בנדה ע:).

תשובה: הדרך להגיע לגדלות בתורה היא ההתמדה והשקידה בה, ואפילו אם בתחילה לא רואים בו משהו מיוחד, אך כשמסקיע את כולו אליה ומתפלל להצלחתו – מקבל סייעתא דשמיא וזוכה לגדול הרבה.

שאלה: האם אפשר להתפלל על אדם אחר שיתחזק באמונה וזיראת שמים?

ד. במדבר יג, טז: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע". פירש רש"י (ומקורו בסוטה לד): "נתפלל עליו: יה יושיעך מעצת מרגלים". מבואר כי אחר שהקדוש ברוך הוא גילה למשה (לעיל פסוק ב רד"ה שלח, השני) שהוא נותן לבני ישראל אפשרות לטעות בדברי המרגלים, והבין משה שעתידים הנשיאים להתנסות בנסיון המרגלים, התפלל על יהושע בן נון. וקשה, מדוע התפלל דוקא עליו, ועוד כיצד ניתן להתפלל על אדם שיתחזק ב'יראת-שמים', הרי אמרו חז"ל (ברכות לג: מגילה כה. ונדה טז: 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ובלב טהור, כח הבחירה ותפילה על רשעים הרחבנו בזה). **ובאמת ה'חפץ חיים'** (בשמירת הלשון כאן) פירש שאדרבה לכן התפלל משה דוקא על יהושע, לפי שאצלו היתה הסכנה 'גשמית' שלא יהרגוהו וכדומה כיון שהתנגד אליהם בפומבי⁴, אבל כלב שהתנגד אליהם בשקט ורצה שיחשבו שהוא איתם כדי להחזירם למוטב (עין להלן בפסוק ל 'ויהם כלב' וברש"י, ושם יד, כד וברד"ה רוח אחרת), היתה אצלו סכנה 'רוחנית' ולא יכל משה להתפלל עליו, כי אין להתפלל על 'יראת-שמים', ולכך הוצרך כלב ללכת בעצמו להשתטח על קברי אבות (כפירוש רש"י להלן פסוק כב). **אלא** שגם בתפילת העמידה מתפללים על החוטאים "השיבנו אבינו לתורתך" בלשון רבים, ומוכח שאפשר להתפלל על החוטאים שישבו בתשובה. יש אומרים (חזון איש בסוף או"ח) שהטעם שניתן להתפלל על כך הוא משום שעל ידי תפילה שבאה מכח התחנונים שהם בני אדם, נחשב שבאה מכח הבחירי ואינו נקרא 'בידי שמים'. ויש אומרים (עין בן יהודה ברכות י.) שבאופן שמתפלל קודם שחטא, יכול להתפלל שימשיך כן מבלי לחטוא, והקדוש ברוך הוא 'ימנע' ממנו את המפריעים והמחטינים ודרכי היצר המפריעים אותו בעבודת ה', וממילא ימשיך בעבודתו כראוי, (ובמשכן שילה במדבר יג, טז ובלב טהור הארכנו בעוד תירוצים וביאורים).

תשובה: אפשר להתפלל על האדם שיתחזק באמונה ויראת שמים, ונפרט במקום שמתפלל קודם שנופל בחטא חלילה, שהקדוש ברוך הוא יעזרהו להמשיך בעבודת ה' כראוי.

עונה פסולה

שאלה: האם מידת הענוה טובה תמיד לאדם?

ה. במדבר יג, טז: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע". כתב בתרגום יונתן "וכדי חמא משה ענותנותיה, קרא משה להושע בן נון יהושע", פירוש כאשר ראה משה את ענותנותו של הושע, וקרא לו "יהושע". ופירש האבני נזר (הביאו בנו בשם משמואל פרשת שלח תרע"א) משום ש"מטבע העניו לבטל דעתו לדעת זולתו, (לכן משה) קרא שמו יהושע, לומר: ה' יושיעך מעצת מרגלים", כלומר, כיון שחשש משה שמחמת ענותנותו של יהושע יגרר אחר חבריו לרעה, לכן התפלל עליו שיתאזר כנגדם בגאווה של קדושה. **עוד** הוסיף השם משמואל (שם) "ענוה לבטל דעתו לדעת הרבים נגד רצון ה' יתברך ענוה פסולה (היא) ואינה אלא שפלות הנפש בלבד, וענוה טהורה היא להיות עניו נגד ה' יתברך לבד, וכמו אברהם אבינו ע"ה שעם כל ענותנותו היתירה שהיה בעיני עצמו עפר ואפר, נקרא 'איתן' מלשון חוזק, שהיה לו חוזק הלב מאוד מאוד, שהוא איש אחד ועמד נגד כל העולם כולו שהיו עובדי עבודה זרה ונגד נמרוד שמלך אז בכיפה".

וכבר הוזהירו על זה בעלי המוסר, שיזהר האדם שלא ישפיל עצמו בענוה פסולה, אלא אדרבה צריך לדעת ערך עצמו ויקיים (דברי הימים ב' יז, ו) "ויגבה לבו בדרכי השם", ופירש רש"י "גבה לבו בדבר זה, שלא הלך כי אם בדרכי השם". ובמצודות דוד פירש "אף שהיה לו עושר וכבוד, לא גבוה לבו בעבורם, אלא במה שהלך בדרכי השם". גם לא יקטין ערך מעשי עצמו כדברי הקדושת לוי מברדיטשוב (קדושה שלישית לפורים) שכתב "אם מייאש את עצמו, ואומר שאין להקדוש ברוך הוא נחת רוח במעשיו... (שעושה כאן) בתחנונים... אין זה נקרא עניו ושפל ברך, (אלא) אדרבה הוא נוטה קצת למינות". ומטעם זה מתבטל גם מלעשות דברי חסידות, כמו שכתב ביושר דברי אמת (את לא) "השטן מקטין החשק של האדם במידת הענוה המזויפת לאמור: תולעת אנכי ולא איש, ומי אנכי להתקרב לה' יתברך, (וממשיך לפתחו): כלך מדרך זה, ולך בדרך הכבושה של כל העולם, כמו המנהג שנוהגים העולם, להתפלל כפשוטו ולקצר בתפילה, ולא ללכת בדרך החסידים, ולדקדק באיסורים, רק לאכול כל מאכל, וללבוש כל מלבוש, רק לקיים המצוות שראינו מאבותינו (עד כאן טענת השטן), ועל ידי זה מרשל את האדם מעבודתו יתברך במידת הענוה הפסולה". **וכדברי** הבעל שם טוב (אור החכמה פרשת קדושים בשמו, וכן כתב בייטב לב פרשת נח בשם רבי זושא מאנפול) על הפסוק (תהלים י, ג) "כי הלל רשע על תאות נפשו", כלומר "בשביל תאות נפשו הוא עניו כמו הלל, ומשפיל את עצמו לחטוא... ובענוה פסולה כזה לא בחר השם". ובמקומות אחרים הוספנו עוד בזה. (ועין גם בויקרא ב, יא 'מניעת ההתנשאות והגאווה', ו, ג 'מלבושי כבוד', ט, ז 'כניעה בלקיחת תפקיד').

גם בסידורו של שבת (ח"א ו, א) כתב "אף שמידת הגבהות היא מאוסה, ומתועב למאוד לפני הבורא, הנה יש דוגמתה בקדושה, והיא משובחת מאוד כשהיא על שלימות הראוי. הלא כתוב 'ויגבה לבו בדרכי השם' (דברי הימים ב' יז, ו). ורז"ל (סנהדרין ד, ה אמרו) אמרו 'לעולם

⁴ קצת קשה מלשונם "יה יושיעך מעצת מרגלים" שמשמע מעצתם הרוחנית, אבל בדוחק נצטרך לפרש שהכוונה מעצתם שיהרגו או יזיקו מחמת שיראו שאתה מתנגד להם.

יאמר האדם: בשבילי נברא העולם... וזו ישנה בקדושה, כי לפעמים יטעה היצר הרע לאדם לומר לו: מי אתה לבקש גדולות, לדקדק בדקדוקי מצוות מאוד, ולעסוק בתורה יומם ולילה, הלא לא טוב אתה מאבותיך, והימים הראשונים היו טובים, שלא היו מדקדקים בזהירות המצוות, ולא ידעו ממצוות שמורה כמו בזמננו היום וכדומה בשאר דקדוקי מצוות, או בתפילה לא היו מתפללים באורך כל כך, ואתה למה תדחק עצמך ליהרהר מלהתפלל בלי מחשבה זרה, ולא תוכל עשוהו כי קטן אתה במדרגתך, אך הכל נאה לצדיקים הגדולים הגדולים שמעודן היו נשמרים מכל רע, ואתה תתפלל בקיצור, ו'אחד המרבה ואחד הממעט' (מנחות קי.) וכדומה מפיתויי היצר, במה שמפתה אותו במידת הענוה, ועושהו עניו וקטן מכל, כדי לבטלו מעבודת בוראו. ועל כזה, אף אתה אמור לו: שקר אתה דובר בזה, וכל אדם יוכל להיות כמשה רבינו ע"ה (רמב"ם תשובה ה, ב), ואם לא על משמרת אעמודה להיות נזהר מכל רע, מצות לא תעשה דאורייתא או דרבנן, או אפילו מנהג ישראל, חלילה לי לפרוש מדרכיהם שלא לעשות כמעשיהם, ולדקדק בכל הדקדוקים שבעולם ובכל מיני אזהרות, שלא אבוא ח"ו לידי איסור קל אפילו מדברי סופרים, ומכל שכן בחמץ בפסח שהוא מחייבי כריתות, ואזהרתו במשהו, שמאוד קשה להזהר במשהו, ועל כן זהירותו גדלה בו להזהר בכל האפשרי. וכן לעשות כל המצוות עשה בתכלית השלימות, בלב טוב ובמחשבה טובה ונכונה, ואפזר ממוני בקיומם, שיהיו נאים ומהודרים ויפים, לקיים (שמות טו, ב) "זה אלי ואנוהו", ואמרו ז"ל (שבת קלג: ונייר ב:) 'התנאה לפניו במצוות', ואם כה אעשה גם אנכי לא נופל מהם, וגם אני יכול לבוא לדרגת הצדיקים הגדולים, כמוהם כמוני, ועל כן גם בשבילי לבד נברא העולם (סנהדרין לו.), כיון שגם אני אוכל להיות כמוהם אם ארצה לחזק עבודתי בשלימות". (וראה עוד מה שכתבנו בויקרא י, ג הכרת ערך עצמו').

ובאמת 'החכם עיניו בראשו' (קהלת ב, יד), שלעולם יהיה בדרך הממוצע, לא בהתנשאות ולא בשפלות, כמו שדרש הבעל שם טוב על הפסוק (בראשית ד, ז) "הלוא אם תיטיב שאת, ואם לא תיטיב, לפתח חטאת רוביך" – האדם צריך להיות תמיד בדרך הממוצע, לא בהתנשאות ולא בשפלות ח"ו, וזהו 'אם תיטיב שאת' – כשטוב לו יש לו התנשאות, 'אם לא תיטיב' – יש לו שפלות, ו'לפתח חטאת רוביך'. אבל כל זה לא טוב, אלא 'רק נע ונד תהיה בארץ' – פעם כך ופעם כך, דהיינו אם יבוא לו (היצר הרע) בהתנשאות יכריע את עצמו לצד השני (של הענוה), ואם ירגיש שיבוא לו עצבות, יכריע את עצמו להיפוך". **וכתב בצרור החיים** (י:) שזהו שנרמז בפסוק (ויקרא כה, א) "וידבר ה' אל משה בהר סיני", ש"הר סיני" מלמד על שני הדרכים שצריך האדם לעבוד עם יצרו, אם מגיס דעתו של אדם בבחינת 'הר' שהוא גבוה, אז העצה כנגדו להתנהג במידת השפלות ולהיות 'סיני'. אבל אם היצר הרע בא אליו בבחינת 'סיני' שהוא נמוך, שרוצה להשפילו ולהוריד ממנו התקוות, העצה כנגדו להיות 'הר' בגאווה של קדושה ולומר לו: הלא יהודי אני, ויש בכוחי לעשות דברים נשגבים.

ואמר הבעל שם טוב שהענוה דומה לפרה אדומה (כמובא בכתר שם טוב, יח:) שמטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים, וזאת כי "מתחילה אם האדם מתנהג בדרך לא טוב, והוא רחוק מה' יתברך, התחלת תיקונו הוא מצד הגבהות ושלא לשמה, כמו להתפארות... ו'מתוך שלא לשמה בא לשמה' (פסחים ג: סנהדרין קה: נזיר כג: סוטה כב: מז. הוריות י: ערכין טז:), אבל (לאחר שמגיע לשלב של) 'לשמה' צריך להיות זך ונקי מכל סוג גבהות, כי אם יתערב בו גבהות ח"ו תפסול (את) העבודה, נמצא הגבהות מטהרת הטמאים הרחוקים מה' יתברך, ומטמא את הטהורים שנתקרבו כבר לה' יתברך, שח"ו אם יתערב בהם גבהות, יתועב לפני ה'". (ועיין בשמות בהפסרת פרשת זכור 'התגברות רוחנית' ובנדר"ח).

תשובה: אף על פי שהגאווה היא מידה מאוסה ויש להתנהג בענוה, אבל לפעמים צריך להשתמש גם בגאווה, לדעת את ערכו ולגדול בדרכי ה'.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל – עלוני הפרשה המחכימה' על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (במעלת אותו היום ושהכל הולך אחר ההתחלה), עלון 'הכנה נפלאה לבת מצוה' (כ"ל), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות ב: 40 דקות על כל רוב הש"ס משניות, וניתן לשומעם בקול הלשון' על פי שם 'הרב שילה בן דוד שליט"א – הפרק היומי במשניות', או בקו ישיר שמספרו: 0733,211612 ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"ב): אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שתשובותיהן במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בחלב ותערובות יו"ד פו-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בהירים ומאירים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה חלקים שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ב' ג', חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בצירוף עובדות והנהגות ומעשים מנסינות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים ובידורים, ופולפולים בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובענייני המועדים בחודש אלול ותשרי - ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (כ"ל בחודשי כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על הנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), שלום רב (שאלות שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעובדות ומעשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אזל לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מעובד ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), חדש: תולדות אדם (בענייני גילאים ושנות האדם מקודם לידתו עד אחר

פטירתו), תורת עשר המכות (סיכום והערות בעניין עשר המכות בדרך הפרד"ס)

בטלפון: 02-5864229. ובדוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקמגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

בין אדם לחבירו

מצוות

גליון חודשי להעמקה במצוות שבין אדם לחבירו והאיך קיומם למעשה

סיון תשפ"ב

מצוות אהבת ישראל

גליון מספר 11

ומבואר במפרשים דרך אחרי שנעשו כאיש אחד בלב אחד היו ראויים לקבלת התורה. (עיין בכד הקמח ערך שנאת חנם ואור החיים וכלי יקר). ומסתמא כן הוא ג"כ בכל שנה ושנה. וכע"ז פירש האור החיים (פ"ט"ב) הפסוק בשירת הים 'אשירה' להשם כי גאה גאה וגו', והוא לשון יחיד, דכלל ישראל אמרו השירה יחד בלא בחינת השתנות והפרדה עד שהיו כאיש אחד, וזולת זה לא היו אומרים שירה, ע"כ.

גדר קיום מצוות ואהבת לרעך כמוך

הנה פשוטו של מקרא 'ואהבת לרעך כמוך' משמע דהמצווה היא על אהבת הלב, וכל שמכניס בלבו אהבת חבירו מקיים המצווה אף כשאינו עושה פעולות של הטבה וחסד. וכן משמע ברמב"ם בספר המצוות (ר) דכתב, "שציונו לאהוב קצתינו את קצתינו כמו שנהאב עצמינו, ושתהיה חמלתי ואהבתי לאחי כחמלתי ואהבתי לעצמי בממונו ובגופו וכו'. ומשמע דקיום המצווה הוא ע"י שאהוב את חבירו בלבו. והחינוך (מצוה רמג) כתב 'ואהבת לרעך כמוך - לאהוב כל אחד מישראל אהבת נפש' וכו'.

ויש שהקשו מלשון הרמב"ם בהל' דיעות פ"ו ה"ג דכתב "מצווה על כל אדם לאהוב כל אחד ואחד מישראל כגופו, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו". [ודברי הרמב"ם אלו הובאו במשנ"ב ס' קנו סק"ד]. ומשמע לכא' דרק ע"י פעולות של הטבה וחסד מקיים המצווה.

ונראה דבפשטות דברי הרמב"ם מפורש אף בדבריו בהלכות דיעות, דגדר המצווה היא 'לאהוב כל אחד ואחד מישראל כגופו', (וכן נביא להלן מדברי רבותינו האחרונים), וע"כ מה שכתב לפיכך צריך וכו', היינו דהפועל יוצא ממה שאהוב את חבירו זה שמספר בשבחו וחס על כבודו וממונו. ומ"מ כל שאהוב את חבירו עד כדי שרוצה לספר בשבחו ולחוס על כבודו וממונו, מקיים המצווה.

דברי האחרונים דמקיימים המצווה באהבת הלב

כתב הבית הלוי (קונטרס אהבת ישראל) וז"ל 'האהבה לכל אחד היא מצוות עשה שנאמר ואהבת לרעך כמוך, ועל כן צריך האדם לעורר בלבו אהבה על הכל וכשאינו מעורר האהבה לא קיים מצוות עשה זו. עכ"ד. וכן מבואר בדברי הסבא מקלם דכתב (כתבי הסבא מקלם עמ' יג) והנה אין דבר שיוכל האדם לקיים אלפים ורבות מצוות בכל רגע, כי על כל אחד מישראל מקיים מצוות עשה בפנ"ע, ולכן היצר מתגבר על האדם מאד להאבד ממנו הון רב בכל רגע וכו'. ומבואר דקיום המצווה הוא באהבת הלב.

באבות דר' נתן (פ"ט"ז) מצינו דבר נשגב בגודל חיוב מצוות ואהבת לרעך כמוך "רשב"א אומר בשבועה גדולה נאמר דבר זה - ואהבת לרעך כמוך אני ה' בראתי אתה אהבו אני נאמן לשלם לך שכר טוב, ואם לאו אני דיין לפרוע". ומבואר לן עד כמה חשוב לקב"ה שנהיה אוהבים זה את זה.

את מי הקב"ה יותר אוהב

כתב המסילת ישרים (פ"ט) אין הקב"ה אוהב אלא למי שאהב את ישראל, וכל מה שהאדם מגדיל אהבתו לישראל - הקב"ה מגדיל אהבתו עליו. [ואפשר דזה שאנו מבקשים 'ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים'. דאנו מבקשים שנהאב את ישראל, ועי"ז לא יסיר הקב"ה אהבתו מאיתנו]. והחינוך (מצווה רמג) כתב, דאדם שמתנהג עם חבריו דרך אהבה ושלוה ורעות ומבקש תועלתם ושמח בטובם, עליו נאמר ישראל אשר בך אתפאר.

כתיב 'לא תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לרעך כמוך אני השם'. וכתב האהבת חסד (ה"ב פ"ב) לבאר הא דכתבה תורה כאן "אני ה'" כדי להורות לאדם שיתבונן כמה פעמים הקניט את הקב"ה בדיבורו ובמעשיו, ואפ"ה אין הקב"ה נוקם בו אלא מתחסד עימו בכל עניונו, וזה כוונת הכתוב שתתנהג עם רעך כמו שאני מנהיג את העולם. עוד כתב לפרש (זכור למרים פ"א) כוונת הכתוב ואהבת לרעך כמוך אני ה' - רוצה לומר אם תהיה אוהב לרעך כמוך אז אני ה' בתוכם ואהב את שניכם, ואם לאו אין הבריאה מוצאת חן בעיני הקב"ה.

האדם נברא כדי להועיל לאחרים

והנה הגר"ח וואלזין היה רגיל לומר לבניו תמיד "זה כל האדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחרים ככל אשר ימצא בכוחו לעשות" (הקדמת בניו לנפה"ח). ובגמ' כתובות י"ז איתא, אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות. ופירש"י לעשות לאיש ואיש כרצונו.

כאיש אחד בלב אחד

'ויחן שם ישראל כנגד ההר' (יתרו י"ט, ב) ופירש"י כאיש אחד בלב אחד אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת. ובילקוט שמעוני (פ' יתרו) אמרו ביקש הקב"ה ליתן תורה לישראל בשעה שיצאו ממצרים והיו חלוקים אלו על אלו ... היו נוסעים ממריבה וחונים במריבה, כשבאו לסיני השוו כולם אגודה אחת. אמר הקב"ה התורה כולה שלום ולמי אני נותנה לאומה שהיא אוהבת שלום, הוי כל נתיבותיה שלום.

בין אדם לחבירו

אמשה

גליון חודשי להעמקה במצוות שבין אדם לחבירו והאיך קיומם למעשה

ובשער הכוונות מובא דביותר צריך לזיזת באהבת החברים העוסקים בתורה ביחד, צריך כל אחד ואחד לכלול עצמו כאילו הוא אבר אחד מן החברים שלו. וכתב ומאוד הזהירני מורי (האר"י) ז"ל בענין אהבת החברים שלנו.

מצוות נוספות שמרוויחים ע"י אהבת ישראל

ע"י אהבת ישראל מרוויחים מצות רבות, יותר קל לדון אותו לכף זכות, וכן שלא לדבר עליו לשון הרע, וכן יותר קל לקיים מצוות תוכחה כשעושה דבר שלא כהוגן. ועוד מצוות רבות. וזה הוא דאמר רבי עקיבא 'אהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה'.

איך מגיעים למעשה לאהבת ישראל

כל אחד מבין שלא מגיעים לזה ברגע אלא צריך מחשבה ועבודה רבה. במסכת ד"א זוטא פ"ב איתא 'אם חפץ אתה להידבק באהבת חבירך הוי נושא ונותן בטובתו'. והמכתב מאליהו (ה"א קונטרס החסד) האריך לבאר דמעשי הטבה וחסד גורמים אהבה. וכדברי החינוך הידועים דאחר הפעולות נמשכים הלבבות.

האורחות צדיקים (שער האהבה) כתב 'ויקבל כל אדם בשמחה ובסבר פנים יפות כי הסברת פנים תחזק האהבה... ולעולם ישתדל למצוא זכות על בני אדם במקום שאפשר להיות וביותר יזהר בזה, ואז יהיה אהוב לכל. ויכבד כל אדם במעשיו ובדבריו.

וכן כשיתבונן שכולם בריותיו של הקב"ה. וכן שיש להם צלם אלוקים. ושכל ישראל אחים וערבים זה לזה. ע"י התבוננות בדברים אלו יכול יותר בנקל לאהוב אותם.

הגר"י לוענשטיין כתב (דרכי העבודה עמ' קצט) דהדרך להגיע למצות ואהבת לרעך כמוך, ע"י שיבקש ויחפש מעלות של זולתו ויתבונן בהם. עוד כתב שיתבונן כשהוא מתפלל, שאין התפילה רק עבורו אלא אף עבור כל כלל ישראל.

הגר"ר אביגדור מילר בספריו מביא דרך עבודה כדי לקיים מצוות אהבת ישראל (ויסוד הדברים מבוסס ע"פ ספר חשבון הנפש לר' מנדל סאטנבר שחי בתקופת הגר"א), להתחיל לעבוד על זה בתוכנית שבועית שלש אחרי שלב, בתחילה בחרים יהודי אחד והעבודה בשבוע הראשון מתמקדת רק בו, לנסות לאהוב אותו, ויחשוב כמה שיותר מעלות שיש בו ולפחות דבר אחד, (ואפילו המראה החיצוני שלו), ולנסות לאהוב אותו ולחשוב כאילו הוא אח שלי או כאילו הוא אני עצמי. וכך להתקדם בכל שבוע מעט יותר. וזה לוקח שתי דקות ביום, ואפשר גם בדרך לבית וכד'. [פשוט דקודם שמתחילים לעבוד צריך לחדד לעצמו את ערך וחשיבות הענין].

לקבלת העלוניס במייל: T089113355@gmail.com

(ניתן לבקש גם העלוניס הקודמים). להנצחות או הערות: 08-9113355

וכ"כ היסוד ושורש העבודה (ש"א פ"ד) דמצווה זו יכול האדם לקיימה בכל עת ואף במחשבה, כשרואה או שומע על חבירו איזה טובה והוא שמח בלבו כאילו בא לו אותה הטובה מקיים מ"ע זו. וכתב דמצווה זו אפשר לקיימה גם בבית הכסא. וכן כתב בצוואה לבניו (ס"ה מה) בניי אוהבי זכרו ואל תשכחו מצוות עשה של ואהבת לרעך כמוך, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכרך ובקומך, ובודאי לא תבואו לשום עוון בעולם, הן בדברים שבין אדם למקום הן בדברי שבין אדם לחבירו. ע"כ. וכן משמע בחרדים (מה"ת התלויות בלב או' כח) דהמצווה מתקיימת אף באהבת הלב. וכן משמע בשערי קדושה (ח"ב ש"ד).

וכן מובא בשם מרן ר' ברוך בער שאמר על עצמו, אם שבתורה יראה לא אוכל להתפאר - כי לא השגתי כפי יכולתי, אבל אהבה לבן ישראל השגתי יכולתי, וכשרואה אני בן ישראל לפני לבי הומה הלואי יחולו ברכות על ראשו. (חי' ושיעורי מרן ר' ברוך בער ח"ג עמ' ת"ל).

את מי צריך לאהוב (ואת מי לא)

הנה ברמב"ם מובאר דהמצווה היא 'לאהוב כל אחד ואחד מישראל', ונראה לכא' דאף אותם (שומרי ת"מ) שאינם לבושים כמותינו או אין השקפתם כהשקפתנו וכד', ואף מי שאנו סבורים שדעותיו פסולות ולכן צריך להתרחק ממנו, ולפעמים אף צריך לחנך את ילדינו שלא להתנהג כמותו, מ"מ גם את אותם אנשים יש איסור דאורייתא לשנוא ומצוות עשה לאהוב.

וכן מובאר באבות דר' נתן (פס"ז ה) שהביא רבינו החפץ חיים (אהבת ישראל פ"א) "אל תאמר לזה ישראל אני אוהב ולזה אני שונא לאהוב את החכמים ולשנוא את עמי הארץ, אלא אהוב את כולם ושנא את המינים, ומין נקרא הכופר בתורת ה' והשגחתו. ע"כ.

לקבל קודם התפילה מצוות אהבת ישראל

כתב המג"א (ס"ו ב) בשם האר"י דקודם התפילה יקבל עליו מצוות ואהבת לרעך כמוך 'לאהוב כל אחד מבני ישראל כנפשו' וע"י זה יכול תפלתו בכלל תפלת כל ישראל. וכ"כ הח"א (א, ו). וכתב היסוד ושורש העבודה (צוואה סמ"ה) לבניו, 'ומעיד אני עלי עצמי שהיה בלבי שמחה עצומה בקיום המצוות עשה של ואהבת לרעך כמוך ממש כקיום מצוות עשה של הנחת תפילין הקדושים.

חיוב מיוחד לאהוב קרוביו וכן חבריו מהכולל

מצווה מיוחדת יש לאהוב את שכניו וקרוביו וכדאמרו בגמ' (יבמות ס"ב, ב, א) האוהב את שכניו ומקרב את קרוביו וכו', עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני. וכ"כ החרדים להלכה (פ"ה ס"ב) 'האדם אוהב שכניו ומקרב קרוביו וכו'. וחייב אדם לגמול חסד לשכניו ולקרוביו יותר מלשאר בני האדם. וע"י אהבת חסד (ח"א פ"ו ס"ג) דקרוב קודם לבן עירו.

”ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוךך על הארץ הטובה אשר נתן לך”

סגולת ברכת המזון

כל אדם בעולם, רוצה לבטח ולשמור את עצמו, מכל מיני צרות ויסורים שיש בעולם, כל אחד רוצה להצליח ושיהיה לו את הסייעתא דשמיא להצליח בחיים, שיהיה לו פרנסה בשפע, בריאות, שלום בבית, נחת מהילדים, החפץ חיים אומר אנשים מחפשים סגולות טובות בכל פינה בעולם והנה תורתנו הקדושה היא נותנת לנו את הסגולות הטובות הבטוחות והיקרות ביותר, בהישג יד, כל מצוה יש לה סגולה מיוחדת, ובקלות בקצת שימת לב נוכל לזכות לכל הדברים הטובים שיש בעולם, תזיל הפליגו בסגולת ברכת המזון ככוונה מתוך הסידור, שזה סגולה טובה ביותר לכל דבר, לשמירה מכל צרה, ולהצלחה ופרנסה טובה. מובא במדרש, אמר ריש לקיש, אם אכלת וברכת, כל הטובות והברכות שבעולם, יבואו עד אליך.

מובא בספר החינוך ”מקובל אני מרבתי ישמרם האל שכל ההיר בברכת המזון מזונותיו מצויין לו בכבוד כל ימיו”. החד”א אומר המברך ברכת המזון בשמחה, ובקול רם, זה סגולה להיות עשיר, המהרש”א הקדוש כתב שיהודי מברך ברכת המזון כראוי, אלו הברכות שמברך, הם המליצי יושר והסגורים הטובים להמליץ עליו בשמים, שישפיעו עליו שפע טובה וברכה פרנסה בקלות וברויה, וכך מובא בזוהר הקדוש, אמר רבי יודאי גדול כח ברכת המזון שמוסיף כח בפמליא של מעלה. כי למעלה בשמים יש משטינים שמקטגים על האדם שחטא, ושלא לתת לו פרנסה בקלות, ובזכות ברכת המזון ככוונה, מצליח להתגבר עליהם, וזוכה לפרנסה טובה.

ואני לא היה לי מקצוע, והייתי שוב בסכנה גדולה, נשאתי תפילה נרגשת לבורא העולם: ”ריבוננו של עולם, תציל אותי !! תוך כדי תפילה, זה שעמד מאחורי בתור, לחש לי: ”האמר לקצין שאתה טבח, ואני העוזר שלך”. כך מצאתי את עצמי כטבח במטבח באושוויץ, בשעה שהאחרים נמקו ברעב, אני הייתי במטבח והיה לי תמיד אוכל. ראיתי בחוש את קיום ההבטחה מי שהיר בברכת המזון מזונותיו יהיו מצויין לו כל ימיו.

אחרי כמה חודשים הגיע קצין רשע למטבח, שלא מצאתי חן בעיניו, וחיפש דרך להתפטר ממני, יום אחד הוא נתן לי פטיש קטן, וצוה עלי שאחפור בור בגודל שני מטר, תוך שעתים, אם אצליח, אוכל לחזור למטבח, ואם לא רע יהיה גורלי, עיני חשכו, ביקשתי מהש”ת אני משתל לברך ברה”מ ככוונה ויש את ההבטחה שמזונות מצויין לו כל ימיו, אנא תשיע אותי! פתאום עברו חיילים וראו את עבודתי הקשה, רחמו עלי והתחילו לזרוק עלי הרבה ירקות והלכו להם, אחרי זמן קצר עברה משאית עם חיילים פולנים מורעבים, וביקשו ממני את הירקות, אמרתי להם שיחפרו איתי את הבור, ויקבלו את הירקות, וכך במשך שעה, הבור היה מוכן, קראתי לקצין הנאצי והראתי לו את הבור חפור, הקצין היה המום, והחזיר אותי לעבודה במטבח. ברוך ה' מסיים יהודי ניצלתי מהתופת הנאצית, ועליתי לארץ, ישראל התחתית וזכיתי לבנים ובנות יראי ה' ולחתן אותם, וכל ימי לא היה חסר לי פרנסה ובכבוד, והכל בזכות ברכת המזון.

זוכה לפרנסה ועשירות

המדרש תלפיות אומר, צריך לכוין בברכת המזון, את פירוש המילות שמוציא בפיו, ולדקדק באמירת הברכות, שלא יבלעם, ויברך בשמחה ובמנינות מתוך הסידור, כי הכתוב מעורר הכוונה, ואז תהיינה נשפעות עליו כל הברכות שבעולם. ומובא בספרים הקדושים, סגולה לפרנסה - לברך ברכת המזון מתוך הסידור בקול רם ובשמחה, ובזכות זה יזכה לעשירות נפלאה, כמו שכתוב (משלי י') ”ברכת הוי”ה היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה”, היינו כשמברך את ברכת המזון בקול ובשמחה עצומה, זה מסוגל לעשירות, מובא בזוהר הקדוש גדול כח ברכת המזון שמוסיף ברכה במעשה ידיו של האדם. שעל-ידי זה שערי פרנסה ושערי סיעתא דשמיא, נפתחים לאדם, וזוכה לכל הברכות הכתובות בתורה. והרבה עשירים גדולים סיפרו כי זכו בעשירות בזכות שהקיפו מאד לברך ברכת המזון בקול ובשמחה, מתוך הסידור.

המגיד ממזריטש, היה מזכיר מאד לכוין בברכת המזון, יותר מהתפילה, שברכת המזון חיובה מהתורה, ותפילה חיובה מדרבנן. ברכת המזון, היא מצוה חשובה מאד, וצריך להזהר בה כמו בתפילת שמונה עשרה, ואסור לאדם לדבר או להתעסק בשום דבר בשעה שמברך, אפילו דבר קל, לא ירמוז בידו או בעיניו או שום הפסק אחר, באמצע ברכת המזון. אצל האדמו”ר מגור, הורידו פעם אחת מהשולחן צלחות באמצע ברכת המזון, אחרי שגמר ברכת המזון. צעק האדמו”ר מגור ”הבית ישראל” עמי הארץ, לא יודעים הלכה! הרי כתוב בשו”ע שאסור לעשות דבר באמצע ברכת המזון, והזהיר שבשום אופן לא להתעסק בשום דבר באמצע ברכת המזון.

מעשה ביהודי שהתקשה כמצאית פרנסה, והלך למרן הגרי”ח זוננפלד זצוק”ל, ויעץ לו, שיברך ברכת המזון ככוונה מתוך הסידור, וענה לו אותו יהודי, שהתחיל בזמן האחרון לברך מתוך הסידור, ועדיין לא זכה לישועה, אמר לו הגרי”ח תמשיך ותראה ישועה בקרוב, ובאמת זמן קצר אח”כ הגיעה לו ישועה גדולה מאד, וזכה בפרנסה בשפע.

זוכה לזרע של קיימא ולבנים צדיקים

מובא בשם צדיקים, ברכת המזון מתוך הסידור, זהו סגולה לזרע של קיימא, בספר ”עמוד אש” מסופר שאשה באה אל המהר”ל דיסקין זיע”א, ובכתה שלא זוכה לבנים, ויעץ לה כי תקבל עליה לברך ברכת המזון מתוך הסידור, ואכן ציינתה לדבריו, ונפקדה בדרע של קיימא, וכן שבאו אברכים שלא זכו לזרע של קיימא, להתייעץ עם מרן הסטיפלר בעל ה”קהילות יעקב” ועם מרן הגרא”מ שך זצוק”ל היו מציעים להם, לקבל על עצמם לברך ברכת המזון מתוך הסידור, ואכן רבים ששמעו לעצתם נפקדו בכוונה. וכן מובא בשם צדיקים כי המברך ברכת המזון מתוך הכתב, זהו סגולה לבנים צדיקים, וכשהגיע אברך אל הרב הקדוש רבי שלמה מזיעל זצוק”ל וביקש ברכה שיזכה לבנים צדיקים, יעץ לו הצדיק, להקפיד לברך ברכי המזון מתוך הסידור.

מובא בספר בית ועד לחכמים ”כל המברך ברכת המזון כתקונו, כאילו קיים כל התורה כולה” ובמדרש פרשת עקב כתוב ”אמר הקב”ה אם אכלת ואמרת כרוך אתה ה', כאילו קיימת כל התורה כולה”. חשיבות ברכת המזון היא גדולה ועצומה, ולפי גודל מעלתה ועוצמתה, ורוח השכר הטמון בה, כך היצר הרע מנסה בכל כוחו להכשיל ולזלזל בה, כאילו זה דבר קל ולא חשוב במיוחד, ובאמת עיקר ההצלחה של האדם בעולם הזה תלויה במצות ברכת המזון, וזה ממשיך את כל השפע לאדם. הזוהר הקדוש אומר שכדאי לאכול כל המעדנים שבעולם, רק בכדי לברך ברכת המזון בשמחה, כי ברכת המזון ממשיכה על האדם, ברכות עצומות מעולם העליון.

זוכה לשמירה מיוחדת

כתב הספר חסידים, שמברכים ברכת המזון לקב”ה, צריך לברך בקול רם, שהקול מעורר הכוונה. מובא בזוהר הקדוש, מי שמברך בשמחה, בעין טובה, כך יתנו לו מן השמים שפע טובה וברכה, בשמחה ובעין טובה. ומי שלא מברך ככוונה השטן עומד להשטין עליו, ופחדים שונים באים עליו. מובא בספר הרוקח כל ההיר בברכת המזון, אין מלאך של אף, שצף, וקצף, שולט בו. ומבאר האלהו רבה, שבברכת המזון יש את כל אותיות הא' ב' חוץ מן ה' והטעם, כי בכל סעודה שמברכים ברכת המזון בשמחה ובכוונה, הם מגרשים את המלאך רע, שבסופי המילים אף שצף קצף, ואין לו שליטה על האדם הזה.

סיפר יהודי שזכה להנצל מהשוואה האיומה, ולהגיע לארץ ישראל להקים בית יהודי לתפארת, ואומר כי הכל בזכות הקפדתו לברך ברכת המזון ככוונה, וכך מספר: כשהייתי ילד בן שנים עשרה הגיע לתלמוד תורה שלנו, הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין, מייסד הדרה היומי, ואמר לנו: ”ילדים יקרים, האם אתם יודעים איזו אות אינה מופיעה בברכת המזון?” וענה שהאות פ”א סופית (ף) אינה מופיעה בברכת המזון, מפני שכל מי שמברך ברכת המזון ככוונה, לא שולטים בו המלאכים הרעים, ששמן מסתיים באות פ”א אף, שצף, קצף, ומזונותיו מצויים לו ברווח ובכבוד כל ימיו. הרב אמר לנו, שכל ילד שיקבל על עצמו, לברך את ברכת המזון ככוונה מרוויח הבטחה שהשטן לא ישלוט עליו, וגם פרנסה תהיה לו כל החיים. אני קבלתי על עצמי לברך תמיד ברכת המזון מתוך הסידור ככוונה, ועמדתי בה.

עברו כמה שנים והתחילה השואה, יום אחד, מצאתי את עצמי ניצב בשערי אושוויץ, כמסדר הידוע מול הצורר הנאצי ימ”ש, שמשכן לצד ימין, זה לחיים לצאת לעבודה, ולצד שמאל למוות למשרפות באושוויץ. נזכרתי באותה הבטחה של הרב, אמרתי ”ריבוננו של עולם, יש לי הבטחה, שמי שמברך ברכת המזון ככוונה, לא יהיה לשטן שליטה עליו, אני הקפדתי בה, אני מתחנן לפניך ריבוננו של עולם, תציל אותי”. תוך כדי תפילה מראה לי הצורר ימ”ש, עם האצבע לצד ימין לחיים. לאחד מוכן כל אחד היה צריך לומר בפני הקצין באיזה תחום הוא נומחה, כדי לשבץ אותו לעבודה.

זוכה לקרב רחוקים

כתב החיי אדם צריך להזהר מאד בברכת המזון לברך מילה במילה, ולא יברך ברכת המזון כמרוצה, ויתן שבח והודיה לה' יתברך שנתן לו לחם לאכול. האדמו"ר מקאצץ אומר שעל ידי ברכת המזון אחד יכולים להתקרב מאד אל הקב"ה, ולהיות ירא שמים, וכן יכול לקרב החוקים על ידי ברכת המזון, כמו שמצינו אצל אברהם אבינו שאמר "חז"ל שהיו באים עובדי דרכים לביתו של אברהם אבינו, והיה מאכיל ומשקה אותם, וכאשר היו רוצים להודות לו על האוכל שנתן להם, היה אומר להם אברהם אבינו, תודו להקב"ה שהכל שלו והוא ברא את האוכל, והיו מתחילים להודות ומברכים ברכת המזון, ומכוח ברכת המזון היו מתחזקים באמונה בהקב"ה ומתגיירים, קל וחומר כאשר יהודי מברך ברכת המזון כמה שהיה רחוק מהקב"ה, יכול ברגע אחד להתקרב על ידי ברכת המזון.

בספר טובך יביעו של הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, מובא מעשה בתלמיד חכם שהיה מניין בספרייה בכתבי יד עתיקים, ולקח עמו לחם מביתו, ואכל עם בספרייה, וברך ברכת המזון כדרכו קצת בהרמת קול, הספרנית הקשיבה שאומר "שלא נבוש, ולא נכלם, ולא נכשל, לעולם ועד", היות ובלילות גדלה בבית דתי, שאלה אותו מדוע הוסיף "ולא נכשל" שלא מופיע בסידורים, ענה לה שכן המנהג מבית אביו, וישלח לה המקור לכך, ואכן שהגיע לביתו, מצא הנוסח שמופיע עם התוספת "ולא נכשל" וצילם עבורה והדגיש בעיגול בעט אדם המילים "ולא נכשל" ושלח לה. לאחר זמן קיבל בביתו הזמנה לחתונה עם בקשה אישית לבוא להשתתף בחתונה, ואף שלא הכיר את המשפחה הגיע לאולם, ומיד כשנכנס הגיע לקראתו הכלה, ואומרת לו, תדע לך שאתה הממותן הראשי בחתונה שלי, וסיפרה לו שבאותה תקופה שעבדה בספרייה, הייתה במצב קשה מבחינה רוחנית, ועמדה להתחתן עם גוי, למרות התנגדות בני משפחתה, ואז בדיוק הגיעה בדואר מכתבך, עם הדגשה באדום "ולא נכשל", והגשתי שזה קריאה ישירה מן השמים שלא אכשל, והחלטתי באותו רגע לנתק באים קשר עם אותו גוי, ומאז התחלתי להתקרב עד שחזרתי בתשובה, והיום אני זוכה ומתחנת עם בן תורה והכל רק בזכותך. רואים בחוש איך על ידי ברכת המזון אחד כראוי, בת ישראל ניצלה משמד, ונכנה בית נאמן בישראל על אדני התורה.

זוכה לרפואה שלימה ואריכות ימים

מובא בספר "מצוות זמניות" חייב אדם לברך ולהודות לאלהינו, על כל מה שברא להחיותנו, וזה המצוה הגדולה, והחזקה ביותר מכל המצוות. מובא במדרש אמר הקב"ה לעם ישראל "אמרתי לכם תאכלו, ותשבחו, ותברכו, את שמי ברכת המזון ואני מבטיח לכם כי אסיר מקרבכם כל מחלה רעה, הצדיק רבי מגדל מרימינוב זיע"א אומר על הפסוק "וברך את לחמך ואת מימך" - והסודותי מחלה מקרבך" כשמברכים ברכת המזון ככוונה ומקיימים "וברך את לחמך ומימך" - זה סגולה שיתקיים בו "והסודותי מחלה מקרבך". הצדיק בעל המאור ושמו אומר, כשיהודי מברך ברכת המזון ככוונה, המאכלים שאוכל, הם נהפכים לרפואה, ומרפאים את כל מחלותיו.

מובא בספרים הקדושים כל הזהיר בברכת המזון, זוכה לאריכות ימים ושנים. מרן הגרא"מ שך זצוק"ל היה מניין כל הבאים אליו, לקבל על עצמם לברך ברכת המזון ככוונה, שזה סגולה נפלאה ובדוקה, להושיע מכל מיני צרות ויסורים. והיה אומר כשאדם מברך ברכת המזון ככוונה, הוא זוכה להצלחה בכל התחומים, בעיקר בפרנסה ואריכות ימים. ובהרבה בתים של יראי ה' נוהגים לברך כל בני הבית, ביחד בעיניהם בקול רם מילה במילה מתוך הסיפור אשריהם.!

זוכה שיתקבלו כל תפילותיו

הזהיר הקדוש אומר, שבעת שיהודי מברך ברכת המזון, הוא עושה שמחה בשמים ובארץ, וצריך לברך ברכת המזון בשמחה וברצון, שיהיה לבו טוב ושמת, ולהודות לבורא עולם על הזכות שיש לו לברך בשמו ולהללו בפיו. החפץ חיים אומר, שבשעה שיהודי עושה מצוה, זהו עת רצון, ויכול לבקש אז כל מה שצריך, ולכן בעת שמברך ברכת המזון חז"ל תקנו לומר הרחמן הוא יברך וכו' אחר ברכת המזון, שבזכות זה יתקבלו כל התפילות.

כתב בספר "סדר היום" כשאדם שם לבו ומתכוון בברכות שמברך, לומר אותם כראוי, הבל פיו של אותו הברכות, עולה ובוקע כל האוירים, עד שמגיע לפני כסא כבודו, והקב"ה מתעטר בו, ושמת שמחה גדולה, באותו שבח העולה מאת האדם, והקב"ה פותח את ידיו ומשביע לו ברצון שפע פרנסה. וכן מובא במדרש ברכת המזון מעלה חן על האדם, והקב"ה מתנהג עמו במידת החסד והרחמים, כתוב בברכת הכתובים, "ישא ה' פניו אליך ויתן" אומר הקב"ה איך לא אשא פני לעם ישראל? הרי הם מקפידים לברך ברכת המזון אפילו שאוכלים רק כזית, ועושים לי נחת רוח, ולכן אני נושא פני אליהם.

האוכל כזית לחם, חייב לברך ברכת המזון. לכתחילה קודם שיברך צריך שיכוין שהוא בא לקיים מצוות ברכת המזון. וכן צריך שיהא לבוש בצורה מכובדת, בעת שמברך ברכת המזון, שלא יברך בפנימיה או בגד ים וכדומה, וירא שמים יחבוש כובע וילבש חליפה, בעת שמברך ברכת המזון, כעומד לפני המלך.

המברך ברכת המזון צריך שישמיע לאוזניו, את מילות הברכה, אך בדיעבד אם כבר בירך, ולא השמיע לאוזניו יצא, אם לפחות הוציא המילים בשפתיו. לא יברך מעומד, ולא כשהוא מולך, ולא כשהוא בחסיבה אלא ישב ויברך. ורמז לדבר "ואכלת ושבעת וברכת" ונקרא שבעת שמברך.

זוכה לביטוח משריפות

מובא בשולחן ערוך צריך להזהר בברכת המזון, ומצוה זו היא גדולה וחשובה, וצריך לכוין בה מאד. מובא בשם הב"ח, שהמדקדק יקפיד לברך מתוך הספר, כי כך לא יחסר מילים, וגם כך יוכל לברך ככוונה את פירוש המלות. ידוע שהרבה צדיקים גדולים ומפורסמים, היו מדקדקים, לברך ברכת המזון במתינות מתוך הסיידור, וכמה פעמים חיכו זמן רב עד שימצאו להם סידור לברכת המזון, ומסופר על אחד מגדולי הדור שהיה במסיבת שבע ברכות, וכיבדו אותו לברך, ולא היה שם סידור, ולא רצה בשום פנים ואופן לברך עד שהביאו לפניו סידור, ואף שהיו בני אדם שעשו צחוק וליצנות "איך גדול כזה לא יודע לברך בעל פה?!", חיכה עד שאחד הביא לו סידור מאיזה בית הכנסת, ואז בירך בפנים מהסידור בהתלהבות גדולה. וכן מרן הגרא"מ שך זצוק"ל היה מקפיד ביותר, לברך ברכת המזון רק מתוך הסיידור, וקרה פעם אחת שהגיע להרחמן בסוף ברהמ"ז, והיה קרוע הדף, ועצר וחיכה עד שיביאו לו סידור להשלים לומר הרחמן וכו' מתוך הסיידור.

הצדיק הקדוש רבי משה איוויער זצוק"ל, הבטיח כי מי שמברך ברכת המזון מתוך הסיידור, הבית שלו יהיה מוגן משריפות. בספר עלינו לשבח מובא שבזמן הרב הקדוש הרב משה איוויער זצוק"ל, היה הרבה שריפות בעיר, וכשעמד להפטר מן העולם, כינס את כל בני העיר, והבטיחם כי כל מי שיאמר ברכת המזון מתוך הכתב, לא תשלוט שריפה בביתו, וכולם קבלו על עצמם, חוץ מאחד מבני העיר, ויהי היום, ופרצה שריפה גדולה בעיר, ונשרפו המון בתים של הגוים, ושום בית יהודי לא נשרף, והאש התקרבה להשחף את ביתו של אותו יהודי, שלא קיבל על עצמו לברך ברכת המזון מתוך הכתב, ואשאת הפציה בו שיריץ במהירות לקברו של הצדיק, ויבטיח לו שמהיום יקפיד לברך מתוך הסיידור, ורץ במהירות וקיבל על עצמו, ונעשה נס ושכחה האש בדלת ביתו, נס ופלא.

זוכה לגן עדן מיוחד

בזהיר הקדוש כתוב, כי מי שמברך ברכת המזון ככוונה, זוכה לגן עדן מיוחד, עם מאה מיני ורדים בגן עדן. וכן מהמברך ברכת המזון ככוונה, אזי אותם הברכות, שומרים עליו, ומלרין אותו לבית עולמו, ומכריזין עליו זהו שבירך לבוראו. וגם התולעים בקבר לא יגעו בו, שהמלאכים שנבראו מברכת המזון, שומרים עליו, שלא יגע בו שום נזק.

כתב בספר קו הישר, מי שמברך ברכת המזון ככוונה, יזכה להשתתף בשמחה המיוחדת, שהקב"ה יעשה לצדיקים לעתיד לבא, ויזכה לשמוע ברכת המזון מפי דוד המלך ע"ה. מובא בספרי האר"י ז"ל, מי שמכוין בברכת המזון, ונהדר בה, יכול לזכות לרוח הקודש. האדמו"ר מגור אומר כי בעת שמברך ברכת המזון ככוונה מתקן את האכילה אפילו שלא הייתה כראוי. הרה"ג הרב יצחק זילברשטיין שליט"א כי כדאי שאדם ימנה בפיו, כל סוגי המאכלים, שאכל ושתה, ויחשוב בלבו, כמה מאות אנשים הקב"ה העסיק, עד שהמוצר הגיע לפיו, וכך יעור את לבו להודות לה' יתברך, על המזון שנתן לו. ומסופר על רבי נחמן מברסלב זיע"א שאחר הסעודה, היה נותן תודה מפורטת לה' יתברך, על כל דבר שאכל, כגון תודה ה' שנתת לי בשר, ומפרט שהיה מאד טעים וכו', תודה ה' שנתת לי מלפפון וכו', וכך היה נותן תודה על כל פרט ופרט ממה שאכל.

זוכה להביא את הגאולה

כתב בספר הנהגות צדיקים, ראוי לכל אדם יבחר לו מצוה אחת, שאותה יקיים בשלימות, ומה טוב לבחור במצוות ברכת המזון ככוונה, שזה מצוה שמולזלים בה, והיא עוזבה ואין לה דורשים, וזה זכות גדולה להתחזק במצוה זאת, ואומרים הצדיקים כי בדרות האחרונים שלנו, על ידי הקפדה במצוות קלות, זוכים לתקן דברים גדולים מאד, בזמן מלחמת המפרץ ניגש אברך אל מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, ושאל מה כדאי לקבל על עצמו ע"מ להנצל? ואמר לו, תקבל על עצמך, לברך ברכה ראשונה מברכת המזון, מתוך הסיידור.!

הצדיק הקדוש רבי אלכסנדר מזיסקינד מחבר הספר יסוד ושורש העבודה היה מתפלל תפילה מיוחדת, קודם ברכת המזון "זכני לכוין בברכת המזון, והצילני שלא יפריעו לי לכוין בברכת המזון", ואחר שזכה לברך ברכת המזון ככוונה, היה מודה לה' יתברך בשמחה עצומה "מודה אני לפניך יוצרי ובוראי, שזכיתני לברך ברכת המזון ככוונה".

המגן אברהם אומר, כי המברך ברכת המזון ככוונה, מקרב את הגאולה, כי עיקר אריכות הגלות זה מפני שלא מברכים כראוי. גדולי הדור, קוראים לנו בעת הזאת להתחזק מאד, לברך ברכת המזון ככוונה, ומתוך הסיידור, נקבל על עצמינו מהיום, להקפיד לברך ברכת המזון רק מתוך הסיידור, ולכוין לפחות בבורכה אחת, והבא להטרה מסייעין לו מן השמים. אשרי הזהיר במצוות ברכת המזון כראוי. ויזכה לישועה ולפרנסה טובה והצלחה בכל הענינים.

אין להסיר המפה קודם ברכת המזון, וישאיר קצת מהלחם על השולחן, שיהא פת מונחת על השולחן, בשעת ברכת המזון, להראות כי יש שפע מאת ה' יתברך שמו, לאכול ולהתיר. ואמרו כל מי שלא משייר פת על שולחנו, אינו רואה סימן ברכה לעולם. וכן טוב לתת צדקה ולהסתכל בציצית קודם ברכת המזון.

אחר שקיים מצוות ברכת המזון, זהו עת רצון, לבקש כל מה שצריך, ונהגין שהשומעים עונין אמן לאחר הרחמן וכו', שמובא במדרש, כשיהודי שומע אחד מתפלל או מברך לישאל, אפלו בלא הזכרת השם, חייב לענות אמן.

לשאלות הלכתיות 24 שעות ביממה 073-724-6000
 היה שותף להפצת העלונים לייכוי הרבים, לקבלת העלונים להלווה 050-4100100
 לעלון מלווה מספר הנפלא על מעלת ברכת המזון של מכוון כתר חיים. ניתן להשיג הספר בטל' 057/3157838
 למידע נוסף על יהדות ושבת אחר "היהדות": www.hidabroot.org | משרד: 97, וב- hot 97 | מוקד מכירת ספרי קודש, "עוז והדר" 1800-225566
 העלון מודפס לעילוי נשמת יחיאל מאיר בן מיכאל ותנה דינה בת משה יהושע וילבר, יהודה בן שלמה ושמחה בת משה כהן ת.נ.צ.ב.ה

הידורים בעשיית הציצית

המסתובבים בכיוונים שונים. ציציות אלו נמכרים בשוק ב 20 - 40 שקלים.

יש שהידרו יותר וצמצמו את הגלגלים באופנים שונים, אך עדיין נטוים מספר חוטים ביחד מסלילי חוטי הפורגאן. וגם בזה יש הידורים לקחת חוטי פורגאן עבים יותר.

ציציות עבודת יד ממש במותגים מיוחדים (ציציות וואלעס-קרשינסקי ועוד) - נמכרים במוקדים מיוחדים ומחירים מאה שקלים ויותר. עשוי על ידי פלך כשהצמר אחוז ביד הטווה המווסת בידו את עובי החוט, ונטוה חוט אחד בנפרד בלי כח כחו. השקעה מרובה יש באופן זה בכל ציצית. (בשביל ציציות לטלית קטן אחד צריך לטוות כ - 180 מטר חוט).

ניפוץ לשמה.

בשוק מצויות ציציות מהודרות ניפוץ לשמה - בהידור זה מרויחים גם את החשש בחוטי הפורגאן. הציציות המצויות בשוק הם ניפוץ משעת הסרוק. גם בזה יש ניפוץ על ידי מכונה חשמלית, או על ידי מכונה כזו שהוסבה לידנית על ידי גלגל תנופה. מכונה זו מסרקת את הצמר הרחוף ומחלקת אותו ללשוניות הפורגאן. מחירים נע בין 50 - 80 שקלים.

בציציות המותגים (הנ"ל) - ניתן להשיג ניפוץ לשמה כבר משלב הכאת הצמר וניעורו להוציא את הקוצים. הרחיצה והסרוק בעבודת יד ממש, כשהצמר מגיע כמו שהוא נגזז מהכבש עם הקוצים. יש שהידרו עוד שגם גזיזת הצמר תיעשה לשמה. ציציות אלו נמכרים ב 200 - 300 שקלים ויותר.

בגיזה מהדרים לגזוז כבשים עם אליה. לא כמו הצמר הרגיל בשוק שהוא מכבשים מזן מרינו שאין להם אליה.

בימינו ניתן למצוא בשוק ציציות מסוגים שונים מחברות שונות הכל בהכשרים מהודרים. במחירים משתנים משקלים בודדים עד מאות שקלים לציצית.

נדגיש שכל הציציות בכשרויות מהודרות הרי הם כשרים לכתחילה להלכה אלא שיש מקום להדר כדי לצאת ידי שיטות נוספות, וכדאי מצוות ציצית החביבה להשקיע בנוי ובכשרות הציצית לפחות כמו שמשקיעים באתרוג שהוא מצוה מהתורה יום אחד בשנה. ובציצית מקיימים מצות עשה מהתורה בכל רגע ורגע.

כמו כן מצער לראות אנשים שמתעטפים בטלית קרועה או שחורה מזיעה. אם לאדם היה קרע בחליפה ודאי היה מוריד מיד את החליפה ושולחה לתיקון. וכי הטלית גרועה מחליפה? משום מה אין לאנשים נטייה להדר באופן מיוחד במצוות ציצית למרות שמקיימים בה מצוות עשה לאורך כל היום, וסגולת שמירתה ומעלותיה העצומות.

נבאר מה הם הציציות המצויות בימינו:

הציציות הזולות המצויות בשוק בעיקר לילדים, נעשים במכונה חשמלית הטווה עשרות חוטים ביחד מחוטי פורגאן = לשונות צמר דקות, שמכונת הטווה מותחת אותם ומסבבת אותם לחוט. ציציות אלו נמכרים בשקלים בודדים.

ציציות עבודת יד המצויים בשוק ונמכרים בזול - הם עשויים במכונה חשמלית שהוסבה לעבודת יד = במקום מנוע חשמלי יש גלגל גדול עם ידית ואדם מסובבו לשם מצות ציצית. במכונה זו גם כן נטוים 16 או 32 חוטים ביחד מחוטי פורגאן. במכונות אלו עובר כח האדם בכמה גלגלים ותמסורות וגלגלי שיניים

נעמוד על ההידורים השונים:

א. כבשים עם אליה - מצינו באימורי הקרבנות ששונה אימורי הכבש מהשור והעז, שבכבש קרב גם האליה. "חלבו האליה תמימה" (ויקרא ג ט) כתב רש"י חלבו - המובחר שבו ומהו זה האליה תמימה. ויש מקום להבין שלכבש יש זנב גדול עם הרבה שומן, לכן שונה הוא משור ועז. ברש"י (שבת ע"ז) בעגלה שתחת האליה - שראש זנב אותם האילים רחב כמין כר קטן ואין בו עצם אלא שומן ועב וכבד.

עוד מצינו בשבת (ע"ז) שהכבשים מכוסים בזנב והעיזים מגולים. כתב רש"י שאין להם אליה. ובימינו זני הכבשים המיועדים לצמר אין להם אליה. ויש חשש שאולי מין זה אינו כבש, או שבאים מתערובת עם עז ופסולים לציצית (רמב"ם פ"ב הלכות ציצית הלכה א רחל בת עז צמרה פסול לציצית). ובביאור הלכה (ריש סימן ט) מביא מחלוקת פמ"ג וגר"א על רחל בת רחל בת עז, והחזו"א החמיר. ובכבשים עם אליה יצאנו מחשש זה.

להלכה: בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן רל"ו) הכשיר את הכבשים ללא אליה לציצית ופסל לקרבן. ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ו סימן ב) כתב שכדאי להחמיר בזה.

למעשה: ועדי הכשרות המהודרים ביותר נותנים הכשר לציציות העשויים גם מצמר כבשים ללא אליה.

ב. גיזה לשמה - חומרא זו היא שיטת יחידאה מרבי ישראל סלנטר שסבר שהלימוד על טווייה לשמה הוא על כל עשיות הציצית גם בגיזה. והיה מקצר בעטיפת הציצית מכיון שלא השיג ציציות גיזה לשמה.

ג. ניפוץ לשמה, ושלבי הניפוץ - במרדכי בשם מהר"ם מרוטנבורג כתב להחמיר לנפץ הצמר לשמה. ובדרישה ובב"ח כתבו הטעם דנסמך גדילים תעשה לך - ללא תלבש שעטנז שפירושו שוע = ניפוץ, טווי ונוז = שזור. שכל אלו צריכים לשמה.

להלכה: הרמ"א (ריש סימן י"א) הביא את שיטות המחמירים וסיים שהמנהג להקל בניפוץ. ובמ"ב (ס"ק ג) הביא את הפרישה בשם מהר"ל שלכתחילה יש להחמיר בניפוץ.

הניפוץ הרגיל בשוק הוא משלב הסרוק - וכן כתב המאירי (שבת ע"ג) מנפץ - סריקת הצמר במסרקות. וכ"כ הר"י מלוניל.

וכן ברש"י בסוכה כתב נפיץ - במסרק. אמנם בב"ק

ברמב"ם כתב שהניפוץ הוא הכאה על הצמר להוציא את הקוצים. וכן הוא בדרישה הנ"ל שהניפוץ הוא להוציא את הלכלוך. ועל פי זה יש מקום להדר גם על רחיצת הצמר שמוציא את זיעת הכבש שגם הוא בכלל הניפוץ.

בניפוץ לשמה המצוי היום הצמר מגיע כשהוא רחוק ולאחר הוצאת הקוצים, ומנפצים רק משלב הסרוק.

ד. טויה מחוטי פורגאן (הנצרך למכונות הגדולות) - יש שהחמירו שהשלב שבו לשונות הצמר מתחלקים לחוטים דקים נחשב כבר תחילת הטויה שבו מעכב עשייה לשמה.

ה. כח כחו - הציציות עבודת יד המצויים בשוק נעשים על ידי מכונות טווייה חשמליות שהוסבו להנעה ידנית על ידי גלגל גדול במקום המנוע. בין בטווייה ובין בניפוץ.

מצינו בשו"ע (יו"ד סימן רכ"ה ס"ב) לגבי גוי שעושה יין בכח כחו - שאם יחשב ככחו יאסר היין - כתב המחבר: כח כחו ככחו דמי ואם הוא כח כחו כחו בדיעבד מותר. שורש הדברים בסוגיית הגמרא ע"ז (דף ס) לרשב"ם בשלש כחות היין מותר. ולרשב"א לעולם כח כחו ככחו דמי ואפילו כח עשירי. ולכאורה הוא הדין במכונה עם כמה כחות לרשב"ם לא הוי ככחו ולרשב"א יחשב כחו.

אמנם יש שחילקו שהסוגיא שם רק בדברים נפרדים אבל מכונה אחת שכל הגלגלים מחוברים נחשב כח אחד. וזו הסברא העיקרית לכשרות המכונות הגדולות בעשיית הציצית.

ויש שחילקו שאם נעשה בגלגלי שיניים שכיוון הסיבוב משתנה אז נחשב כן כח כחו דומה לסוגיא בע"ז.

להלכה: נחלקו האחרונים לגבי מכונות ללישת בצק ועריכת מצות שנעשים על ידי גלגל שמסובב אותו אדם לשמה. רבי שלמה קלוגר והרמ"ז איטינגא ועוד אסרו מצות אלו. והרי"מ אוירבעך הרי"ש נטנזון והמהרש"ם מברעזן ועוד התירו. ולכאורה נחלקו במחלוקת הנ"ל.

למעשה: ועדי הכשרות המהודרים ביותר נותנים הכשר למכונות הגדולות. אמנם ודאי יש מקום להדר בזה.

נ.ב. נדון זה שייך גם במכונת השזירה, שבמפעלים הגדולים נעשה גם כן בסיבוב כמה גלגלים.

ציציות וולס למהדרין

חז"ל הפליגו במצות הציצית, כמבואר בגמ' (שבת קיח:), שהאמוראים נזהרו ביותר בציצית, רבה לא זז ממקומו כאשר נפסק חוט הציצית עד שתיקנו. ובגמ' (מנחות דף מג:) שקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות כולן, כל הזהיר בציצית זוכה ומקבל פני שכינה.

כתב הרמב"ם (הלכות ציצית פרק ג הלכה יב), לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית, שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות כולם, שנאמר (במדבר פרק טו פסוק לט), וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'.

בין סימטאות ירושלים של מעלה, לפני כ-100 שנה, התהלך הגה"צ רבי חיים וואלעס זצ"ל דמות מורמת מעם, והחל לייצר ציציות בתכלית ההידור, 'זה קלי ואנוהו' התנאה לפניו במצוות, במירוץ השנים זכה ר' חיים, ש"ציציות וואלעס" הפכו לסמל של מותג ציציות למהדרין מן המהדרין, איכות הידורים וחומרות ללא שום פשרות. כמה מצאצאיו אחריו ממשיכים במורשתו, במותגים שונים של 'ציציות וולס'.

קו הייצור של 'ציציות וולס קרשינסקי למהדרין', פועל בירושלים למעלה מיובל שנים, בסיוור של רבני 'הילכתא' בקו הייצור התפעלו הנוכחים מעשיית הציציות בהידורים שהנהיג הגר"ח וואלעס ובהוספת הידורים מיוחדים על פי הוראת גדולי הוראה.

טויה ידנית בפלך פשוט, חוט חוט לבדו ללא 'כח כוחו', הצמר מוחזק ביד הטווה ובעדינות מווסת בידו את עובי החוט ואחידותו, לא מניחים לפלך להמשיך להסתובב לבד, על פי הידורו של הג"ר יוסף שלום אלישיב זצ"ל.

כל הפעולות נעשות על ידי בני המשפחה תלמידי חכמים שתורתם אומנותם, כל תהליך העשייה מגזיזת הצמר עד גמר העשייה, הינו באמירת 'לשם מצות ציצית' לפני כל פעולה, חבטת הצמר והוצאת הקוצים 'לשמה', כשיטת הרמב"ם והמהר"ל ועוד פוסקים שגם חבטת הצמר בכלל הניפוץ. כיבוס הצמר לשמה כשיטת האבני נזר שגם הרחיצה בכלל הניפוץ. בכל לקיחת צמר אומרים שוב 'לשם מצות ציצית', על פי הוראת הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל.

על ציציות מהודרות אלו בירכו הג"ר יוסף שלום אלישיב זצוק"ל וכ"ק האדמו"ר מקלויזנבורג זיע"א ועוד רבים מגדולי התורה והחסידות.

המחיר מתעדכן לפי רמת ההידורים, ועל המחיר היקר הם אומרים, כשם שאדם מוזיל מהונו כדי להדר באתרוג נאה, ואם יו"ט ראשון של סוכות חל בשבת המצווה רק דרבנן, קל וחומר שיש להדר בציצית נאה שהוא בכל יום ובכל רגע קיום מצוה דאורייתא. ניתן להשיג אצל משפחת קרשינסקי רחוב סורוצקין 48 כניסה ג' ירושלים 10 53871-02.

שאלות פרקטיות

איך מכבסים את הטלית?

מומלץ בכביסה ביד מים פושרים. חומרים מסוג 'ביו' מאד לא טובים לצמר. אמנם אפשר להשרות בחומר כמו ביומט למשך 3-4 דקות בלבד ואח"כ לשטוף במים. ועוד פעם עם חומר המיועד לכביסה עדינה כמו טקסטיל שמפו, ולשטוף. לא לתלות בשמש! זה מצהיב את הטלית, מומלץ לתלות על קו החצי ולמתוח בעדינות.

איך עושים שלא יפתח הקשר?

אפשר לשפך על הקשר מים רותחים ואז כשהוא רטוב למתוח אותו אבל בעדינות! לאחר הכיבוס לפעמים צריך לחזור על הפעולה כי הכיבוס מרפה את החוטים והקשרים.

איך עושים שלא יפרם החוט בסופו?

תלוי בשיטות מה עדיף האם עדיף לעשות קשרים בסוף, שלא להסתמך על דבר חיצוני. או לשים דבק. כדי שלא להיכנס לחשש של מוסיף על הקשרים.

אם רוצים לשים דבק לוקחים קצת דבק פלסטי לתוך פקק של בקבוק אפשר קצת לדלל אותו במים ואז טובלים שם את קצוות החוטים. אפשר גם לשים בקצה החוט טיפה של דבק שלש שניות.

לאחר הכיבוס לפעמים צריך לחזור על הפעולה כי הכיבוס מרפה את החוטים והקשרים.

נחלת צבי

מאת הגאון רבי זאב קליין שליט"א
מח"ס נחלת צבי על התורה

פרשת שלח

ה ולא מהניא מה שהיה בדעתו לשוב וללבוש, וע"כ היינו משום דהברכה קאי אלבישה השנית.

אכן מה שכתב דיכוון בבקר לפטור כל לבישותיו שבאותו היום, יש לתמוה דמהיכי תיתי דיוכל לברך כעת על לבישה שתהא מספר שעות לאחר מכן. אכן כפי שיבואר מצינו בדומה לכך גבי ברכת התורה.

דהנה כתב בשו"ע דהמשכים ללמוד קודם אור היום, מברך ברכת התורה ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת. וכתב במשנ"ב (כט) דאף אם חזר וישן אח"כ שינת קבע קודם אור היום או ביום אי"צ לחזור ולברך, **כי מסתמא דעתו של אדם לפטור בברכה זו עד שינת הלילה שאחריו**, עכ"ד. והנה מקור דבריו הוא בדרך החיים שהביא תמיהת הפרמ"ג עמש"כ הפר"ח דאם חזר לישון חייב לשוב ולברך, הלא מסתמא דעתו בברכה כשקם היתה לפטור את לימודו עד הלילה, ומדוע הוי הפסק. אלא דבריו צ"ע דאי נימא דהוי הפסק א"כ מה בכך שהיה בדעתו לפטור סוף סוף הרי הפסיק, ומה אכפ"ל כלל מה בדעתו. ואכן דעת הרא"ש דשינת קבע ביום הויא הפסק, ולא אכפ"ל הא דבשעה שקם ובירך היה בדעתו לכל משך היום. ואף ר"ת דפליג עליה היינו משום דס"ל דהשינה לא הויא הפסק, אך בהא מודה דלא מהני הא דבדעתו לכל היום היכא דאיכא הפסק.

שו"מ שכתב כן המהרש"ם (ג, שלז) וז"ל ויפה כתב רו"מ דמ"ש בשע"ת דתלוי בדעת האדם הוא תמוה דאם השינה הפסק מה מועיל דעת האדם. ומביא ראיה לדבריו שהרי דברים שא"צ ברכה במקומן אם יצא ממקומו וחזר צריך לברך אף שהיה בדעתו לעשות כן בשעת ברכה, כמבואר בכמה מקומות, עכ"ל.

מהו הפסק

עוד הביא הביאה"ל בשם הב"ח דמרחץ לא חשיב הפסק לגבי טלית קטן, ושמא יש לחלק אם שהה זמן רב או מעט, ודברי הב"ח איירי דלא שהה זמן רב. וחילוק זה מפורש בשו"ע הרב (כג) שכתב וז"ל הפושט טליתו ובשעה שפושט דעתו לחזור וללבוש מיד, אי"צ לברך עליו כשיחזור וילבשו, אפילו לא נשאר עליו טלית קטן, אפילו פושט בבית זה וחוזר ולבוש בבית אחר לא הוי הפסק, כיון שחוזר ולבוש אותו הטלית בעצמו שכבר בירך עליו, וגם לא הסיח דעתו כלל מלבישתו לכן נפטר בברכה שבירך עליו כשלבשו בפעם ראשונה, אבל אם כשפשטו לא היה דעתו לחזור וללבוש עד לאחר כמה שעות, אז אפילו אם אח"כ נמלך ללבוש

עניני ציצית

"והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם" (במדבר טו, לט)

הסיר או נפלה טליתו

כתב בשו"ע (או"ח ת, יד) וז"ל אם פשט טליתו, אפילו היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד, צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו, עכ"ל. וכתב הרמ"א די"א שאין מברכין אם היה דעתו לחזור ולהתעטף בו. וי"א דדווקא כשנשארה עליו הטלית קטן, והכי נוהגין, ע"כ. עוד כתב השו"ע (טו) וז"ל אם נפלה טליתו שלא במתכוין, וחוזר ומתעטף, צריך לברך. והוא שנפלה כולה, אבל אם לא נפלה כולה, אף על פי שנפלה רובה, אינו צריך לברך, עכ"ל.

וכתב במשנ"ב בשם המג"א דאף למאי דקיי"ל דאם הסיר טליתו ע"ד להחזירה אין צריך לברך, עם זאת בהא גרע טפי דהא נפלה בלא דעת, ואזדא לה מצוותה ואף אם נשארה עליו טלית קטן לא מהני. ועוד שאף אם לובשה מיד צריך לברך, ואם נפלה ממנו באמצע תפילת שמו"ע והחזירה אחרים עליו כשיסיים תפלת י"ח ימשמש בציצית ויברך.

כוונה לפטור אחר לבישה שניה

ובביאה"ל כתב דאם היה בדעתו בשעת הברכה שיפשטנה ויחזור וילבשנה, לכו"ע אין צריך לחזור ולברך, וזוהי העצה הנכונה שיוכל לצאת בזה ידי כל הדעות, שיכווין בעת הברכה שבמדה ויצטרך לפשטה יחזור וילבשנה.

והנה במש"כ הרמ"א בשם י"א דאין מברכין וכו', כתב הביאה"ל דאם לא לבשו מיד עליו לשוב ולברך בכל גווני לכו"ע. ולפי"ז נמצא דהיוצא מבית המרחץ חייב לברך ברכה נוספת על הטלית קטן, דהא איכא הפסק גדול. אך העולם אינם נוהגין להיזהר בזה, ואפשר שטעמם דלא שייך בזה היסח הדעת שהרי מוכרח הוא לחזור וללבוש את בגדיו. עוד העיר דלכא' לא יחייב בהא אם יכווין בבוקר בשעת הברכה שיפשטנו ויחזור וילבשנו, כיון דמטעם הפסק קאתינן עלה. והוסיף, דיתכן לומר דכשמכווין לכך בשעת הברכה בבקר לא שייך בזה הפסק בין ההפשטה ללבישה, דהברכה קאי אלבישה השנית, תדע דמשמע מהמג"א דעצה זו מהניא אף לדעת הב"י דס"ל דתיכף כשפשט אזדא לה

תיכף ומיד צריך לחזור ולברך עליו אפילו נשאר עליו טלית קטן, עכ"ל. ומטו בשם מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, שראה את החזו"א מוריד טליתו בהפסקה שבתפילת יוה"כ, ונמשכה ההפסקה לכל הפחות שעתיים ומחצה, והסתפק החזו"א האם חייב לשוב ולברך, ולמעשה לא בירך.

מי שפשט טליתו לצורך סעודת שבת

ובשבת הלוי (י, ב) נשאל בדבר המנהג בשבתות שבע ברכות שהולכים אחר התפילה מלובשים בטלית לאולם הסמוך לסעודת בו סעודת היום, ופושטים את הטלית מעליהם, ולאחר ששהו בסעודתם למשך שעתיים שבים ולובשים את הטלית בלא ברכה אף שהפסיקו זמן רב. והשיב, דבאמת לא מצא טעם נכון למנהג זה, שהרי דברי המג"א (ת, יח) מבוארים בפשיטות, דאם מפסיק הפסק גדול בין הפשיטה ללבישה שנייה אף לדעת הרמ"א צריך לברך. ואמנם המג"א (יד) ס"ל דאם בשעת ברכה היה בדעתו ללבישה שנייה אף לדברי השו"ע א"צ לברך כיון דהברכה חלה אף על יתר הלבישות, מכ"מ כ"ז דווקא אם לא הפסיק בזמן ובמעשה זמן רב, אך כה"ג דהוי הפסק גמור פשיטא דהפסיד השייכות הברכה ללבישה השנייה, דכבר נתבטלה הברכה הראשונה.

ומה שהביא השואל מלשון שו"ע הרב (הנ"ל) דבעינן הפסק של כמה שעות לברך עוד הפעם, כתב שלא הבין דבריו, דהא כתב בשאלתו דהפסק כרגיל הוא ב' שעות, ובשו"ע הרב הלא ס"ל גם להבנתו דכזה כבר נקרא הפסקה. אלא שהעיר דדברי השו"ע הרב תמוהים, דהא אם הפסק למשך שעתים הוי הפסק, אם כן מדוע הפסק למשך שעה לא הוי הפסק, הא סו"ס הוא הפסק למשך זמן גדול. והביא דהביאווה"ל הסיק דיכווננו בבקר בשעת ברכת הטלית לפטור עד זמן הסעודה בלבד, ולאחר מכן כשלוש שעות אחר הסעודה יברכו שוב.

הישן ביום

כתב המשנ"ב (שם, מב) דהישן ביום שינת צהרים ומסיר מעליו הטלית קטן, יש דעות בין הפוסקים אם הוי בכלל היסח הדעת, וע"כ הנוכח דעכ"פ יכסה בו בעת השינה, וכשלוש או"כ אין צריך ברכה לכו"ע. ומקור דבריו הוא בשו"ת מהר"ם מינץ (עח) שכתב וז"ל גם שמעתי מחשוב אחד שאמר שמוה"ר איסרלן (בעל התרה"ד) ג"כ לאחר שינת צהרים מברך שנית על טלית קטן, וזה נ"ל ברכה יתירתה, הגם נהי דסבר דשינה הוי היסח הדעת, מ"מ היה יכול לכסות בו בשעת שינה. וכן מנהגי כשאני ישן שינת צהרים אני מכסה עלי הטלית קטן כדי שאיני צריך לברך, לסלק נפשי מכל הספיקות, עכ"ל. ובלקט יושר (או"ח עמו' מג, ג) כתב וז"ל כשעמד משינת הצהרים היה מברך מיד על ארבע כנפות שלו, כמו שפי' בהלכות ציצית, ואח"כ היה מברך מיד ברכת התורה כמו בשחרית, וזכורני שישן ביום ב' או ג' שעות [לפעמים].

ונראה שהישן משך כמה שעות [כדוגמת השינה בשבת אחר הצהרים], יש לדון דבעי ברכה נוספת משום ששהה שעתיים ושלוש בלא ציצית, ואמנם להלכה אף בספק ספקא להחמיר אין

נוהגים לברך, מ"מ הכא יתכן דמעיקר הדין הוי הפסק בזמן כה ארוך, ובנוסף להיות ואיכא היסח הדעת דשינה שמא יוכל לברך, וצ"ע. ומן הראוי למען הסתלק מן הספק לעשות כעצת המשנ"ב שעכ"פ יכסה עצמו בהט"ק או לפחות כעצת הביאה"ל הנ"ל.

האם ניתן להגביל ברכתו

הבאנו שהסיק הביאה"ל כי מוטב שיכווין בבקר בעת הברכה שלא תפטור ברכה זו לטלית קטן אלא עד שיפשטנה בבית המרחץ, ואז יוכל לברך לכו"ע. ומבואר בדבריו דניתן להגביל את חלות הברכה, אכן כבר דנו בזה רבות באחרונים האם ניתן לעשות כן.

ואכן מצינו בפוסקים דישנם מקומות בהם ניתן להגביל את הברכה לזמן ידוע. דהנה כתב בשו"ע (או"ח קעד, ד) דאם קבע לשתות קודם המזון, אי"צ לברך על היין שבתוך המזון, דיין שקודם המזון פוטר. וכן יין של קידוש פוטר יין שבתוך המזון. וכן המבדיל על השלחן, פוטר היין שבתוך המזון. וי"א שאין ברכת יין הבדלה פוטר, אלא א"כ נטל ידיו קודם הבדלה. **הילכך המבדיל קודם נטילה יכוין שלא להוציא יין שבתוך הסעודה.** ובדיעבד שלא כוון כך, פוטר יין שבתוך הסעודה, דספק ברכות דרבנן להקל, עכ"ד. ומבואר בדברי השו"ע דישנם אופנים בהם ניתן להגביל את הברכה לזמן ידוע.

כמו כן, לגבי ברכות התורה כתב המג"א (מז, יב) לדייק מלשון השו"ע דאם לא ישן בלילה א"צ לברך בבוקר, והניח בצ"ע דהא לפי מה שנהגו שלא לברך כשישן ביום, א"כ מה שמברך בבוקר היינו משום שקבעו חכמים ברכה זו בכל יום, דומיא דשאר ברכות השחר. ונמצא דכשמאיר היום עליו לברך, שלא היה בדעתו לפוטרו אלא ליום אחד כתקנת חז"ל. אכן צ"ע מדוע הוזקק לומר דבדעתו לפטור יום אחד כתקנת חז"ל, הא די במה שאמר דתקנו לברך בכל יום, ועתה הוא יום חדש. אך עכ"פ למדנו בדבריו דס"ל דניתן להגביל כח הברכה לזמן ידוע.

אכן כבר תמה עליו בנשמת אדם (ט, ג) דמה בכך שדעתו לפוטרו עד למחר, וכי יועיל דעתו של אדם בסוכה שיכוין שלא לפטור בברכה זו רק מעת לעת, וכאשר לא יצא מסוכתו יחזור ויברך. ועוד דהמג"א סותר משנתו, שהמג"א עצמו מציין למש"כ גבי סוכה (תרלט, יז) דאם לא יצא מסוכתו אין חייב לברך שנית, והביא דהב"ח דקדק מדברי המהרי"ל דכשחוזר ואוכל חוזר ומברך, והיינו משום שכל אדם דעתו מן הסתם שלא תהא הברכה פוטרתו אלא עד שעה שיחזור ויאכל, דאז יחזור ויברך. אלא שתמה עליו המג"א וז"ל דאטו מי שיש לו ציצית בבגדו ויכוין שלא יפטרנו בברכתו אלא עד חצות, וכי יחזור ויברך בחצות, הא ודאי ליתא, עכ"ל.

מלבד זאת כתב הנשמ"א דהתם גרע טפי דאיכא למימר דהוי כנמלך, שהרי אם יחפוך יצא מן הסוכה ויפשוט טליתו ויפטר. לעומת זאת במצות ת"ת, הלא אין בידו להיפטר הימנה, שהרי כל זמן היותו ער הרי הוא מחויב בלימוד התורה, וא"כ מהיכי תיתי דתהני כוונתו שלא להיפטר בברכה זו, הלא שוב מחויב ועומד הוא, וא"כ אף לדעת ר"ת אינו חייב לברך.

וכן כתב בשו"ע (או"ח כה, א) וז"ל, אחר שלבש טלית מצוייץ יניח תפלין, שמעלין בקודש. והמניחין כיס התפלין והטלית לתוך כיס אחת, צריכין ליהזר שלא יניחו כיס התפלין למעלה, כדי שלא יפגע בהם תחלה ויצטרך להניחם קודם הטלית כדי שלא יעבור על המצוה, עכ"ל. וכתב הרמ"א דאם התפלין מזומנים בידו ואין לו ציצית, אין צריך להמתין על הציצית, אלא מניח תפלין וכשמביאים טלית, מעטפו, עכ"ד.

ברכת המצוות מעומד

כתב בשו"ע (או"ח ח, א) וז"ל יתעטף בציצית ויברך מעומד, עכ"ל. וכתב הגר"א דאף העיטוף מעומד, כמש"כ בסמ"ק (צב) דתקיעה וציצית ילפינן בג"ש לכם לכם מעומר, דכתיב בקמה ואמרינן אל תקרי בקמה וכו', וסימן עצ"ת ה' לעולם תעמוד, עומר ציצית תקיעת שופר, עכ"ד. ותמה המג"א (ב) הא ביו"ד (רי"ס שכח) משמע דניתן לברך על הפרשת חלה מיושב, והיא משנה שלימה (חלה ב, ג) האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה מפני שהיא יכולה לכסות עצמה והיינו בישיבה. וביאר דע"כ דהפרשת חלה אינה כ"כ דאינו עושה זאת אלא לתקן מאכלו דומיא דשחיטה, עכ"ד. וכתב הגרע"א, דנמצא דאף ברכת השחיטה מהני בישיבה שהרי אינה אלא לתקן האוכל ולהתירו באכילה.

ובפני יהושע (מגילה כא, א) תמה ע"ד המג"א דמאי קשיא ליה כלל, הא לא בעינן לעמוד בברכת המצוות אלא בהנך דעיקר מצותן בעמידה, כגון שופר וציצית דילפינן מעומר, וכן הלל וכיוצא בו, לעומת זאת ברכת חלה שפיר היא מיושב כיון דעיקר ה במיושב. [ומה"ט כתב דלא בעינן לעמוד בעת ברכת המגילה, כיון דעיקר מצותה לא מעכבא בעמידה, וכ"ש ברכה דידה].

גדר חיוב ציצית

ובמלבי"ם (בארצות החיים) הקשה מדוע בציצית מברך בעמידה, הלא אין בציצית אלא להתיר לבישת הבגד. וביאר הגרע"א דאמנם ליכא חובה משום תיקון הבגד שהרי אין האיסור מוטל על הבגד אלא דאיכא מצות עשה על הגברא, מ"מ אחר העיטוף חייל עליה מצות עשה להטיל ציצית בבגדו.

והנה כתב הרמב"ם (שחיטה א, א) וז"ל מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל, שנאמר וזבחת מבקרך ומצאנך, עכ"ל. ובביאור הא דכתב הרמב"ם ד זו הינה למי שירצה, ביאר בכס"מ, דכוונתו דמצות שחיטה אינה שהאדם מחויב בה כתפלין וציצית, שופר, סוכה, ולולב, אלא זוהי שאם יחפוץ לאכול ישחטנה. אך בפרדס יוסף החדש הקשה על כך, דהלא ציצית אינה חיובית, ודמאי לשחיטה דאם יחפוץ ללבוש בגד שיש בו ד' כנפות, הרי מחויב הוא להטיל בו ציצית, וא"כ מדוע כלל זאת הכס"מ יחד עם תפלין ושופר ולולב. ובהכרח כנ"ל דציצית דמאי לתפלין בהא דהגם דאינו חייב ללבוש בגד שיש בו ד' כנפות בכדי להתחייב בציצית, מ"מ אם הוא לבוש בבגד שיש בו ד' כנפות הרי הוא חייב להטיל בו ציצית.

ושמא יש לחלק בהיפך בין סוכה וציצית לברכת התורה, דבציצית וסוכה הרי הוא עדיין יושב בסוכה ומקיים מצות ישיבה בסוכה, וכן בציצית הרי הוא עדיין לבוש בציצית ומקיים מצוה, וא"כ אין בידו לכונן שלא לפטור בברכה. לעומת זאת בברכת התורה הלא בכל מילה שלומד מקיים מצוה בפני עצמה, ולכן שפיר בידו להגביל את חלות הברכה, דאמנם אף עתה הוא עוסק בתורה, מ"מ היות ובכל תיבה (או ענין) מקיים מצוה בפנ"ע ניתן להפריד ביניהם.

קדימת ציצית לתפלין

הנה כתב הנמוק"י (הלכות קטנות ציצית יב, א) וז"ל, וכבר נשאלתי על המניח תפלין והמתעטף בשחרית איזה מקדים, ונראה שראוי להקדים מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצוות. ועוד שהיא תדירה יותר, שנוהגת בין כחול בין בשבת בין ביום טוב, ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. וכן מצאתי לרב רבינו יונה זצק"ל בספר היראה. ומ"מ אותם שמתעטפים בטלית גדולה, כיון שאין דרך להתעטף אלא אחר כל המלבושים ושנתנו מקטוריהם בראשיהם, מצות תפלין באה לפניו תחלה ומברכין עליהם תחלה, לפי שאין מעבירין על המצוות, עכ"ל. ותמה בב"י (כה) וז"ל, איני מבין דבריו היאך באה מצות תפלין לפניו על ידי שלבש כל מלבושיו ושנתן מקטורין בראשו, לשאם יאחר הנחתם לעטיפת ציצית יהיה מעביר על המצוות, עכ"ל. ובדרכי משה (א) כתב ליישב דכיון שמניח תפלין על זרועו, נמצא דמניח תפלין קודם שלובש מלבושיו, והרי התפלין קודמין.

ולאור דברי הנמוק"י הללו העלה הרדב"ז (ב' אלפים רס) דתפלין קודמין לטלית גדול, וז"ל מי שאינו לובש טלית קטן ראוי לו להקדים מצות ציצית ואח"כ תפלין. ומי שהוא רגיל בטלית קטן תחת מלבושיו ראוי לו להקדים הטלית הקטן ואח"כ התפלין ואח"כ הטלית הגדול אשר מתכסה בו ראשו וגופו. וכן ראיתי נוהגין קצת בצפת תוב"ב, ויפה הם נוהגין לפי הסוד. ושוב ראיתי סמך למנהגם ממה שכתב הנמו"י וכו', וכן אני נוהג. ובשעה שאני מברך על הטלית הגדול אני מכיון לפטור גם את הטלית הקטן לפי שאני לובש אותו קודם שיאיר היום תחת המלבושים כולם, עכ"ל. ובב"י הביא דברי הזוה"ק (סו"פ במדבר קכ, ב) וז"ל בשעתא דבר נש קאים בעי לדכאה גרמיה בקדמיתא, לבתר יקבל עליה האי עול לפרשא על רישיה פרישו דמצוה. לבתר אתקשר קישורא דיחודא דאינהו תפלין, עכ"ל. וכתב כי שמע בשם גדולי מקובלי ספרד (ויתכן דכוונתו לרדב"ז הנ"ל) דמי שאין לו טלית קטן ודאי יתעטף בטלית ולאחמ"כ יניח תפלין. אך מי שלובש טלית קטן יניח תפלין תחילה ולאחמ"כ יתעטף בטלית גדול, ונותנים טעם לשבח שהרי כיון שלבשו טלית קטן ואח"כ הניחו תפלין הרי קיימו בכך דברי הזוהר, ואם היו רוצים לקרות ק"ש ותפלה בלא עטיפת טלית אחר היו רשאים, שהרי כבר מצות ציצית ותפלין עליהם. ואם אח"כ מתעטפים בטלית אחר או בכמה טליתות אין בכך ענין למצות תפלין. אך סיים כי נהגו העולם להתעטף בציצית תחילה.

בנתיבות העיון

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרן שורצר שליט"א

פרשת שלח תשפ"ב

פט"ו פ"כ 'ראשית עריסותיכם חלה תרימו'

בענין שיעור הנצרך לחיוב חלה

בדין מי שאכל סעודת שבת ללא הפרשת חלה בשוגג

(ועי' בערו"ל שה"ה בלא חלקו של לוי) וכו' עכ"ל, ועי' מש"כ במנ"ח מצו' שפ"ה להעיר בדברי התוס' וז"ל והנה דבריהם צ"ע דבאמת עיסת השותפין חייבת בחלה, ועי' בקונטרס כפות תמרים מה שפ' בדבריהם וכו' וכן נראה מדברי הרמב"ם (בפ"ו מביכורים ה"ז) דסתם דהעושה עיסת טבל חייבת משמע אפ' ליכא בחולין לבד שיעור מ"מ חייבת בחלה ופשוט עכ"ל דהיינו שסברת המנ"ח שמכיון שעיסת שותפין חייבת, אז גם כאן קודם הפרשה היא כעיסת שותפין שאע"פ שאין לכל אחד שיעור חיוב מ"מ מצטרף, אז גם כאן חלקו של כהן מצטרף לחיוב חלה.

(ד) ועי' בזכרון שמואל סי' ט אות ה' מש"כ להעיר בזה בדברי המנ"ח, שיש חילוק בין עיסת שותפין לעיסת טבל, שבכל עיסת שותפין היא שני השותפין בני חיוב רק שאין שיעור לכל אחד בפני עצמו וע"ז הדין ששותפים מצטרפים, משא"כ חלק התרומה קודם הפרשה הוא ממון השבט ולא הוא בכלל חיוב דראשית עריסותיכם, שהרי ילפי' עריסותיכם ולא הקדש ולא עכו"ם ולא הפקר, וע"ש בזכרון שמואל שמפרש שע"כ צ"ל בדעת הרמב"ם שעיסת טבל חייבת, שאין דין שצריך רשות חיוב לחלה, אלא יש פטור של הקדש ושל עכו"ם ושל הפקר, ולא נתמעט ממון השבט, אבל לא צריך רשות של בר חיובא, משא"כ תוס' בסוכה (דף לה.) סוברים שצריך רשות של בר חיובא כדי לחייב בחלה לכן עיסת טבל אינה חייבת בחלה אלא א"כ יש שיעור חיוב ללא חלקו של כהן משום שהחלק של התרומה שייכת לממון השבט ואינה בת חיוב ע"ש.

(ה) והנה לפ"ז אפ"ל לגבי עיסה שאינה חייבת בתרו"מ, וכל השאלה שלאחר הפרשה החלה יהי'

(א) במשנה בעדיות פ"א מ"ב נחלקו חכמים ור' יוסי בשיעור הנצרך לחיוב חלה, דדעת חכמים שחמשת רבעים חייבין, ור' יוסי סובר שחמשה רבעים פטורים חמשה ועוד חייבין, ועי' מש"כ תוס' בשבת דף טו. ד"ה ר' יוסי, וכן תוס' בפסחים דף מ"ח ע"ב ד"ה חמשת, שסברת ר' יוסי שצריך ועוד כדי שיהי' שיעור עיסה החייבת בחלה לאחר הפרשה, וז"ל והיינו טעמא דר' יוסי דלאחר הפרשת חלה בעינן שיעור ראשית עריסותיכם עכ"ל והנה הלכה כחכמים כמו סתמא דמשנה בחלה פ"ב משנה ו' וכן נפסק בשו"ע יו"ד ריש סי' שכד וז"ל אין חייב בחלה אלא חמשת מיני תבואה, ואין חייב אלא חמשת רבעים, ומדה שמחזקת ארבעים ושלוש ביצים וחומש ביצה וכו' עכ"ל.

(ב) ועי' משה"ק בזה בספר חלת לחם בפתיחה לסי' ה' מדוע אין חסרון שיעור לדעת חכמים, הרי לאחר הפרשה תהיה העיסה פחות מכשיעור, וע"ש שכתב לתרץ שמצותו בכך ע"ש. והנה בעיקר השאלה שיהי' חסרון מה שאחרי הפרשה חסר בשיעור הוא משני טעמים א. שחסר בשיעור הנצרך לחיוב חלה דהיינו שחסר במחייב של שיעור ראשית עריסותיכם ב. שיש חסרון של עושה עיסה ע"מ לחלק בעודה בצק שפטורה מחלה.

(ג) ועוד יש לדון מה הדין בעיסת טבל שיש בה שיעור מ"ג ביצים וחומש, האם חייבת בחלה שהרי לאחר הפרשת תרו"מ לא יהי' בה שיעור חיוב, ועי' מש"כ תוס' בסוכה (לה) בסוף ד"ה אתיא לחם לחם, שכל הדין שעיסת טבל חייבת זהו דווקא שיש שיעור חמשת רבעים בלא חלקו של כהן וז"ל ומהאי טעמא ניחא דעיסה של טבל חייבת בחלה וכו' ולא פטרינן מדכתיב ראשית עריסותיכם, דמירי שיש חמשת רבעים בלא חלקו של כהן

בעיסה פחות מכשיעור, בזה מסתבר שגם לשיטת תוס' שצריך שיהי' ברשות של בר חיובא נחשב שפיר רשות חיוב, מכיון שקודם ההפרשה יש בה שיעור חיוב וכל חלק הכהן הוא מדין חיוב חלה הוא שפיר בר חיוב, וכן משום שאם נאמר שפטור הרי שוב יתחייב דהוי של ישראל, אז יש כאן סיבת חיוב.

ו) אמנם כל זה ניחא לגבי שיעור חיוב העיסה, אבל עדין צ"ב מדוע אין חסרון של העושה עיסה ע"מ לחלק שפטור מחלה, ועי' מש"כ בכפות תמרים בסוכה (לה) שסברת תוס' בסוכה שעיסת טבל חייבת זהו רק כשיש שיעור חיוב ללא חלקו של כהן, זהו משום הדין של ע"מ לחלק, ועי' מש"כ באבי עזרי (תליתאה פ"ו מביכורים ה"ג) לפרש בדברי הרמב"ם שעיסת טבל חייבת זהו רק כשיש שיעור חיוב ללא חלק הכהן דאל"כ יש חסרון של ע"מ לחלק וע"ש באבי עזרי מש"כ לפרש עוד לפ"ז בדברי הרמב"ם ע"ש.

ז) ועי' מש"כ בדרך אמונה פ"ו מביכורים ה"ז בס"ק נה וז"ל ואפילו אם בלי התרומה אין בעיסה שיעור חלה אפ"ה חייבת, ואין זה כעושה עיסה ע"מ לחלק בצק שפטורה מחלה כיון שאין דעתו על זה, ועוד דתרומה יכול להפריש גם אחר האפ"י ואין חייב להפריש בעודה בצק, ואם באמת יחשוב בשעת גלגול להפריש בצק י"ל דאין חייב בחלה אלא א"כ יש בה שיעור בלי התרומה, וי"א שלעולם איינה חייבת אלא א"כ יש בה שיעור בלי התרומה עכ"ל. והנה כל דברי הדרך אמונה זהו לגבי עיסת טבל אבל לגבי השאלה בעיסה שאינה חייבת בתרו"מ רק שע"י ההפרשה של החלה תיהי' פחות מהשיעור בזה אין לתרץ דמיירי דווקא כשדעתו להפריש לאחר האפ"י דהרי הדין שהעיסה חייבת בחלה בכל גווני, שהרי הלכה כחכמים שחמשת רבעים חייב, וע"כ שהסברא בזה שאם נאמר שאינו חייב בחלה הרי שוב יתחייב, רק שעדין צ"ב שאחרי שיתחייב שוב יהי' פטור של ע"מ לחלק, והוי גלגל החוזר,

ח) אמנם לכאורה תי' זה יהי' תלוי במה שדנו האחרונים בביאור הדין של ע"מ לחלק, האם זהו משום שכבר עכשיו נידון כחלוק, או שהוי מחשבת פטור שסופה להיות פחות מהשיעור בשעת האפ"י שאז הוא חלות שם לחם, ועי' מש"כ בחי'

הגר"ח בפ"ו מביכורים הי"ט לפרש בדעת הרמב"ם והראב"ד שע"מ לחלק לא נחשב כחלוק, וכל דינו הוא משום מחשבת פטור שיהי' פחות מהשיעור בשעת האפ"י ע"ש, וא"כ ניחא שפיר שמכיון שאם לא יתחייב בחלה שוב יהי' בעיסה כשיעור אז אין כאן מחשבת פטור, ושפיר מתחייב, אמנם עי' בספר תורת זרעים במסכת חלה פ"א מ"ה שמוכיח מדברי הירושלמי שפטור של ע"מ לחלק, זהו משום שנידון כחלוק ע"ש, א"כ שוב יקשה מדוע אין חסרון של ע"מ לחלק, וע"כ כתי' החלת לחם דמצותו בכך שאני ועדין צ"ב.

בדין מי שאכל סעודת שבת ללא הפרשת חלה בשוגג

א) יש לדון מה הדין במקרה שאכלו סעודת שבת ואח"כ נודע ששכחו להפריש חלה מהחלות האם יצאו בדיעבד סעודת שבת. וכן יש לדון בליל פסח אם אכלו המצוות ללא הפרשת חלה האם הוי מצוה הבאה בעבירה. (והנה לגבי חובת קידוש מסתבר שיצאו דלא הי' עבירה בקידוש, ודין הסעודה הוא רק תנאי בקידוש אז לכאורה פשוט שיצאו חובת קידוש).

ועי' מש"כ לדון בזה האם יש חסרון מצוה הבאה בעבירה, בעבירה בשוגג, וכן האם יש מצוה הבאה בעבירה באיסור דרבנן בשוגג. דחיוב חלה בזמן הזה דרבנן, כדאיתא בכתובות (כה). משום דכתיב בבואכם אל הארץ, בביאת כולכם ולא ביאת מקצתכם, וכן כתב הרמב"ם בפ"ה מביכורים ה"ה וכן הוא בשו"ע יו"ד ס' שכ"ב סעי' ב'.

ב) ויש שהוכיחו מדברי הרמב"ם שלא יוצאים ידי חובת מצה גם באיסור דרבנן בשוגג, ממה שכתב הרמב"ם בפ"ו מחמץ ומצה ה"ז, אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל וכו' זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון יוצא בו ידי חובתו וכל שאין מברכין עליו ברהמ"ז אין יוצא ידי חובתו עכ"ל ובפ"א מברכות הי"ט כתב הרמב"ם וז"ל כל האוכל דבר אסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחילה ולא בסוף כיצד הרי שאכל טבל של דבריהם וכו' ואין צריך לומר אם אכל נבלות וכו' עכ"ל. מבואר בדברי הרמב"ם שאין ברכה באכילת איסור דרבנן בשוגג ולדברי הרמב"ם הכלל הוא שכל דבר שאין עליו ברכה אין יוצאים בו ידי חובת מצה, אז לדעת הרמב"ם אין יוצאים ידי חובה כשאכלו איסור

מש"כ המג"א (קס"ז) ס"ק מ"א לפרש את דברי השו"ע שאין דין ערבות להוציא אחרים בברכת הנהנין, רק בקידוש ובברכת המוציא שבליל פסח, אבל לא בסעודת שבת אע"פ שזה חובה, וכתב המג"א וז"ל וטעמא משום דאכילת שבת וי"ט אינה חובה על האדם אלא משום הנאתו דהא מצטער פטור לאכול וכו' עכ"ל, וכ"כ המשנ"ב (שם) ס"ק צד וז"ל וכו' אין חוב עליו משום מצוה אלא כדי שיהנה מסעודת שבת, ואין למצוה עצמה חוב דהא אם נהנה ממה שמתענה אין צריך לאכול וכו' עכ"ל,

ו) וכן מבואר בדברי הביה"ל בסי' תרל"ט סעי' ג' בד"ה בליל יו"ט ראשון חובה, שכתב לתרץ את שאלת הראשונים מדוע צריכים למוד ט"ו ט"ו מחג המצות שיש חיוב אכילת כזית פת בליל יו"ט דסוכות, הרי בכל יו"ט יש חיוב סעודת פת, שיש חילוק בין חיוב אכילת כזית פת בליל ראשון דסוכות לבין כל חיוב סעודת יו"ט שבכל סעודת יו"ט החיוב הוא בשביל ההנאה ומצטער פטור, משא"כ בסוכות יש מצוה בגוף האכילה ולכן צריכים לימוד ט"ו ט"ו מחג המצות כדי יהי חיוב גם במקום צער וז"ל וכו' ולענ"ד דעתי לא אבין קשיא זו, דנפק"מ להא דאיתא לעיל בסימן רפ"ח דאדם הרגיל להתענות בכל יום ואכילה בשבת הוא צער לו פטור מלאכול, דלעונג ניתן שבת ולא לצער, משא"כ בליל א' דסוכות דאכילה גופא הוא מצות עשה כשאר מצות עשה ולא משום עונג ניתן עכ"ל.

ז) והנה לפ"ז אז גם לשיטות שיש חסרון מצוה הבאה בעבירה, בעבירה דרבנן בשוגג, מ"מ לגבי קיום דין סעודת שבת אז בדיעבד יוצאים משום שהמצוה היא התוצאה של מה שנהנה, והוא נהנה גם באכילת איסור דרבנן בשוגג כמו שמוכח מהדין שאם אכל הלוקח דבר שאסור מדרבנן לאוכלו, שאין המוכר חייב להחזיר דמים, וכל כה"ג אין דין מצוה הבאה בעבירה כמו שכתב בקובץ הערות,

ח) אמנם לדינא שמעתי מכמה רבנים שליט"א שיש להקל מטעם אחר, שבדיעבד יש לסמוך שהיו אחרים מזכי הרבים שהם הפרישו חלה וכיוונו לפטור את כל מה שחייב בחלה של אלו ששכחו להפריש חלה.

להערות ולתגובות:
ach0504104256@gmail.com

ג) ועי' מש"כ בשו"ת שבט הלוי חי"א סי' ע"א להקל במי שאכל סעודת שבת בשוגג ללא הפרשת חלה, ע"פ דברי הנתיב"מ בסי' רל"ד ס"ק ג' שכתב לפרש את הדין של השו"ע שמי שמכר לחברו דבר שאסור מדרבנן לאוכלו, ואכלו הלוקח שאין המוכר צריך להחזיר את דמי המקח ללוקח משום שהיה ללוקח הנאה באכילה מכיון שאין איסור בעבירה דרבנן בשוגג, וכן ע"פ דברי הט"ז אור"ח סי' קצ"ו שבאכילת איסור בשוגג מברכים ברכה אחרונה מובא במשנ"ב (שם) ס"ק ד' וז"ל בד"ה ולא בסוף, וכו' ואם אכל בשוגג ונזכר אחר אכילתו דעת הט"ז ועוד כמה אחרונים דבזה יוכל לברך בסוף וכו' עכ"ל.

ד) והנה יש מקום לדון להקל לגבי סעודת שבת שלא יהי' חסרון מצוה הבאה בעבירה. ע"פ מש"כ בקובץ הערות בריש סי' י"א שכל הדין של מצוה הבאה בעבירה זהו לגבי מצוה שהמעשה הוא גוף המצוה, אבל אם המצוה היא בתוצאה, אין דין מהב"ע, וזהו הטעם שאין חסרון מצוה הבאה בעבירה במעשה יבום ביבמה נדה שהדין שקנה, וכן לגבי מי שעבר ומל בשבת וז"ל וי"ל דטעמא דמהב"ע לא מהני אלא לבטל את קיום המצוה, אבל לא לבטל את ההכשר שחל ע"י המעשה, כמו בעבר ומל בשבת שלא בזמנה, דאף דעשה עבירה, מ"מ המילה כשרה, וממילא נתקיימה המצוה ג"כ, דהמצוה היא שיהא התינוק נימול וכו' דדוקא היכא דהעשיה בעצמה היא גוף המצוה, שייך הך דמצהב"ע, אבל היכא דעיקר המצוה היא תוצאות המעשה, והעשיה בעצמה אינה אלא כמו הכשר למעשה, והעבירה היא בגוף המעשה ולא בתוצאותיה, שפיר המצוה מתקיימת, וכו' עכ"ל.

ה) וא"כ אפ"ל שבחיוב סעודת פת בשבת, אין זה חיוב מצד מעשה האכילה בעצם, ועיקר קיום המצוה הוא ע"י ההנאה שבאה מחמת הסעודה, וגם באכילת איסור הוא נהנה, עכ"פ באיסור דרבנן כמו שמוכח מדברי השו"ע חו"מ סי' רל"ד סעי' ג' שאם אכל הלוקח דבר שאסור מדרבנן לאוכלו בשוגג, אין המוכר מחזיר הדמים, ופ"י בסמ"ע משום שהיה ללוקח הנאת אכילה, ודין אכילת סעודת שבת הוא כדי לקיים עונג שבת ע"י הנאת האכילה, כמו שמבואר בדברי המג"א והמשנ"ב בסי' קס"ז, דעי'

פרשת שלח

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעוררב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

- א. מקושש העצים ועונשו
- א. כעס השי"ת וסליחתו ע"י תפילות משה
- א. דיני מצוות חלה
- ב. המרגלים תרים את הארץ
- ד. דיני מצוות ציצית
- ד. דיני פר העלם דבר
- ה. בכיית העם
- ה. המרגלים מוציאים דיבת הארץ
- ו. שליחת המרגלים ע"י משה
- ט. פירוט שמות המרגלים
- מ. דיני חטאת יחיד
- מ. ציווי הנסכים והמנחות
- צ. עליית המעפילים והכאתם
- ר. עונש העם והמרגלים

שאלה לשולחן שבת

"זיכרתו משים זמורה ואשכול ענבים אחד"

כתב רש"י: "זמורה, שוכת גפן, ואשכול של ענבים תלוי בה".
ויש לבאר כיצד כרתו המרגלים עץ פרי, הרי יש איסור מפורש: "לא תשחית את עצה לנדח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת", שאסור להשחית עצי מאכל?

מטרת השאלה הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצרוף מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחודש.

העלון מוקדש לע"ג רבקה בת יסכה ע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

פנינים

"היש בה עץ אם אין"

מובא במדרש (שמ"ר בשלח): 'ולא נחם אלקים, למה דרך ארץ פלשתים, אמר רבי שמעון בר אבא אמר רבי יוחנן, כיון ששמעו הכנענים שישראל נכנסים לארץ, עמדו וקיצצו הנטיעות שהיו לה'. לכן אמר משה למרגלים, תבוננו אם יש שם עצים או רק שיחים קטנים ונטיעות חדשות שהספיקו לגדול בשנה הראשונה שהיינו במדבר. זאת, כדי שיראו שנמוג ליבם מפני בני ישראל ולא יוכלו לעמוד נגדם. (אשכול ענבים)

"כי נתן ד' בידנו את כל הארץ" (הפטרה)

לכאורה כיצד ידעו המרגלים בוודאות שכזו שיעלה בידם לכבוש את יריחו, והרי פנשו רק אישה אחת, רחב, שאמרה להם שכולם פוחדים וכיצד סמכו רק על דבריה בעניין חשוב שכזה? אלא, ניתן ליישב תמיהה זו ע"פ דברי המדרש (ויקרא רבה כא,כו) שבימי דוד היו מפסידים במלחמות למרות שעם ישראל היו בדרגה רוחנית גבוהה, מפני שהיו בהם בעלי לשון הרע ורכילות. לעומת זאת, בדורו של אחאב היו רוב עם ישראל עובדי ע"ז ולמרות זאת היו מנצחים את מלחמותיהם, משום ששררה בעם אחווה ולא היו בהם מלשינים ורכלנים. כשבאו המרגלים לבית רחב, תוך מספר דקות כבר כל העיר ידעה שהם הגיעו והמלך שלח לרחב להסגירם. מיד ידעו המרגלים שבכזה מקום שהרכילות כה נפוצה בו, וודאי יפלו הם לפנייהם במלחמה. לעומת זאת, המרגלים ששלח משה, ראו אחדות בעם. שהרי ראו הם לויות גדולות שכולם באו ללוויה, לכן הם טענו: 'אפס כי עז העם', שהרי קשה יותר לנצח עם המלוכד.

"יעשינו עמך חסד ואמת" (הפטרה)

רש"י (ד"ה 'חסד ואמת') בתחילת פרשת ויחי מפרש: "חסד שעושינן עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול". ויש לבאר, איזה חסד של אמת יש בתשלום הכרת הטוב של המרגלים לרחב, והרי כבר קיבלו את גמולם ועוד יתכן שתיטיב עמם בעתיד לאחר שיצילוה? ויש לומר: א. היו כבר כל העיר בגדר מתים מהלכים, והצילוה ממות בטוה. ב. רק גיסו לומר בכך שאינם מצפים לתשלום גמול על כך. ג. חסד שכן ראוי לעשות כן על פי האמת. (גור אריה) ד. אם יהא חסד - חסד, ואם לאו יהיה מצד האמת שהשביעה אותם על כן וכמו שיעקב השביע את יוסף אודות קבורתו בארץ ישראל. ה. כל חסד שאינו בפניו הוא של אמת ושפניו הוא חנופה. ו. חסד עם המתים שהיו דורות שמעל לרחב ימשיך זכרם לחיות בתוך בני ישראל. (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א לשאלה לשולחן שבת' תש"פ)

מקרא

שניחת השבת שלכם טמונה בפרשה!

העלון המוכר והאהוב שעשרות אלפי משפחות לא עורכות סעודות שבת כלעדי... עומד לצאת בספר חדש ומרענן.
לקט נרחב של מיטב החידות והמדורים הבלתי נשכחים במעל 500 עמודים בצבע מלא, מרגשים וחגיגים, כואה לשולחן השבת!

הצטרפו עכשיו

hamatmon40@gmail.com | 052-7665775

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם ליזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביין'. 2. לשלוח שיק למערכת

חידון א' ת'

- התשובה לכל שאלה מתחילה באות המופיעה בתחילת השורה
- א. שמו של אחד מילידי הענק
  - ב. הימים שבהם נשלחו המרגלים היו "ימי ___ ענבים"
  - ג. שמותיהם של שלושה מהמרגלים
  - ד. השי"ת המית במגפה את המרגלים מוצאי ___ הארץ
  - ה. מידת נפח לנוזלים (שמן ויין)
  - ו. מה עשו העם כשנודע להם עונשם? (לשון הפסוק)
  - ז. המרגלים כרתו בנחל אשכול
  - ח. העמלקי והכנעני הכו את המעפילים עד ה___
  - ט. יהושע וכלב אמרו ש: "___ הארץ מאד מאד"
  - י. המקריב נדר או נדבה צריך להביא עמו גם -
  - כ. השי"ת הבטיח לו שזרעו יירש את חברון
  - ל. מילה נרדפת למילה "לרגל"
  - מ. המרגלים אמרו שראו בארץ אנשי___
  - נ. אביו של יהושע (אז: אביו של אחד המרגלים)
  - ס. מרכיב עיקרי במנחה
  - ע. ממנה מפרישים חלה
  - פ. המרגלים הביאו והראו למשה וכל העם מ___
  - צ. "סר ___ מעליהם"
  - ק. ממקום זה במדבר פארן נשלחו המרגלים
  - ר. המרגלים הביאו איתם, מהארץ להראות לעם
  - ש. חברון נבנתה ___ שנים לפני צוען מצרים
  - ת. המרגלים הביאו איתם, מהארץ להראות לעם

חידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה מסתיימת באות המופיעה בתחילת השורה
- א. אביו של מרגל שבט בנימין, פלטי
  - ב. "הלוא ___ לנו ___ מצרימה"
  - ג. 'ציצית' בגימטריא + 8 חוטים + 5 קשרים =
  - ד. שמו של מקושש העצים (ע"פ המסורת)
  - ה. עונשו של המחלל שבת במזיד
  - ו. יהושע וכלב ___ את בגדיהם אחר דברי המרגלים
  - ז. "וטפכם אשר אמרתם ___ יהיה"
  - ח. "ועתה יגדל נא ___ ד"
  - ט. שמו של מרגל שבט שמעון
  - י. שמותיהם של שניים מילידי הענק
  - ך. השי"ת אמר למשה: "סלחתי ___"
  - ל. המרגלים הביאו מארץ ישראל במוט
  - ם. המרגלים אמרו שנראו בעינינו ובעיניהם כ -
  - ן. יש להרים תרומה מן החלה כתרומת ___
  - ס. "___ כלב את העם אל משה" (רמז: 'זישקיט', 'זישתיק')
  - ע. מרגל שבט ראובן
  - ף. אביו של מרגל שבט יששכר, יגאל
  - ץ. אדם כשר מכונה כך (ע"פ רש"י)
  - ק. עם שיושב, בארץ הנגב
  - ר. השי"ת רצה להרוג את בני ישראל ב-
  - ש. המעפילים המרו את דבר השי"ת והעפילו אל _ ההר
  - ת. המרגלים ראו בארץ ישראל ערים ___

ואלה שמות

"למטה שמעון שפט בן חורי... למטה יששכר יגאל בן יוסף"
למי עוד בתנ"ך קראו 'שפט' ו'יגאל'? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

שנו רבותינו: אין מפליגים בספינה בים הגדול שלושה ימים קודם לשבת, בזמן שהוא הולך למקום רחוק. אבל אם מבקש לפרוש (למקום קבוע), כמו מצור לצידון מותר לו לפרוש אפילו בערב שבת, מפני שהדבר ידוע, שהוא יכול לילך מבעוד יום, (במה דברים אמורים-) בשליח הרשות. ואם היה שליח מצוה, מותר לו לפרוש בכל יום שירצה. למה? מפני שהוא שליח מצוה ושליח מצוה דוחה את השבת. וכן אתה מוצא בסוכה, ששנינו ששלוחי מצוה פטורים מן הסוכה, שאין לך חביב לפני הקב"ה, כשליח שמשתלח לעשות מצוה ונותן נפשו, כדי שיצליח בשליחותו, ואין לך בני אדם, שנסתלחו לעשות מצוה ונותנים נפשם להצליח בשליחותם, כאותם השניים, ששלח יהושע בן נון, שנאמר: "וישלח יהושע בן נון מן השטים שניים אנשים מרגלים חרש". מי היו? שנו רבותינו: אלו היו פינחס וכלב, שהלכו ונתנו נפשם והצליחו בשליחותם. מהו 'חרש'? מלמד, שעשו עצמם כקדרים והיו צווחים: "הרי קדרות, מי שירצה יבוא ויקנה!". (ע"פ מדרש רבה)

מילה בפרשה

**הוא אבי החוסר יחד,
 וראש עם נכבש ונכחד,
 הביא חלה גדולה לביתו,
 כדי להכניס לקוף מחטי.**

המונח המבוקש הינו מילה בת 4 אותיות המופיעה בפרשה. אשר כל שורה בחידה דומות להקשר שונה שלה. (יתכן כתיב חסר והילופי אותיות בעלי הגיה דומה)

התשובה תפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

היכן הוסיפו עשר, היכן החסירו עשר והיכן הכפילו בעשר?

***

"ראשית עריסותיכם חלה"

בדרך צחות, לשם מה יש להרים את התינוק הבכור מן העריסה? לחל"ה: ח' - בן שמונה ימים למילה, ל' - בן שלושים ימים לפדיון, ה' - בן חמש שנים למקרא.

***

"ועתה יגדל נא כח ד"

כתב בעל הטורים: "ועתה יגדל נא כח", "יגדל" - יו"ד גדולה. אמר: אם ניסוך עשר פעמים בעשרה ניסיונות, זכור להם צדקת אביהם אברהם שניסית אותו בעשרה ניסיונות. ונראה להוסיף שהמילה "יגדל נא" ראשי תיבות: ניסיונות אברהם.

שעשועי דאורייתא

"ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו" מלבד כלב, מי עוד בתורה קרוי 'עבדי' ובנ"ך?

****

מצאו נא בפרשה:

1. פסוק המופיעים בו ארבעה שמות של ספרים בתנ"ך.
2. שתי מילים רצופות ששונות רק באות אחת יתרה. (4 ו-5 אותיות)
3. שני פסוקים שמתחילים ומסתיימים באות ל'.
4. חמש מילים רצופות המתחילות באות ה'. (הרצף הארוך בתורה)
5. שם שכלול בו עוד שני שמות שונים בפרשה.
6. שניים מגלגל המזלות.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לזכירת מספר פסוקי הפרשה

בפרשת שלח מסופר בעיקר על המרגלים. אך יהושע וכלב אמרו: "טובה הארץ מאד מאד". בפרשת שלח ישנם 119 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים: "הלא טובה היא מאד" = בגימטריא = 119

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: איזה דג שומר שבת? - בשבת מוסר מובא שישנם דגים בשם 'שבת' שיוצאים מן הים ביום שישי ואינם חוזרים עד למוצאי שבת. **לסדר את הפרשה** - "טובה הארץ מאד מאד". **חידון א' ת'** - אחימן, ביכורי ענבים, גדי גאזאל גדיאל, דיבת, הין, ויתאבל, זמורה, חרמה, טובה, יין, כלב, לתור, מידות, נון, סולת, עיסה/עריסותיכם, פרי הארץ, צילם, קדש, רימון, שבע, תאנה. **חידון א' ת' הפוך** - רפוא, טוב שוב, תרי"ג, צלפחד, סקילה, קרעו, לבו, כה, שפט, ששי תלמי, כדברך, אשכול, חגבים, גורן, ויהס, שמוע, יוסף, עץ, עמלק, דבר, ראש, בצורות. **שעשועי דאורייתא** - אברהם ומשה: "בעבור אברהם עבדי", "בעבדי במשה" (ועוד שלוש). ובנ"ך: דוד, ישעיהו, יעקב (עמ"י), נבוכדנאצר, זרובבל, צמח, איוב. 1. "אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע". 2. "ויכום ויכתום". 3. "למטה אשר סתור בן מיכאל", "למקום ההוא... בני ישראל". 4. "החזק הוא הרפה המעט הוא". 5. "גדיאל", גדי וגד. 6. גדי ושור. **ואלה שמות** - שפט: אביו של הנביא אלישע, ואחראי הבקר בעמקים. יגאל: בן נתן מגיבורי דוד וכן בן שמעיה מצאצאי זרובבל. **מילה בפרשה בהעלותו** - צר. "ברא נייר דק בשרטוט" - דק = צר וגם: ברא ע"י שרטוט = צייר/צר, "וכיסה בה צנצנת תות" - כיסה כלי = צר (לצור ע"ג צלוחיתו), "לאויב שפרץ וניסה" - אויב = צר, "לחסום את דרך הכניסה" - הטיל מצור = צר. **טמונות בפרשה** - 1. "על ציצית הכנף" (טו, לח) 2. "ועליתם את ההר" (יג, יז) 3. "אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (טו, לט) 4. החילוץ רומם למצוות התכלת (טו, לח) 5. "חלה תרימו תרומה" (טו, יט) 6. גמל - "עמיאל בן גמלי" (יג, יב) 7. ארבע כוסות כנגד 4 לשונות של גאולה וכן ארבע כנפות הציצית. (רש"י טו, לח) 8. "במבצרים" (יג, יט) 9. מעפילים - "ויעפילו" (יד, מד) 10. 'נמלים יש בכרמים כאנשים' (רש"י יג, לג) 11. 'בלשוני ארמי כריך עגולי' (רש"י יג, כח) 12. 'ותולעים יוצאים מלשונם' (רש"י יד, לז) 13. עריסה - "ראשית עריסותכם" (טו, כ) 14. "מקושש עצים" (טו, לב) **טמונות בהפטר** - 1. "לחפר את הארץ" (בב, ב) 2. "ותקשר את תקות השני בחלון" (בכא, ב) 3. "הגג" (בו, ב) 4. "מרגלים חרש" (בא, א) **שאלה לשלחו השבת במדבר** - שאלנו: כיצד לא השתנה כלל מספר בני ישראל המבואר בפרשת פקודי שגבו בחודש תשרי למלאכת המשכן, לבין המספר המבואר בפרשתנו בחודש אייר - שבעה חודשים לאחר מכן? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. במניין הראשון נמנו והוחלט מה הצורך של יוצאי הצבא. ואם אחד מת - הכניסו אחר במקומו מבין 20 שנה ולא מנו את כולם באייר. 2. בשני המפקדים מנו רק את מי שהיה בן 20 בראש השנה של אותה השנה. 3. זה אכן היה מקרה יוצא דופן. (רמב"ן) 4. בתשרי התפקדו לצבא ובאייר הולקו למשימותיהם. 5. בתשרי היו גם הלויים בתוך הספירה ובאייר נכנסו תחתיהם אלו שנהיו בני 20 בינתיים.

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת.

ב: 'לדעת', 'אירישער וינקל' (באידיש) ו'דרשו'.

בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים

בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

© כל הזכויות שמורות לאהרן ביין

ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:

קויפמן 17, ירושלים

temunabaparashah@gmail.com

עַט הַאֲסֵף

משא ומתן בנידונים שבין דפי אוסף גיליונות
הארות והודעות בנושאים העומדים על הפרק
osef.tguvot@gmail.com

בן חו"ל שהחליט להשתקע בא"י באמצע יו"ט שני

פניני הלכה - פרשת נשא

במדור פניני הלכה שבועות הובאו מס' נידונים בענין בן חו"ל שהחליט להשתקע בא"י באמצע יו"ט שני, ובתוך הדברים הובא מעשה בבחור בן חו"ל שלמד בישיבה בירושלים וכו'.

להלן תגובת בעל המעשה בעצמו:

אני הייתי הבחור, ולמען הדיוק אספר את הדברים כהייתם:

בחודש אלול תשכ"ז פגשתי את אשתי (אז: המדוברת) והסכמנו על השידוך, אבל חמי זצ"ל התנה את הסכמתו בכך שישאר לגור בא"י, והיה עלי לקבל את הסכמת הורי זצ"ל על כך.

שלחתי מכתב להורי עם השאלה, והורי שלחו מכתב חוזר בו הביעו את הסכמתם לתנאי המכתב נשלח על ידם לפני יום הכיפורים תשכ"ח, והגיע לארץ ביום הראשון של חוה"מ - יו"ט שני של גליות. (לא כפי שצוין שהגיע טלגרמה, מהסיבה הפשוטה שא"א לשלוח טלגרמה מחו"ל ביו"ט שני שלהם...).

כיון שהגיע המכתב, ירדתי - אחר חצות היום, עם גיסי הגאון רבי משה קופשיץ זצ"ל למרן הגרי"ש אלישיב. הגרי"ש ישב בסוכתו, וסיפרנו לו את המעשה. והגרי"ש אמר שכיון שהכל היה תלוי בדעת ההורים, והם כבר החליטו לפני יו"ט שישאר בא"י, אם כן כל הקבלה של יו"ט שני על ידי היתה בטעות. ולכן הורה לי לעשות מיד הבדלה ולהפסיק את היו"ט.

ואם כן הפסק של הגרי"ש דומה לפסק של הגר"ע, [ואף עדיפא מיניה, שכן שם עדיין לא נהיו בני א"י עד יו"ט שני שאז עגנו בארץ, משא"כ במעשה שלי - שהתברר למפרע שכבר הייתי בן א"י עוד לפני תחילת היום, וכעין מה שהובא בהערה משו"ת באר משה] ואם כן אין שום ראייה מדבריו, מה הדין במי שהחליט באמצע היום להפוך להיות בן א"י.

בכבוד רב

יעקב שמואל ברדפיס

נוטעמא אין צריכה ברכה

מים זכים - בהעלותך

רבת שבעה לה נפשנו מדבריו הנפלאים של הגרי"ז כגן שליט"א (בגליון מים זכים). והנה בגליון האחרון הביא פלוגתת אחרונים

בלועס ע"ד לבלוע ואח"כ נמלך ופלט אם ברכתו לבטלה, דבמור וקציעה סי' קס"ז צידד דאין ברכתו לבטלה, אולם בספר מזמור לאסף מצא שנקט בפשיטות דברכתו לבטלה, וביאר דנחלקו בביאור ד' השל"ה דשיחה בין הלעיסה לבליעה אינה הפסק משום דלעיסה אתחלתא דאכילה היא, אם סברא זו היא בהלכות הפסק בלבד אולם הברכה חלה רק על הבליעה, או המכוון דלעיסה ע"מ לבלוע נחשבת הנאה הטעונה ברכה, ולפ"ז גם אם לבסוף לא בלע חלה ברכתו על הלעיסה.

והנני להעיר דכמדומה ד' המו"ק מחודשת טובא כמו שכתב המו"ק בעצמו, ומדברי כמה אחרונים נראה דגם לצד הב' בחקירה הנ"ל לא תקנו חז"ל לברך על הלעיסה אא"כ בלע לבסוף, דהנה בשו"ת מכתב לחזקיהו לבעל השד"ח סי' ה' (נדפס בשד"ח ח"י) האריך טובא בדין מי ששכח ובירך על מאכל בתענית, ובתוך דבריו הביא משו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' רנ"ב) דמי שאמר הריני בתענית עד שאשנה פרק זה ובירך על אוכלים והכניס לתוך פיו ונזכר יסלקם בתוך פיו לצד אחד וישנה פרקו ואח"כ יבלע, וביאר השד"ח כוונתו דהברכה חלה על הטעימה בפה ואילו מצד נדרו כל שלא בלע קיים נדרו, אולם תמה עליו (דף כז:): מדברי הב"י דלא תקנו ברכה אלא על הנאת מעיו, ולבסוף (כט:): הביא מכמה אחרונים שחילקו דאם אינו בולע כלל אינו מברך אבל אם עומד לבלוע 'משעה שמכניס האוכל לפיו קודם שהחיק יטעם תחלת אכילה מקרי, כיון שסופו לבלועה הו"ל כאילו כבר בלע'. הרי מבואר מדברי ההלק"ט ושאר אחרונים שהביא השד"ח דאם לא יבלע ברכתו לבטלה, ולכן כתב דיסלקם בתוך פיו לצד אחד עד שישנה פרקו ואח"כ יבלע ואינו יכול לפלוט.

וכן נראה מסתימת כל האחרונים שדנו במי שבירך ונזכר שהוא תענית או בירך על מאכל חלבי ונזכר שהוא בתוך ו' שעות מאכילת בשר וכיו"ב או מי שבירך ונמאס המאכל בעיניו, ודנו האחרונים מה יעשה כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, ולא מצאנו בפוסקים שחילקו בכ"ז בין אם נזכר קודם הלעיסה או לאחר שהתחיל ללעוס מעט, ונראה מזה דכל שלא בלע לבסוף ברכתו לבטלה.

והנה מדברי השד"ח הנ"ל משמע להדיא כצד הב' דאי"ז הלכה בדיני הפסק אלא דהברכה חלה על הלעיסה, ואעפ"כ נקט דאם יפלוט ברכתו לבטלה, ומתלי תלי וקאי אם יבלע לבסוף, ולכן מה שהביא הגרי"ז כגן שליט"א מדברי הבגדי ישע (סי'

תשובת הרה"ג יצחק זאב כגן שליט"א

הנה חלה עלי חובת ברכת הנהנין על הלעיסה והמישמוש בהערות המחכימות של כת"ר שליט"א, וכ"ש על בליעתן... - וכדברי הגמ' (עירובין נד:) דדברי תורה כל זמן שאדם הוגה וממשמש בהם מוצא בהם טעם, - וישר כוחו על הדברים הנפלאים דשדר לן.

והנה כת"ר הזכיר בתו"ד את מה שנחלקו הפוס', האם יש חיוב ברכה בגוונא שיש רק הנאת מעיו בלא הנאת גרונו, או שבכה"ג אין חיוב ברכה, - ואמרתי להציע בזה דבר חידוש שהתעורר לנו בזה בימים האחרונים, דהנה בזמן מגיפת הקורונה רח"ל, התעורר הנידון האם מי שאיבד את חוש הטעם חייב בברכה ראשונה, או"ד דפטור מברכה כיון שאין לו הנאה בגרונו.

והיו שטענו שיש לפוטרו מברכה, - ומנגד היו שטענו שהן אמנם שנגיף הקורונה חידש לנו בביהמ"ד חידושים גדולים בכמה וכמה עניינים, אך מ"מ לגבי ברכות הנהנין לא התחדש לנו כלום בזמן מגיפת הקורונה, כיון שטענו שגם אם אינו מרגיש טעם בגרונו מ"מ הוא חייב בברכה, ע"כ.

והנה בימים האחרונים התעוררנו לדון, שיתכן שכ"ע יודו שנגיף הקורונה כן הביא חידוש לביהמ"ד בהל' ברכות הנהנין, - משום שיש לדון במי שאיבד את חוש הטעם ר"ל, ובירך על האוכל (כדעת רבו שהורה לו כן לברך), ולאחר הברכה שח בעודו לועס עוד קודם הבליעה, מה יהי דינו בזה לעניין הברכה.

דיתכן לומר בזה, דאדם רגיל שיעשה זאת לא יצטרך לחזור ולברך בדיעבד, לפי הפוס' שס"ל שהלעיסה אתחלתא דאכילה היא וכנ"ל, - ומאידיך לגבי אותו אדם שאיבד את חוש הטעם, יש לדון שיצטרך לחזור ולברך, כיון שכלפיו הברכה לא חלה כלל על הלעיסה משום שלא נהנה בלעיסה ומעיקרא לא הי' לו חיוב ברכה ע"ז, - וא"כ נמצא שלכו"ע התחדש לנו חידוש בנגיף הקורונה גם בברכות הנהנין.

ואמנם זה מיתלא תליא בחקירה שכתבנו שם, דאי נימא כהצד הב' בחקירה ונאמר שכאשר עומד לאכול הלעיסה עצמה זוקקת ברכה, אזי באמת יהי' נפ"מ בזה בין אדם בריא לאדם שאיבד את חוש הטעם וכנ"ל, - אך אי נימא כהצד הא' בחקירה הנ"ל, שבעצם הלעיסה עצמה אינה זוקקת ברכה גם באדם רגיל, ומ"מ זהו דין שהתחדש בדיני הפסק שכיון שהלעיסה אתחלתא דאכילה היא, לכן אם שח בעודו לועס אין זה הפסק בדיעבד, א"כ לפי"ז לא יהי' הבדל בזה בין אדם רגיל לאדם שאיבד את חוש הטעם, ולכולם לא יהי' זה הפסק בדיעבד לדעת הפוס' הנ"ל, ודו"ק בזה.

בברכת התורה

י. ז. כגן

קס"ז סקט"ז) שנקט כצד הב' דהברכה חלה על הלעיסה, והוכיח מזה לניד"ד, להאמור אינו ראייה, דסו"ס רק אם יבלע לבסוף יש תקנת ברכה על הלעיסה, וכ"ה ל' הבגדי ישע ונחשב הלעיסה נמי הנאה כי זה יהיה בסופו הבליעה'.

וביאור הדבר, דהנה הטעם דהטועם ופולט א"צ לברך ביאר הב"י (סי' ר"י) בכונת הרא"ש דלא תקנו ברכה אלא על הנאת מעיו, משום דברכה לא בטעימת חיך תליא אלא באכילה תליא כדכתיב ואכלת וברכת, ואכילה היינו הנאת מעיים, עכ"ד, הרי להדיא דאף אם נהנה בטעימה זו אינו מברך, [וביותר חידש האגלי טל (טוחן סי' ס"ב סק"ב) דתלוי רק בהנאת מעיו ולא בהנאת גרונו, ונפ"מ דאף אם לא נהנה כלל חייב לברך אם בלע, ובשו"ת חלקת יעקב (סי' נ"ב) האריך להשיג עליו דודאי בעינן ג"כ הנאת גרונו]. וכן מבואר בראבי"ה (סי' מ"ח) שהקשה מאי שנא מבשמים שמברכים עליהם אע"פ שאינו בולע, ותי' דהתם הנשמה נהנית מזה משאי"כ בזה לא סגי בהנאת חיך. וא"כ חידוש גדול הוא לומר דהלועס ע"מ לבלוע חייב בברכה על הלעיסה לחוד, דאף אם חשיבא הנאה מ"מ לא תקנו ברכה אלא על הנאת מעיו, אלא י"ל בכונת האחרונים שנקטו כצד הב' הנ"ל, דאם בלע לבסוף אמרינן דתחילת מעשה האכילה הוא בלעיסה והכל יחד טעון ברכה מחמת ההנאה שלבסוף, אבל אם לבסוף לא בלע נפטר למפרע מלברך גם על הלעיסה.

אמנם יש מקום לדון בזה מטעם אחר, דהנה נחלקו הראשונים בהא דאמרו בברכות יד. 'מטעמת אינה טעונה ברכה' אם המכוון דמותר לטעום התבשיל ואפי' לבלוע בלא ברכה עד רביעית, או דהיתר הוא רק לטעום ולפלוט ואפי' יותר מרביעית, והובאו ב' הדעות בשו"ע (סי' ר"י ס"ב). והנה לדעה הראשונה יסוד ההיתר הוא לפי שאינו מכוין לשם אכילה אלא לשם טעימה לבדוק את התבשיל, ואין חובת ברכה אלא כשמכוין לשם אכילה, [אך כשבולע יותר מרביעית כיון שהיא הנאה יתירה חשיב כמתכוין לאכילה כדביאר המשנ"ב], אולם לדעה השנייה יסוד ההיתר אינו משום הכוונה אלא משום החפצא של הטעימה, דלא תקנו ברכה אלא על מעשה אכילה, וכל שאינו בולע לאו בכלל אכילה היא, ומטעם זה אין נפ"מ בין פחות רביעית ליותר מרביעית, ולכן אף אם מכוין להנאה אין בכך כלום. וכתב בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' קמ"ד) דלדעה הראשונה הוי דין מיוחד לענין ברכת הנהנין דבכוונה ליהנות תליא מלתא דאז ראוי להודות ולהלל ולברך, ואין ללמוד מזה לגדר דין אכילה בשאר דיני התורה אם הטועם ופולט נחשב כאוכל, אבל לדעה השנייה דאפי' במכוון ליהנות אינו טעון ברכה כיון דפולט, יש ללמוד מזה לשאר דיני התורה דכה"ג לא חשיב אכילה כלל ע"ש.

ולפ"ז י"ל דלדעה הראשונה הטועם בפיו ע"מ לבלוע לשם הנאה חייב בברכה גם על הטעימה לחוד, דלדעה זו לאו בהנאת מעיו תליא מילתא, אלא גם טעימה בפיו בלבד טעונה ברכה, ותלוי רק אם מכוין להנאה או לא, וצ"ע לדינא.

ביקרא דאורייתא

אברהם זנגר

צבי וחמיד

פרקי חיים ותהלכותיו בקודש

של הגאון הצדיק

מגדולי מנחילי התורה

הגאון רבי צבי יהודה גרשונוביץ זצ"ל

ראש ישיבת שכר שכיר ומראשי ישיבת ברכת אפרים

נלב"ע א' אייר תשפ"ב

ערש ילדותו

הגאון רבי צבי יהודה גרשונוביץ זצ"ל נולד ב"ח חשון בשנת תשי"א לאביו רבי ראובן יוסף גרשונוביץ זצ"ל, ולאמו מרת פסיה ע"ה בתו של רבי צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל, רבה של רמת השרון, שנפטר כמה ימים לאחר הולדתו, ועל שמו הוא קרוי.

בבית גדול זה הספוג באהבת תורה ובעמל התורה בלי גבול, במסירות נפש מופלאה ובאמונה צרופה, עלה ונתעלה. כאן ראו בחוש התגלמותם של דברי חז"ל: התורה נקנית במיעוט שיחה... במיעוט דרך ארץ... במיעוט אכילה ושתייה...

אביו היה ר"מ בישיבת לומזה, ומאוחר יותר בישיבת חמד ובישיבת הנגב, כבר בצעירותו היה רבי ראובן יוסף 'זקן ויושב בישיבה', והיה מגיע לביתו רק בשבתות. הקשר של רצ"י עם אביו הגדול היה תמיד סביב דברי תורה, וכפי שהתבטא בעצמו: פחדנו לדבר אתו בשום נושא אחר חוץ מבלמוד... גם בימי בין הזמנים ישבו כל העת עם הסטנדר ולמדו ללא הפסקה. [אחיותיו מספרות כי בילדותו, כאשר התבקש בערבי פסחים לחבוט את הספרים מאבק, היה אומר: הספרים רוצים שילמדו בהם, לא שידפקו אותם...]

אביו הכיר בכשרונותיו הברוכים של בנו ובסגולות נפשו הנדירות, והיה מכה על קדקדו ואומר לו גדל, ודוחף להתקדם כל הזמן.

בשחר ילדותו שלחוהו הוריו תחילה ללמוד בת"ת שארית ישראל, אך אביו לא היה מרוצה מכך שאחר הצהרים לא התקיימו שם לימודים, והצר על כך ששעות אלו עוברות לבטלה. לכן העבירו ללמוד בת"ת חוג חת"ס.

היה מזכיר בגעגועים ובהתרפקות את אחד

מרבנותיו, הרב שלום ניילינגער, שהיה אישיות מיוחדת בצדקותו ובלמדנותו. מלמד זה היה גר בתפחה והגיע ביום ראשון לפ"ת ושם שהה כל השבוע מבלי לחזור לביתו, ולימד את תלמידיו במסירות מופלאה. את שיעור הגמרא היה המלמד מוסר במשך שלש שעות ברציפות ללא כל הפסקה, בכזו מתיקות ועריבות עד כדי כך שמעולם לא היה צריך להעיר הערה לתלמידיו, אף אחד מהילדים לא ההין להפריע באמצע...

אב בחכמה ורך בשנים

בהיותו ילד מחונן, מבריק וברוך כשרונות, לא תאם את רמתם הלימודית של בני גילו, ולכן 'הקפיצוהו' מכיתה לכיתה, ושמענו שבלמודי קודש היה משולב בכיתה הגבוהה מבני גילו ובלמודי חול היה משולב בכיתה של בני גילו, עד כי בגיל עשר וחצי נשלח לישיבה קטנה, לישיבת אור ישראל בראשות רבי יעקב ניימן זצ"ל, שם עלה ונתעלה, דבק ברבותיו וספג את תורתם. גם לאחר עשרות שנים לא פסק

להזכיר מאמרותיו ומתורתו של רבי יעקב ניימן.

מעט אחר הגיעו לגיל מצוות, אמר לו רבו רבי יוסף רוזובסקי שאין לו יותר מה לקבל ממנו(!), ולכן ביקש לשלוח אותו ללמוד בישיבת פוניבז' המעטירה. אך הרב מפוניבז' זצ"ל טען שהנער כה רך בימים, בן 13 שנים בלבד, והינו צעיר מידי כדי להכנס לישיבתו.

כששמע זאת אביו רבי ראובן יוסף, הציע שילך ללמוד בישיבת באר יעקב, או בישיבת חברון, אך הוא נמלך בדעתו וחשב להמשיך בינתיים בישיבת אור ישראל, באומרו לרבו רבי יוסף רוזובסקי: מה בכך, אשאר כאן עוד חצי שנה, בודאי אוכל לקבל עוד... אך רבי יוסף עמד על דעתו בתוקף שאין לו מה לעשות יותר בישיבת אור ישראל, כי כבר מיצה את כל מה שניתן לקבל ממנו. ולבסוף הרב מפוניבז' סבר וקיבל. כך נכנס לישיבת פוניבז' המעטירה ומהרה קנה את מקומו בין אריות שבחבורה, ועודו בן 13.5 שנים בלבד.

בסבר פנים יפות

רבים מבני גילו, ואף המבוגרים ממנו בישיבת פוניבז' אשר גדלו והיו לתלמידי חכמים ומרביצי תורה העידו שהיה דמות מופת בהתמדתו ושקידתו, בענותו ובמאור פניו. הם אהבו לגשת לדבר עמו בלימוד כי קיבל כל אחד בסבר פנים יפות ובנעימות.

כבר אז ניכרו בו מידותיו הנעלות כאשר היה משכיל אל דל לרומם רוחם של בחורים צעירים, הקפיד לקרבם ולהתייחס אליהם במאור פנים. באחד מימי השבעה אמר עליו אחד ממרביצי התורה הנודעים, כי הוא 'פינק' אותו, כשהתחיל את לימודיו בישיבה ורבנו היה מבוגר ומחשובי הבחורים, ובדקות הבנתו

היה נותן לבו שלא יחסרו דבר אפילו בפרטים הקטנים ביותר.

ת"ח נוסף סיפר כי כאשר נכנס לשיבה היה קושי גדול לבחורים צעירים להתמקם בחדר האוכל ולקבל את מנת האוכל. רבי צבי יהודה שהיה שאר-בשרו פנה אליו מיד עם בואו לשיבה, ואמר לו שיסיר דאגה מלבו, כי הוא מזמינו לישב לידו בשולחן, בין הבחורים החשובים, שם לא יחסר לו דבר.

התמדה ושקידה

שקדנותו המופלאה היתה לשם דבר. גם בשבתות ובערבי שבתות, כאשר סדרי הלימוד רופפים קמעא, לא נתן מגרעות לשקידתו. י"ד נעוריו סיפר כי בבחורות היה יושב ולומד בימי שישי בהתמדה ברציפות במשך כשש שעות ויותר [בהיכל כולל הלפרין].

כאשר ביקשו להטעים לבחור משיבה תיכונית אשר זה מקרוב בא ללמוד בשיבה קדושה מהי מהותה של שקידת התורה, ואותו צעיר סבור היה כי השבת נועדה לאכילה ושינה בלבד... כפי שהורגל בעבר... או אז שלחוהו לראות את הבחור 'גרשנוביץ' היושב בהיכל השיבה בטור הימני, אשר מיד לאחר סעודת שבת קצרצרה, כבר ישוב היה ליד הסטנדר אפילו ללא למנוחת צהרים קצרה...

ידידיו אמרו עליו שהוא היה בעיניהם כמלאך. סיפר חברו מהחדר בשיבה שמעולם לא הלך לקנות דברי מאכל בחנות הסמוכה לשיבה כפי שהיו רגילים רוב בני השיבה. היתה לו שמיכה דקה שהביא מביתו, ובה התכסה בקיץ ובחורף, והיה מסתפק במועט ההכרחי. וכך היה במשך כל ימיו החיים. לא ביקש דבר, כי אם אשר הביאו לפניו הסתפק בו.

הבית בהיבנות

הגאון רבי מרדכי מן זצ"ל היה ה'שדכן' שרקם את שידוכו עם רעיתו הרבנית, בתו של הגאון העצום רבי יחיאל צוקרוב זצ"ל. ביתו של רבי יחיאל היה ספוג מסירות נפש, הסתפקות במועט ואהבת תורה צרופה. היה זה מיזוג נדיר של גאונות וחריפות עם צניעות ופשטות.

בתקופה הראשונה לאחר נישואיהם קבעו את מעונם בדירת עראי, דירה קטנטונת בגבעת השיבה, שחלק ממנה שימש לבית מדרש, ללא תנאים מינימליים, מתוך ההבלת העולם

הזה, אך הבית היה מלא אורה. היו אלו 'חיים שיש בהם'... רבינו התמסר ללימוד התורה בשקידה עצומה כאשר רעיתו הרבנית תחי' שוקדת על צרכי הבית ומסירה מעליו כל עול, ושום מאורע שבעולם לא יכול היה להפריעו משקידתו.

דמותו נחקקה בלב בני הבית כשהוא ישוב ליד הסטנדר, שקוע בגמרא הגדולה, בכל המצבים. גם כאשר הבית היה צפוף בילדים קטנים שהתרוצצו סביבו, דבר לא הפריעו משקידתו. בכל המצבים, גם לפני נסיעה וכדומה, במהלך הכנות קדחתניות כאשר המזוודות היו כבר ארוזות - עד הרגע שבו צפרה המונית - לא מש ממקומו ליד הסטנדר.

כך עלה ונתגדל וקנה לעצמו ידיעות בכל חלקי התורה, כאשר למד הכל ביסודיות

ובעמקות, והדבר מפליא אשר למרות היותו עסוק בהרבצת תורה כבר מגיל צעיר ביותר, לא הסתפק בכך, ולא הניח שום חלק מחלקי התורה שלא למד על בוריו, בבלי וירושלמי, ספרא וספרי, תוספתא, נ"ך. הכל למד בעיון, בהיקף ובעומק נדיר.

בכל מקום שדיברו עמו היה שגור על פיו כמונה בקופסא, והעיד אחד מבחירי הלומדים שבכל פעם שלמד עמו והתוס' היו מציינים גמ' מסוימת, מיד היה חוזר ואומר את דברי הגמ' במקום זה בשטף.

פרק מעל צווארו החשבונות הרבים

רבינו היה קדוש וטהור, מרומם ונאצל. כפי שהעידו עליו כל יודעיו, שנותר זך וטהור מראשית ועד אחרית, מבחרות ועד זקנה, כפי

שנאמר 'בת ק' כבת כ' לחטא'. זר היה לרוחו העיסוק ב'חשבונות רבים' אשר ביקשו בני האדם, כדברי הרמב"ם 'הלך ישר כפי שעשאו אלקים', ללא שום סטיה קלה. כל הנהגתו היתה בתכלית השלמות, בדעת ובישרות.

כל חייו היו מושתתים במהלך של בטחון בה', מתוך מיעוט השתדלות עד המועט שבמועט. בכל עת שהיו בני ביתו זקוקים לישועה בכל ענין, היה מתבטא: 'אני יכול רק להתפלל'... ולעצמו לא ניסה לטכס עצה בדרך הטבע ובדרכי ההשתדלות. [אם כי בעבור אחרים טרח ושקד על טובתם בדרכים שונות]. ואכן תפילותיו היו כעבד המתחטא לפני קונו, במתינות ומתוך 'שויתי ה' לנגדי', וישועות רבות נודעו מפה לאוזן בזכות תפילותיו הזכות.

מעולם לא רצה לקבל דבר מה מהזולת, והיה ממש קשה עליו, בבחינת 'שונא מתנות יחיה'. אלא העדיף לחיות בצמצום, והיו תקופות שאף מלגות שהיה זכאי להן, נמנע מלקחתן [מטעם הכמוס עמו, אולי כי לא היה מוכרח לכך, או בבחינת 'מוטב יהיו מזונותי מרים כלענה ולא על ידי בשר ודם'].

דקדוק ההלכה היה עד להפליא. כל פרט היה מחושבן אצלו עם כל השיטות, לא נשמט ממנו שום סעיף או הערה בשו"ע ובנו"כ, כל דין והלכה היו סדורים אצלו ביסודיות ובסדר מופתי, ובכל מה שקשור להלכה ודבר מצוה היה עושה בעצמו ולא ע"י שליח - בדיקת מזוזות, עירוב תבשילין. אע"פ שלא עסק כלל בעניני דעלמא, אך כאשר נגע הדבר לדבר מצוה - היה טורח בעצמו ובגופו.

וכמה דומה הנהגת רבינו זצ"ל להדברים שכ' הרמב"ם שהכינו מדעו וכו' והלך ישר כמו שעשאו אלוקים, ופרק מעליו כל החשבונות הרבים שביקשו בנ"א. כמה התאמץ שלא להכנס לשום ענין וחשבונות שביקשו בני אדם, ומעולם לא דיבר והתערב בשום ענין מסוג זה, וכשדיברו מכל ענינים אלו הפסיק לדבר ונאלם דום וכיו"ב. ומעולם לא עסק בשיחה בטלה אלא בת"ת ודברי חכמה, ואם דיברו מענינים אחרים הפך פניו וכיו"ב, ולא המשיך לדבר.

גם בשאר ענינים שנקלעו לפניו מעולם לא חיפש תחבולות בשום ענין, ויותר על הרבה דברים גם בעניני ממון וכיו"ב, בלא שום תחבולות, אלא מרצון ומתוך בריחה מעסקי חשבונות בנ"א. והשיקולים שלו בכל הענינים

עת היה משאו ומתנו סביב השיעור והיסודות עליו נסוב השיעור, מתוך התעלמות ממצבו הרפואי ומצפצופי המכשירים שצפצפו ללא הרף... ויהי הדבר לפלא.

הרב הדומה למלאך

תלמידיו נקשרו אליו בעבותות אהבה והוא היה להם לאב ולרועה. גם בהנהגת הישיבה נהג בסבלנות ובאהבה, ושקד ליישר את דרכם בימין מקרבת ומתוך הבנה לקשיים ולחולשות.

כאשר פנה אליו בחור שלא הצליח במבחן לישיבה גדולה, הזמינו אליו הביתה ועשה לו 'מבחן חוזר', ואמר: הנך רואה, ידעת מצוין! וכל זאת כדי לרוממו ולתת לו הרגשה שמצליח. כמו כן סיפרו אודות בחור שלא הסתדר בישיבה, והיה מאוכזב מאד. רבינו ישב אתו ועם הוריו ואמר: 'עכשו לומדים בבא מציעא הבה אבחן אותנו'. וכך עשה, כדי לעודד אותו, ולא נח עד שסידרו בישיבה מתאימה.

בהזדמנות מסוימת, היה תלמיד שעקב תקרית כלשהי החליטו רבני הישיבה להשעותו ממנה, אך רבינו חרד לעתידו הרוחני, וטיכס עצה להקליט עבורו את שיעוריו ולשלוח לו אותם כדי שישאר באהלה של תורה ולא ינטוש את גרסא דינקותא, ואכן השתדלותו נשאה פרי ותלמיד זה שב אל הישיבה והיה לבן תורה מובהק.

תלמידיו נכספו להשתתף בסעודת שבת בביתו, אשר היתה להם למקור השראה והתעלות, עונג רוחני צרוף. סיפר תלמיד שהיה מרבה להתארח בבתי רבים, שלרוב באותם בתים שנאמרו דברי תורה רבים היתה האווירה כבדה מדי לטעמו, אך בבואו להתארח אצל הרה"י הרגיש כי כאן דברי

נודעים בשערים בערבותם ובמת'קותם, כאשר התברך בעריכת שפתיים ובחן היצוק בשפתותיו. השיעורים היו לאבן שואבת, בהיותם שילוב של עמקות ובהירות, גאונות שבפשטות. השיעורים נטוו ביד אומן, מושתתים על אדני ישרות הסברא ועומק העיון, ובנויים לתלפיות בהביאו את שיטות הראשונים, בונה וסותר, עד שהיו הדברים מתיישבים כמין חומר ומאירים כנתינתם מסיני.

מסירת השיעור היתה בחיוניות ובעוצמה, בבחינת 'קול ה' בכח', קולו החם והעמוק מתנגן בנעימה, ומרתק את השומעים. האווירה היתה כאלו הסוגיא היתה מציאות מוחשית, קורמת עור וגידים, בתחושה כי אין קיום לשום מציאות בעולם - מלבד הסוגיא.

שיעוריו חדרו עמוק ודבריו נחרטו בלב השומעים, עד כי גם לאחר עשרות שנים ידעו לחזור על היסודות שנשא בשיעוריו עד לפרטי פרטים. רבים מבני גילו - תלמידי חכמים ומרביצי התורה היו נעזרים במחברותיו שבהן היה מעלה את שיעוריו על גבי הכתב, ובונים על כך את יסודות שיעוריהם שמסרו בעצמם. גם תלמידיו הרבים שהיו לימים מרביצי תורה בעצמם, דלו ממי מתורתו והשקו לעדרים, ומדי פעם היו מתקשרים לברר שמועתו ולהבין את דבריו על בורים - כדי למוסרם הלאה לתלמידיהם.

בתחילת ימי מחלתו היה עדין מוסר את שיעוריו כסדרם, למרות חולשתו. הוא התבטא פעם לאחד מבני המשפחה, לאחר שעבר טיפול מפרך ומייסר - אני צריך היום למוסר שני שיעורים [בשתי ישיבותיו], תתפללו עלי שיהיה לי כח... גם כשגבר חוליו היה מתאזר בשארית כוחותיו, בכוחות לא-לו. גם לפני מבקריו בבית החולים באותה

היו שיקולים טהורים לגמרי, ולא היה שום שיקולים של כבוד וכיו"ב. וכל מעשיו בצניעות וענוה. [והיו כמה ענינים שראו שלא לקח ולא עשה איזה ענין שיש בו כבוד ופירסום, ולא היה נוגע לו כלל כל ענין הזה].

"יותר קל לשלם בעצמי"

למרות שהיה פיקח וממולה, היה וותרן בממונו והתרחק עד הקצה מכל נדנדוד של מחלוקת, ויכוח או תרעומות. פעם התבטא ש'יותר קל לי לשלם בעצמי מאשר לתבוע מהשני שישלם את מה שמוטל עליו...'

מעולם לא פגע באדם, וזה גם היה חלק מהנהגתו המיוחדת שלא היה לו עסק עם חשבונות בנ"א, ולא הקפיד על אף אחד, ובתקופה האחרונה אמר שאין לו שום קפייד על אף אדם.

כשנחלש וחשב כמה דברים שצריך לדאוג להם לא היה לו שום ענין שהטריד אותו, אלא אך השלמת הוצאת שיעורי אביו, ועוד כמה ענינים כיו"ב. חוץ מזה לא היה מוטרד משום ענין, כי הלך כל הימים בתומת ישרים. ועם כל זה שהיה כל עסקו שיגו ושיחו רק בדברי תורה וחכמה, אעפ"כ האיר פנים לכל אדם, והתעניין בקצרה בשמחת אחרים וגם השתתף בצערם, וחזר לתלמודו.

נתקיים בו הדרגה שמצייר הרמב"ם, הכותב כי כדי לזכות בכתרה של תורה על האדם להזהר שלא לאבד אפי' אחת מלילותיו בשינה ואכילה ושתיה ושיחה, אלא בת"ת ודברי חכמה. ומאחר שאינו עוסק בעניני העוה"ק, והוא במדרגה של "לעמוד לפני ה' לשרתו", הרי הוא כמלאך ה' צבקות, הראוי להעתיק השמועה לתלמידים, כמו שנאמר: אם דומה הרב למלאך ה' צבקות - יבקשו תורה מפיו.

פה המתגבר בתורה

מסכת מופלאה זו של הרבצת תורה החלה כבר בהיותו אברך עול ימים, בגיל שלושים לערך, כאשר התבקש למסור שיעורים בישיבת בית דוד בבני ברק. זמן מה לאחר מכן, עם היווסדה של ישיבת ברכת אפרים, התבקש ע"י מורו ורבו הגרא"מ שך זצ"ל לכהן בה בראשות הישיבה והמשיך בהרבצת תורה שם כמעט כארבע עשורים. כאשר במקביל - לפני כעשר שנים כאשר נוסדה מחדש ישיבת הנגב, נקרא לכהן בה כראש הישיבה.

פרק מרכזי בחייו היה שיעוריו המופלאים שהיו

ההתאסוף בביתו, ויהי הדבר לפלא.

בתקופה האחרונה גברה חולשתו מאד, וכשלא היה ענין תורני מובהק או תפילה היה מנמנם, ושאלות המבקרים נענו בתגובה קלושה ביותר ובחוסר שימת לב, אך לפלא היה הדבר שעד יומו האחרון כאשר בני המשפחה שסבבוהו דברו בדברי תורה או בשאלות הלכתיות שהתעוררו, היה מתרכז בריכוז מופלא ואף מוסיף ומעיד על הדברים במלים קצרות [מפני קושי הדיבור], ואף בענינים מורכבים.

יגדל אלקים חי

בהזדמנות מסוימת גילה דעתו כי חפצו וחשקו להפרד מן העולם מתוך אמירת 'אדון עולם' ו'יגדל אלקים חי', ולמרבה הפלא, בימומו האחרון כאשר למרות חומרת מצבו היו המדדים 'ציבים יחסית, החלו בני משפחתו לומר את הזמר 'אדון עולם' ו'יגדל', ולפתע כאשר סיימו את הפייט - בבת אחת נדם לבו הטהור, ובזעקת שמע ישראל יצאה נשמתו באחד.

מה מאד יאו דברי הרמב"ם לצייר את דמות דיוקנו, ואלו הם דבריו:

"ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים וללויים הרי דוד אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי".

חמישי - יום מסירת השיעור, עלה מימצא רפואי מדאיג שלפי הוראת הרופא היה צריך להתאשפז בבית החולים, אך רבינו מאן לנסוע לבית החולים, ואמר נחוצות: היום יום חמישי, איך אני יכול לנסוע לבית החולים, הרי היום אני צריך לנסוע לשייבה להגיד שיעור... בני ביתו העידו כי גם בימי חוליו המשיך לשאת תפילות מעומק לבו להצלחת בחורי השייבה [והזכיר אותם בתפילתו בנוסח מיוחד בפרטות] והיה נושא אותם על לוח ליבו, כאשר היתה באומנה.

כשהיה בביה"ח בחודש אלול היתה החמרה במצבו והיה נתון בסכנה גדולה. לאחר מכן סיפר שהרגיש את עצמו תלוי בין שמים וארץ ונשמתו משוטטת מחוץ לגוף, ואמר: אמרתי לעצמי - הרי התורה היא תורת חיים, וע"כ אתחזק בלימוד התורה. והוסיף: חשבתי אולי נקבל על עצמנו [כך היתה דרכו - שלא לדרוש מאחרים להתחזק, אלא להפנות את התביעה אל עצמנו...] שלא להפסיק באמצע הלימוד לפחות בעשר דקות הראשונות. ואז הרגיש שהנשמה שוב קבלה רשות לחזור אל הגוף, ויהי הדבר לפלא - שלפתע הוטב מצבו. [שוב אחר כמה דקות ביקש שלא לדבר מזה יותר]. סובביו הבחינו כי אכן השתדל לקיים קבלה זו - שלא להפסיק מלימודו - גם כשנכנסו אליו מבקרים וגם כאשר נכנסו רופאים וכדומה. זה היה תמצית מהלך חייו ומחשבתו - שהתורה היא תורת חיים והיא עצם ועיקר החיים, ובה נאחו גם בהיותו במצבים כה קשים.

בחג הפסח האחרון לחייו, כשבועיים לפני הסתלקותו, הכביד עליו חוליו עד כי היה קשה עליו הדיבור. אך לפלא היה הדבר כי קרא בעצמו שיר השירים לפני הציבור - המנן

התורה מתוקים וערבים, לא באופן שהם מהווים משא מכביד אלא עונג והתעלות.

אחד מתלמידיו לשעבר, אשר התמנה לתפקיד בצוות הישיבה, סיפר כי ברגע שנהיה מהצוות הוא לא פנה אליו רבינו בשמו, אלא בתואר 'רב', נתן לו את הכבוד וההכרה במעמדו.

רבינו לא נפרד מתלמידיו ונשאהם על לוח ליבו גם לאחר שעזבו את הישיבה ובנו את ביתם נתן דעתו על המשך דרכם הרוחנית בהכוונה ובעצה, דאג להמשך התעלותם בכל פרט. הם היו מתיעצים אתו בכל שלב משמעותי בחייהם, ושיתפו בכל התלבטות ושאלה. הוא התמסר אליהם בעצה ותושיה ורבים מהם גדלו ונתגדלו והיו למרביצי תורה לתלמידים.

תלמידיו היו קשורים אליו בעבותות אהבה והשיבו לו בכפליים. בימי חוליו היתה התעוררות עצומה לזכותו, ונשאו תפילות לרפואתו באופן בלתי רגיל, ואף קיבלו על עצמם חיזוקים רבים לרפואתו. כאשר הגיעה השמועה על הסתלקותו געו כולם בבכי אדירה, באשר תלמידיו לא יכלו להיפרד מעליו, והתחושה היתה: 'רועה נאמן על מי נטשתנו'.

בהאי קטירא איתקטר

בימי חוליו היה מפזם את המלים "מה יתרון לאדם בכל עמלו..." שהיה תמצית חייו, שכן בכל המצבים ולאורך כל השנים היה חי 'למעלה מן השמש'.

הוא קיבל בשלוות נפש את כל ההרפתקאות והיסורים, והתאמץ בשארית כוחותיו להאיר פנים למבקרים הרבים שפקדו את ביתו ולהסתיר מהם את יסוריו וכאביו. בכל המצבים היה השבח לה' שגור על שפתותיו, ותמיד כאשר נשאל לשלומו היה אומר במאור פנים: חסדי ה', אה, חסדי ה'. וכל רואיו היו משתוממים לראותו כשהוא מחובר למכשירים, גופו הולך ומידלדל, אך אור הנשמה בוקע ממנו, וכל עצמותיו אומרות 'נשמת', ממש בבחינת 'אני בעודי אהללה בורא'.

כאשר בעקבות מחלתו הקשה והיסורים שפקדוהו נבצר ממנו לבא לשייבה כמימים ימימה, אך התאמץ מאד להמשיך לשאת את שיעוריו כסידרם אף דרך הטלפון ואף בהיותו מחובר למכשירים במאמץ רב. כאשר בחלק מן התקופות היה נוסע לשייבה בשארית כוחותיו למסור את השיעור. באחד מימי

תמצית משנה ברורה

סיכום דברי המשנה ברורה ומסקנות הבה"ל והשעה"צ

גליון 4 (88) | סימן כ"ז סעיף ג' – סימן ל"ב סוף סעיף י"ח | סיון ה'תשפ"ב

מיועד לחזרה בלבד ואין לסמוך להלכה

חדש- מבחנים שבועיים על המשנה ברורה עם הגרלות, מבית מבחני 'לדעת' וארגון 'נוצרי לשון'. ניתן לשמוע שיעורי תמצית שבועיים בטלפון 0733-718-246

הצצה בתפילין

כתיב "וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך" ודרשו חכמים שהתפילין צריכים להיות על הוד נמש ועל המקום שבין העיניים ממש, ללא הצצה. ולהלן יבאר מה נחשב הצצה ומה אינו חוצץ. לא יא דבר חוצץ בין תפילין לבשרו, בין בתפילין של יד בין בתפילין של ראש, ואפי' הצצה כל הדוא, ונכון להזהר לכתחילה אפי' בכינה חיה, ועכ"פ בכינה מתה ועפר יש להזהר, ועל כן יש נוהגים לרוחץ מקום הנחת התפילין. ואם הרצועה בין התפילין לבשרו אין זה הצצה, ומהלבושי שרד משמע שונן להתמיר בה לכתחילה.

מי שיש לו בלורית מלבד שהוא דרך שחץ וגאוה, זה גם חוצץ בתפילין, כיון שהשערות גדולות הרבה, וגם א"א לצמצם להניחם במקומם כדון.

הצצה ברצועות - כתב הרמ"א שא"צ להקפיד שלא תהיה הצצה ברצועות, והאחרונים כתבו שאין להקל אלא במקום הכריכות, אבל במקום הקשירה יש להחמיר בין בשל יד בין בשל ראש, ולכן לא יניח אפילו את הרצועות של ראש ע"ג פאה נכרית, ומי"מ אם יש לו מכה יכול להניח הרצועות ע"ג כובע דק או תחבושת ולברך, וכן בשל יד, אך בזה יזהר לכסותם מלמעלה דכתבי לך לאות ולא לאחרים לאות.

מי שיש לו מכאוב או מיחוש בראשו והקור זיק לו, יכול לסמוך על שיטת הרשב"א שמתיר להניח תפילין של ראש על כובע דק (אבל בעבה אסור דלא יוכל לצמצם ולהניחם במקומם), ויכסה מפני הרואים שאינם יודעים שהוא אנוס, ולא יברך על של ראש, אלא ימין לפטור של ראש בברכת של יד. ואם יש לו מכה ביד בכל הקיבורת, יניח ע"ג התחבושת ולא יברך, והנהגים לברך ב' ברכות יברכו ב' הברכות על של ראש, ודווקא על התחבושת מותר, אבל על חלוקי יש אוסרים, אפי' אם ילבש עליו בנד אחר. ונכון לזהר שעכ"פ בשעת ק"ש ותפילה יהיה בלא הצצה כלל.

על איזה יד איטר מניח תפילין

מקום הנחת תפילין של יד הוא ביד שמאל, דכתיב "על ידכה בה" והיינו יד כחה (ה"לשה). עוד דרשו מדכתיב "וקשרתם" וכתבתם" שכמו שהכתיבה היא ביד ימין כך קשרת התפילין צריכה להיות בימין, וכיון שהקשירה בימין נמולה התנחה היא בשמאל. ואיטר שהיד החזקה היא שמאל ובה הוא כותב, צריך להניח בשמאל שלו שהיא ימין כל אדם, וכדלהלן.

מי שעושה כל מלאכתו או רוב מלאכתו בשמאל, מניח בשמאלו שהוא ימין כל אדם, ואם הניח בימינו לא יצא. ואם הוא שולט בשתי ידיו, יניח בשמאל כל אדם, ומי"מ אם קל לו יותר לעשות בשמאל ידו כאיטר. איטר נחשב בין אם נולד כך, בין אם נעשה איטר ע"י חולי, ואפי' הרגיל עצמו לזה, אף שיש חולקים בהרגיל עצמו. ואם חזר לבריאותו ונעשה שולט בשני ידיו בשוה, הרי הוא ככל אדם.

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי, משנה ברורה (לפי סדר הדף היומי בהלכה), ספרי מוסר (לפי סדר מבחני דרשו), חפץ חיים ואהבת חסד (לפי סדר הלימוד היומי), וכן את מבחני "לדעת" (דף היומי, משנה ברורה, חפץ חיים, ואהבת חסד), בנקודות ההפצה.

כמו כן ניתן לקבלם במייל 7692282@gmail.com

וכן ניתן לקבלם בפקס בטלפון 0799-414144.

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

ת"ר אם בחקותי תלכו, אין אם אלא לשון תחנונים וכן הוא אומר לו עמי שזמנו לי (ע"י ה), וברש"י והקב"ה מתחנן שישמרו את התורה, לו עמי היינו תחינה, עכ"ל. ויש להתפעל טובא מלשון חכמים זו דלא אשכחן עוד כוונה שתאימר ביחס להקב"ה. וכידוע פסוקים אלו מדברים בעמלות התורה [סיפא דקרא ד'לו עמי' הוא 'ישראל בדרכי יהלכו' דומיא ד'בחקותי תלכו']. וכיון שכן יש להתבונן מדוע נתייחדה לשון תחנונים בפרט כלפי העמול בתורה.

כתיב בחדש השלישי לצאת בני ישראל מצרים ביום הזה באו מדבר סיני. הנה על אף שלא מצינו ענין אחר שעשו ביום זה מלבד עצם ביאתם בכ"י ציון הכתוב את זמן ביאתם.

וחזונו בזה חשיבותה ורוממותה של ההתכוננות לקבלת התורה, והיינו באשר התורה מתקבלת אל עצם הישות של מקבלי התורה ומתאחדת עמם, ישראל ואורייתא חד (נפ"ח ש"ד פ"א), על כן דאי מתקבלת כפי הכנת כלי קיבולם.

עד כדי כך מתאחדת עמם שסברת הצדיקים תורה היא והקב"ה מתנהג על פיה (שיטמ"ק ב"ק נ. בשם הראב"ד), וכידוע מתנורו של עכנאי שיצתה בת קול כר"א שמתהר ועמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא ואמר הקב"ה נצחונו בני נצחונו (ב"מ טו), וגבי ספק קדמה בהרת לשער לפן דהקב"ה אמר טהור וכולו מתיבתא דרקינא אמרו טמוא, וכי הוה קא ניחא נפשיה דרבה אמר טהור, והרמב"ם (צירעת ב ט) פסק טמוא, ובכס"מ דשעת יציאת נשמה הוי בכלל לא בשמים היא.

אולם אין חיבור אל התורה אלא ע"י העמול בה, שע"י שיגע בה נעשה תלמידו של הקב"ה (שמו"ר לח ג) ובתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולכסוף נקראת על שמו (ע"י ט). ברם הלא הנפש נקראת רצון כדפרש"י עה"פ אם יש את נפשכם (בראשית כג ח) אם יש את רצונכם, ואין חיבור לנפש אלא לדבר שהיא רוצה בו, וממילא החיבור הנרצה לא יבא בשום אופן ע"י עמל כפוי אלא דוקא ע"י עמל מתוך רצון, דוקא אם תחילה בתורת ה' חפצו או לבסוף נעשית תורתו, שנחקקת בו ונעשית עצם מעצמו ונקראת על שמו.

מעתה מבואר בדקוקא פונה הקב"ה לעמו באהבה בלשון תחנונים שיעמלו בתורה להתאחד עימה, שיבטו שבאמת אין להם בעולמו אלא תורה, שהעולם לא נברא אלא בשביל ישראל ובשביל התורה, ואם יקבלו ישראל את התורה מוטב ואם לאו אחזיר את העולם לתורה ובוהו. לו עמי שזמנו לי, אין לנו אלא להקשיב לתחנוני בוראנו שהעמול לטוב לנו הוא, 'שענינה הוא היותר יקר ומועיל מכל מה שאפשר שיימוצא בנוצאים' (דרך ה' ד ב), ונתעורר להתמסר אליה מאהבה, שאין לומד את התורה שבע"פ אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו (תחנומוא פר' נח).

והנה אהא דכתיב 'ביום הזה באו מדבר סיני' איתא ברש"י 'לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו'. והרי לן חידוש, שאם בעלמא קי"ל גבי דברי תורה בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, הרי שכאן נתחדש שההתכוננות גופה לקבלת התורה צריכה להיות בהתחדשות תמידית. 'שעיקר הוא החשק החדש והתשוקה חדשה בכל יום להתחדשות דברי תורה' (פרי צדיק פר' יתרו), ובשימת דגש שבאו למדבר - 'זוה שלמדו מאכאן שהביאה למדבר סיני היה בחשק גדול ובהפקרות ופרישות מכל חמדו עולם הזה' (שם).

המשך בעמוד הבא

אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
ביעודם ובכרכתם של מרתן רבקה גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המחובר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org

073-3678617 להצטרפות:

מי שכותב ביד ימין ושאר מעשיו עושה בשמאל או להיפך (הר"ח כתב דאיפכא לא), י"א שיד שעושה בה את רוב המעשים נחשבת ימין ויניה ביד השניה שחש כוחה, וי"א שיד שכותב בה נחשבת ימין ויניה ביד השניה דכתיב וקשרתם וכתבתם, וא"צ לזה כתיבת סת"ם אלא כל כתיבה מותר, (אך אם יכול רק רשימות ותמונות בעלמא יותר טוב שינגח ראשונה), וכתב הרמ"א שנוהגים כשיטה השניה, ולדעה זו אם כותב בשתי ידיו מניח בשמאל כל אדם אף שעושה בה שאר מעשיו, אך אם הרגיל עצמו לכתוב ביד שמאל יניח בשמאל כל אדם, ואם אינו יכול לכתוב כלל לכו"ע הולכים לפי שאר מלאכות. והגר"א סובר כדעה הראשונה, ונראה שאם ביד שכותב בה יכול לעשות שאר פעולות, אלא שנה לו לעשות ביד השניה, נקרא שולט בשתי ידיו, ויניח התפילין בשמאל כל אדם.

מי שנקטעה יד ימין שלו ולא נשאר אלא הקיבורת, כיון שעשה רגיל להשתמש בידו השמאלית, נעשה הימין לשמאל ויניח ביד הקטועה.

גם מי שיש מכה בידו במקום הנחת התפילין יניחם, כי יש מקום ביד לב' תפילין, דהעצם הסמוכה לבית השחי מחציה עד סוף מקום הבשר התפוח בסמוך למרפק, כשר לתפילין, ואם המכה היא בכל השטח הזה, יוכל לסמוך על המקילים ולהניח בחצי העליון של העצם, ואם גם בזה מצטער בהנחתם פטור ויניח רק על ראשו.

רצועות התפילין של יד

אורך הרצועה של יד כדי שיקיף בה את הזרוע ויקשור ממנה הקשר וימתחנה על האצבע האמצעית ויכרכנה על אצבעו ג' כריכות ויקשור. ואם אין ברצועה כדי לפושטה עד האצבע, יניח בלא ברכה (ס"ק מ"ל), אבל הכריכות אינם מעכבות.

הכריכות - יש לכרוך על האצבע שני כריכות בפרק התחתון ואחד באמצע, וי"א שיקדים את הכריכה שבפרק האמצעי. וכריכות אלו יעשה אחרי הנחת של ראש. ונוהגים העולם לכרוך על הזרוע ו' או ז' כריכות, ומנהגנו ז', ויכרכם כולם על הזרוע ולא על הקיבורת.

לא יכרוך הרצועה על התיטורא. ונוהגים להניח של ראש לפני שכורכים על הזרוע, י"א שיכול לכרוך הרצועה על הקצצה, ואחרי שיניח של ראש יסרינה ויכרוך ז' כריכות, ואם התפילין זזים ממקומם בלא שכרוך הרצועה עליהם, יכול לכרוך סביב התיטורא כדי לחזקם.

תפילין של ראש

לאחר שנתבאר דיני הנחת תפילין של יד מבואר השו"ע דיני הנחת תפילין של ראש, והיינו מקום הנחת התפילין והרצועות, ודיני הקשר והרצועות, ושצריך להניחם מגולים, וכדלהלן.

מקום הנחת תפילין של ראש הוא מתחילת עיקרי השיער מעל המצח, והמניחים למטה מזה לא קיימו מצות תפילין וברכתם בטלה והוא מנהג הקראים, ואין להניח אפילו חלק מהתפילין ואפי' את הקצה התחתון על המצח שלא במקום עיקרי השערות (שהרי יש מקום על הראש להניח ב' תפילין), וגם אם שערו ארוך ויורד על המצח אין זה מקום התפילין, ויש לעורר בזה, וטוב להניח קצת למעלה מתחילת עיקרי השערות, כדי שלא ישמט על המצח, ואם נשמטו על המצח יחזירם מיד.

חדש- ניתן להוריד את גליונות סיכומי תמצית ומבחני לדעת בכל עמדות קול הלשון. נכנסים לחיפוש רבנים, כותבים מערכת 'שבת', נכנסים לתיקית הורדת ספרים וגליונות, ומוציאים מתיקית תמצית ולדעת.

חדש- ניתן לקבל במייל סיכומים ומדאי מקומות לפי סדר הלימוד החדש 'חבורת ש"ס' דרשו, של עמוד יומי בעיון במסכת בבא קמא. וכן על דף הכולל (כתובות).

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד

ומתוך העסק הקדוש הבכנה ליום החתונה זה מ"ת (תענית כו:), בנותן ענין להמשיך כדרכנו בעסק הבכנה לחתונות הפרטיות בקרבנו להיות בעירונית תמידית שהכל יהיה כדון וכהלכה.

הנה כבר מן המפורסמות הוא לקראינו הצורך שעל המזטרפים לגמ"ח עור נישואין לשים לבם לגדר התחייבותם ב'תנאים', בכדי שתהיה באופן שאין חשש הערמת ריבית בקבלת הזוג את ההלוואה ששילם עליה האב ריבית, באשר אם הזוג יפרוס עקב כך את השלום חוב האב נמצא שהאב מקבל בעקופין הלוואה ששילם עליה ריבית ויש אוסרים זאת [בינת אדם, ויחנן שהיא היא טענת הב"י ס'ו קס שדחה מההלכה את המובא ממש"ו רש"י להתיי הלוואה בריבית ע"י שליח, אם כי הרמ"א שם ס"טו הביאה].

ולזאת יש לסדר שהתחייבות מראש - חן עבור הוצאות החתונה וכן עבור דירה - תהיה לשלם את הסכום המסוכס בתשלומים כפי התשלומים שיצטרכו הזוג לשלם לגמ"ח, דכיון שאין התחייבות לשלם בבת אחת אין כאן פריסת חוב האב ע"י הזוג [ודמייא לנדונות חתנים קצו טו], וכבר זכינו בס"ד להפיץ בקרב בני התורה נוסח שטר זכרון דברים המוחדר הקובע את ההתחייבות באופן הנ"ל.

ברם רבים התעוררו שכ"ז מהני כלפי הוצאות החתונה שישולמו אחרי קבלת ההלוואה ע"י הזוג, שאז הזוג הוא זה שישלם הוצאות אלו מכספי ההלוואה, והאב יקיים התחייבותו לשלם להם את התשלומים שמשלמים לגמ"ח כנ"ל.

אולם מאחר ובד"כ עיקר ההלוואה נלקחת עבור דירה מצוי משמשתים בהגנתה בעסקת ההלוואה עד לרכישת הדירה, באופן שבשעת קבלת ההלוואה ע"י הזוג כבר שילם האב את התחייבותו להוצאות החתונה מהלוואה אחרת קיצרת טווח, על דעת שכאשר יקבל הזוג את ההלוואה ארוכת הטווח יפרע מהחלק את ההלוואה קיצרת הטווח, ושוב נמצא שהאב לווה בעקופין את ההלוואה ששילם עליה ריבית.

העצה הנראית לפתרון טענה זו היא לקבוע מראש שכל התשלומים שישלם האב כחלק מקיום התחייבותו - טרם קבלת ההלוואה ע"י הזוג - יהיו הלוואה לזוג [ונמצא שהזוג עצמו משלם את אותן הוצאות], וממילא העברת חלק מההלוואה ארוכת הטווח שיקבל הזוג לאחר מכן עבור פרעון ההלוואה קיצרת הטווח לא תהווה הלוואה לאב אלא פרעון ההלוואה של הזוג מהאב.

ויל"ע אם לצורך כך די בהצטרף בזמן ההתחייבות בין הצדדים שכל הוצאות שיוציאו עבור קיום ההתחייבות יהיו קודם כל מההלוואה הגמ"ח שהזוג אמור לקבל, כך שברור שכל הכספים שיצויא האב קודם לכן הם הלוואה לזוג עד שתתקבל הלוואה הגמ"ח, או שאין אפשרות שהזוג יעשה לזוג בלא ידיעתו, והנכון הוא שכל אב יסכם בנפורש עם בנו/ביתו שהתשלומים עבור החתונה קודם קבלת ההלוואה מהזוים הלוואה עבורם, וצ"ע.

לקבלת שטר זכרון דברים המוחדר ללא חשש ריבית: www.osher-b.org | info@osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

סוף מקום התפילין הוא עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס, וצריך שגם קצה המעברת לא יהיה מונח למעלה ממוקם זה. ו"א שכל גובה הראש הוא בכלל זה, ו"א שהמקום הוא עד חצי שיפוע הראש, אמנם עדיף שהתפילין יהיו עד גובה הראש שיוצא בזה לפי כמה ראשונים, ממה שיהיו על המצח שאינו יוצא לכו"ע, ולכו"ע נכון לתחילה שלא יהיו התפילין גדולים מדי אצבעות עם התיתות והמעברת.

הקשר יהיה מאוחריו הראש למעלה בעורף תחת שיפוע הקדקה, כנגד הפנים, ולא כ"כ למטה כנגד הגרון, וטוב שעיקר הקשר יהיה למעלה מן הגומא, ועכ"פ יש להזהר שלא יהיה אפ"י מקצת הקשר שלא במקום שיער.

צריך שתהיה הקפיצה באמצע רוחב הראש, ולא יטה לצדדים, והרבה מהאחרונים כתבו שאם שניה בזה לא קיים מצות תפילין, גם הקשר צריך להיות באמצע העורף ולא יטה לכאן או לכאן, ונכון שלא יהיו התפילין גדולים ביותר, כדי שיוכל להדקם כראוי ולהניחם במקומם.

הידוק הרצועה בראש - יש להזהר שהרצועה המוקיפה את הראש תהיה מהודקת ולא רפויה, משום דבעינן שיהיה

מהודק דכתיב "וקשרתם וכו'", וכן כדי שלא יפלו התפילין על המצח או שהקשר ירד למטה לצואר.

המקום שבקשר תפילין של ראש שנראה כעין ד' צריך להיות לצד חוץ, ויזהר שלא יתהפך בעשייתו או בלבשתו, וכן בקשר של יד יזהר שלא יתהפך.

השחור שברצועות צריך להיות לצד חוץ בין בשל יד בין בשל ראש, והיינו הרצועה המוקיפה את הראש, והרצועה המוקיפה את הקיבורת פעם אחת, ואם נתהפכה הרצועה מידת חסידות להתענות או לפדות בצדקה. אבל שאר הרצועה א"צ להקפיד שלא תתהפך, ומ"מ ראוי שגם שם יהיה השחור כלפי חוץ, משום נוי מצוה.

אורך הרצועות ורוחבם - צריך לשלש את הרצועות של ראש שיהיו תלולים לפניו, ויגיעו עד הטבור או למעלה ממנו מעט, ואם הוסיף כשר, ו"א שהרצועה הימנית צריכה להגיע עד הטבור ושל שמאל עד החזה, ו"א שהרצועה הימנית עד המילה והשמאלית עד הטבור. ורוחב הרצועה של יד ושל ראש יהיה לא פחות מאורך שעורה בקליפתה בלא העוקץ, ו"א שדי באורך חיטה ואפשר לסמוך על דעה זו בשעת הדחק, ויש לזהר במקום כפל ההידוק שלא לתקמט הרצועה או שתיחתך ולא יהיה בה כשיעור, ואם פחת משיעור אורך או רוחב הרצועות ואין לו אחרות, יניחם עד שימצא אחרות, אמנם כתב בארצות החיים שאם אין ב' טפחים חוץ ממה שמקוץ את הראש, או שרוחבם אינו אלא כאורך החיטה, יניחם בלא ברכה.

כסוי התפילין - תפילין של ראש טוב שיהיו גלויים ונראים, ותלמיד לפני רבו יכסה אותם בטליתו או בכובע, וכתב הרמ"א שבזמננו שאין מניחים אלא בזמן ק"ש ותפילה א"צ לכסותם בפני רבו, וכן המנהג שלא להזהר. וכתב הא"ר שצריך לגלות את הקשר, אך אין נוהגים כך. ובדיעבד יוצא אפ"י היו מכוסים לגמרי. ותפילין של יד אין להקפיד אם הם גלויים (שנקדם בגדיו אבל לא שניה על בגד) או מכוסים, ולכתחילה טוב יותר לכסותם.

סימן כ"ח

חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה שזכר בהם, כדי שלא יבוא לידי הסח הדעת, וכדי לתקנם שלא יזונו ממוקמם, ובשעת התפילה א"צ למשמש בהם. וימשמש בשל יד תחילה מפני שהם סמוכים יותר, ואח"כ ימשמש בשל ראש. ואם מצא בשעת המשמוש בשל ראש ששעשט ממוקמו, נודע לו אז שגם של יד נשטט ממוקמו, יחזיר קודם את של יד.

כשאומר "וקשרתם לאות על ידך" ימשמש בשל יד, וכשאומר "והיו לטוטפות בין עיניך" ימשמש בשל ראש.

חליצת התפילין

יסיר תחילה ג' הכריכות מהאצבע, ואח"כ יחלוץ תפילין של ראש, ואח"כ יחלוץ תפילין של יד, דכתיב "והיו לטוטפות בין עיניך" - כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים.

לדעת השו"ע חולץ של ראש מעומד, ושל יד מיושב, והסרת ג' הכריכות מהאצבע במעומד. וכתב המ"ב שלפי מנהגנו שעומדים בעת הנחת תפילין של יד, יעמוד גם בעת חליצתם.

יש מהחכמים שנוהגים לחלוץ ביד שמאל כדי להראות שקשה עליו חליצתם, ואיטר יחלוץ בימין.

הנחת התפילין בכיסם - יניח של ראש בכיס ועליו של יד כדי שכשיניח יפגע בשל יד תחילה, (ונכון שלא יחלוץ של יד עד אחרי שהניח של ראש בכיס, כדי שלא יניח בטעות את של יד תחילה), וכתבו הב"ח והט"ז דהיינו שעששם תיק ארון וצר והיו מונחים של יד ע"ג של ראש, והמ"א כתב שיותר טוב לתת התפילין זה בצד זה, וכן נוהגים, ויתן התפילין של יד מעט לצד מעלה כדי שפגע בהם תחילה, ו"א שיהיו של יד ביצ ימין, ויש נוהגים לעשות ב' כיסים, וגם בזה טוב שיניח כ"ס של יד קצת למעלה.

מנהג החכמים לנשק התפילין בשעת הנחתם ובשעת חליצתם.

כשכורך הרצועות יכרוך הרצועות בצידי הבתים על התיורה, ויש נוהגים לכרוך ככפיים על שם "כפני יונת", ויחזק הבית ויכרוך הרצועה ולא לאחזו הרצועה בידו ולגלול התפילין לתוכה.

אלו הנוהגים לעשות תיקים לתפילין יכתבו על כל תיק אם הוא של יד או של ראש, כדי שלא יפגע תחילה בשל ראש, וגם כי של ראש קדושתו חמורה, ומטעם זה יזהר שלא להחליף התיקים אא"כ התנה מתחילה.

לא ינער התפילין מתוך הכיס אלא יטלם בידו.

אסור שיהיה כ"ס התפילין משעטט, כדון מטפחת ספרים.

סימן כ"ט

אין לברך שום ברכה כשחולץ את התפילין בלילה, (דלא כבני ארץ ישראל שהיו מברכים "לשמור חוקיו", דס"ל לילה לאו זמן תפילין, אבל לדין קיימא לן דלילה זמן תפילין, אך אין להניח לכתחילה שמא יישן בהם ויפוח), וכן כשחולץ בערב שבת בין השמשות אין לברך, (שאף ששבת וי"ט אינם זמן תפילין, ואם מניח לשם מצוה עובר בבל תוסיף, מ"מ אם מניח בלא כוונה לשם מצוה אינו אסור ולא מדרבנן גזירה שמא יצא לרה"י, ויש מתירים גם בזה, וא"כ אין מצוה בחליצה אלא משום גזירה, ועל כן לא יברך).

סימן ל'

הנחת תפילין בלילה

להלכה קיימא לן דלילה זמן תפילין, אמנם חכמים תיקנו שלא להניח תפילין בלילה שמא יישן בהם ויפוח בשנתו, ובכיסו זה יבארו פרטי דין זה.

אסור להניח תפילין בלילה.

בין השמשות - למ"א מותר לכתחילה להניח תפילין בבין השמשות, והפמ"ג מסתפק בזה, ואם לא הניח תפילין באותו היום מותר. ואם התפילין עליו א"צ לחולצם אלא בצאת הכוכבים אפי"א יש לו מקום לשומרם, ובשם הא"ר כתוב שיהיה נזהר לחולצם אחר שקיעת החמה.

תחילת זמן הנחתם משיראה את תבירו הרגיל עמו קצת ברחוק ד' אמות וכירמו, ומצותם כל היום.

מתי צריך לחלוץ את התפילין - אם הניח ביום א"צ לחולצם בלילה, אך אין מורץ כך לאחרים, ולכן אין לעשות זאת אלא כשהוא יחיד, ואם תלצם לא יחזור ויניחם, ואם הולך לישן יסירם שהרי אסור לישן עם תפילין שינת קבע, (ואפשר שבליילה אסור גם שינת עראי). ואם אין לו מקום לשומרם יכול להשאירם עליו כל זמן שלא ישן וגם מורץ כן, וכתב המ"א שיאמר לאחרים שמניח כדי לשומרם, וכונתו שבאופן זה מותר אפי"א מותר לשמירה. אבל אסור להניחם כדי לשומרם, ויש מקילים אף להניחם כדי לשומרם, ויכול לכוין בזה לשם מצוה, אך לא יברך.

היוצא לדרך בהשכמה וקשה לו להניחם אח"כ מפני הקור וכדומה, יכול להניחם קודם ציציתו אפילו קודם עלות השחר, ודווקא כשהוא הולך או רוכב, אבל אם הוא יושב בעגלה אסור שמא יישן בהם, ויש מתירים אף ביושב בעגלה, ואם אין לו מקום לשומרם אין להחמיר, ואפי"א יש לו מקום לשומרם מותר בהולך או ברוכב, ויכול לכוין לשם מצוה, וכשלושם בלילה א"צ להניח ידו עליהם (כמו היוצא לדרך הלחץ) אך היוצא לדרך כמה שעות קודם אור הבוקר צ"ע אם צריך להניח ידו עליהם, וכשיגיע זמן תפילין ימשמש בהם ויברך, ואם בירך בלילה א"צ לחזור ולברך, ומי שאינו יוצא לדרך ויבירך בלילה צ"ע אם יחזור ויברך, והנוהגים להניח ולברך כשעלה עמוד השחר לא שפוי עבדי.

היה בא בדרך ותפילין בראשו והגיע צאת הכוכבים, ומתירא לחולצם ולנושאם בידו שמא יפלו, או שהיה יושב בבית המדרש והגיע זמן בין השמשות של ערב שבת, ואינו יכול לטלטלם בידו או להניחם שם (בתי נכסיות שלהם היו בשדה), מותר להשאירם עליו, ויניח ידו עליהם עד שיגיע לביתו, ואם יש בית משתמר סמוך לחומה חולצם ומניחם שם. שיטת הט"ז שאם יושב בבית המדרש בחול א"צ להניח ידו עליהם כיון שידועים שלבשם במעור יום, והמ"א חולק.

אם התפלל מעריב מבעוד יום ועדיין לא הניח תפילין, י"א שלא יניחם אח"כ אפילו אם עוד היום גדול, שהרי עשאו לילה, ואלו שמתפללים מבעוד יום אבל חוזרים וקורים ק"ש בלילה, אפשר דבכ"ז יוכל להניחם, אבל האחרונים הסכימו שחייב להניחם אבל לא יברך. ואם הציבור התפללו מעריב והוא לא התפלל יניחם בברכה, אך אם הוא בין השמשות אף שחייב להניחם מ"מ לא יברך, ואם כבר הניח באותו יום אין ראוי להניחם אחרי שהציבור התפללו מעריב.

סימון ל"א

תפילין בשבת ויו"ט וחול המועד

הנחת תפילין בשבת ויו"ט - בשבת ויו"ט (וכן ביו"ט שני לבני חו"ל) אסור להניח תפילין, מפני ששבת ויו"ט הם אות, ואם מניחים בהם תפילין שהם ג"כ אות, זה להזיל לאות שלהם, וגם עובר בבל תוסיף, אמנם המניח שלא לשם מצוה אין בזה לא זלוזול ולא בל תוסיף (וזה"ל והג"א משמע שאף מדרבנן אין איסור), ואם מניחים בפרהסיא אסור מדרבנן, ויש מוחמרים בכל גווי, אם לא שהם מונחים בבזיון, כגון שמוציא תפילין בשבת בשדה שמותר ללבושם כדי להכניסם לעיר בדרך מלבוש.

טלטול תפילין בשבת ויו"ט - י"א שתפילין בשבת ויו"ט דינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלם רק לצורך גופם או מקומם, ויש מותרים גם כדי שלא יפלו או יגנבו, ובמקום הדחוק יש להקל.

הנחת תפילין בחול המועד - לשיטת השו"ע אין להניח תפילין בחול המועד, והרמ"א כתב ש"א שחובה"מ חייב בתפילין וכן נוהגים, אלא שאין מברכים עליהם בקול רם כדי שלא יבאו לידי מחלוקת, והאחרונים הסכימו לדברי הט"ז שטוב יותר להניח בחול ברכה, ויחשוב בדעתו שהוא הוא מחוייב מניחם לשם מצוה, ואם אינו מחוייב אינו מניחם לשם מצוה (ובזה יוצא ידי כל השיטות ואינו עובר על בל תוסיף וגם אינו זלוזול).

זמן חליצת התפילין בחוה"מ הוא לפני הלל, ויש שחולצים אחרי קדישה ויזרוהו לכנין לשמוע חזרת הש"ץ.

אין להניח תפילין ד"ת בחול המועד.

אין נכון שבבית הכנסת אחד מקצת יניחו ומקצת לא יניחו, משום לא התגדרו.

מי שאינו מניח תפילין בחול המועד ונמצא במקום שגמיהם, יניח בלא ברכה.

ציבור שנהגו להניח בחוה"מ אין לשנות המנהג.

סימון ל"ב

סימן זה עוסק בחלקו הראשון בדיני הפרשיות הנמצאות בתוך בני התפילין: סדר הפרשיות, מתיבה בדיו, הכשר הקלף, ודיו המתיבה והאותיות. חלקו השני של הסימן (ומסופו ל"ז והלאה) עוסק בדיני בני התפילין: ריבוע הבתים, צבעם, ש' בולטת שעושים בתפילין של ראש, הכנסת הפרשיות לבתים, ומפירת הבתים ע"י גידים.

ד' פרשיות התפילין

בתפילין יש ד' פרשיות, והם - "קדש לי כל בכור" עד "למועדה", "והיה כי יביאך" עד "כי בחזקת יד הוציאנו ד' מוצרים", "שמעו" עד "ובשעריך", "והיה אם שמעו" עד "על הארץ".

כסדרן - צריך לכתוב ד' פרשיות אלו לפי הסדר הנזכר, בין בשל יד בין בשל ראש, וסדר הכתיבה הוא גם ל"ה, ואם שינה פסול אפי' השאר יצא חלק הכתיבה אח"כ במקומה. וגם כל פרשה צריך לכתובה כסדרה אות אחרי אות, ואפי' חסר אות אחת והמשיך לכתוב, אינו יכול להשלימה אח"כ. ומ"מ בהקדים פרשה מאוחרת לא נפסלה הפרשה לגמרי, ויכול לצרפה לפרשה קודמת שנכתבה עבור תפילין אחרים, אם יודע בודאי שנכתבה קודם, (וספק לחומרא). וכן אם כתב כסדרן ואח"כ נפסלה פרשה אחת, נתבטלו הפרשיות שלאחריה, אך יכול לצרף הפרשה המאוחרת כ"ל.

לכתחילה יכתוב של יד ואח"כ של ראש, וכן נוהגים, וי"א שיקדים כתיבת של ראש, ולכונ"ע דין זה אינו מעכב בדיעבד, ולכתחילה יכתוב כל הפרשיות של ראש ושל יד ברציפות, ולא יפסיק ביניהם בשום דיבור.

בשל יד כותב כל הפרשיות בקלף אחד ומניחו בבית אחד, אבל יחלקם לד' עמודים ויתכונן כל פרשה בעמוד אחר, ובשל ראש כותב בד' קלפים ומניחם בד' בתים, ובדיעבד אינו מעכב.

כתב המ"א שד' ד"אחד" צריך לכתוב בגודל של ד' דלתין קטנים, ואפשר שאין משערים באותו כתב, ודי שיש בו שיעור ד' דלתין קטנים מאד, ומש"ה נוהגים לכתוב הד' רק יותר גדולה משאר הד' שבאותו כתב.

דיני הדיו

צבע הדיו - יכתוב הפרשיות בדיו שחור, ולא באדום או ירוק וכיוצא בזה. דיו כחול נראה דפסול, ואפי' אם טבעו שנעשה שחור אחרי הכתיבה משמע דפסול וצ"ע.

מרכיבי הדיו - הדיו כשר בין אם יש בו מי עפצים בין אם אין בו מי עפצים. והרמ"א כתב שלכתחילה יכתוב בדיו העשויה מועשן עציץ או מועצים עצמים, אם בשמנים השרוים במי עפצים, ולא יתיל לתוכו קומא או קנקנתום, לדמוזה מן המובחר בעיני כתב שיכול להחמק, אמנם לדינא מותר לעשותו ממי עפצים קומא וקנקנתום. וכתב המ"ב שהיום נוהגים לעשות הדיו מתערובת של מי עפצים קומא וקנקנתום על ידי בישול, דהכי עדיף טפי, ולא בדיו העשוי מועשן עציץ ושמנים שמתלקלק ומחמק בנקל. ודיו העשוי ממי עפצים בלבד בלא קומא, ואם קנקנתום לבד, פסול לדיו בדיעבד, כ"כ הגר"א, והפמ"ג מסתפק בזה. ודיו העשוי ממי עפצים וקנקנתום יחד אין להחמיר בו בדיעבד, אבל לכתחילה יש לחוש שיוסיף גם קומא, או שיעשהו ממי עפצים וקומא. ואם עשאו ממי עפצים וקנקנתום כשר אף בלא קומא, והמשמנות יעקב מחמיר בזה, ולכתחילה בודאי יש להזהר כדבריו.

א"צ לעשות את הדיו לשמה.

כתב אפי' אות אחת ואפי' מקצת האות כגון קוצו של י' בשאר מיני צבעונים, כגון אדום או ירוק או זהב, פסול. והפמ"ג מסתפק האם יכול להעביר דיו על האותיות מחדש כסדרן, והא"ר והח"ס פוסלים בזה.

אם זרק עפרות זהב על האותיות פסול, ואם מעביר הזהב וישאר הכתב התחתון כשר, ואין בזה פסול של שלא כסדרן, וי"א שאם יש הרבה אותיות כאלה בכמה דפים יש לחוש למנומנו, והא"ר והב"ר יוסף רובני יונה מוכשרים גם בכמה גוונא. ואם זרק שאר מיני צבעונים על הדיו פסול, ולא שייך בזה תקנתא דמעביר, וי"א דלא מהני שיחפה בדיו על הצבעונים והזהב, וצ"ע אם יש בזה אפילו פסול ספק. ואם עשה כך באזכרה אין לו תקנה להעבירו, משום דהוי כמנוחק את השם. (ומשמע מכאן שאפילו בזרק זהב שלא בקדושת השם אסור לחמוק).

מותר לכתוב ומזוזות בדיו הנעשה מסתם יינם.

דיני כתיבת האותיות

בסעיפים הבאים (ד' ח) מבאר השו"ע כיצד צריך לכתוב את אותיות פרשיות התפילין, ובסעיפים ט"ו-י"ח יבואר איזה שינויים באותיות פוסלים את הפרשיות, ואיזה שינויים אינם פוסלים, וכיצד אפשר לחקק מה שנפסל.

צריך שכל אות תהיה מוקפת גיול, ועל כן יזרה שלא תדבק את חברתה, ואפי' האות האחרונה בשורה צריכה להיות מוקפת גיול מדי' ורוחתיה, ואפי' קוצו של יו"ד צריך להיות מוקף גיול.

אם כתב אות גדולה ונדבקה לחברתה בסופה באופן שגם אם יגרר תישאר צורת האות, י"א שכשר, ויש פוסלים, והסכימו האחרונים להתחמיר, וע"כ צריך לגרוז מקום הדבק, ומנהיג בזה גרידה ולא חשיב שלא כסדרן, כיון שהיה כאן צורת אות.

אם תג דבוק לתג אחר באות האות, פסול, ונראה דמהני בזה גרידה, ואם נוגע בתג מאת אחרת וכל אות ניכרת בפני עצמה, יש בזה מחלוקת, ולכתחילה צריך לגרוז.

מדיני האותיות - יכתוב כתיבה תמה, שלא יחסר אפי' קוצו של יו"ד, (וכ"ש אם חסר רגלו הימנית של הו"ד), ולא יכתוב כ' במקום ב' או ז' במקום נ' או איפכא וכדומה, ויעשה התגים כראוי באותיות שעטנ"ז ג"ץ, ובדיעבד אם לא תתייג כשר לרוב הפוסקים. ולכתחילה יכתוב כתיבה גסה קצת שלא יהיו נמחקים מהר. ומצוה ליפותם מבפנים ומחוץ.

כתיבה בימין - צריך לכתוב ביד ימין, ואם כתב בשמאל פסול אם אפשר למצוא אחרים, (ואם אינו מוצא אחרים יניחם בלא ברכה), וגם אם תיקן איזה תיקון בשמאל בענין הכתיבה, פסול, אבל להפריד אותיות נראה שכשר גם בשמאל, ואיטר כתב בשמאל, ואם כתב בימין פסול, אם אפשר למצוא אחרים. ומי ששולט בשתי ידיו יכתוב בימין, ואם כתב בשמאל כשר. וסופר שכתוב בימין וכל מלאכתו בשמאל או להיפך, נכון לכתחילה שלא לקבלו לסופר, ובדיעבד כשר. ואם כתב בפה או ברגל פסול, גם אם אי אפשר למצוא אחרים, וי"א שדינו כשמאל וכנ"ל.

שרטוט

לשיטת השו"ע א"צ לשרטט בתפילין אלא שורה עליגונה, ואם רוצה לשרטט הרשות בידו, ואם לא שרטט כלל (או לדעת הרמ"א שלא שרטט מכל צד), ל"ת פסול אבל להלכה כשר, ואם אינו יודע לישר השיטה ישרטט לכתחילה כל השורות, ובדיעבד אפי' לא שרטט שאר השורות וכתבן עוקמות אין לפסול התפילין.

לשיטת הרמ"א אפי' אם יודע לכתוב בלא שרטוט צריך לשרטט למעלה ולמטה ומן הצדדים, וכן נוהגין. ואם שרטט כל השורות יש להסתפק אם צריך לשרטט מן הצדדים ובדיעבד אין להחמיר אפילו במזוזה, והיום נהגו לשרטט בכל השורות, בספר ברוך שאמר כתב שטוב לשרטט השיטין לצד הבשר, ולמעלה ולמטה ובצדדים לצד השער.

לא ישרטט בעופרת או בדיו וסיקרא וכדו' ואפי' בין השיטין, מפני שמקום השרטוט נשאר צבוע, ובדיעבד כשר, (וי"א שאם שרטט בשחור ועי"ז אות נוגעת בחברתה פסול, אם לא שכתב מתחת לשרטוט).

האם שרטוט סת"ם צריך להיות לשמה - שרטוט של תפילין א"צ להיות לשמה, וכן הדין במזוזה, והב"ח מחמיר במזוזה, והבני יונה מחמיר גם בספר תורה, ואפילו בדיעבד, ונכון לחוש לדבריהם ע"פ לכתחילה. ודעת הפמ"ג שלפי הר"ב שרטוט של סת"ם לא מועיל למזוזה, ולדיון דפסקין סת"ם ומזוזה שוים מהני, ושרטוט של תפילין ודאי לא מועיל למזוזה לפי הב"ח, ואף אם שרטוט לשמה כמאן דליתא דמי, אך כבר הכרענו שאין להחמיר בדיעבד, והפמ"ג כתב שכל זה בסתמא, אבל במחשבו להדיא לשרטוט שלא לשמה אפשר דגרע לדברי הכל.

דיני הקלף ועיבודו

העור בשעת עיבודו חולקים אותו לשתיים, החלק שבצד השיער נקרא קלף, והפנימי נקרא דוכוסטוטוס, ועור שלא נחלק ולא חוסר ממנו אלא השיער ותיקנו שם, ומצד הבשר לו חוסר כלום, נקרא גיול. וקלפים שלנו שאין חולקים אותם יש להם דין קלף, דאין מגרירים את קליפתו העליונה של העור אלא כדי לתקנו ולהחליקו, (ואם יגרר יזר, החכמת אדם פוסל ובחתי"ס משמע שמוקל בזה), ומצד הבשר גוררים הרבה עד שלא נשאר אלא הקלף.

התפילין נכתבות על הקלף ולא על הדוכוסטוטוס או הגיול, וכותבים בצד הבשר, ואם שינה פסול, ויזרה שלא יטעה ויתבט לצד הבשר, וסימנו שבאותו צד הקלף מתכוון שמתלחלים אותו, ומי"מ אין לפסול תפילין ישנים ע"י סימן זה. ואפילו אם כתב קוצו של י' שלא על הקלף במקום בשר, כגון שבמקום אחד לא העבירו מהדוכוסטוטוס, פסול. וגם בקלפים שלנו שאין חולקים אותם, כותבים בצד הבשר. ומקובל בשם הסופרים שאם נשאר בקלף מקום חלקי של שם מהדוכוסטוטוס, ויכול לקולפו ולהפרידו בסכין או במחט, ובדיעבד אם לא יגור כל כך ין מחמירים ויש מקילים, ואף שאין למחות ביד המוקל בדיעבד מפני שיש לו על מי לסמוך, מי"מ ראוי מאד להזהיר את הסופרים שיהזרו ע"פ לכתחילה שלא ישראו שום קרום וקליפה דק אפי' כחוט השערה.

עיווד הקלף - צריך לעבד את הקלף בעצמים או בסיד, ואם לא עיבד פסול, ויניח העור בסיד עד שישולו השיער מאיליו ולא ע"י גרידה, ואם הוציא קודם לכן פסול, ויש שמכשיר בדיעבד באופן ששהה ד' ימים בסיד אף אם נשאר שערות.

עיווד לשמה - יעבד את הקלף של פרשיות התפילין וכן של ספרים ומזוזות לשמה, ובלא זה פסול, ואם אין לו תפילין אחרות יניחם בלא ברכה (ובס"ת נראה שיכול לגרוז). שיטת הפמ"ג שדין לשמה הוא מדרבנן, וא"כ אם יש ספק אם נתחלף לו עור לשמה בעור שלא לשמה ספיקו לקולא, אך מועיקרא עווד פוסקים משמע שהוא מדאורייתא, ונראה שבשעת הדחק יש להקל במקום ספק, וטוב להוציא בשפתיו בתחילת העיווד (כששם העורות בתוך הסיד ולא כששם במים קודם), וזה מועיל לכל המשך העיווד אפי' כמה ימים, ובדיעבד ד' במחשבה, ואם רק סוף העיווד היה לשמה נחלקו בזה האחרונים, ובדיעבד אין להחמיר, ועל כן אם נתן העורות בתוך הסיד בלא מחשבת לשמה, ונזכר בזמן שהעורות עדיין בגדר דפתרא, יטלם מן הסיד ויחזור ויתנם בתוך הסיד לשמה, אבל אם חשב לשמה רק בעת תיקון הקלף או בזמן השרטוט או ברצועות בזמן השרתהם ודאי אינו מועיל. ואם עיבד בסתמא, הוי כשלא לשמה, ובבית ארון מחדש שבזמנו שרוב המקרים כותבים על קלף רק ספר תורה, סתמא כלשמה, ויש לעיין.

צריך לעבד לשם תפילין, או לשם סת"ם דקדושתו חמורה, ואף אם עיבד לשם סת"ם מותר לעשותו תפילין או מזוזה, אך לדבר חולין אסור להשתמש בו אא"כ התנה בתחילת העיווד שיוכל לשנותו אף לדבר חול, וכן ראוי להתנות ולומר אני נותן עורות אלו לתוך הסיד לשם קדושתו סת"ם, ואני מתנה לכשארצה אוכל לשנותו לכל דבר. אבל באופן שאמר שיעשה לשם סת"ם או לדבר רשות מסתפקים האחרונים אי חשיב לשמה, דבאורייתא קיימא לן דאין בריה, ולפמ"ג הפמ"ג שעיבוד לשמה הוא דרבנן יש להקל בדיעבד, וצ"ע למעשה. ואם עיבד לשם מזוזה פסול לתפילין או לסת"ם, ואינו כשר אלא למזוזה, ואם עיבדו לתפילין כשר אף למזוזה ופסול לסת"ם. ואם עיבד העור לשם רצועות לא יעשה ממנו פרשיות, ואפי' לבתים יתכן דפסול.

עיווד ע"י נכרי פסול לפי הרמב"ם אפילו אם הישראל אמר לו לעבד לשמה, ואפילו אם הנכרי אמר שהוא שומע לישראל אינו נאמן, דאדעתא דנפשיה קעביד. ושיטת הרא"ש שאם ישראל עומד על גביו בתחילה בזמן שמכניס אותו העורות לסיד ואומר לו שתנינך לשמה מהני, ומכניס שהישראל גם יסמיע קצת לעיבודו, ואפילו סייעו רק בסוף העיווד, ואפילו הסייע היה בשותפות עם הנכרי, ובדיעבד

אמר לו לעבד לשמה, ואפילו אם הנכרי אמר שהוא שומע לישראל אינו נאמן, דאדעתא דנפשיה קעביד. ושיטת הרא"ש שאם ישראל עומד על גביו בתחילה בזמן שמכניס אותו העורות לסיד ואומר לו שתנינך לשמה מהני, ומכניס שהישראל גם יסמיע קצת לעיבודו, ואפילו סייעו רק בסוף העיווד, ואפילו הסייע היה בשותפות עם הנכרי, ובדיעבד

אמר לו לעבד לשמה, ואפילו אם הנכרי אמר שהוא שומע לישראל אינו נאמן, דאדעתא דנפשיה קעביד. ושיטת הרא"ש שאם ישראל עומד על גביו בתחילה בזמן שמכניס אותו העורות לסיד ואומר לו שתנינך לשמה מהני, ומכניס שהישראל גם יסמיע קצת לעיבודו, ואפילו סייעו רק בסוף העיווד, ואפילו הסייע היה בשותפות עם הנכרי, ובדיעבד

אמר לו לעבד לשמה, ואפילו אם הנכרי אמר שהוא שומע לישראל אינו נאמן, דאדעתא דנפשיה קעביד. ושיטת הרא"ש שאם ישראל עומד על גביו בתחילה בזמן שמכניס אותו העורות לסיד ואומר לו שתנינך לשמה מהני, ומכניס שהישראל גם יסמיע קצת לעיבודו, ואפילו סייעו רק בסוף העיווד, ואפילו הסייע היה בשותפות עם הנכרי, ובדיעבד

כשר להראש אפילו אם לא סייע כלל, ואעפ"כ במקום שמצויים עבדים ישראל, יתן ליהודי, אבל אם הישראל לא אמר לנכרי שיעשה לשמה ורק חשב לשמה לא מהני אפילו להראש אף אם מסייע ואפילו מסייע בתחילת העיבוד, וכן אם אמר לו בפירוש לא עומד במרוחק ואינו מולמדו לא מהני אפילו להראש. ש. וכתב הרמ"א שונהגים להעשיר כהראש"ש. והמנהג לפי דברי האחרונים לכתחילה צריך להיות שהישראל יתן בעצמו את העורות לתוך הסיד לשמה ויאמר לנכרי שימשיך את העיבוד לשמה, ויותר א"צ לסייע. ואם הישראל נתן את העורות לשמה ולא אמר לנכרי כלום, הפמ"ג מסתפק, ולפי דברי הגדה ביהודה והמהר"ם בנט יש להקל בדיעבד. ואם הישראל רק מסייע בסוף העיבוד לא אמר לנכרי כלל שיעשה לשמה, ודאי לא מהני. ואם הישראל גמר בלבו סיוע הנכרי, כגון שהוציא את העורות מהסיד לפני גמר עיבודם וחרז והכניסם לשמה, הט"ז והמהר"ם בנט מקילים בזה, ואפילו לדברי הרמב"ם כשר, ואין למחות ביד הנוהג להקל כדבריהם.

חשש זיוף העכו"ם – מסומנים את הקלף ע"י נקבים במרצע בצורת אותיות, ואף שיכול העכו"ם לזייף ע"י שינוי עור אחר עם נקבים, אין חוששים לזה, מפני שהעכו"ם חושש שיכיר הישראל בזיוף בטביעות עין, או שיראה ויתן שהנקבים נעשו מחדש. ואם עשה סתם נקבים לסימן לא מהני. ו"א שיכתוב בראש פנים במקום שאין דרך לעבד וישאר הכתב עד אחרי העיבוד, ובדיעבד יש להקל כהשו"ע. ויש לזהר שלא יניח העכו"ם המעבד טלאי נקבים שנמצאים בקלף, מעור שלא עובד לשמה, וקשה לתבוחן בזה אם לא נגד השטם.

עור שלא עיבדו לשמו עיין טור י"ד רע"א אין יכול לתקנו. יהיה הקלף מעור בהמה היה ועוף הטהורים, עוף משובח, ואחריו היה ואחריו בהמה, ושיל יתיר טוב. וכשר אפי' מנבלה (אפי' נתבלה ע"י אחרים כגון נחורה ועקורה) וטריפה שלהם. אבל עור של בעלי חיים טמאים פסול (ולא יכתוב בהם גם שאר ספרים שאינם תנין אם כתובים בהם שמות שאסור למוחקם, ואם השמות כתובים רק ברזנו לסימן השם ש"מ, וכן פסקו יש"פ ופוסקים מותר באופן זה). ועור דג פסול אפילו אם הוא טהור. ועור בהמה טהורה שנגולה מטמאה פסול, אבל עור בהמה טמאה שנגולה מבהמה טהורה כשר.

נקבים בקלף – אם יש בקלף נקבים, אם הנקב קטן ונסתם ע"י הדיו, כשר אפילו אם כשמסתכלים כנגד השמש רואים נקב דק. ואם ע"י הנקב נראית האות חלוקה לשתיים פסול, ואפי' אם הנקב באמצע עובי האות כגון או בירכיו ודיו מוקפה מכל צד פסול, וא"כ שיעד מקום הנקב יש צורת אות, אא"כ ניקב לאחר הכתיבה ונחלק לשתיים, דאז כשר אם יש עד הנקב צורת אות, ואם הנקב שנעשה לאחר הכתיבה הוא רק באמצע עובי האות, אפשר שיש לצדד להקל אפילו אם אין בו שיוור את עד המקום הרואה, כיון שלא נשתנתה צורת האות, וצ"ע.

עובי קלף כל פרשה – הסופרים הזרזים עושים ג' מוני קלפים, העבה יותר ולפרשת שמוע שהיא קטנה, והדק מוננו לפרשת והיה כי יביאך שהיא יותר גדולה, ולפרשת קדש והויה אם שמוע שהם ארוכות עושים קלף דק מאד, ובהו יתמלאו בתי התפילין בשוה, וזהו נוי התפילין. ויש שעושים כל הקלפים באותו עובי ואורך, ומשאירים בקצרים גליון ריק.

הקדמה לדיני כתיבת פרישות התפילין

בכתיבת ספרי תורה תפילין ומזוזות יש להקפיד על כמה דברים:

א' צורת האותיות. פרטי צורת כל אות מבוארים בסיומן ל"ו, ובסיומן זה מבואר מה דיון אם האות התחטרה או שנדבקה באות הסמוכה לה, ובא לתקנה, מתי כשר ומתי פסול. וכשיש ספק האם האות שלימה סתירה באופן שהדבר תלו האם האות נקראת כראוי, קוראים לתניק שאינו חכם ואינו טיפש, ואם הוא קוראה כראוי היא כשרה, אבל אם חסר בעיקר האות לא מועיל שהתניק יקראנה כראוי.

ב' מוקף גויל. והיינו שכל אות תהיה מוקפת גויל (מקום חלק בקלף) מד' רוחותיו, ודיון זה נאמר על שעת הכתיבה, אבל אם בשעת הכתיבה היתה האות מוקפת גויל ואח"כ אינה מוקפת גויל כשר.

ג' פסול חק תוכות. צורת אות צריכה להיעשות ע"י כתיבה, ולא ע"י הסרת הדיו עד שישאף צורת האות, כדכתיב "וכתב" ולא חקק, ודיון זה נאמר בכל מקום שולוא הסרת הדיו העודף לא היה כאן צורת אות, או שהיתה נראית כמו אות אחרת, אפילו אם הדבר נעשה אחרי שזאת היתה כתובה כתיוונה, אבל אם יש לה את צורת האות אלא שהיא צריכה תיקון, יכול לתקנה ע"י חקיקה. וכאשר נתקלקלה צורת האות ודוצה לתקנה ע"י חקיקה, לפעמים צריך למוחקה לגמרי, ולפעמים די למחוק חלק מהאות, אלא שבזה יהיה ההמשך פסול בתפילין ומזוזות משום שלא כסדרן, וכדלהלן.

ד' כתיבה כסדרן. בתפילין ומזוזות יש דיו מיוחד שהכתיבה צריכה להיות כסדרן, והיינו אות אחר אות תיבה אחרי תיבה ופרשה אחרי פרשה לפי הסדר, ולכן כשנבאם לתקן את שאן צורתה עליה, כל מה שנכתב בהמשך פרישות התפילין לפני התקון פסול משום שלא כסדרן, אבל אם נשארה צורת האות אלא שהיא צריכה תיקון, אין בזה פסול של שלא כסדרן.

ופרטי דינים אלו יבוארו להלן.

מוקף גויל

מוקף גויל מבחוץ – כל אות צריכה להיות מוקפת גויל מכל צדדיה, ואם אינה מוקפת גויל פסול, ואם היתה מוקפת בשעת כתיבה וניקב או נקרע אח"כ מהצד החיצוני של האות עד שאינה מוקפת גויל, כשר.

מוקף גויל מבפנים – דעת רוב הפוסקים שא"צ שיהיו האותיות מוקפות גויל בתוכם (והיינו באותיות שיש להם ג' דפנות, אבל בב' דפנות כמו ו' או ך' לא מיקרי תוך), ואפי' אם בשעת כתיבה אין גויל בתוכם כשר, ומ"מ לכתחילה אין לכתוב באופן זה אפי' אם אין הנקב מכלול תוכו, ואם ניקב כל החלל ואפי' ניקב גם חלק מעובי האות ונשאר אפילו רק שריטה דקה מבחוץ כשר, דאין שיעור לעובי האותיות. אבל הירושלמי מחמיר שצריך מוקף גויל גם בתוך האותיות בכל הצדדים בשעת כתיבה כמו מחוץ לאותיות, וא"כ דינו כמבחוץ שאם היה הנקב קודם כתיבה פסול, ועל כן אם ניקב בתוך האות ועי"ז אינה מוקפת גויל מבפנים, יגרו מעט מעובי האות כדי שתהיה מוקפת גויל, ודעת הט"ז והפמ"ג להחמיר כהירושלמי, (ועיין בט"ז שכתב שלחירושמי אין פסול אלא בניקב כל תוכו, ולא אם ניקב תוכו מצד אחד סמוך לאות, אבל מהפמ"ג והרד"ך החיים מבואר דפסול, וכן מבואר בירושלמי). ובמקום דהק אם אין סופר שיועד לקלוף סמוך לנקב ולעשותו מוקף גויל, נראה שאפשר לסמוך על הפוסקים שמכשירים אפי' ניקב כל תוכו.

נחסרה חלק מהאות

כל אות צריך שיהיה לה את הצורה הראויה לאותה אות, ואם לאו פסולה אפילו אם מתחילה נכתבה כהלכתה ואח"כ נתקלקלה.

שיעור הרגל השמאלית של ה' – ניקבה רגלה השמאלית של ה' או שנמחקה מקצתה (והיה מוקף גויל בשעת כתיבה), כתב הש"ע ש"ע להראש"ש כשר אפי' לא נשאר אלא כל שהוא. דס"ל שאין לה שיעור, ואפי' כתב מתחילה רגל קצרה כשר, (ובשאר אותיות מודה הראש"ש שדיון הרגל השמאלית כמו הימנית). והרמ"א כתב ששאר פוסקים מצריכים שישאר רגלה השמאלית כמלוא אות קטנה, והלכה כדבריהם. וכתב המ"ב דמשמיע שהרמ"א פסק הלכה כותיהו ואינו רק חומרא מספק, וא"כ יש להזהיר לסופרים שנכשלים בזה, ובתפילין ומזוזות דבעינן כסדרן לכאורה לא מועיל בזה תיקון אפי' תינוק קוראו לאות כיון שאין כאן צורת אות, ומ"מ נראה שאפשר להקל ע"י תיקון.

ניקבה רגלה הימנית של ה' או נפסק האות בלא נקב, או שנמחקה ונתמסע אורכה (ונראה דה"ל ל' ך' ך' ק' ר' ת', או ח' בשתי הרגלים), ואם נשאר מותרך הימני מתוקן ולמעלה כמלוא אות קטנה והיינו ל' עם הקוף החתומה שלה כשר, ומשערים בכתב בינוני אפילו אם כתב כתב גדול, ואם כתב כתב קטן כשר בכמלוא אות קטנה בכתב שכתב, וא"צ להראותה לתינוק דלא חכים ולא טיפש (ואם הראוהו לתינוק ואינו יכול לקרותו, יש להחמיר בזה), ואפי' כתב שמתחילה כך כשר. ואם לא נשאר שיעור זה פסול, ואין מצריפים מה שמתחת הנקב, אפי' אם אין התניק ניכר להדיא. ולא יהני שתינוק יקראה לאות. ואם נפסק עובי הרגל ונשאר אפי' שריטה דקה כשר, דאין שיעור לעובי האותיות, וצ"ע, אמנם בניקב בין בעובי האות בין באורכה, כשר רק אם הנקב אירע אחרי הכתיבה.

נפסקה אחת מהאותיות הפשוטות (כגון ו', ז', רגל ה' או ך' או ד' שגור קצר, וכו') שנשאר כמלוא קטנה מסתפק הפמ"ג והביא רעק"א, ובדרך החיים ובשערי אפרים פוסלים, ועכ"פ אם התניק קוראו ל' (ואי פסול) מחמת נקב שנעשה לאחר הכתיבה, או שחסר דיו באותו מקום אפי' בתחילת הכתיבה, או שכתבו הסופר כך ונסתפק אם יש בו כשיעור ואינו יכול להגיה משום דחזה שלא כסדרן. בזה מהני **קריאת תינוק**, והיינו שאם תינוק שאינו מביט ואתו טיפש, והיינו שאינו חכם שמבין הענין (אע"פ שהוא חכם בהכרת האותיות היטב) בכדי לדעת לזהות את האות מתוך הענין, אבל הוא יודע לקרוא את האותיות (אע"פ שאינו בקי כ"כ בצורת האותיות), אם יודע לקרותו כשר אפי' ניכר ההפסק, וא"כ שום תיקון, ואם לאו פסול אפילו אם התפסק נעשה אחר הכתיבה. וא"צ לכסות לתינוק את שאר האותיות, אבל המ"א כתב שישכסה מה שלפני התיבה, אפי' לתינוק שלא למד באותה פרשה. ואם נשאר דיו מתחת לנקב לא מועיל קריאת תינוק כי הוא יצרף את מה שלמטה, וצריך לכסות את הדיו שלמטה, אפילו אם התפסק קטן כ"כ שהפרדה אינה ניכרת להדיא, אלא שאם נשאר למטה והתניק קוראו עי"ז כשר ע"י תיקון אף בתפילין ומזוזות דבעי כסדרן, אא"כ ניכר להדיא ההפסק בין ב' החלקים. ואם נשאר כמלוא אות קטנה דידהו ניכר שהיא ו' או ך' כשר וא"צ להראותה לתינוק.

אם חסר בצורת האות כגון א' שאין ה' שלה או הרגל השמאלית נוגעת בה, או פ' שאין הנקודה נוגעת בגג, או אותיות שאינם פשוטות שיש הפסק באמצעם וכדו', פסול אפילו אם ההפסק נעשה לאחר הכתיבה, ואע"פ שהתינוק קוראו כהלכתו, שאין קריאת התינוק מועילה אלא כשחסר משיעור האות לדומה האות מבוצקת לאות אחרת, ומ"מ מועילה בזה קריאת התינוק להכשירו ע"י תיקון [אין פסול משום שלא כסדרן].

מוקף גויל – אם היה נקב או קרע מסביב לאות כבר בשעת הכתיבה, או שרגל ה' מגיעה לסוף הקלף, ונמצא שאין האות מוקפת גויל, וכ"ש אם גיי האותיות ואמצען אינם מוקפים גויל, פסול, דבעינן מוקף גויל בשעת הכתיבה, ואפי' יש שם שיעור שאינו נגורה קצת ישאר צורת אות פסול, ואם רוצה לתקן יגרו קצת שיהיה מוקף גויל, אבל אינו מועיל להדביק מטלית. ואם יש ספק מתי ניקב כשר, דמסתמא אם היה בשעת כתיבה היה הסופר רואהו, אא"כ הוא נקב קטן מאד. ואם יש הפסק באמצע האות בלא נקב או קריעה כשר אם יש עד שם צורת אות, אע"פ שההפסק היה בשעת כתיבה. ואף אם הנקב (שניהה אחר הכתיבה) מגיע עד האות הסמוכה כשר, והדרך החיים מחמיר באופן זה, וצ"ע למעשה, וא"צ להוציא אחרת, אכן אם מצטרפת עוד קולא כגון שהאות גדולה שאף בלא מקום הנקב והקפת גויל יש בה כשיעור יש לצדד להקל, ויותר טוב לגרו שיהיה מוקף גויל, ויהיה כשר ככה"ל אף בתפילין ומזוזות דבעי כסדרן.

אם האותיות נוגעות זו בזו, אפי' זה נעשה לאחר הכתיבה פסול משום ספיא דדינא ולא מדינא, וצ"ע לענין להוציא אחרת.

תיקון אותיות

אותיות שצריך לתקנם, אם נשתנתה צורתם מחמת דיו עורף (ואין להם צורת אות, או שהם נראים כמו אות אחרת), אין לתקנם ע"י גרירת (הסרת) חלק מהדיו, משום "חק תוכות", אלא צריך למחוק את האות ואח"כ לכתבה מחדש, (ובאות המורכבת מ'ב' אותיות די למחוק את החלק שבו יש פסול), ובתפילין ומזוזות ההמשך יהיה פסול משום שלא כסדרן, אא"כ נשארה צורת האות והיא צריכה רק תיקון, שבזה יכול לתקנה ע"י תוספת דיו או אפילו ע"י גרירת חלק מהדיו.

אם נפלה טיפת דיו או צבע אחר לתוך האות (אפי' אם הטיפה לא נוגעת בגוף האות), או שנפלה הטיפה על האות עצמה ונתפסטה לחוץ, אם עי"ז נראית כאות אחרת, או שאין ניכר שום צורת אות, פסול, ואפי' לא נחסר רק קוצה של י' בין של ימין בין של שמאל פסול. ואין י"מ א נעשה בשעת כתיבה או אח"כ. ואינו מועיל לגרו מה שנפל, דהוי חק תוכות. ואף אם יעביר קולמוס על האות לאחר הגרירה פסול. ואף אם הטיפה לחה והאות יבשה פסול. דעת הבית מאיר שהקף תוכות היכא שבנתחילה נעשית אות ע"י כתיבה פוסל רק מדרבנן, אבל רעק"א והישי"ש סוברים שזה פסול מדאורייתא. ותקנתו שייגורו גם קצת מהאות עצמה עד שלא יהא בה צורת אות, ואח"כ יתקנה, ובתפילין ומזוזות דבעינן כסדרן זה כשר רק אם עדיין לא המשך לכתוב. ואם מסתפק אם נשארה צורת האות או לא, מראהו לתינוק.

אבל אם נפל דיו לתוך חלל האות או על האות, ועדיין ניכרת צורת האות, יכול לגרוו ואין בזה משום חק תוכות, ומועיל אף בתפילין ומזוזות, ומועיל אף בלא תיקון אך לכתחילה עדיף שיתקן, ואף שהפמ"ג מחמיר בזה משום כתב ע"ג כתב (אם לא בשעת נפילת הטיפה כבר תבישה האות), רוב הפוסקים מקילים אפילו בכתב ע"ג כתב ממש, ואפילו בכתב ע"ג ממש והשני היה שלא לשמור, יכול להעביר קולמוס לשמה על הדיו שנפל ויועיל מטה נפשי. ואם נפלה הטיפה מבחוץ בעת הכתיבה והיא עומדת לאות ועדיין ניכרת צורת האות, יגרו את הדיו שנפל כדי שתהיה האות מוקפת גויל.

ואם נפל הדיו באמצע כתיבת האות, והמשך לכתוב באופן שאין לה צורת אות, וגרו ונעשית בצורת האות, פסולה, אך אם גירר הטיפה ואח"כ גמר לכתוב את האות, להרד"ך פסול, והבית יוסף והרמ"א מכשירים, וגם מכשירים כשנפל דיו על קלף ונעשה חצי אות וגמרו, ובה האחרונים מצדדים להחמיר, אא"כ מושך בדיו שנפל ומוזי ממקום למקום לעשות מנמו את שאר האות, דזה הוי כתיבה.

אם נעשה שעות על האות, אע"פ שהאות מנוסה ואינה ניכרת יכול לגרו את השעות וכשר, דאין השעות מבטלת את הכתב. ואם השעות היא על אותיות משמות שאסור למוחקם, אסור לגרו שנוא ימוחק, אלא יחסם את הקלף ועי"ז תוסר השעות בקלות בלא הכתב. ואם זה בשבת, אם האות שמתחתיה נראית כשר, ואם אין האות נראית, אם נמצא בין גבדא לגבדא יוציא ס"ת אחר, ואם הוא באמצע הקריאה יקרא המוססה בעל פה ומשך קריאתו עד סוף הקריאה כיון שכבר קרא מה שמנוסה. (אומן המדביק דפי סידורים בלויים ע"י דבק נייר [שאנו שוקן], יזהר שלא ידבק נייר על שמות קדושים שאסור למוחקם, אלא יניח על כל שם נייר בלא דבק, או שעור, ואח"כ ידבק).

המשך בעמוד הבא

אם טעה וכתב ד' במקום ר' או אפי' נעשתה ד' אחרי שגמר לכתוב ר' או שכתב ב' במקום כ', אין לו תקנה שיגרר את הטעות, דהוי כחק תוכות, ואפילו אם אח"כ יגדיל את הגג והתחתית שלו ה' לא מנהי כיון דבלא"ה צורתה עליה, אבל יכול להוסיף דיו ולעשותה עגולה (אל כן מוקם שהדיו מעמיד את האות על צורתה, אם כתב את האותיות שאח"כ פסול משום שלא כסדרן). וכן אם כתב ר' במקום ד' וכן במקום ב' והאות עבה, אין לו תקנה לגרר חלק מעובי האות ולעשותם ד' וב', אבל יכול לעשותם ד' וב' ע"י הוספת דיו, וכן אם כתב ר' במקום ז' אינו מועיל גרידה וצריך למוחקת לגמרי. ואם כתב ה' במקום ד' אינו מועיל לגרור את הרגל של ה', אלא יגרור גם מגג ה' עד שיהיה כמו ו', או שיגרור הרגל עד שלא יהיה עליה צורת ד', ואח"כ יתקננה.

כל התיקונים דלהלן מועילים בתפילין ומזוזות רק אם לא הכושף לכתוב עדיין, כיון דבעינין כסדרן.

מ' פתוחה שנדבקה פתיחה ונעשית סתומה פסולה (דאותיות מנצפ"ך, כשהם בתחילת התיבה או באמצע כתב מנצפ"כ, ואם הם בסוף התיבה כותב סוף"ך, ואם שניה פסול), ואפ"ל לא נדבק רק כחוש השערה פסולה, ואינו מועיל לגרור הסתימה משום דהוי כחק תוכות, אלא יגרור כל החרטום עד שתשאר רק צורת נ' כפופה, ואז יכתוב מה שגרר, (כפני שהמ' מורכבת מנ' בצד ימין וז' בצד שמאל, ודנים כל חלק בפני עצמו, וכן כל אות המורכבת משתי תבות כגון ג' א"צ לגרור אלא אותה שנעשה בה פסול, אבל אות שנעשית בכתובה אחת כגון ר' צריך לגרור הכל). ואם נסתמה המ' באמצע הכתיבה, הט"ז מיקל לגרור הסתימה, ונראה שלהרד"ך יש להחמיר. ואם נכתב בכשרות ונדבק אח"כ, יכול לגרור מה"נ הכפופה עד שיבטלו מצורת אות, וצ"ע אם מועיל בכתב"ג גרידה מ"ג חרטום.

וכן שאר אותיות שנתיקנה צורתם בעת הכתיבה או אח"כ, כגון ד' שנעשית ר', אינו מועיל לתקנם ע"י גרידה, אלא ימוחק רגל האות שלא תהיה צורתה עליה ואח"כ יתקן, או שימשיך אג גג האות באופן שיהיה ניכר שזה ד'. ואם עשה

ה' למעלה כמו ד' שהיא פסולה לדעת הרבה מהפוסקים, אינו מועיל לעשותה עגולה ע"י גרידה, אלא יוסיף דיו ועשה עגולה, ובטעות זו אין בזה חסרון של שלא כסדרן. ואם כתב ח' במקום שני ז', אין מועיל לגרור חגג בלא לבטלם מצורת ז'. ר' שכתבה ד' או ו' שכתבו ר' או ך' שהגג רחב ונראה ד' או ר' וכל כהאי גוונא שנעשה בכתובה אחת, יש להחמיר שאינו מספיק לגרור הירך או הגג, אלא צריך לגרור שניהם. ואם כתב ר' ואח"כ הוסיף בו ועשה ד', יכול לגרור רק את הגג, או את הירך עם הגג, ויחזור ויכתבו ר'.

ר' שעשה הגג רחב ונראה ר' כתב המ"א שיאריך את הרגל שתהיה פי שניים מהגג, ואם אין מוקם לעשות כך, אינו מועיל למוחק את המיותר דהוי חק תוכות, אלא צריך למוחק את כל הגג, ומותר לעשות כך אף במילת אלוך, אך יזהר שלא ימוחק את הרגל. ושיטת הב"ח שצריך לגרור כולו, ורק במילת אלוך ישר לחלק למוחק רק הגג אינו יכול להאריך הרגל.

ב' אותיות שנדבקה אפי' בניגיעה כל שהוא פסול, ואם לא נשתנית האות מצורתה פסול, ויכול לגרור ולהפרידם, ולא מיקרי חק תוכות כיון שהאות עצמה נכתבה כתיקונה, אבל אם נשתנתה האות מצורתה ואין התינוק יכול לקרונה, או שיקראנה כאות אחרת, לא מועיל לגרור רק הדיבוק. ולפי"ז אם כל אורך האות דבוקה לחברתה אינו מועיל גרידה, והפ"ח מיקל בזה. וכתב השו"ע שבין נדבוק קודם שגמר לכתוב האות ובין לאחר שגמר לכתוב האות פסול, ומועיל לגרור הדיבוקות, אך י"א שאם נדבוק קודם גמר תכיבת האות אין להקל אלא בתפילין ומזוזות שהמשיך לכתוב, דפסול משום שלא כסדרן, אבל בס"ת או כשלא המשיך לכתוב לא מספיק לגרור הדיבוקות. ועיין בסי"כ קמ"ג מה הדין אם נמצאו אותיות דבוקות באמצע קריאת התורה, ואם נתפשטו האותיות מנכחות הדין ונראין כדבוקין אך באמת אין האותיות נוגעות, כשר.

אם האות בניגיעה לקצה הקלף (ואינו מוקף גויל) מועיל לגרור קצת, ואין בזה משום שלא כסדרן, ומותר לעשות כך אף באותיות השם.

ק' או ה' שנועה הרגל בגג אם יש הפסק אפילו כחוש השערה כשר, אך אם יש חיבור אפי' כחוש השערה ואפ"ל

התינוק קורא כתיקונו צריך לגרור את כל הרגל, ולא מועיל לגרור הדיבוק דהוי חק תוכות, אך א"צ לגרור כל האות, כיון שהגג נכתב כד"ן. אך אם נעשה הדיבוק לאחר הכתיבה, יש להקל בק' שיבטלו מצורת אות, או שיגרור קצת מהגג עיני"ז יחה הרגל מוחין לגג וימשוך הגג למעלה מהרגל, ומועיל אם אין בזה משום שלא כסדרן. ואם נוגעים הרגלים בגג את התינוק קורא ה' או ק' א"צ להוציא ס"ת אחרת (ד"ש מכשירים בזה, וגם יש לצרף דעת הרמב"ם שמתיר לקרוא בס"ת פסולה). ומש"כ הגר"א להקל אינו אלא בנוגע כחוש השערה אבל מורחק זה נראה ה', אבל לא בדיבוק עם שראות ח', וכן ע"פ פוסקים, אך צ"ע אם אפשר להקל בזה נגד דעת השו"ע שמתמיר אפי' בלא נשתנתה צורת האות, ובמקום הדחק ואין תקנה במוחקת האות כגון שכתב שם הקודש אחרי זה, אפשר שיש להקל ע"י גרידה, וצ"ע.

אם רגל הא' נוגעת כולה בגג, או שהי' העליון שבא' נוגעת כולה בגג שתחתיה (דאם אינה נוגעת כולה ונשאר הפרש מעט א"צ שום תיקון), פסולה, ואינו מועיל גרידה (אף אם מביטל צורת האות) דהוי כחק תוכות, אלא יגרור כל הרגל או כל ה' העליון. ואם הניגיעה נעשתה אחרי הכתיבה, א"צ למוחק כל הרגל ודי לבטלה מצורת אות. ויש מחמירים בנדבוק ה' העליון בעת הכתיבה לגרור כל הא', דכילו נכתב בפסול כיון שהי' הוא תחילת כתיבת הא', אך בדיעבד צ"ע אם יש להחמיר בזה. ואם רק עוקף ה' נגע לגוף הא', כשר ע"י גרידה, וא"צ למוחק כל ה'. וכתב הפנ"ג דעת המ"א שאם נגע ה' העליון בגוף הא' ואח"כ השלים את כל האות, אין די בגרידת ה' אלא צריך לגרור כל הא', אבל שיטת הב"ח שאין זו כוונת המ"א ודי במחיקת ה' כמו בנגע רגל התחתון, ולכתחילה נכון להחמיר כתפ"ג, אבל בדיעבד א"צ להחמיר. וכתב רעק"א שצריך לגרור גם את הקו העקום, דחשיב נעשה בפסול כיון שדבוק אליו ה', וצ"ע בזה, ואם כתב הקו העקום לפני ה' ודאי שא"צ לגרור.

ש' צ' ע' פ' שנגע ה' שלהם בגוף האות ונעשה קו ישר (לאפוקי אם נתעבה הקו מעט ונשאר עליה צורת י') צריך לגרור כל מה שנעשה בפסול, ולא מספיק לגרור ולהפריד את ה' מגוף האות. וכן הדין אם הרגל השמאלית של הת' נעשתה ישרה. והלבושי שרד נשאר בצ"ע למה צריך גרידה, והרי יכול לעבות את ה' או את רגל הת' (אם לא כתב התיבות שאח"כ), ומפמ"ג משמע שמועיל עיצה זו אפי' בא'.

תמצית מוסר חובות הלבבות (קנין חכמה)

מי שיש אנשים המבקשים את רעתו עליו לבטוח שהכל תלוי בקב"ה, וידע שאם הם יצליחו לעשות לו נזק זה בגלל שיש לו עוונות, ויתפלל שיתכפרו עוונותיו, ולא ירע למריעים לו אלא יטיב עמהם, ועי"ז גם הם יתפכו להיות אוהביו. (פרק ד').

בטחון בקב"ה במצוות מעשיות - מצוות התלויות במעשים או במחשבות, ואין בהם תועלת או נזק לאחרים אלא רק לאדם עצמו, אין תלוי ביד האדם אלא שירצה לעשות פעולה זו, ויתכונן לעשותה בפועל, בלב טהור ללא כוונות אחרות, וחלקים אלו תלויים בבחינת האדם, וחובותו לבחור בטוב, אולם העשייה בפועל תלויה בקב"ה, ועל האדם להתפלל לקב"ה שיסיעו בידו להשלים את המצוות, ואם הדבר לא יצא לפועל, יקבל שכר על הרצון והכוונה. ואף שבענייני העולם צריך האדם לבטוח בקב"ה שיתן בליבו את הבחירה הנכונה, הסיבה בזה היא מפני שהאדם לא יודע מה באמת יועיל לו, ולפעמים דבר שהאדם חושב שהוא מועיל זה מזיק לו, אבל בעבודת הבורא כיון שהקב"ה לימד אותנו את דרכי עבודתו, והם ודאי מועילים, ממילא צריך האדם לבחור בעצמו את הדרך הנכונה. ומצוות מעשיות הנוגעות גם לאחרים כגון צדקה וכדו', צריך האדם לרצות לעשותם רק כדי להתקרב לקב"ה ולא למטרות של כבוד או שררה וכדו', ויזהר להסתיר את מעשיו (כי אז שכרו גדול יותר), ובדברים שא"א להסתירם יזכור שלא יצא לו שום תועלת שידעו ממעשיו, כי הכל ביד הבורא, וישמח שהקב"ה נתן לו אפשרות לעשות מצוה, ולא ישמח במה שמשבחים או מכבדים אותו, כדי שלא יפסיד משכרו. (שם).

למה לא נזכר בתורה שכר ועונש שמקבלים בעוה"ב - א' מפני שא"א להשיג בגוף חומרי מהו שכר או עונש לנפש ללא גוף. ב' מפני שדבר זה נמסר בעל פה כמו הרבה מפירושי המצוות. ג' מפני שדור מקבלי התורה לא היו יכולים עדיין להבין דבר זה, וממילא זה לא היה מביא אותם לעבודת ד'. ד' מפני שגם מי שעושה מעשים טובים וזיכה גם את הרבים לעבודת ד', לא מגיע לו שכר, כי כל מעשי האדם אינם שקולים אפי' לטובה אחת שהבורא מטיב לו בעוה"ז, ואין השכר אלא חסד המבורא. ה' מפני ששכר ועונש על המעשים הגלויים ניתן בעוה"ז, ורק על הדברים הנסתרים מקבלים שכר או עונש בעוה"ב, והקב"ה רצה להסתיר דבר זה. ו' מפני שכשמדברים לאנשים גשמיים, מתאים לדבר על שכר ועונש גשמיים, כי זה מה שמשפיע עליהם. ז' המטרה בשכר העוה"ב היא הדיבוק בקב"ה, ודבר זה הרי מוזכר בתורה. ומעיקרי האמונה להאמין שיש שכר ועונש בעוה"ב, אמנם אין לאדם לחשוב שמיגיע לו שכר, אלא יבטח בקב"ה שיתן לו שכר בתור הסד.

מי שרוצה לזכות לדרגה גבוהה בעוה"ב, ימאס בעוה"ז ויתרחק מהעוה"ז ומהאנשים השקועים בהבליו, ותהיה כל אהבתו ותשוקתו לקב"ה. והסימן שהגיע לדרגה זו היא שהוא משפיע על אחרים לעבוד את הקב"ה, וקשיים ונסיגות אינם מונעים אותו מעבודת ד', והוא מוכן למות או לסבול כל דבר שיהיה כדי לעבוד את הקב"ה, ומקבל הכל האהבה.

ז' הבדלים בין העוסק לפרנסתו מתוך בטחון לעוסק לפרנסתו ללא בטחון - א' שהוא מרוצה ומודה על כל מה שד' גוזר עליו בין טובה בין רעה. ב' שבכל מצב הוא נמצא במנוחה ושלוה כיון שהוא יודע שהכל לטובתו. ג' שהוא עוסק בהשתדלות כדי לקיים רצון הבורא לעוסק בישובו של עולם, אבל אינו סומך על ההשתדלות אלא על הקב"ה, ואם ההשתדלות אינה מביאה לו תועלת הוא לא מחליף אותה להשתדלות בדבר אחר. ד' אם נשאר לו ממון שאינו נצרך לו כרגע הוא מוציאו לעבודת ד' ולא שומר אותו לעתיד. ה' הוא בוחר לעצמו רק השתדלות שאינה מפריעה לו אפי' במשהו לעבודת ד'. ו' כולם סומכים עליו, והוא לא מרגיש תלוי באף אחד לטוב או לרע. ז' הוא עוסק רק למה שנצרך לו לפרנסתו כעת, ואינו דואג מה יהיה מחר, אלא הוא דואג לקיים חובותיו לבורא כדי להכין צידה לחיי העוה"ב. ואילו מי שעוסק לפרנסתו ללא בטחון, הרי מצבו הוא הפוך מזו' הדברים הנ"ל. (פרק ה').

ז' ראיות שזה טעות לעבוד את הקב"ה רק אחרי שהאדם יהיה מסודר בעוה"ז (שזה כעין לקיחת משכונ מהקב"ה) - א' אינו נכון לקחת משכונ מהמעביד לפני שהתחיל לעבוד, שהרי אפי' עבודה ע"מ לקבל פרס אינה ראויה. ב' לעולם לא יגיע האדם למצב שישמח שיש לו מספיק כדי צרכו. ג' אין אדם לוקח משכונ מבעל חובו אם הוא עצמו חייב לו חובות קודמים, והרי כל המצוות שעשו כל בני האדם מאז ומעולם אינם מספיקים לשלם על טובה אחת שנעשתה לאדם אחד, וכמו שלכל זמן נקבע לאדם תפקיד מסוים ואין האדם נתבע לעשותו לפני הזמן, כך גם לא שייך לרצות שהקב"ה יתן לאדם פרנסה ומותרות מראש. ד' רק מי שמפחד שהבירו לא יוכל או לא ירצה לשלם לו לוקח משכונ, ואצל הקב"ה לא שייך דבר זה. ה' גם מי שמשגיח ממון לצורך העתיד זה לא נותן לו לוקח משכונ, מפני שהוא דואג שבא יפסיד אותו, והדאגה תגרום לו למעט בעבודת ד'. ו' אין צריך למשכן מי שודאי יפרע ויתן הרבה יותר ממה שהוא צריך לתת. ז' מנין לאדם שהוא יוכל בעתיד לקיים מצוות בהתאם למה שהקב"ה כבר נתן לו. (פרק ו').

תמצית חפץ חיים

סיכום קצר וברור של ספרי החפץ חיים

חפץ חיים הלכות רכילות פרק ה' – שמירת הלשון הקדמה

איסור שמעוה וקבלת רכילות

מלבד איסור סיפור רכילות וכפי שנתבאר לעיל, אסור גם להאמין לרכילות, וכתבי 'לא תשא שמעוה' ואמרו חז"ל שהיא אהרה שלא לקבל לשון הרע ורכילות, ומלבד זה עובר על עוד לאוין ועשין כמבואר בפתוחה, ואפילו אם אינו מאמין אסור לשמוע את הרכילות, ונדלתיק.

אסור להאמין לרכילות, והמאמין עובר על "לא תשא שמעוה", מלבד שאר הלאוין והעשין המוזכרים בפתוחה, ואסור גם לשמוע רכילות אף אם חושב שלא להאמין, ומ"מ אם נראה לו שיהיה לו תועלת מהשמיעה כגון כדי להנצל מנזק, מותר לשמוע, אך לא יאמין אלא יחשוש לדברים. (ה).

אם רואה דברים ניכרים שחבירו רוצה להזיק לו, מותר לחקור אחר הדברים כדי להמנע מהנזק, אף בכלל איסור קבלת רכילות. (ה). כמו לענין לשון הרע כך הוא לענין רכילות, שאין מותר לקבל הרכילות אלא שצריך למוחש, אבל אין להחשיב את זה אפי' לספק, ולא לעשות שום דבר לחבירו מחמת זה, או להמנע מלעשות מה שצריך לעשות עבורו, או לשנואו. (ה).

אף אם נתברר לו שמה שסיפרו לו הוא אמת, אם היה יכול לדונו לכך זכות ולא עשה כך, הרי זה בכלל איסור קבלת רכילות. (ה).

מי שעבר וקיבל רכילות, תקנתו שיוציא הדברים מליבו (כגון שיחשוב שחסר פרט שמשנה את המשמעות), ויקבל על עצמו להשמר מלשון הרע ורכילות, ויתוודה, וזהו יתקן את האיסור, אם לא סיפר לאחרים.

קבלת רכילות כשיש סבירות לחשוב שהדבר נכון

אסור לקבל רכילות אפי' סיפר הדבר בפני ג' (ומותר רק למוחש), וכן אם סיפר הרכילות בפני האדם ושתק אף שאין דרכו לשתוק אסור לקבל, ואפי' שניים סיפרו לו, או שיצא על כך קול בעיר אסור, ואפי' שמע ממסויח לפי תומו אסור וכפי שנתבאר לענין לשון הרע. (ו).

אם שמע מאיש האמון לו כשננין דקים ליה בגוויה טובא שאינו משקר או מגזים כלל ומאמין לו אף בשאר דברים, מעיקר הדין מותר לקבל (לעצמו, אבל לאחרים לא יספר אם אין תועלת בידעתם), ואסור להזיק לחבירו או לגנותו מחמת זה. ואם התאמץ שמע מאחרים אין לו יתרון משיאר אדם. והסכימו הפוסקים שבזמננו אין אדם נאמן כפי תירו, ועל כך אסור לקבל ומותר רק לחוש. (ו).

ואם המספר עובר איסור בסיפורו (שאין מספר לתועלת) בודאי שאין להאמין, שהרי המספר חשוש גם לשקר. (ו).

אם איננו לו איהו נזק, אסור לחשוש בחבירו שהוא הגורם לזה אפילו אם שמע שזה הוא, ואפילו כאשר עשו איתו מריבה בגלל זה הוא שותק, ודשמתן הוא שותק כיון שחושב שבלא הכי לא יאמינו לו. (ו).

אם ראה דברים הניכרים שאמת מה שסיפרו לו, אין מותר להאמין אלא באופן ש"א" לשופטו לזכות, והדבר הניכר יהיה בעצם הסיפור כמש"כ, וידע אותו מעצמו ולא מאחרים, ואז מותר לשמוע אם יש לו תועלת להבא, ומותר להאמין אבל לא לספר לאחרים או להפסידו.

המלשין על חבירו אסור להלשין עליו בחזרה אפי' יהיה לו תועלת להבא שלא יחזור וילשין עליו, ואינו יכול להציל עצמו באופן אחר, ואין לסמוך בזה על דברים הניכרים ולהפסידו מחמת זה אפילו בדברים הניכרים ממש וגם ראה אותם בעצמו. (ו).

מי למי ועל מי אסור לרכב

איסור רכילות הוא בין אם המספר או מי שמספרים עליו הוא איש או אשה, קרוב או חוק, ואפי' אם עשו דבר לאביו או לאמו או לרבו אסור לספר להם, ואסור לומר רכילות גם על קטן. (ז).

אסור לדבר רכילות גם על עם הארץ. והמספר על ת"ח עוונו גדול יותר: א' כי על פי הרוב אינו לגמרי אמת (ובשקר עונו גדול יותר). ב' מצוה להתחבר עם החכמים ולסייעם ולכבדם, והוא עושה היפך הדבר. ג' הוא מעורר יותר שנאה כי בת"ח הדבר מפריע לו יותר. וכ"ש אם מספר על רב העיר. (ז).

אסור לספר רכילות לקרובי מי שעשו לו רע, כי דהאי יכנס בליבם שנאה עליו. (ז).

המספר על ישראלי בפני נכרים, עונו גדול מסתם רכילות, כי מצוי שגורם לו נזק וצער. (ז).

אסור לקבל רכילות כפי שנתבאר בהלכות לשון הרע כלל ח', ואם אשתו מספרת לו רכילות נכון מאוד שיעור בה, כי מלבד עון רכילות מצוי לבוא עי"ז לצרות רבות ולמריבות ודאבון נפש. (ז).

אבק רכילות

המספר לחבירו ושאלו אדם אחד אודותיו והוא אמר "איני רוצה לדבר מזה", וכל כיצוא בזה שהוא מספר שמדבריו פלוני נרמז עליו דבר שלא כהוגן, הרי זה אבק רכילות. (ח).

המשבח אדם שהיטיב לו בפני חבירו באופן שיתכן שיהיה לשמוע תרעומת על מי שסיפר עליו, הרי זה אבק רכילות. (ח).

המספר דבר שאינו נגאי אף דרך בני אדם להקפיד קצת הרי זה אבק רכילות. (ח).

אסור לגלות סוד שסיפר לו חבירו בסתר, אפי' שאין בזה משום רכילות.

רכילות לתועלת

מותר לספר רכילות לתועלת, אך יש בזה ה' תנאים:

א' שיתבונן אם הדבר באמת רע כמו שהוא חושב.

ב' שלא יגיד את הרע יותר ממה שהוא באמת.

ג' שיתקן רק לתועלת, ויתבונן שבאמת יצא מזה תועלת.

ד' שאינו יכול לסבב התועלת באופן אחר.

ה' שלא תגרם רעה ממש למי שמספר עליו, אף שחוסר ממנו טובה שחבירו היה עושה עימו לולא הדברים. ותנאים אלו נצרכים גם כשמספר לאדם אחר, ולא למי שכנגדו נעשה הדבר. (ט).

השומע שאדם מתכוין להזיק לפלוני והוא יודע שבדאי יעשה זאת, מותר לספר לו כדי שישמר ממנו לפי התנאים הנ"ל, אך יתבונן שלא יגרם להיפר להגדלת הריב ביניהם. (ט).

אם מספר רכילות לתועלת באופן שיתכן שהשומע יקבל הדברים בודאות ויעשה מעשה על פי זה, אסור לספר, אף באופן שאם היו ב' עדים מעדיים על כך בב"ד היו הב"ד עושים זאת, אמנם אם הם שניים שראו בעצמם מותר מצד איסור רכילות (לפי התנאים הנ"ל), אבל יש בזה משום מסייע ידי עוברי עבירה, אם יפעל נגדו בלי רשות מביית דין. (ט).

המפר בנותר ל' אפילו רק באות אחת, או המלעיג על דברי חז"ל, מצוה לפרסם דעתו המחוברת לעין כל ולגנותו כדי שלא ילמדו ממעשיו הרעים. (ט).

כמה ציורים של זהירות מלשון הרע

זהירות מלשון הרע בעניני מקח וממוכר - מותר להזהיר אדם שלא לקנות סחורה אצל מי שירמא אותו, לפי ה' התנאים הנ"ל, אפילו אם כבר סיכם עם המוכר שיקנה אצלו, ואם כבר קנה והוא יודע שירמאו, אם על פי דין תורה אינו יכול לתובעו או שעל ידי דיבורו יזיק למוכר דבר שאינו נכון על פי דין, אסור לספר אפילו אם שואלו על כך, ואדרבה מצוה לשבח את המקח בענינו, אבל בדרך שעל פי דין תורה הדין עם הניזק צריך לומר את האמת, לפי תנאים ג' ג' ד' הנ"ל, וכן צריך שידע שאם יכחשו ותכחשו לא לתקבל, ושהיה המספרים שנים שיועידים בעצמם שהוא הונה אותם, ובתנאים אלו יוצא מידי רכילות, אמנם כיון שעל פי דין אסור לשמוע לעשות מעשה על פי דיבורם בלי עדות בב"ד ורשות מבי"ד, א"כ כשמספרים לאדם שיפעל בלי ב"ד הרי הם מסייעים בידי עוברי עבירה.

המביא סחורה למכור ואחד בחר סחורה וסיכם עם המוכר שלא ימכרה לאחר, ובא קונה אחר והפציר בו למכור לו והמוכר נתרצה, חלה המכירה, ולמרות שהלוקח עשה בזה עוולה גדולה אסור למוכר לומר לו מי הוא הלוקח שהפציר בו, ובפרט אם הלוקח לא ידע שנתרצה למכור לאחר והמוכר אומר לו שהוא כן ידע, בודאי עונו גדול עד מאד כי הוא בכלל מוציא שם רע, ואפילו אם המוכר אומר לו שהלוקח לא ידע שסיכם עימו אסור לומר לו מיהו הלוקח, כיון שמצוי שתיתכן שנאה בליבו על הלוקח. ואם מספר לתועלת אבל הוא יודע שכשיספר לו הוא יספר למוכר מי אמר לו דבר זה ולא יעזור שיהיהו מן, צ"ע אם מותר לספר כיון שמכשילו באיסור רכילות.

זהירות מרכילות בעניני שותפות מסחרית - מותר להזהיר אדם שלא לעשות שותפות עם אדם שירמא אותו, לפי ה' התנאים הנ"ל, ואם כבר שנתקן עימו ואם יספר לו עליו יוכל להזהיר שלא לבוא לידי הפסד, מותר לספר לפי ה' התנאים הנ"ל, אמנם אם רואה שעל ידי סיפורו יבוא השני לידי הפסד ממש אסור לספר לו.

זהירות מלשון הרע בעניני שידוכים - אם לחתן או לכלה יש חסרונות עצומים, כגון חולי גופני פנימי, ואם המחוחין יהיה יודע מזה הוא לא היה מתרצה, יש לגלות זאת לפי תנאי ההתרה הנ"ל. ואם החתן אפיקורס, או שביט המחוחין הוא בית פריצות, צריך לגלות זאת לצד השני אף ללא תנאי ההתרה (אך יתבונן אם הדברים ישפיעו עליהם או לא). אבל אסור לגנות צד אחד בפני הצד השני על עניינים שאין בהם ממש, כגון אם החתן אינו חרוף כ"כ להבין ערמומיות בני אדם ורמאותיהם, או לדבר בגנות מעשי אבותיו, וכדומה, וכן אם החתן אינו רוצה להתלוץ כשאר הבחורים אשר בגילו, אסור לפרסם כאילו הוא שוטה ופתי, דאין כאן אף אחד מנתאי ההתרה, ובפרט שכאן זה גם הוצאת שם רע, (ויש להתרחק מאנשים כאלו, מפני שהם מחטיאי הרבים, כיון שאנשים מתביישים שלא לעשות כמותם, ומתרגלים להיות כמותם, ומוטב לאדם שיקרא שוטה כל ימיו, או אפילו שיעשה מעשי שטות ממש, ואל יהיה רשע שעה אחת לפני הקב"ה), וכן אסור לספר על מעשיו כחמת התורה שיש בחתן, הדמוחות אפסידו אנפשיה, שהיה לו להוליכו לבעלי תורה שיבחנו כח אכותו וידיעותיו, שבוה צריכים לומר לו את האמת כיון ששני הצדדים נתרצו לכך, וגם הריב פעמים גם המחוחין מביטין דברים לחתן ואינו מקיים וא"כ יצא זה בזה, ומלבד זה צריך שיתקיימו תנאי ההתרה הנ"ל. ואם הוא יודע שהמחותן מרמא את החתן בענין הנדונה או המזונות, אסור לספר לפני שמתבונן היטב אם זו באמת רמאות, ואם החתן לא היה מתרצה לשידוך גם בלי זה, וכן אם החתן לא מרמא ג"כ את המחוחין, וכן צריך שיתקיימו שאר תנאי ההתרה, ואם המחוחין רימה את החתן בעניינים כספיים וכבר נסגר השידוך, מותר לגלות לפי תנאי ההתרה, וצריך גם שידע שהחתן לא יעשה שום דבר שלא על פי ב"ד. ואם יש לכלה מחלה פנימית מותר לגלות לפי תנאי ההתרה, ואם שמע מאחרים שהיא חולה, אסור לגלות לחתן אפי' הוא יודע שהחתן יברר זאת היטב לפני שיבטל את השידוך, ובכל אופן צריך שיתקיימו תנאי ההתרה. ואם החתן הוא אפיקורס או שביט הכלה הוא בית פריצות, צריך לגלות, ואפי' בזה את תנאי ההתרה, ואם יודע זאת מאחרים צריך לומר ששמעו כך וכך.

זהירות מלייעץ עצה שאינה הוגנת - צריך להזהר מאד שלא ליעץ לאדם לעשות איזה שיתפוש או שידוך או עסקה שיוכל להגריס לו ממנה איזה רעיונות, אפילו באופן שאסור לספר לו על הרעיונות ממש ורכילות, והרי זה בכלל "לפני עוור לא נתן כמשול" שכלול בזה לא לתת לחבירו עצה שאינה הוגנת.

כלל של דבר האדם צריך לשום עיניו ולבו על דרכיו ובפרט על מוצא פיו, שלא להתערב בעניינים שבין אדם לחבירו, אם לא שידע מתחילה את הענין בבירור לאמיתו, ולכוון לתועלת ולא מצד שנאה, ולראות את הנולד מדיבורו שלא יצא מגדר הדין ח"ו, ואה יזהר ד' בכסלו שלא ילכד בפח הצדק.

הקדמת ספר שמירת הלשון

ביאור הפסוק "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו" - צריך ביאור כמה שמירת הפה והלשון מונעים צרות יותר משיאר העניינים. והביאור בזה כי האדם יש לו רמ"ח אברים ושס"ה גידים וחתיכים, ועליהם מולבשים רמ"ח אברים ושס"ה גידים גשמיים, וכנגדם יש רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, והמצוות מחולקות לאברים, והמקיים מצוה באבר מסוים המצוה מחיה את האבר הזה, והמקיים לא המצוות השלים כל האברים, ואם חסר לו מצוה אחת יחסר לו כנפשו אותו אבר לתע"ל לצדק ויהיה בעל מום. ואם יהיה האדם מנת מספרי הלשון הרע הרי הוא מקלקל את חוש הדיבור והשמיעה, והם יחסרו לו לעת"ל, וחושבים אלו הם החושים הראשיים שבהם תלוי צורת האדם ושלמותו. ואף אם לא יחסרו לו לגמרי כי עשה בהם גם מצוות, מ"מ יתקלקלו ויגרם לו בושה גדולה לעת"ל, והבושה תהיה נצחית וכמו שאמר חז"ל שלעת"ל הכל מתרפאים חוץ מבעל לשון הרע.

באמת כל אחד רוצה לשמור על כל התורה, אך ענין שמירת הלשון רפוי מחמת חסרון ידיעה ולזה חובר הספר חפץ חיים, וסיבה נוספת היא התגברות היצר שרונה שתפלוטניו לא יתקבל, וגם צריך לדעת מה התחבולות להנצל מלשונו. ולזה חובר ספר שמירת הלשון, המדבר בגודל השכר והעונש שיש בזה, ויבוא מאמרו חז"ל המעוררים בזה, ותחבולות ועצות להנצל מעוון זה. ובשער התורה יבוארו כמה עניינים הקשורים לתורה.

◆ אור נפלא רום מעלה ◆

אור יקרות נגלה, לעמלי התורה ועובדי ה'
העולים ומתעלים בסולם העליה

עם הופעתו לאור של הספר

חדש להגל
היארציט
ה-201

נפש החיים

◆ שער א' ◆

עם ביאור נפלא

◆ שיערים לנפש ◆

הכולל ביאורים מאירים,
ליקוטים ומילואים משובבי לב ונפש
פרי עמלו של הגה"צ

רבי מרדכי יצחק שוורץ שליט"א
המוגש בבהירות ומתיקות מיוחדת

אתה הקורא נעים, הגה הדרכתך בע"ה בנתיבות
האמת, להורות לפניך הדרך תלך בה לבטח. ותוכל
להנך עצמך לאט לאט... לפיטוהר לבכך ולפי השגתך.
ובעיניך תראה שכל אשר תרגיל עצמך יותר בכל
מדרגה... יתוסף בלבך טהרה על טהרתך. הן בעסק
התורה והן בקיום המצות ויראתו ואהבתו יתברך.

[מרדכי רבנו 'נפש החיים']

40 ₪

60 ₪

♦ אור חדש על ציון תאיר ♦

הופיע זה עתה הספר הנפלא

עבודת אהרן

על כל ענייני המשכן וכליו

בהלכה ובאגדה

מאת הגאון

רבי יצחק גבריאל פרוינד שליט"א

מהדורה
שנייה

לקראת לימוד פרשיות המשכן

"כל העוסק בתורת..."

שיבנה בית המקדש במהרה בימינו

ותן חלקנו בתורתך

מתוך הסכמות של הרבנים הגאונים:

מרן הגרב"מ אורחזי שליט"א

ראש ישיבת עטרת ישראל, חבר מועצת גדולי

בבית המדרש בריתא דאורייתא. ויראתו קודמת לחכמתו...
פקיע שמיא בעבודת הקודש...

***

מרן הגר"מ הלל שליט"א

ראש ישיבת וכולל אברכים חברת אהבת שלום

תוכו רצוף חידושים וביאורים בענייני המשכן וכליו מיוסדים
על אדני פו ממאמרי חז"ל ראשונים ואחרונים... נושא ונותן
בהם באמונה ומוסיף עליהם מדיליה ביד ה' הטובה עליו, היכו
ממתקים וכולו מחמדים.

***

מרן הגר"ד כהן שליט"א

ראש ישיבת חברון כנסת ישראל וחבר מועצת גדולי

עברתי על חלק מהספר, ונוכחתי לראות שהוא ספר מיוחד במינו,
המקיף ומבאר העניינים לכל פרטיהם, בטוב טעם ודעת.

בסיעתא דשמיא
יומא טבא לרבנן

אוצר הברכה

דיני ומנהגי
ברכת שהחיינו
ושאר ברכות ההודאה והראיה

מותרים גם
לכני ספרד

- האם מברכים שהחיינו על שיפוץ דירה?
- האם מברכים על קניית מצברים לשבת?
- האם מברכים על קניית נעליים ומשקפיים?
- האם נשים מברכות הגומל?
- האם מברכים "עושה מעשה בראשית" על הכנרת?

הספר שיתן לכם מענה ברור ומפורט
על שאלות רבות בחיי היומיום

מאות פסקים
והנהגות
מפוסקי זמנינו

הביאו ברכה
אל בירתכם